

JOANNIS BRUNONIS, M. D.

DE MEDICINA PRAELECTORIS,

SOCIETATIS MEDICAE PRAESIDARII,

ANTIQUARIORUM

APUD SCOTOS

AB EPISTOLIS LATINIS,

ELEMENTA MEDICINAE.

EDITIO ALTERA

PLURIMUM EMENDATA,

ET INTEGRUM DEMUM

OPUSEXHIBENS.

EDINBURGI:

Excudit C. DENOVAN.

M, DCC, LXXXIV.

THE HISTORY OF THE
CITY OF BOSTON

From the first settlement of the
English in 1630 to the
present time. By
JOHN B. HENNING, Esq.
of the City of Boston.

Published by
JOHN B. HENNING, Esq.
of the City of Boston.

P R A E F A T I O.

AB hujus operis scriptore viginti amplius anni, discendo, docendo, nullas medicinae partes non diligenter scrutando, consumpti. Quorum annorum quinque primi, aliunde accipiendo, accepta cognoscendo, credendo, quasi pretiosam possessionem, occupando; proximum lustrum, singula clarius explanando, subtilius excolendo, poliendo; tertium dubitando, quia nihil ad mentem processerat, aligendo, cum multis claris viris, cum ipso vulgo, pro incerta penitus et incomprehensibili salutiferam artem deplorando; sine fructu, sine dulcissima rerum menti, luce veri, praeteriere, tantaque caduci et brevis aevi mortalis pars, tam opima, periit. Solo quarto lustro, veluti viatori, ignota regione, perditis viae vestigiis, in umbra noctis erranti, perobscura quaedam; quasi prima diurna, lux demum adfulsit.

Decimo tertio abhinc anno, cum ille XXXVI aetatis agerét, in primam podagrae accessionem incidit. Plurimos ante annos bene vixerat, nisi quod paucis ante morbi adventum mensibus tenuiore solito victu se continuerat, circiter XL diebus cursum suum morbus absolvit, nec, nisi sexto dein anno, ac tum quoque, post aliquot tenuis praeter solitum victus menses, repetivit.

petivit. Firmissima erat aetas, habitus, excepta podagrae labe, et inducto per insolitam abstinenciam debilitatis aliquanto, bonus. E plethora et nimio vigore pendere morbus, ex veteri medicorum opinione, dicebatur. Materia e genere plantarum pro cibo praecipiebatur, vinum vetabatur. Quo cum cura facto, morbus non reediturus promittetur. Totus in hac administratione exactus annus. Intra quem quatuor violentissimae, dolentissimae, longissimae, accessiones acciderunt, annus claudicationem inter et cruciatum, praeter XIV dies, divisus. Unde tantae turbae, si sanguinis abundantia et nimius vigor in causa esset, quaeri coeptum. Cur XII, XV ante annis, cum sanguinis, vigoris, plus suberat, morbus non incidisset, et, post magnam et satis longam de victu remissionem, demum prodidisset, cur inter primam accessionem et has recentes, quo tempore ad solitum victum uberem reeditum erat, tantum temporis intervallum intercessisset, jamque bis, post victus in parcio remutationem, propediem contigisset? Haec omnia reputabantur. Tandem hujus quaestionis solutionem major altera expediit. Quid prima vitae parte cibi, potio, et similia alia vitae adjumenta, faciunt? Roburdant. Quid postea? Minus usque minusque. Quid sub vitae finem? Adeo non amplius roborant, ut manifeste debilitent. Quin et, iisdem, quibus ante sustentatur, praesidiis tandem vita, plerumque morborum interventu, finitur.

Cum morbi prius, dein mors sic, non ex inopia, sed vitae praesidiorum copia, incidant, debilitatem tamen morbi causam deprehendebat, et, non debilitantia, sed roborantia, in auxilium esse querenda, videbat.

bat. Hanc igitur indirectam debilitatem nominatam putabat. (XXVIII. ad XXXVI.). Roborandi ratio ita feliciter per biennium cessit, ut hujus sine levissimam tantum accessionem expertus sit. Quae ne quarta pars cujuslibet priorum quatuor erat. Verum nullus medicus inficias ibit, quin talis morbus, qui quater uno anno recurrebat, saepius, quam pro hac ratione, biennio proximo sub eadem curatione, recurrisset, nec binas singulis annis adicere, nimium esse putabit. Mitis accessio, quarta parte, gravioribus minor erat. Multiplica igitur XII per IV, et ea computatione levati morbi ratio e quadragenis et octonis ad singula redibit. Ut primo anno solis cibus e plantis usus erat, ita hoc biennio solis fere carnis, et quam maxime alentibus, utebatur. Optimum genus eligebat, in copia parebat.

Juvenis, qui apud illum habitabat, et asthmate gravissimo laborabat, eodem modo curatus, pro quotidiano morbo unam tantum accessionem exacto biennio passus est.

Postea, cum saepe ei objectum esset, ideo podagran in debilitate sitam non esse, quod comes ejus inflammatio esset. Hanc quoque in debilitate positam nequam dubitans, periculum veri fecit. Invitavit amicos ad prandendum, bibit hilariter, et intra duas horas, ejus pedis, quo impransus tangere pavimentum prae dolore nequiebat, integerrimus usus restitutus est. Unde asthenicam quoque esse inflammationem videbat. Talesque deinde gutturis in cynanche putrida, in gangraenosa, in rheumatologia, quae perperam rheumatismus longus nominatur, et in fine typhi

IV. P R A E F A T I O.

typhi, quae cerebrum interdum adficere creditur; dummodo adficiat, inveniebat.

Cum podagra canalem alimentarium, maximeque ventriculum, adficiat, et saepe turbis, dyspepticarum consimilibus, grassetur; ecqua ei cum iis esset adfinitas, scire cupiens, has aequae ac illam, stimulantibus auxiliis cedere, animadvertibat. Quin et omnes illic spasmodicos, omnes convulsivos, omnes fere pueriles, morbos ejusdem notae esse, dein comperiebat.

Porro eosdem spasmodicos et convulsivos adfectus, etiam in motus voluntarii instrumentis investigans, eandem eorum quoque naturam, sed vehementia majorem, ut in variorum corporis extrinsecus locorum spasmis et doloribus, item in ipsa epilepsia, in ipso tetano, detegebat. Eaque ratione ingentem adfectuum numerum; in quibus, tanquam inflammatorii fuissent, scalpellus sine fine strictus erat, e sanguinis penuria et aliis debilitatis causis pendere, et non sanguinis, non aliorum humorum detractionibus, sed repletionem et restitutum robore tollendos, perspiciebat.

Primo quoque tempore, ad accessiones podagrae solvendas, vino et consimili potione valida, item alente cibi materia, nempe carnea condita, contentus, potentiorum remediorum usum differebat. Quae utique nuper misa cum felicitate expertus, toties accessiones repellendi, valetudinemque simul firmandi, quoties repeterent, haecenus adeo desideratum desperatumque arcanum per opium deprehendebat; quod in se et aliis saepius effecit. Jam tertius annus agitur et prope exigitur; ex quo frustra ipsius eum morbus revisit.

Similibus

P R A E F A T I O. v

Similibus curationum exemplis edoctus, sanguinis profluvia, quae haemorrhagiae dicuntur, non e plethora et vigore, sed e sanguinis penuria, et aliunde nata debilitate pendere, comperiebat, eoque phlogisticorum, ubi in prima editione disposita erant, numero rejecit, inter asthenicos in secundo operis volumine collocanda. Sanguinis enim detractionem, varias purgationes, inediam, frigus, et sedantia, quae dicuntur, noxae; stimulatricem curationem solam salutis, esse cernebat, ipsumque vinum et gallicum spiritum, quae adeo nocentia judicata erant, potentissime omnium morbos solvere, reperiebat. Qua re comperta; in omnibus morbis, ubi sanguis abundare visus aliis erat, eum deficere, et ex eo, aliorumque stimulorum, defectu, debilitatem causam, remedia stimulantia, pro causae magnitudine, esse discebat.

Eandem febrium, tam intermittentium, quam continuarum, causam et curationem, adfulgente e mendi ratione luce, cognoscebat.

Et sic paulatim, a natura, circa patulum asthenicorum morborum orbem, quasi manu ductus, omnes in eadem causa, nempe, debilitate, pendere, omnes eodem remediorum, nempe, stimulantium, genere, solvendo, et neque causam neque curationem, nisi magnitudine, differre, percipiebat.

Quod ad phlogisticos morbos attinet, quorum neque causae, neque curationis, rationem alii viderant, in iis inflammationem non causam, sed effectum, esse, et causa, nempe diathesi, nec ea quidem, nisi perquam vehementer, nasci jamdudum intellexerat. Deinde catarrhum

tarrhum non a frigore, ut vulgo judicatur, sed a calore, et reliquis notis stimulis, effici, a frigore, et aliis auxiliis debilitantibus, solvi, in se ipso experiebatur. Quod repertum eum ad catarrhalia in rubeola symptomata aestimanda ducebat, ubi maximum virum, qui phlogisticorum morborum curationem tantum promoverat, asthenicorum ignarus erat, ab alexipharmacis medicis seductum sentiebat. Cumque ea symptomata maxime periculosa morbi pars sint, igitur eorum vera curatio non totius morbi curationis plurimum interesse non poterat. Quo factum est, ut refrigerans et antiphlogistica curatio, postquam ejus periculum factum est, aequè in rubeola ac variola, prodesse sit comperta. In phlogisticis morbis causam illustravit, curationem amplificavit, ditavit, explicavit, ad certum principium reduxit. Communes omnes morbos in duas formas, phlogisticam seu sthenicam, et asthenicam seu antiphlogisticam, distribuit. Illos in nimia incitatione, hos in deficiente consistere; illos debilitantibus, hos stimulantibus auxiliis tolli; utrorumvis noxas excitantes alterorum auxilia, et contra, esse, et ea eodem opere, ac potestates secundissimam valetudinem creantes, agere, tantummodo magnitudine differre, demonstravit. Eandem ad plantas extendit doctrinam. Principium, quod omnes partes illustrant et confirmant, proposuit. An igitur ars conjecturalis, sibi parum constans, et longe plerisque sui partibus falsa, in certam demum, quae vitae dici possit, scientiam est redacta?

E L E M E N T A

M E D I C I N A E.

P A R S P R I M A

ET RATIONALIS.

C A P. I.

I. **M**EDICINA est, secundam animantium valetudinem tuendi, aduersae occurrendi ac medendi, scientia:

II. Idem, ad plantas conuersum, studium, Agricultura nominandum:

III. Secunda valetudo est, omnium actionum iucundus, facilis et iustus usus. Iucunditas, nisi metaphoricè, minus ad plantas pertinet.

IV. Aduersa valetudo in omnium, aut aliquarum, exercendarum molestia, difficultate,

cultate, aut perturbatione, consistit. Haec morbos respicit.

V. Morbi sunt vel universo corpori communes, communes dicendi; vel aliqua parte contenti, locales nominandi.

VI. Illi ab initio communes semper sunt; hi tantum in cursu, idque rarius. Illis semper opportunitas (VIII.), his nunquam, praecit. Illorum communitas ex vitae principii labore est, horum ex offensa locali. Illorum curatio in totum corpus, horum in partem aegram, dirigitur.

VII. Ad medici officium attinent communes omnes, et localium quotquot, adfecta prius parte, caeterum demum corpus, cum aliqua perpetuorum similitudine, secus habent.

VIII. Opportunitas ad morbos est corporis status, a secunda valetudine ita recedens, ad adversam ita vicinus, ut illius adhuc, quam insidiosae simulat, contineri finibus videatur.

IX. Hi status (III. IV. VIII.) animalium vita sunt; cui haud absimilis plantarum, sed imperfectior, est.

C A P. II.

X. In omnibus vitae statibus (IX.) homo et reliquæ animantes a mortuis se, vel alia quavis inanimi materia, hac sola proprietate differunt; quod externis rebus, et quibusdam sui propriis actionibus, sic adfici possunt, ut ipsis vivis propria, suæ actiones, efficiantur. Quod dictum, quicquid in rebus vitale est, comprehendit, eoque ad plantas pertinet.

XI. Id (X.) facientes res externæ fere omnes sunt, calor, victus, sanguis, hinc segregati humores, et aër. Venæ et contagiones incertius eodem spectant.

XII. Corporis ipsius actiones idem (X.) præstantes, contractio muscularis, sensus, et cerebri in cogitando, et adfectus criendo vis, sunt.

XIII. Earum rerum et actionum (X. XI. XII.) sublato opere, mors certa: Nihil fere aliud vitæ necessarium.

XIV.

XIV. Proprietas (X.), per quam utraeque (XIII.) agunt, Incitabilitas dicenda; ipsae Potestates incitantes nominandae, Vocabulo corpus, tam corpus simpliciter dictum, quam etiam mente, animo, vel anima, preditum, significatur, systema vulgo dictum.

XV. Potestatum incitantium communis effectus, sensus, motus, mentis actio, et animi adfectus, sunt. Qui effectus cum unus idemque sit; omnium igitur potestatum opus unum et idem quoque esse, nec aliarum aliam actionem existere, concedendum.

XVI. Potestatum incitantium, in incitabilitatem agentium, effectus Incitatio nuncupandus.

XVII. Eaedem, quoniam aliae manifestis impulsibus agunt, idem aliarum effectus eandem operis rationem arguit, et omnibus vis agendi quaedam inesse videtur, stimulatrices adpellandae.

C A P. III.

XVIII. Quid sit incitabilitas, quoque pacto ab incitantibus potestatibus (XIV.) adficiatur, ignoratur. Sed, quicquid est; vel ejus aliquantum, vel ejus vis aliqua, unicuique vivere incipienti tribuitur. Tributi five vis, five copia, in aliis animantibus, et iisdem aliàs, alia est. Partim ob incertam rei naturam, partim ob sermonis communis egestatem, item hujus doctrinae novitatem, incitabilitas modo abundare, cum stimuli parum admotum est; modo deficere, exhauriri aut consumi, cum is vehementius incubuit, passim deinceps dicitur. Tam hic, quam aliàs, ubique rebus veris standum: lubrica causarum, utpote fere incomprehensibilium, quaestio, venenatus ille philosophiae anguis, cum cura fugienda. Nequis igitur, per modo relata dicta, incitabilitatis naturam respici; aut, an materia sit, et sic modo

modo augeatur, modo imminuatur; an adhaerens materiae facultas, nunc vigeat, nunc langueat, definiri; aut ullo modo reconditam quaestionem attingi, quod magno scientiae malo semper fere factum, interpretetur.

(XIX. Quoniam incitabilitatis aliquantum, quamvis exiguum, semper in vita subest (X. XIII.), nec potestatum incitantium actio, validior, imbecillior, unquam deest; omnibus igitur his vis stimulatix (XVII.) major, minorve, nimia, justa, deficiens, inesse judicanda. Magna sanguinis copia nimis stimulat, eoque morbos, in nimio stimulo positos, concitat; sed ejusdem penuria, quamvis debilitans, et morbos, quos debilitas causa continet, adducens, etiam stimulare, tantumque eominus, quo ipsa major sit, intelligenda. Eademque omnium potestatum incitantium ratio; nisi quod venena et contagiones (XI.) excipi posse videntur. Sed

XX. Venena aut non faciunt communes, (V.) de quibus hic agitur, morbos; aut, si faciant, idem, quod solitae potestates (XIV.)

(XIV.), agendo, ejusdem arguuntur operis.

XXI. Aliae contagiones morbos, in nimio stimulo (XVII.), aliae in debilitate (XIX.), positos, comitantur. Quos utrosque si non solae contagiones, sed solitae etiam in stimulo positae, noxae, quod constat, conjuncto opere creant; ideo, quoniam idem hac in re effectus est, eadem quoque causa, id est, eadem utrarumque operis ratio, fit, necesse est. Quin et minus solitis noxis contagiones valere posthac demonstrabitur. Eodem pertinet, quod auxilia nulla, praeter illa, quae pendentibus e solitarum noxarum opere morbis medentur, a contagionibus illatos tollunt. Denique magna debilitandi in quibusdam contagionibus vis non magis, quam e frigore par aut major debilitas suboriens, diversam actionem arguit.

XXII. Quoniam solae potestates communes (XV.) omnia vitae creant, et solum earum opus stimulanis est (XIX. ad (XXII.)); in stimulo igitur omnia quoque

§ E L E M E N T A

que vitae, omnis five secunda, five adversa, valetudo, nec in ulla alia re, consistunt.

Et

XXIII. Potestatum effectus (XV.), incitatio, continens vitam causa, citra certos, quibus perire mox dicitur, fines, pro stimuli (XXII.) magnitudine, suboritur; quae secundam valetudinem mediocri, major nimii stimuli, morbos, minor in deficiente hoc, seu debilitate, positos, efficit.

XXIV. Haec incitabilitatis (XIV:) et incitationis ratio est; ut, quo potestates imbecilius egerint, seu stimulus minor fuerit, eo magis incitabilitas abundet; quo validius stimulus incubuerit, eo illa exhaustior subfit; illic admotus stimulus incitationis plus, hic minus, usque suscitet. Ad illud illustrandum, puer aut sobrius exiguo, cui nondum assueverunt, stimulo, summam, quam capere possunt, incitationem cito nanciscuntur; hujus exempla sint adultus aut potator. Sed eodem pertinent omnes potestates, huc parum, illuc nimis, incitantes.

XXV. Ut incitatio, ex incitantium potestatum

testatum (XIII.) stimulo, non sine incitabilitate (X. XIV.), nascitur, sic haec stimuli et incitabilitatis inter se ratio reperitur; medius stimulus, mediam quoque, seu semiconsumptam, incitabilitatem, adficiens, summam parit incitationem. Quae tanto minor usque subnascitur, quanto vel major ille, vel haec cumulatior, justo fit. Hinc juventutis vis, pueritiae et senectutis infirmitas. Hinc, intra modicum magis temporis intervallum ex medio vitae genere vigor, e largiore, parciore, debilitas.

XXVI. Quod cum ita sit, suus cuique aetati, suus cuique habitui, si incitatio rite regatur, vigor est. Pueritia et ea, quam incitabilitatis copia facit, imbecillitas, exiguum stimulum, recipit, minore languet, majore fatigatur. Senectus et ea, quam incitabilitatis defectus creat, infirmitas, largum stimulum postulat, parciore deijcitur, obruitur largiore.

Hinc (XXVI.), quo abundantior incitabilitas est, eo facilius saturatur, minus stimuli recipit. Quae stimuli impotentia

eo procedit, ut minimus demum suffocet. Contra, quo plus incitationis detritum est, eo etiam usque stimuli minus patitur, donec minimus vitam extinguat.

XXVII. Sed certi fines, intra quos haec (XXIII. ad XXVII.) fiunt, sunt. Sic, ut dictum (XXV.), suboriens incitatio duabus conditionibus finitur.

XXVIII. Quarum altera est exhausta, vehemente stimulo, incitabilitas. Nam omnes incitantes potestates eo magnitudinis stimulatricem vim perferre queunt, ut nulla deinde sequatur incitatio. Quod ideo fit, quia corpus stimulo amplius recipiendo impar evadit; alio verbo consumpta incitabilitas est.

XXIX. Hic incitationis, exhausta stimulo incitabilitate, finis, vel pro tempore, vel extremus, esse, et vel e breviori stimuli magni mora, vel minoris diurnitate, nasci. Utraque res eodem redit, magnitudine stimuli brevitatem, longinquitate mediocritatem, pensantibus. Ex illo subitum, ex hoc tardius, praecedentibus morbis, fatum, et etiamsi vel iustissima incitationis

citationis mensura fervaretur, ferum demum, supervenit.

XXX. Quaevis potestatum (XXII.) id efficit, certius plures aut omnes. Ebrietas, crapula, sudor, languor, calor, sive solus, sive frigori succedens, mentis et animi post cogitationem aut graviolem adfectum hebetudo, denique somnus, omnia, stimuli magni, incitationem exhaurientis, (XVIII.) brevitatem subsequuntur. Imbecillitas senilis, hujus notae morborum periculum, hique ipsi, diurnitatem minoris excipiunt. Utriusque ultima linea mors.

XXXI. Confectam quolibet uno stimulo incitabilitatem novus quilibet elicit. Sic lautius pransum, item vel corpore, vel mente, delassatum, eoque in somnum ruentem, potio valida; hac dormiturientem diffusibilior opii stimulus; oppressum etiam hoc altior et diffusibilior, si quis est, recreabunt. Itinere fessum carmina in saltationem et tripudia; fugiens sic amata, ut ejus consequendae spes sit, in cursum,

sum, concitabunt. Aspera lectione languidum gratior oblectabit.

XXXII. Incitabilitatis, prius stimulis confectae, dein novis resectae (XXX.), consumptio, difficillima reparatu est; propterea quod, quo plus ad summam stimulantis operis incubuerit, id est, plures stimuli adhibiti sint, (XXIV.), eo minus ad recentes alios, quarum opere cessans incitatio resuscitetur, sic superest aditus. Utque ire ad mortem consumpta uno quovis stimulo, puta, vino, incitabilitas potest; ita eum eventum certius plurium vehementia trahet.

XXXIII. Qui casus (XXXII.) eo praecipuus magis est, quod incitabilitatis jactura, postquam certum modum superarit, irreparabilis demum evadit, cum nihil ad salutem, id est, incitationem idoneam reponendam, praeter id ipsum, quod jacturam fecit, scilicet, nimia jam stimulantis operis vis, plus stimuli respuens, supersit. Exemplo sit ejus, qui in dimidio ebrietatis adhuc cursu subsistit, et, ejus, qui prope totum confecit, curatio. Nam,

XXXIV.

XXXIV. Ea ejusdem (XXXIII.) jacturae demum natura est, ut, nisi magno stimulo, sed eo, qui ipsam intulerit, minore, dein etiam minore, vitae usque consulatur, donec per mediocrem, qui naturae convenit, stimulum, vel paulo majorem, tandem succurri vitae possit, ad mortem protius ruat. Difficilis ebriorum, gulosorum, morbis implicitorum, curatio fatis hoc evincit. Eodemque omnium potestatum, nimis stimulantium, ratio pertinet.

XXXV. Sic exhausta stimulo incitabilitas (XXVI. ad XXXV.) debilitas est, hoc indirecta dicenda, quod non deficiente, sed superante, stimulo nascitur.

XXXVI. Toto ad indirectam debilitatem cursu, primus cujusque stimuli impetus proximo, hic eum sequente, et sic deinde, ad extremum, qui non amplius (XXV. XXXII.) incitat, minus usque, proque magnitudine vel diuturnitate, quamvis semper aliquid addit (XXVI.), evalet (XXVIII.)

XXXVII. Idem cursus (XXXV.),
imminuta

imminuta subinde incitatione, aucta pro-
 ratione incitabilitate, et, ut stimuli vali-
 dius agant, efficiente retardatur, indi-
 recta debilitas prohibetur. Sint exem-
 plo, subinde frigida lavatio, subinde, ut
 post crapulam, ciborum mediocritas, et
 similis per omnes alios stimulos remissio.

XXXVIII. Altera, finiens incitationem,
 conditio (XXVI.), est potestatum incitan-
 tium iusto minor, eoque inhabilior stimu-
 lando, potestas. Qui casus, quoniam sti-
 mulo deficiente, incitabilitate superante,
 nascitur, ab altero, hujus defectum, illius
 abundantiam, ponente, nec non ob usum,
 distinguendus. Omnes potestates incitan-
 tes (X. XI. XII. XIII.) adeo deficere sti-
 mulum possunt, ut id efficiant. Omnes
 igitur ad illustrandum pariter, et confir-
 mandum illud pertinent.

XXXIX. Abundat hic, quia, subduc-
 tis stimulis, non exhauritur (XXIV. XXV.
 XXXVII.), incitabilitas. Sic in frigida la-
 vatione (XXXVI.), caloris stimulo, eoque
 universonum summa, deficiente, incitatio
 deminuitur,

deminuitur, incitabilitas, ut stimulo minus consumpta (XXV.), crescit. Idem de famelicis, de aquae potoribus, de aliunde refrigeratis, de attenuatis, de quietis, de incogitantibus, de animi dejectis, dicendum.

XL. Ut, crescente incitabilitate, incitatio, pro crescendi ratione, decrescit, (XXIV.), sic ad mortem usque, id fieri perpetuum est. Quam rem frigus, fames, humorum jactura, quies (XXXVI.), animi dolor, et omnia, declarant. Quorum singula, quotius urgent, in mortem rapide tendunt. Quod si frigus quandoque stimulare videtur (XXXIX.), id non, pro justo frigore, sed, vel nimium calorem minuendo, et ad justam temperiem stimulatricem redigendo, vel aëris ad corpus aditum expediendo, vel incitabilitatem, nimio stimulo decrescens, cumulando, stimuloque sic, languidius jam agenti, vim suppeditando, (XXXVI.) praestat. Similique modo, si reliqua (XXXVIII. XXXIX.) relata, quandoque juvant, id, simili opere, peragunt. Hujus frigoris operis

operis exemplum est, in plaga torrida, ubi verum vix parabile frigus est, refrigerantium, quae dicuntur, in febribus usus, item resoluti calore scroti per frigus condensatio. Eundemque aliorum, quae (XXXVII. XXXVIII.) relata sunt, effectum esse, debilitas omnis, frigore, fame, humorum jactura, animi dolore, mentis, corporis, otio, perpetuo crescens evincit.

XLI. Cujuslibet unius stimuli defectum, et, pro rata parte, incitabilitatis abundantiam, quilibet alter pro tempore, quodamque tenus, saepe cum magno corporis bono, pensat. (XXXI.) Sic minus pransum laetus nuncius reficit, parum interdiu corpore, mente, exercitatum, insomnemque noctem acturum, valida potio confopit. Hujus deficientis opium vice fungitur. Veneris inopiam Bacchus, hujus Venus, sublevat, uterque ex alterius defectu languorem invicem pellens. Idem de stimulorum, arte magis, quam natura, desideratorum, usu dicendum. Tobaccae, trahi naribus solitae, desiderium, versus ejusdem in mandendum

dum usus, explet; ex hujus inopia natum languorem ejusdem vapor, ore diffusus, aufert. Quin et, actionibus saepe pro tempore laesis, et hinc ad quosdam consuetos et naturales stimulos aditu negato, iis alii, minus soliti, minus naturales, suffecti, eo usque vitam sustentant, donec, restitutis actionibus, reducta naturalium stimulorum cupiditate, hisque jam naturalem pro consuetudine vigorem tueri valentibus, valetudo confirmetur.

XLII. Ut sic abundans (XLI.), pro cuiusque stimuli defectu, incitabilitas, per omnes quasi gradus, a minima ad maximam sui copiam, quodam tenus alio stimulo deteri, dein alio, periculumque arceri, potest, donec ejus summa ad eam, que secundae convenit valetudini, deducatur; ita, quo plus incitabilitatis abundet, id est, quo plures stimuli summoti sint, vel potentissimi cuiusque major inopia fuerit; eo minus ad illam incitabilitatis, in qua vitae vigor positus est, mediocritatem perfligitur datur; eoque magnitudinis imbecillitas, eo abundantiae incitabilitas, pervenire possunt,

possunt, ut irreparabilis demum evadat (XXXIII.) incitatio. Nullius potestatis debilitantis usus non hoc illustrat et confirmat, ut in frigore, fame, siti, item in febribus, videre est.

XLIII. Haec abundans incitabilitas adeo praeceps ad mortem ruit, ut sola salutis redintegrandae ratio sit, eam, stimulo perquam exiguo, vixque ejus, qui ipsam fecerit, exiguitatem superante, primum adgredi; dein, detrita jam abundantiae parte, paulo validiore uti; tum prout illi etiam plus detritum sit, etiam validiore hoc progredi; et sic, quicquid supervacuum fuerit, id usque detrahere, dum ad mediocritatem salutarem demum perveniat. Qui status debilitati ex incitabilitate detrita (XXXII. XXXIII. XXXIV.), et mortis illinc periculo, contrarius opponitur. Sic fame laborans, non pleniore cibo; cum siti longa conflictans, non haustu liberiore, protinus, sed micatim et guttatim prius, dein paulatim benignius, currandus: Frigore torpens paulatim calore fovendus. Tristissimo cuique paulatim
laeta

laeta nuncianda. Canensi cladi superstitis salus per ambages matri, primum ut ancipite rumore, dein paulo certiore, tum etiam certiore nunciata, denique veluti nullam jam dubitationem recipiens, erat exponenda; novissime ipse mulieri, aliis quoque stimulis una firmatae, et falerno refectae, tradendus. Initio febris quam in fine, in eadem leniori quam graviori, in minoris infirmitatis morbis quam febribus, stimuli plus utendum, sed ita, ut modo dictum est, incipiendum, ita progrediendum.

XLIV. Nam, quoniam omnis vita in stimulo posita est (XXII.), hujusque pariter copia et inopia morbos, et pro utriusque si-
ve copiae, si-ve inopiae, magnitudine, pre-
creat (XXIII.); sic utriusque a recto de-
flexionis auxilia, deflexionis aptanda magni-
tudini, sunt, magnaeque, delibitati, seu,
quod eodem redit, multum abundantanti in-
citabilitati (XXV. XXVI.), magna per cu-
rationis cursum stimuli summa, sed tanto
minus quovis tempore, quanto abundantior
incitabilitas sit (XXVI.), admovenda.

XLV. Debilitas, stimuli defectu nata,
recta

recta nuncupanda est; propterea quod, nulla noxa posita, sed necessariis vitae praesidiis negatis, incidit (XXXV.).

XLVI. Per totum rectae debilitatis cursum uniuscujusque stimuli defectus defectu majore, hic etiam majore, crescens ad debilitandum magis usque potest, donec eo demum perveniatur, ut nulla deinceps incitatio suboriatur. Quae nunquam igitur (XXVI.), imminuenda est, debilitas augenda, scilicet, ut, cumulatam sic incitabilitatem, novus stimulus additus tanto validius agat (XXV.). Quoties enim id fit, vitiatum status augetur, et, si magna forte debilitas est, augmen ejus mortem adducere, non vires augere, periclitatur. Atque, etiam in mediocri debilitate, propter stimuli, quam nimiam incitabilitas recipit, exiguitatem, plus ex aucta incitabilitate damni, quam ex aucto stimulo fructus, accipit incitatio. Dum enim magna debilitas, et, ad arbitrium, pari potest, ex insequente stimulo creanda incitabilitas arctis finibus continetur. Exemplo sit frigida lavatio in hydrope, in podagra, in febribus, in
jam

jam ante refrigeratis, omnique infirmitatis genere. Et quis famem, quis moerorem, quis mentis imbecillitatem, quis e quiete natum languorem, et inopiam sanguinis, hos rectae debilitatis status eo consilio superinducendo, tractaret, ut aliquem ex exiguo perquam stimulo (XXV. XXVI.) in curatione fructum accipiat? Incitabilitatis ad accumulatio indirectae debilitati tantum convenit (XXXVII.).

XLVII. Ut rectae igitur debilitati recta nunquam, vana fructus ex novo stimulo spe (XLVI.), sic nec indirecta, addenda est.

C A P.

C A P. IV.

De Incitabilitatis sede, et effectibus.

XLVII. Incitabilitatis in animato corpore sedes, materia nervosa medullaris, et firmum musculare, est, genus nervosum, dicenda. Cui insita incitabilitas non in alia sedis parte alia est, nec ex partibus constat, sed una toto corpore et indivisa proprietas. Quam rem, sensus, motus, mentis et animi (XV.) actio, protinus, temporis puncto, nec ulla succedentis operis serie, a potestatibus incitantibus suborientia, firmant.

XLVIII. Generis nervosi alii parti alia potestas incitans, nulla omnibus simul, admovetur; ita tamen ut universam incitabilitatem unaquaeque protinus adficiat.

XLIX. Earundem potestatum nulla non semper aliquam partem magis, et alia aliam, quam caeteram quamlibet, adficit:

ficit: Affecta pars ea plerumque est, cui quaeque potestas recta admovetur. Rursum adfectum partis, universo corpore diffusus, toto coelo superat.

L. Quantum pars magis laborans, quantum reliquum omne corpus, adficiantur; illius adfectu cum tot minoribus conjunctis, quot pares reliqui corporis partes sint, comparato, aestimaveris. Sit major partis adfectus ut VI. uniuscujusque minor ut III. Minus laborantium partium numerus esto M. Tum parte contenti adfectus, ad totius reliqui corporis adfectum, ratio erit ut VI. ad M M M. Quam rem, aut ei simillimum aliquid, noxae excitantes, in totum corpus semper agentes, et earum effectum auxilia toto corpore depellentia, in omni morbo communi, confirmant.

LI. Sic summum corpus frigus, ventriculum aut reliquum canalem eundem victus, vasa sua sanguis et reliqui humores, vasa et musculorum fibras labor quiesque, cerebrum animi adfectus ac cogitandi vis, quodque magis, quam parem caeteram, quamvis

quamvis partem, commovent. Quod ita esse, omnia corporis animati declarant.

LII. Majorem partis incitationem indicant, effluens primum exercitati fronte, in secunda valetudine sudor, perspiratio, cohibita, in morbis inflammatio vel ad hanc adfectio vicina, delirium. Minoris argumenta sunt, perspiratio nimia, sine labore sudor, maxime frigens et spissus, aliae excretiones fusae, spasmus, convulsio, nervorum aliquorum resolutio, mentis imbecillitas, confusio, delirium.

LIII. Ut potestatum communium, sive nimis, sive juste, sive parum, incitantium, opus aliquantulo magis in partem aliquam, quam aliam quamvis, (XLIX. ad LIII.) dirigitur; ita id ejusdem in illa parte, ac in reliquis, generis sit, pariterque, ac commune, aut superet, aut conveniat, aut deficiat, sed nunquam ei contrarium opponatur, necesse est. Nam, cum eadem potestates incitantes, eadem ubique incitabilitas, sint, id est, eadem universa causa; idem quoque effectus non esse non potest. Non igitur unquam in parte incitatio sub imminuta

minuta communi, augetur; aut, hac aucta, imminuitur. Nulla hic, nisi magnitudinis, differentia est; nec ex una causa diversi effectus esse possunt.

LIV. Nullus igitur adfectus communis (V. VI.) in parte, sedet, omnes totum corpus occupant, quia, cum inaequalitate (XLIX. ad LV.) relata, in omnibus universa incitabilitas adficitur.

LV. Nec partis, magis laborantis (XLIX. ad LV.), adfectus primus est, dein per reliquum corpus diditur; quoniam, cum primum adfecta ubivis incitabilitas est, ubique quoque protinus, propterea quod una et indivisa est (CXLVII.), adficitur.

Utramque rem (LIV. LV.) confirmat lius potestatis incitantis opus non aequo cito omnia corporis, ac partem quamlibet, commovens; confirmant adfectus morborum communes, aequo mature toto corpore, ac ulla in parte, et plerumque prius, prodeuntes.

LVI. Omnis loco contentus, quantumvis formidabilis, in morbis communibus, ad-

fectus, adhaerentis toti corpori mali pars tantum habendus, et non in locum, sed corpus latius, auxilia dirigenda (L.)

C A P.

C A P. V.

(De Contractione et Effectibus ejus.

LVII. Se contrahendi, qua fibrae musculares praeditae sunt, facultas integra et valida, quemadmodum ab incitatione pendet (XV.), ita hujus respondet magnitudini. Hoc, omnia secundae adversaeque valetudinis, omnia potestatum incitantium et auxiliorum opera, firmant. Vis et facilitas motus eadem est. Ex rebus certis, non adparentibus, judicandum. Ergo tremor, convulsio, et quaecunque sub hac adfectio comprehenditur, ad debilitatem causam rejicienda (LII.). Noxa hic excitans parti asperior solito stimulus est.

LVIII. Non excipienda contractionis, spasmus facientis, magnitudo. Qui diuturnior et manca actio, potius quam magna et justa, est: Et, quantum magna contractio est, a locali distentionis, aut alicujus rei, hanc referentis, stimulo pendet,

det, in imminuta incitatione consistit, robore destituitur, et stimulantibus tollitur auxiliis. En rem simul rei que rationem.

LIX. Ut contractionis, quantum sincera actio est, magnitudo sic (LVII. LVIII.) cum robore conjungitur; inde fibrarum contractricium, pro firmis simplicibus habitarum, densitas, contractionis sequi mensuram, certa et comperta est.

LX. Incitatio igitur etiam densitatis causa fatenda. Quam densitatem hoc auctiorem usque incitatio praestat, quo ipsa major fit. Idque a furibundo robore, et huic respondente densitate, ad eam, quae in mortis articulo, in morte ipsa, postque hanc, cernitur, debilitatem cum laxitate respondente, per omnes medios quasi gradus, facile est perceptu. Quod ita esse, earundem fibrarum mortuarum imbecillitas, vivarum robur, cujus differentiae solam causam incitationem esse constat, facile evincunt.

LXI. Hinc vasorum cava, per totos illorum tractus, ubique corporis, sub robore decrescunt, sub infirmitate augescunt. Haec perspirationis imminutae causa.

C A P. VI.

Morborum et Opportunitatum
formae.

LXII. Incitatio, potestatum incitantium operis effectus idonea prosperam, nimia aut deficiens adversam valetudinem, et ante ad hanc opportunitatem, facit (XXIII.) Nulla alia corporis humani vivi, rite, fecusve, valentis; morborum nulla alia origo. Nam, valetudinis statum, ab incitatione constitutum datumque, tam firmorum simplicium, quam humorum, status sequitur.

LXIII. Adfectus partium proprii, aut instrumentorum vitia ab hoc loco, ubi de communi corporis statu solo agitur (V. VI.), alieni, in praesentia praetermittendi sunt.

LXIV. Incitationem sic omnem vitam regere (LXII. LXIII.), probant omnes potestates,

testates, semper stimulando (XIX.) et sic incitando agentes (XIX.); probant corporis actiones (XV. XV.); probant auxilia, nimio stimulo deficientem, deficienti nimium, in salute reducenda, semper opponentia.

LXV. Quin alium sanum, alium morborum statum esse, hoc porro refellitur, quod potestatum, utrumque facientium, aut depellentium, idem opus est (LXII.).

LXVI. Nati immodica incitatione morbi communes phlogistici nominantur: Quos deficiens creat, antiphlogistici seu asthenici vocandi. Hinc duae morborum formae. In quam utramque opportunitas semper praecedat (VIII.).

LXVII. Relatam (LXII.) morborum et opportunitatum communium originem solam et veram esse, arguunt; eadem potestates, quae quemvis morbum, opportunitatem quamvis, faciunt, etiam totam, ad quam pertinet, formam utrinque facientes; eademque auxilia, quae cuius morbo aut opportunitati medentur, omnibus quoque suae formae hinc inde

inde medentia. Morbis et opportunitatibus oppositis (LXVI. LXVII.) media, et in neutram partem declinans, integra ex toto valetudo est.

LXVIII. Potestates incitantes, quae ad morbos phlogisticos (LXVI.) opportunitatem aut ipsos faciunt, phlogisticae, vel proprie stimulatrices, adpellandae: Ad asthenicos viam sternentes, vel ipsos facientes, asthenicae, antiphlogisticae, seu debilitatrices, nuncupandae. Corporis status, illos aut in eos opportunitatem dans, diathesis phlogistica dicenda; hos cum propria iis opportunitate praestans, antiphlogistica, vel asthenica, nominanda. Utraque diathesis communis opportunitati cum morbo status est, magnitudine tantum varians. Potestates, utramque ad morbi modum attollentes, noxarum excitantium vocabulo, distingue.

C A P. VII.

Utriusque diathesios, atque ipsius secundissimae valetudinis, **Effectus.**

LXIX. Phlogisticarum nozarum, in actionibus adficiendis, effectus communis est, has prius augere, dein partim, sed nunquam debilitando, imminuere, partim perturbare; asthenicarum (LXVIII.), easdem semper ita imminuere, ut, augendi quandoque, sed falsam speciem, prebeant.

LXX. Justa incitatio perpetuo si servaretur, aeterna generi humano salus foret. Cui utique duplex res obstat. Nam ea diatheseos phlogisticae vis est, ut, incitabilitatis, unicuique vivere incipienti datam summam, maturius justo consumens, vitam, interpositis saepe morbis, contrahat, mortemque, pro sui magnitudine, serius aut citius adducat. Haec una mortalitatis causa. Rursus

LXXI.

LXXI. Asthenica nocet, incitationis id, quod salutis necessarium est, non suppeditando, et sic vitae statum ad eum, in quo mors sita, propius accedere finendo. Quod alteram lethi januam mortalibus aperit. Sed et morbi morsque diathesum inter se commutationem, sequuntur. Utravis diathesis per alterius noxas, pro auxiliis supra modum adhibitis, in alteram, sive casu, sive per hominum imprudentiam, sive consilio, penitus verti potest; eoque facto, et contrariis adhibitis auxiliis, eodem, unde profecta est, retro versa redire. Haec observatio tam in opportunitatum, quam morborum, curationibus, summi momenti invenietur. Ad quam illustrandam, quod porro pertinet, postea exponetur. Phlogisticae in asthenicam diathesin commutationem illustrat peripneumoniam excipiens hydrothorax. Rursus nimius stimulantium usus quemlibet asthenicum adfectum in phlogisticum, ut tussi violenta, catarrho, cynanche
E. tonsillari,

tonfillari, idoneam, sed nimiam, podagrae curationem, consequentibus, convertere.

LXXII. Ex omnibus, quae haecenus relata sunt, vitam coactum statum esse, animantes omni temporis puncto in interitum niti, ab hoc alienis potestatibus aegre, ac paulisper tantum, arceri, dein, fati necessitate, morti concedere, constat. Hinc primae hominis maledictionis facilis explicatio, “ Quo die comederis, eo profecto morieris.” Scilicet, absque assidua cura, absque labore, et vultus sudore, potestatibus incitantibus non, aut male, adhibitis, mors in procinctu adstabit, sui negligentem illicet exceptura.

C A P. VIII.

De Opportunitate.

LXXIII. Opportunitas (VIII.) est secundae ab omni parte valetudini et adversae medius status: Quam facientes potestates eadem, quae morbos, sunt, leviores vel breviores impetu agentes: Utraeque, quo commodius a potestatibus, omni vitae statui communibus, distinguantur, excitantes noxae dicendae.

LXXIV. Quae quo validius aut imbecillius egerint, eo brevior aut longior oportunitas erit, et, a secunda valetudine ad justum morbum, temporis intervallum citius aut serius exigetur.

LXXV. Opportunitatem communibus morbis necessario praecedere (VI.), eo manifestum est, quod iisdem potestatibus incitantibus, in eandem incitabilitatem agentibus, quibus tam secunda, quam adversa, valetudo,

valetudo, illa quoque, nascitur, et medius huic utrique incitationis status est. Cumque multum secundae valetudinis incitatio a morbosa differat, non igitur ad hanc illa protinus descendere, et opportunitatis transilire fines, putanda. Quod etiam certum et compertum. Nemo, ab omni parte valens, communi morbo ilico implicatur.

LXXVI. Morbi contagiosi hac observatione non excipiuntur; quia, sive stimulando, sive debilitando, materia contagionis agit, idem ejus, quod communium noxarum, opus, scilicet, eadem causa, subest; quam causam idem quoque effectus non consequi non potest. Quoniam igitur morbi communes contagionis pariter, et noxarum solitarum, vim sequuntur, neutri in ulla cujuslibet momenti re, et sola utrique magnitudine, differunt. Magnitudinis autem, in vehemente contagione, solus effectus est, opportunitatis tempus maturare, in leniore producere, in leniore etiam, maxime noxis communibus quoque prohibitis, nullum morbum communem trahere. Contagiosorum historia
morborum

morborem hoc liquido firmat. Contra, si, quod aliquando usu venit, ad motam contagionem nullus adfectus communis, nulla praeter debitum incitationis abundantia, vel defectus, sequatur; id vitium prorsus locale est, ab hoc loco alienus.

LXXVII. Si non opportunos venena quolibet implicent morbo; is, ob id ipsum, pro communi non habendus; et hoc praeterea, quod solita communium curatione neque tollitur, neque sublevatur (VI.), causamque pariter, et noxam excitantem, a communibus diversam esse, diversus effectus arguit. Sola plerorumque venenorum curatio ipsorum matura rejectio est. Quod si alia, instrumentum, actionibus corporis necessarium, vulnerando, non medicabilia, sed exitio, sunt; utrorumque effectus a praesente re alienus est, ad adfectus locales rejiciendus.

LXXVIII. Nihil in noxis, sive morbos facere periclitantibus, sive facientibus, praeter illarum cum his, aut singularum inter se comparatarum, magnitudinem, spectandum; eo consilio, ut quantum, quaeque,

quaeque, ad nocendum possint, quantum auxiliorum, noxae demendae causa, utendum fit, cernatur.

LXXIX. Opportunitatis scientia magni momenti est. Quippe qua sola instructus, morbis occurrere, horum causam, in illa fundatam, comprehendere, et a localibus, (VI. VII.), longe aliis adfectibus, discernere, medens possit.

LXXX. Quoniam ad morbos communes opportunitas ipsique hi idem status sunt (LXXV.), magnum, quo communes a localibus distinguantur, discrimen erit, quod communibus perpetuo, localibus nunquam, opportunitas antecedit (VI.).

LXXXI. Cum partis adfectio semper localium morborum origo sit, et discrimina relata (VI. VII. LXXV. ad LXXX.), constant; rejiciendi igitur, ex communium morborum numero, sunt, quantumvis horum simulatores, sui dissimulatores, quotquot morbi a quovis loci statu, a stimulis, a rebus debilitantibus, quorum neutra totum corpus movent, a vulneribus, a loci compressione, occlusionem, a propriis instrumentorum

instrumentorum vitiis, ab aliis morbis, et non communibus noxis excitantibus (XV. LXXIII. LXXVIII.), exoriuntur; propterea quod, noxis excitantibus, causa, curatione, et omnibus rebus, ab illis differunt, nec ulla re iis, nisi fallace et fallente specie, congruunt.

C A P.

C A P. IX.

Diagnosis communis.

LXXXII. Morborum communium vehementia et periculum, pro incitationis nimiae, eventive aut recta deficientis, magnitudine, est; quod omnia supra relata declarant, eoque potissimum inter se, variante hac incitationis magnitudine, variant.

LXXXIII. Sola cujusquam momenti diagnosis ea est, qua communes a localibus (IV. V. VI. LXXVI.), aut symptomaticis, adfectibus, totum corpus, cum quadam communium similitudine, perturbantibus, dignoscantur. Quo certius hoc fiat, communis quisque adfectus, praecedente diathesi, consequente ei simili, et auxiliorum opere, ei, quod nocuit,
 contrario,

contrario, patefit; dum e contrario locale malum, partis primum adfectu, inde corporis perturbatione repetenda, et morbi, quem refert, propria diathefi non, aut casu tantum, comitante, distinguitur.

LXXXIV. Utilem hanc scientiam quocertius confequare, anatomes neceffaria didiceris, in fupervacuis tempus ne triveris, illustris Moragnii opera verfes, cadavera incidas, effectus fuperftites a caufis praeteritis dignofcas, laqueo, vulnere, peremptorum, alias fanorum, corpora diligenter, quam plurima, rimeris; haec cum eorum, qui longiore, aut faepius iterato, morbo perierint, corporibus fedulo compares, fingula cum fingulis, omnia cum omnibus, conferas, opinandi temeritatem primus fere caveas, nunquam illic communis morbi originem (V. VI.) detecturum te fperes, prudenter judices.

LXXXV. Cum adfectus locales interiores faepe labes quaedam, communi-
 F bus

bus morbis superstes, sint; ideo illos, quorarius hi saepiusve antecesserint, eo minus magisve suspiciendos, ad recte iudicandum pertinet.

C A P.

C A P. X.

Eventus iudicium.

LXXXVI. Quoniam potestates utramvis diathesin phlogisticam aut diathesin, facientes (LXII. LXIX.), semper in aliquem locum paulo gravius agunt (XLIX.); ideo in opportunitate, morbi, in morbo, mortis, periculum, pro diatheseos magnitudine, aut loci magis laborantis, utilitate, suboritur. Sed, magnitudine data, diathesis, quam maxime aequalis, tutior. Quae nunquam, necessarium vitae instrumentum, nisi instante periculo, paulo gravius urget: Hinc maxime, peripneumonia, apoplexia, pleuritis, erysipelas, podagra, ubi hoc utrumque gravius caput adficit, formidini.

LXXXVII. A communibus morbis locales cum symptomatis segregandi, et supra (LXXXIII. LXXXV.) monita huc transferenda.

C A P. XI.

DE MEDENDI RATIONE
COMMUNI.

LXXXVIII. Diathesi phlogisticae medendae consilium, imminuere, asthenicae, augere, incitationem, est, eo usque, dum id hujus, quod, iis extremis medium, bonae valetudini convenit, reponatur. Nul- lum aliud medendi consilium communes morbi recipiunt.

LXXXIX. Ut utraque diathesis ab eodem noxarum exitantium opere (LXIV. LXV.), tantum magnitudine vario, nascitur; sic, eadem quoque auxiliorum actione, ei, qui nocuit, contraria magnitudine, utraque pariter prohibetur et tollitur. Ut certo omnium rerum indicio causa, sic et curandi ratio, confirmatur. Eadem, quae quemvis unum phlogisticum morbum, debilitantia;

bilitantia, omnes solvunt, eadem quae quemvis asthenicum, stimulantia, reliquos omnes, tollunt. An paralyfis, quantum medicabilis est, hydrops, quantum communis adfectus, item podagra, et febres, non iisdem auxiliis tam sublevantur, quam tolluntur? Et an peripneumonia, variola, rubeola, rheumatismus et catarrhus non iisdem remediis cedunt? Quae omnia in asthenico casu adaugent, in phlogistico imminuunt, vitae vim. Commune utrinque opus, nec nisi vocabulorum, non rerum, diversitas est.

XC. Auxilia igitur diatheseos phlogisticae sunt potestates (X. XI. XII. XIII.) debiliore, quam qui secundae valetudini (LXIX.) conveniat, stimulo incitantes; debilitantia compendii causa, in curatione dicendae.

XCI. Diatheseos asthenicae auxilia sunt potestates (XC) validius, quam ut optimae valetudini congruant, (LXIX), incitantes; stimulantia, quo commodius ab alteris distinguantur, in medendi usu nominandae.

XCII. Haec (XC. XCI.) eo liberius, parciusve, quo magis aut minus diathesis, et inde pendens loci adfectus (LXXXVI.), vigeant, adhibenda. Nec singulorum ita dilectus, ut potentius quodque vehementiori cuique malo accommodetur, non habendus. Sed nunquam cuilibet uni tota gravioris morbi, et vix cujusvis, curatio credenda. Denique eadem nunquam in quemvis unum, praë caeteris, locum, tanquam is morbi sedes effret (XLVII. XLVIII. LIV.), inani, et saepe nocitura, spe dirigenda. Plura uni hoc praestant, quod sic latius corpori recta incumbit vis, et incitabilitas plenius et aequalius adficiatur (XLVIII. LV.). Quique in locum remedia dirigit, idem agit, quod is, qui, virgula recisa, succidere arborem speret. Quae remedia communia, quae localia, sint, post, suo quaeque loco, memorabuntur.

XCIII. Si quid symptoma cum aliis certae notae et cognitae naturae plerumque in morbis conjungitur, de eo aliàs, sive solo adparente, sive contrariae, ut videatur,

videatur, significationis concursum comitante, non ex concursu, sed de hoc ex eo, in curatione judicandum, et respondentia remedia tractanda. Sic certa ejus natura, incerta concursus, praecipit. Contrarius usus, teste sanguinis in convulsionibus et spasmis detractio, et opii in crudis vulneribus administratione, nocet.

XCIV. Idem hoc praeceptum pravam sanguinis, five largius, five parcius, five saepius, five rarius, in omnibus morbis, quorum dyspepsia ullo modo signum sit, detrahendi, et cibi ex plantarum genere inculcandi, notat consuetudinem. Ut “qui acidum eructant, ii pleuritidi non opportuni sunt,” id est, qui signum habent formae morborum antiphlogisticae, ii contrariae formae morbis implicari nequeunt: Sic aequè verum contrarium, qui pleuritide laborant, phlogisticae formae propria, ii in nullum antiphlogisticae formae morbum, id est, auxiliorum stimulantium indigum, incidere possunt.

XCV. Quoniam omnis morbus communis, opportunitas omnis, in aucta vel imminuta incitatione, (XXIII. LXII.) consistit, versaque hac in contrarium statum solvitur (LXXXVIII.); ideo ad occurrendum pariter et medendum morbis, semper proposito consilio (LXXXVIII.) utendum, stimulandum aut debilitandum, nunquam quiescendum, nec naturae, quae sine externis rebus (X. ad XIV.) nullae sunt, viribus fidendum.

XCVI. In medendi consilio, sola materiae morbificae ratio habenda, est, ut tempus, quo exeat corpore, detur. Quae, sive noxarum excitantium more, (LXIX.) alias stimulando, alias debilitando, seu sui morbi propriam formam dando, et sic communi morbo localem adfectum (LXXVII.) adjiciendo, agit, in utraque re nullus novi consilii locus est.

XCVII. Si enim morbus, ut communis, rite administratur, omnis eruptio, et quae hanc sequuntur, omnis inflammationis, omnis exulcerationis, species, communis curationis

rationis felicitatem sequuntur, et, ubi ex illa mala contrarius eventus est, localia pro ratione symptomata exasperantur. Hoc variola jamdudum, hoc rubeola nuper, sed nihilo tamen incertius, hoc pestis, quoties paulo peritius, et idoneis genere et mensura auxiliis, tractata est, hoc cynanche gangraenosa, et alii Typhi cum simili partis vitio, declarant. In his duabus periculum vitae semper e communis adfectus magnitudine est, nec sine hac localis formidini esse debet. Adeoque idem de prioribus verum est, ut, quamvis admotā materia est, nullus tamen, sine noxis communibus praeuntibus, morbus justus communis sequatur, pro earum vehementia periculum crescat, et tota e communibus auxiliis curatio pendeat. Quae res, nihil ullam materiam, sive contagiosam, sive aliam, ad communis, quem comitatur aut insignit, morbi causam conferre, aut, si quid conferat, a solitis noxis non differere, demonstrant (XCVI. ad CXVIII.).

XCVIII. Ut, superante pariter et deficiente incitatione, in morborum periculo im-

minuitur, in ipsis supprimitur, sana per-
spiratio, quod jam submonstratum, fusius
postmodo exponetur ; ita ea, quo certius
omnis nocens materia corpore demittatur,
accurate expedienda, expedita servanda.
Sed ne hoc quidem novum consilium sub-
monet ; quoniam, sola illud facientia ea
sunt, quae diathesin utramque, pro sui
quacque operis vi, aliás solvere solent, et
quae non localiter sunt, sed communiter
opifera.

XCIX. Cum aliquis, qui superiore vitae
tempore lautius vixerat, jam aetate pro-
vectus, sive consilio, sive coactu, de solita
vivendi indulgentia haud paulum remisit, et
aliquam humorum copiae cum vigore spe-
ciem retinet ; non ideo, ut vulgo fieri so-
let, plethora et vigore nimio laborare pro-
tinus censendus ; sed contra, nisi recens
hujus causa, quod fieri potest, pateat,
directa debilitate (XXVIII. XXIX.), eoque
magis, si noxis nimis ante roborantibus,
quorum in numero repletia sunt, recta
debilitantes successerint, premi judicandus
(XLVII.) : Et non debilitans seu antiphlo-
gistica

gistica curatio, quae rectam, nec nimis phlogistica, quae praecipuam causae partem, indirectam, debilitatem, eoque malivim, auferent, adhibenda, sed media via, quae tonica dici solet, insistenda.

C. Quoniam morbi, sub quo, ne verba plura justo fiant, etiam opportunitas comprehenditur, magnitudini opis aptanda magnitudo est (XCII.) ; igitur aetas, sexus, habitus, constitutio, coelum, solum, denique omnium potestatum incitantium, omnium noxarum, omnium, sive bene ante, sive male, administrata sint, auxiliorum, opera, in medendi consilio, pensi habenda sunt.

CI. Mulieres, male repletos, male stimulos, teneriora firma habentes, refrigerari, humectari, sive superne, sive inferne, sive aliunde, consuetos, omnes, denique, tam e noxis, quam e curationis genere, nullo praecedente vigore, languentes, recta debilitas incessit.

CII. Contra senibus, viris, nimis repletis, stimulis nimis, tantoque magis, quan-

to diutius id factum fit, plenos et vegetos ante habitus habentibus, item five cum humore, five sine hoc, five undeunde, supra modum calefactis, uno verbo, omnibus, cum e solitis offensis, tum ex inidoneis medendi rationibus, ubi pristinus jam in languorem vigor versus est, indirecta debilitas dominatur.

CIII. In indirectae debilitatis curatione, quæcunque ejus magnitudo sit, quocunque nimii stimuli genere, orta sit; stimuli, qui pro auxilio potissimum utendus est, non multo minus eo, qui morbum fecerit, primum adhibendum, dein minus minusque, donec morbus solvatur (XXXII.) (XXXIII.) (XXXIV.), addendus.

CIV. Ubi status morbosus ab unius stimuli excessu proficiscitur, ut id quod dictum (CIII.) faciendum; ita pluribus stimulis natum malum plurium usu, sed eadem prorsus ratione, tractandum; ut, in utroque casu, ab excessu nocente ad naturæ modum descendatur (XXXI.) XXXIV.); nisi quod, etiam reducta salute, plus justo per

per consuetudinem stimulis indulgentia quædam aliquamdiu concedenda est.

CV. Cujuslibet stimuli nocens effectus simili alio prius convellendus, dein ad huic similem transeundum, semperque a violentis, diffusibilibus magis, quos natura sana respuit, ad mitiores, diuturniores, et naturæ convenientiores, donec consuetis præsiis fervari salus possit, transgrediendum.

CVI. In indirecta debilitate, debilitans curatio, ad vigorem restituendum, vitanda est (XLVI.); utpote cum nullum debilitatis genus altera debilitate, nec quivis ejus quasi gradus altero gradu, medendus sit. soli cursui igitur ad indirectam debilitatem recta debilitantia, ad vigorem, extingui periclitantem, firmandum, conveniunt; cujusmodi frigida lavatio, ciborum mediocritas, imbecilla potio, et similis aliorum stimulorum remissio, sunt. (XXXVII.)

CVII. Ad rectam debilitatem medendam, a minimo stimuli primum incipiendum,

dum, dein ad plus usque, donec vitiosa incitabilitatis abundantia paulatim deteratur, et tandem salus reducatur, adscendendum (XLIII.).

CVIII. Quantum unius stimuli defectu asthenicum malum nascitur, unius quoque et ejusdem abundantia debita solvendum; pluribus deficientibus exortus morbus, iis omnibus debita copia subministratis, tollendus; ut, in utroque casu, a defectu morbofo ad salutarem naturae modum perveniatur.

CIX. In hac quoque curationis parte, omni sive recta, sive indirecta, debilitate abstinendum est, idque cum ob causam (CVI.) relatam, tum, quod stimulator, quae sola hic idonea est, curatio, quoties ultra modum tenditur, asthenicam in phlogisticam diathesin, hanc in indirectam debilitatem, hanc in mortem, vertit. Igitur, ut hinc supra relatam rectam debilitantiam (CVI.) vitanda sunt, ita illinc morbi modo curationis vim ad commodandam, (XLIV.) non est obliviscendum. Sitim, quam debilitas causa continet, frigida
potui

potui data adauget, in nauseam et vomitum rapit, vinum merax aut potio spirituosâ restinguit, subsecutaras alias turbas prohibet. Sitim, cujus phlogistica causa est, potio merax intentat, et easdem, quas aqua in altera, turbas fere concitat, frigida sedat, futuro tumultui occurrit.

CX. Quoniam igitur eadem potestates omnia vitae (XV. XXII.) creant, et nunc nimiam hanc, nunc justam, nunc deficientem, pro variante sua magnitudine, pariunt (XXIII.); idemque de iisdem potestatibus, quando pro morborum auxiliis adhibentur, dicendum; nunquam igitur, utramvis diathesin in alteram per imprudentiam vertendam, perpetuum esto praeceptum.

C A P.

P A R S A L T E R A.

C A P. I.

De noxis utramque Diathesin, Phlogisticam et Asthenicam, facientibus.

CXI. Potestates, quae corporis statum, quo ad morbos phlogisticos aut asthenicos opportunitates, ipsive, continentur, scilicet, diathesin phlogisticam et asthenicam creantes, sunt eae, de quibus supra memoratum (X. XI. XII.) est.

Noxae utramque facientes.

CXII. Calor, animalibus et plantis, nascentibus, crescentibus, et vigentibus, item elementorum formae, necessarius,

ex summo, cui adjicitur, corpore animato, hoc universum, ut et plantas, recta, nisi aut deficiens, quod frigus dicitur, aut ad extremum nimius, stimulat. Qui stimulus, mediocris juste, major id ita facit, ut diatheseos phlogisticae plus minusve inferat.

CXIII. Quod ejusdem actio paulo magis in cute, quam intus, ubi immutabilis fere temperies permanet, intenditur; ideo illic, quam hic, paulo magis stimulat (XLVIII. XLIX.). Idem fibrarum ubique muscularium tonum, eoque densitatem (LVIII.), amplificat. Unde, ut vasorum omnium diametri imminuuntur, ita extremorum ubique, magisque in cute, ubi major causae vis, ex toto saepe delentur. Sed justa suppressio, ab opportunitate aliena, sola diathesi, ad morbi modum aucta, nascitur.

CXIV. Hinc, in rubeola et variola, materia irritans una cum spiritu retinetur, quibus, et omnibus aliis phlogisticis, malis perspiratio supprimitur, incitatio tam in summo, quam reliquo, corpore intenditur, et catarrhus potissimum inducitur.

CXV. Calor ad extremum nimius,

sive diurnitate, sive intensitate sic nocet, perpetuo debilitat, tonum ubique minuendo, et pro densitate laxitatem creando. Qui effectus in cute, cui recta caloris vis incumbit, quam intus, ubi temperies parum mutatur, paulo plus valet. Hinc, ut in plagis ardentibus, sudor; hinc omnium vasorum, ac prae caeteris perspiratoriorum, amplificantur diametri. Hinc colliquans in febribus sudor, et consimilis alvus. Hinc humorum, et non ex horum per corrumpentia recta creato statu, corruptio.

CXVI. Idem in rubeola vehemente, in variola confluyente, in febribus, et omni asthenicorum malorum genere, ubi perspiratio deficit, non hunc defectum, vasa quamvis patefaciat, imminuit, sed, cordis et arteriarum actionem debilitando, intendit.

CXVII. Frigus (XI.), animalibus, plantis, et elementis inimicum, reliqua corporis, magisque summum, cujus solius fere temperiem imminuit, recta semper, semper pro magnitudine, debilitat. Hinc
pariter,

pariter, ac a nimio calore, vasorum atonia et laxitas, gangraena, et reliqua nimii caloris effecta (CI.).

CXVIII. Haec temperiei extremorum (CI. CIII.) effecta ex debilitando, non putrefaciendo, ex incitationis, non humorum, adfectu nasci, hoc patet, quod aliae noxae debilitatrices, quae movere recto opere humores neque creditae sunt, neque credi possunt, tam corruptionis symptomata, quam reliqua omnia, creant, et eadem stimulantia, quae haec, illa quoque, tollunt. Quin et antiseptica credita vel eo prorsus opere carent, vel neque dantur, neque dari possunt ea copia, qua ad humorum mixturam inovendam, pertineant. Denique rerum inanimatarum inter se effectus nunquam recte ad corpora viventia transferuntur. Licet igitur humores haud raro corrumpantur, ea semper corruptio est debiliū vasorum, non satis illos permiscantium seu diffundentium, effectus, nunquam ipsa causae origo.

CXIX. Ingratus cum frigoris, tum nimii ad extremum caloris, sensus, stimulantis

lantis quoque operis, quae, quantum grata est, stimulando juvat, summam minuendo nocet.

CXX. Cum adeo sua natura frigus debilitet (CIII.), et omnia debilitantia incitationem imminuant, nunquam igitur morbis, nisi phlogisticis, iisque qui in cursu ad indirectam debilitatem sunt (XXXVII), opiferum est; propterea quod nunquam jam nimis abundans incitabilitas abundantior, sine morbi exasperatione, redditur; utpote quae eo stimuli minus, quo abundantior sit, recipiat (XXVI.). In mediocri debilitate error minus manifestus; in magna utriusvis generis debilitate, magni mali, vel ipsius adeo mortis, periculum, e minimo debilitatis augmine, esse potest (XLVI.)

CXXI. Quoniam vivas fibras frigus (CIII.) pariter, ac calor nimius (CI.), relaxat; quod in variolae et omnis morbi phlogistici curatione cernitur, non igitur, quemadmodum inanimem materiam, vivam quoque, constringere putandum. Minuta frigore cutis moles e vasorum debilitate;

bilitate, humores huc parum percitante, vascula parum replente, nascitur. Hac ratione (CIII. ad CVIII.) frigus diathesin asthenicam procreat.

CXXII. Cum autem, quo plus stimulantis operis, admotum sit, eo minus usque incitationis exoriatur, donec nihil amplius accedat (XXXIV.), frigus pariter, ac quodvis recta debilitans, incitabilitatis consumptionem sistendo, et, ut facilius stimulis moveatur corpus, efficiendo, ad indirectam proclivitati debilitatem ipsique huic obstando, pro variante ipsius magnitudine, secundam valetudinem, et omnes diatheseos phlogisticae partes, habile concitando est. Quod utique solum, caloris et aliorum stimulorum, indirectam debilitatem accelerantium, impetum cohibendo, et intra vigoris fines continendo, efficit. Hinc, in regionibus frigidis, defensi veste, domo, igne, motu suo, corporis animati vigor. Hinc etiam partium, calore nimio resolutarum, admoto frigore contractio (XL.). Hinc denique humorum corruptorum, roboratis vasis, non correctis illis, remedium.

remedium. Hic frigoris effectus in cute, quae sola fere (XVII.) refrigeratur, aliquanto major, quam intus, est.

CXXIII. Debilitans temperiei (CI. CIII.) effectus ita humore augetur, ut hic propriam ejus noxam augeat.

CXXIV. Ex victus partibus solus cibus, stimulare nimis periclitans, caro est, et ex hac parata materia, largius assumpta. Salsa nimis durataque, maxime ubi jam corrumpi coepit, excipienda. Hinc ventriculus maxime patitur.

CXXV. Eodem (CXXIV.) condimenta pertinent; quorum exiguum aliquid, ob stimuli vehementiam, sufficit.

CXXVI. Potio spirituosa vel vinosa, in qua semper alkahol diluitur, cibo condito (CXXIV. CXXV.) citius et facilius, et pro alkaholis copia, stimulat.

CXXVII. Harum omnium victus partium diffusibilis stimulus, ideo rectus dicendus, quod in partis, cui incumbit, incitabilitatem recta et protinus dirigitur. Eundem, saltem qua cibum respicit, adjuvat alius, ex fi-

brarum

brarum muscularium distentione pendens, eoque indirectus, nominandus. Hunc carnae materiae, et e plantis sumptae, sola moles praebet.

CXXVIII. Omnis cibus e plantarum genere sumptus, item carneus parcior, falsa nimis durataque caro, alimento meliore remoto, nunquam non debilitat, et sic asthenicam creat per omnes gradus diathesin. Hinc Indorum, Brahmanianos ritus colentium, mentis pariter et corporis debilitas insignis. Hinc pauperum ubique morbi. Hinc Scrofula, febres, et tota malorum asthenicorum caterva. Recta ex hac noxa debilitas ventriculum paulo magis, quavis alia pari parte, premit. Hinc anorexia, nausea, vomitus, praeceps alvus, et consimiles primarum viarum turbae.

CXXIX. Condimentorum, quae, sine carnea materia, non satis ad robur sunt (CX.), quoque negatus usus etiam magis, iisdem Indis testibus (CXIV.), infirmit.

CXXX. Potio valida (CXXVI.), modo celata, nunquam junioribus, et validioribus,

bus, propterea quod ad indirectam praecipue debilitatem ruit, (XXVII. XXX.), necessaria, ac ne tuta quidem, est. Cui utique adsuetis, aetate provectoribus, et atque inde, aut aliunde, imbecillis, aquosa nullave omnino, ad diathesin asthenicam creandam, plurimum valet.

CXXXI. Stimulo porro est, a carnea materia ortus, chylus et sanguis abundans. Hoc incitatio ubique, et prae reliquis locis paribus, in vasis sanguiferis, eo magis, quo is abundantior fit, intenditur (LI.). Genus sanguinis nihil, saltem ut causa, et sola abundantia valet. Quae, musculares vasorum fibras distendendo, constante impetu agit. Pervulgata plethora soli diathesi phlogisticae convenit, et hujus magnitudini respondet.

CXXXII. Idem hic effectus (CXXXI.) velocitate sanguinis, aliunde orta, et maxime illo corporis, quem ipsius muscoli peragunt, motu, sanguinem, compressis venis, celerius ad cor reducente, crescit?

CXXXIII. Nihil hoc utroque stimulo (CXXXI. CXXXIII.) ad diathesin phlogisticam

gisticam et morbos, in hac positos, concitandos, efficacius. Qui tanto magis ingravescent, quanto abundantior sanguis sit, et rapidiore impetu percitetur. Hoc omnes noxae excitantes, omnia istorum morborum signa, maximeque arteriarum pulsus, hoc sanguinis detractio, alvi purgatio, et inedia, ad salutem adeo efficacia, declarant.

CXXXIV. Ut sanguinis abundantia et velocitas sic (CXXXIII.) præcipua phlogisticae diathesios causa est; ita ad asthenicam creandam, nihil penuria sanguinis, quam summa celeritas comitatur, potentius est. Hinc pulsuum exiguitas, debilitas et celeritas. Hinc incitatio ubique, et, prae reliquis locis paribus, toto vasorum genere, eo magis, quo major penuria sit, imminuitur. Hic quoque non genus sanguinis, sed sola penuria, in causa est. Ea, musculares vasorum fibras partem distendendo, supra relatas pulsuum notas, non satis vasa incitando, efficit. Plethora, quae huc solum pertinere iudicata est; hinc prorsus abest (CXXXI.).

CXXXV. Haec praecipua asthenicorum morborum origo. Quod omnis humorum detractio, maximeque sanguinis, item alvi purgatio, tantopere nocentia; et stimulantia prius, dein omne repletionis genus, tantopere salutaria, confirmant.

CXXXVI. Secreti a sanguine humores, et alius aliter, sua vascula distendendo, etiam stimulare intelliguntur. Ad quam rem lac et semen, suis utrumque vasis abundans, item humor perspirabilis, maxime valent. Instrumenti fecernentis commotio per incitabilitatem, quae una et indivisa ubique subest (XLVII. XLVIII.), facile toto corpore diffusa, quoties justo major est, conjunctis aliis nimis incitantibus potestatibus, diathesi phlogisticae accendendae est.

CXXXVII. Iidem humores (CXXXVI.), sua vascula parum distendendo, parum excitando, noxarum, diathesin asthenicam creantium, haud omittenda pars, sunt. Hinc vasculorum languor, humorum pigrities, quies, stagnatio, corruptio. Imminuta, vel pro tempore, in hoc corporis minime angusto spatio, deleta, incitatio,

per

per eandem incitabilitatem, cum reliquo corpore debilitatem communicat, et conjuncto, cum caeteris noxis parum incitantibus, opere, asthenicam diathesin infert.

CXXXVIII. Cogitatio in cerebrum, cui recta admovetur, magis, minus in reliquarum partium quamque, agens, (XLVII. XLVIII. XLIX.), incitationem toto corpore intendit. Ejusdem contentio, five magna semel incidens, five minor, saepius iterata, vel in consuetudinem deducta, sola noxae alicui esse; cum aliis noxis, stimuli quoque magnitudine offendentibus, conjuncta, majori fieri; et diathesi phlogisticae faciendae par evadere, potest.

CXXXIX. Manifesta asthenicae diatheseos causa est mentis is status, ubi nimia cogitatio, consumpta incitabilitate, in indirectam debilitatem definit; vel deficiens, imbecilla, gratum, vividum, tenorem servare nequiens, recta debilitando nocet. Quod mentis vitium plurimum ad debiliandum pertinet.

CXL. Adfectuum animi vehementia, puta, irarum moles, dolor acerbus, moderaminis

raminis expers gaudium, quae eo magnitudinis non procedunt, qua incitabilitatem exhauriant (XXVIII. XXX.), eodem pertinet; quo cogitatio, easdemque rationes recipit.

CXLI. Adfectuum vis eo magnitudinis procedens, ut incitabilitatem (CXL.) exhauriat, eam diathesin asthenicam, quam indirecta debilitas causa continet, et confimiles morbos, infert. Hinc epilepsia, hinc apoplexia, nec raro, quoties summopere in adfectus animus concitatus est, lethalis.

CXLII. Contra ubi iidem (CXXI.) deficiunt, ut in tristitia, animi dolore, metu, terrore, desperatione, fieri solet, qui tantum laetitiae, fiduciae, spei, minores quasi gradus sunt, et adfectuum excitantium tantum imminutionem, non contrarios his, et absolutos animi motus, significant, ad asthenicam, quae in recta debilitate posita est, diathesin creandam pertinent. Hinc nullum cibi desiderium, ejusdem fastidium, nausea, vomitus, ventriculi dolor, fusa sine dolore, cum dolore, al-

vus, et, praeter dyspepsiam et colicam, dagra, febres, protinus suboriuntur.

CXLIII. Sensus, cum grati sunt sum-
mopere totum corpus excitant, motusque
cient, qui, ut inter bibendum, saltandum,
et, in gratis conviviiis, stricta lancium,
convivarum, et omnium circum circa,
splendore oculorum acie, facile cum su-
pra relatis noxis, ad diathesin phlogisti-
cam accendendam, operam conferunt.

CXLIV Eorundem, cum nimii sunt,
vis, relatos (CXLIII.) effectus longius pro-
ducens, indirectam parit debilitatem. Con-
tra, ubi sensus aut partim delentur, par-
tim obscurantur, aut ingratis rebus con-
tristantur, animus dejicitur, et totum cor-
pus relanguens rectam subit debilitatem.
Et in utraque re, praesertim, ubi caeterae
noxae debilitatrices concurrunt, diathesis
asthenica suboritur.

CXLV. Aeris, demptis ejus qualitati-
bus, ut aiunt, et proprietatibus, item in
spiritu tuendo facultate, observationi mi-
nus patet effectus. Verum, quin ad vi-
tam sustinendam, admotus universo cor-
pori,

pori, necessarius stimulus fit, ambigi non potest. Idem, raro purus, admovetur, plerumque alienis, et stimuli vim minuentibus, rebus permiscetur. Utque in puritate ejus salutaris stimulus positus est; ita eone unquam puritas procedat, ut nimis stimulet, et diathesin phlogisticam accendat, incertum est. Machinae, nuper inventae, quibus supra nubes homines evehuntur, si frigus abesset ad hanc rem illustrandam optime pertinerent. Verum, quoniam in aere nunquam purissimo, et commode tamen satis, vivitur, credibile igitur est, aerem justo puriorem, ad nimis stimulandum, eoque diathesin phlogisticam creandam, pertinere.

CXLVI. Sed cum aëris impuritate nihil consuetius sit, et omnis impuritas stimulum ejus imminuat, perquam impurum, seu alienis rebus commixtum, aerem, recta debilitare et asthenicam diathesin creare, neutiquam dubitandum est. Sic typhi, ut ex eorum, qui in nigro Calcuttae carcere periere, fato patet, frequens causa, aër impurus, est. An unquam, nimia puritate

tate, indirectam debilitatem inferat, eo magis incertum est, quod, ut supra dictum, phlogisticam faciat diathesin, necne, nondum constat (CXLV.).

CXLVII. Ex harum omnium potestatum (CXI ad CXLVII.) raro separato, semper fere conjuncto, opere, utraque diathesis, sive in opportunitate adhuc subsistens, sive ad morboſi status modum adfurgens, nec ab ulla corpori insita vi (X.), subnascitur.

C A P.

C A P. II.

Diatheseos utriusque causa.

CXLVIII. Sic exortae (CXLVII.) diatheseos phlogisticae causa est, ex potestatum (CXI ad CXLVII.) relatarum opere, justo major ubique vivi corporis incitatio; omnes actiones prius augens, dein aliquas perturbans, alias, sed nunquam, quamdiu subest, debilitando, minuens. Eadem sola omnium phlogisticorum morborum origo.

CXLIX. Indidem (CXLVIII.) exortae diatheseos asthenicae causa est, ex asthenicis noxis, (CXI, ad CXLVII.) justo minor, ubique vivi corporis incitatio, omnes actiones imminuens, aliquas perturbans, quasdam augendi, sed semper falsam, speciem praebens, semper debilitans.

C L. Utque phlogistica diathesis (CXLVIII.) semper debilitantibus, sic asthenica (CXLIX.) semper roborantibus, auxiliis tollenda est.

C A P. III.

Diatheſis phlogistica.

CLI. Ante perturbationem (CLI.), quae, nisi post justum morbi adventum nunquam, ac tum quoque tantum in graviore ejus impetu, accidit, sensus omnes acutiores, motus voluntati pariter, et non, obtemperantes, validiores, ingenii acumen majus, sensibilitatis et adfectum vis, cernuntur. Cor et arteriae harum pulsibus, extrema in summo corpore vascula colore, muscoli omnes robore, secretiones inter-

nae lactis, feminis copia, instrumenta digestio, cibi desiderio, digestionem, corporis vigore, et manifesta sanguinis abundantia, vigere percipiuntur.

CLII. Quantum mentis et adfectuum facultates augeantur, earum in hac diathesi, in prospera valetudine, in secunda morborum forma, et ad hanc opportunitate, comparatio docebit. Sic augeantur prius (CXLVIII.) actiones.

C A P. IV.

Diatheſis phlogiſtica ſymptomatis explicatis illuſtrata.

CLIII. Senſuum, motuum, mentis et adfectuum (CLI.), augmen, ab incitationis, in unoquoque eorum instrumento, ſanguinem

guinem, inter alias actiones, percitantis, augmine pendet.

CLIV. Omnium phlogisticorum morborum adventum horror insignit. Is, ex imminuta per vigentem in extremis cutis vasis diathesin perspiratione (XCIX.), nascitur. Eadem frigoris, qui horrorem plerumque comitatur, sensus explicatio est.

CLV. In iisdem adfectibus pulsus validiores, duriores, pleniore, et aliquanto sanis crebriore, vibrantur. Plenitatem et duritiem creat cibus e carnea materia, uberius, opportunitatis tempore, sumptus. Vim et crebritatem idem, et quivis alius, ut potionis validae, ut exercitationis sive mentis, sive corporis, stimulus, efficit (CVII. ad CX.). Sed et omnes offensae stimulatrices (CXI. ad CXLVII.) hujus effectus participes sunt.

CLVI. Quod si, currente morbo, quandoque debiliores, molliore, inaniore, et celeriore, pulsus evadunt, id malum est, eoque fit, quod vel ultra legem curatio debilitatrix tenta est, vel, hac neglecta, incitationis nimia vis jam debilitatis aliquantum intulit. Illa recta (XXXV.),
haec

haec indirecta (XLV.), debilitas est ; utraque cavenda.

CLVII. In summi corporis vasculis colorem, qui pallorem prius adparentem saepe sequitur, et secretorum humorum abundantiam, sanguinis abundantia, per nimiam diathesin phlogisticam perspirationem cohibens, efficit. Eadem capitis et artuum passim doloris causa est. Cum enim is, quoties caput adficit, adeo cito et facile sanguinis detractio decedat ; igitur raro ex inflammatione intus esse suspicandus est ; eoque minus, quod in phlogisticis communibus morbis suboriens inflammatio semper exteriorem sedem, quantum ea res explorata est, occupat (CXIII.).

CLVIII. Delirium quoque, quod in vehementiore morbo quandoque subnascitur, non inflammationi imputandum est, et ob eandem causam (CLVII.). Nam adeo sanguinis et aliorum humorum detractio cedit, ut nulla illam intus esse credendi causa sit. Sanguinis in vasis abundantiam, haec ultra modum distendentem, totius rei causam esse ; hinc vultus rubor,

eam

eam abundantiam significans, illinc sanguinis detractio, uno impetu morbum pel- lens, argumento sunt.

CLIX. Sitis et calor, quae insignes quo- que in morbis phlogisticis notae sunt, a phlogistica in faucium et cutis extremis vasculis diathesi, pendet, ita ea obturante, ut nondum perspiratio reddatur, sed san- guinem tamen ad penultimos vasculorum fines pertransire sinat, et corporis geni- tum calorem, ob retentam adhuc perspira- tionem, subter cuticulam cumulet. Sic, in faucibus vasorum finibus adfectis, saliva et alii humores, quibus libere fluentibus, fauces lubricantur, et eo siccitatis, qui sitis nominatur, sensu privantur, nunccohi- bentur, cohibiti sitim pariunt.

CLX. Raucedo, tussis et sputa, quae quandoque in phlogisticis malis cernun- tur, hoc fere ordine prodeunt, et inter se succedunt. Prima saepe raucedo est, dein tussis sicca, dein cum sputis. Raucedinis et siccae tussis origo est, exhalantium et mucosorum vasculorum, qui in bronchia terminantur, fines, adhuc vehemente dia- thesi

thesi occlusi, et suos, quibus bronchia et aspera arteria lubricentur, raucedo solvatur, et sputa libere succedant, humores parum trajicientes. Rursus haec libere rejiciuntur, quod imminuta jam diathesis, vasorum fines laxari, et humores affatim in bronchia transfundi, sinens, ut hi, incitabilitatem per totum hoc instrumentum, commoveant, et per convulsivum, qui tussis nuncupatur, motum, ipsi eji-
ciantur, efficit.

CLXI. Ut liberiora jam sputa diathesios remissionem significant; ita justo liberiora, jamque inveterantia, eam jam in asthenicam diathesin, vel per indirectam, ut, cum morbus, procedendo, incitabilitatem multum exhaustit, vel per rectam, debilitatem, ut nimia justa curatione, ruere ostendunt.

CLXII. Haec eadem symptomata (CLXI.), dum citra rectam debilitatem subsistunt, vel in indirectam nondum mutantur, calor, et quicquid nimis stimulat, faciunt, frigus et quicquid infirmit, solvunt.

CLXIII. Pallor, item urinae claritas, et alvus adstricta, quae circa morbi prin-
cipia

tipia praecipue, incidunt, a diattheseos magnitudine, vasorum fines ita claudente, ut aut nihil excernatur, aut tenuior tantum, ut in urina pars, emanet. Sitis, alvi, et perspirationis, per dejectionem et madorem solutio, jam diathesin paulatim remittere, et morbum mitescere, et in eo jam esse, promittit, ut, supra, infra, perque sudorem, purgatione, adhibitis aliis antiphlogisticis auxiliis, penitus solvatur.

CLXIV. Saepe in phlogisticis malis, ubi paulo leniores sunt, cibi desiderium non multum imminuitur, saepius justo plus, quam ut profit, adsumi potest. Sed, nisi levissima ex plantis materia sola, eaque in potionis aquosae, vel fluente, forma, datur, omnis noxae erit.

CLXV. Verum, cum vel per cibi uberius indulgentiam, vel curatione stimulatrice adhibita, vel quod ab initio morbus saevis offensis exortus, summam nactus vehementiam est; tum, tam alia mala symptomata supra relata (CLVI. CLVIII.) recta, quam graves ventriculi turbae

turbæ, acutusve alicubi thoracis dolor, spiritum perturbans, erumpunt eventu.

CLXVI. In vehemente igitur diathesi, ubi cibus parum, potio aquosa plurimum desideratur, hæc omni ratione indulgenda est, ille, ut fastidium, nauseam, et vomitum movens, vitandus. Hæc non diuturna, nisi jam eunte, versave, in asthenicam modis supra (CLXI. CLXV.) relatis diathesi, esse solent, sublatisque reliquis idonea curatione antiphlogistica symptomatis, decedunt. Sed, cum nausea et vomitus urgent, instant, jamque etiam paulo pervicaciores esse, paulo diutius permanere, incipiunt, eos adhuc tamen citra indirectam debilitatem esse, scire licet; si pulsus modicam celeritatem adhuc servant, nec multum de plenitate (CLV.), multum de vi, remittunt; si vomitus arte motus morbosum, si alvi purgatio, minuunt, unoque verbo, curatio antiphlogistica respondet. Verum, commutatus prorsus morbus, causa in contrariam conversa, tum demum intelligetur, cum hæc symptomata indies augeantur, cum pulsus magis usque debilitantur,

litantur, cum tormina in intestinis et dejectiones liquidae, ventriculi turbis superaduntur, et antiphlogistica curatio jam manifesto detrimento est.

CLXVII. Dum eadem symptomata citra indirectam debilitatem subsistunt; nimia in ventriculo, propter magnam ejus sensibilitatem, et potentiorum stimulorum, potissimum huc incumbentem, vim, incitatio hic citius, quam alibi, versus indirectam debilitatem tendens, turbas concitat. Huc enim potentissimi stimuli, et ad diathesin phlogisticam accendendam in primis habiles, prius admoventur, et super incitabilitatem ibidem, majorem vim exercent. Cujusmodi varii ex carne parati cibi (CXXV. ad CXXVIII.), variae portiones merae (CXXVI.), varia illis addita condimenta (CXXV.), varii stimuli diffusibiles, ut opii formae, alkali volatile, camphora, moschus, aether, sunt. Quae omnia huc ea vi, qua in nullam aliam partem, (XLIX. ad LIII. CLXVI.) incumbunt; non in intestina, nam prius

concoctione prima mutantur, quam in horum initium duodenum transeant; non in vasa lactea, propterea quod diluta et porro concoctionis opere mutata, iis recipiuntur, recepta ad sanguinem perferuntur; non in cor et arterias ob eandem dilutionem, et perpetuam in toto circuitu mixturae mutationem; non in arteriarum fines, exhalantes et glandulares, five corruptam jam materiam corpore excernentes, five utilem per vasa lymphatica ad sanguinem reducentes, idque tam ob causas relatas, quam propter magnam aliquam in exhalantibus, in glandulis, mutationem factam; non in vasa lymphatica, ubi ad veteres hic humores novus assidue, per intercurrentes ramos, maximeque in ductu thoracico, adfluit; non in reliqua vasa sanguifera, ob magnam ex iterato jam circuito mutationem; non in fibras musculares, five voluntati, five non parentes, quia has nullo modo stimuli contingunt; non in cerebrum, firmumve ubivis medulare, ob hanc eandem causam, et magnam harum partium a loco primum stimulis contacto, distantiam.

distantiam: Uno verbo, quoniam omnes potestates incitantes, five salutares, five noxiae, five medicatrices (XLVIII. XLIX. L. LI. LIII.), aliquanto potentius in quosdam, quam alios, locos, pares, (XLIX.) agunt, iique loci fere sunt quos prius movent, et recta contingunt; igitur ii prae caeteris vel e diathesi phlogistica in asthenicam, vel ex hac in illam, ad transeundum maxime prompti sunt; ita tamen, ut, propterea quod una toto corpore et indivisa incitabilitas (XLVII.) est, five aucta in peculiari loco, five immixta incitatio est, et, five per rectam, five per indirectam, debilitatem immixta est, et diathesis asthenica creata; reliqua corporis mutationis genus cito (LIII.) consequantur. Et, quoniam potestates, quae egerunt, eadem fuerunt suntque, id est, aut nimis, aut parum, stimulatrices; incitabilitas in quam egerunt aguntque, eadem, id est, tota causae ratio eadem; ut effectus idem quoque fit, id est, idem actionum genus toto corpore, five superans, five deficiens, constituatur necesse est.

CLXVIII. Inflammatio, quae phlegmasias comitatur, exteriorem locum, quantum explorata ejus natura est, occupat (CXIII.). Quod ideo fit, quia calor, qui potentissima noxa phlogistica est, aut solus, aut cum frigore alternans, eive succedens (XCIX.), extrinsecus, quo recta admoveatur, multo plus, quam intus, ubi immutabilis fere temperies est, ad stimulandum, eoque diathesin communem ad justae inflammationis modum attollendam, evalet. Hinc fauces, hinc artus varie, hinc vultus diversa inflammationis forma, hinc pulmones, qui ideo pro externo loco, quod ad eos aeri recta aditus est, habendi sunt, ab inflammatione, prae caeteris locis, adfectantur. Praeterque noxae excitantis, modo relatae, vim, est in parte, inflammationem subitura, sensibilitas, quam in aliis major, seu cumulatior incitabilitas; per quam fit, ut relatarum partium alia, dein alia, prae caeteris adficientur. Ad causam porro accedit, quod, quocunque modo relatarum partium quaeque offensa sit, quocunque modo inflammationem, phlegmasiis propriam, ante

ante subierit, ea semper in omni deinde novae phlegmasiae accessione praë caeteris periclitatur. Haec quarundem phlegmasiarum, ut cynanches tonsillaris, ut rheumatismi, repetitionis origo manifesta. Peripneumonia reliquis hujus formae morbis rarior est, quia multis stimulis, diathesi phlogisticae, cum inflammatione comite, accendendae habilibus, eximitur, spirituque, qui a blando aere continetur, et vasorum sanguiferorum actione, item septi transversae fibrarum muscularium et musculorum intercostalium ordinis duplicis contractionibus, molliter et aequaliter, in ordinario spirandi statu, movetur. Verum, quoties praeter solitum vehemens spiritus est, jamque omnes muscoli, qui circa collum et cervicem, a claviculis, a summis humeris, a scapulis, a cervicis et summi tergi vertebrae, orientes, musculis intercostalibus inseruntur, in actionem, ad spirandi conatum sustentandum, pertrahuntur; tum demum toti utriusque pulmonis instrumento summus labor incumbit, tum crebra spiritus tractione, crebra emissionem, crebro

bro septi transversi descensu, crebris omnium musculorum abdominis contractionibus, viscera sua, septum transversum, fursum protrudentibus, violentissime pulmones concutiuntur. Inde aliqua labe, aliquam in iis partem, inflammationi futurae obnoxiam reddens, quoties justa deinceps diathesis phlogistica accenditur, uti illa prae caeteris partibus dictis (XLIX.), ab inflammatione, hac ipsa diathesi nata, corripitur efficit.

CLXIX. Inflammatio hic nihil aliud est, quam partis inflammatae, communis cum reliquo corpore status, quam in pari alia quavis, auctior. Utque inflammationem, auctior in quodam, quam pari alio loco, incitatio facit; ita ante morbum, cujus pars vel symptoma inflammatio est, ejusdem loci, quam cujusvis alius, incitatio pro ratione major intelligitur (LI.)

CLXX. Haec inflammatio, quae, distinctionis causa, phlogistica communis nominanda est, ab altera, quae localis adfectus est, a localibus offensis nata, et in instrumenti

instrumenti vitio, seu continuitatis solutione, consistit, discriminanda est.

CLXXI. Huic phlogisticae localis vocabulum convenit. Communis semper a diathesi phlogistica pendet, hujus symptoma vel pars est, nunquam ei praecit, semper serius aut citius, succedit, iisdem noxis nascitur, iisdem auxiliis tollitur. Cui contraria localis, ut locali offensa, continuitatem solvente, aut texturam partis disturbante, exoritur; ita, si pars laborans minus sensibilis est, haud latius serpit malum. In magna partis sensibilitate, puta, ventriculi, intestinorum intus, extra, tenerae infra unguis carnis inflammationis; effectus universo corpore diffunditur, affectisque omnibus vasis, ubique tumultum concitat. Eadem, si loco continetur, si diffusa latius turbat, remediis, in locum prius adfectum agentibus, et solutionem continuitatis conglutinantibus, solis paret. Haec de inflammationibus phlogisticis, distinctionis causa, in praesentia dixisse suffecerit, de locali in suo postea loco plura disserturum. Alterae totidem restant, communis

et localis, ibi postea, ubi operis ordo postulat, fusius exponendae.

CLXXII. Symptomata perturbationis inflammatio quoque, quoties instrumentum vitale corripit, emittit. An unquam cerebrum et meningas ejus incessat inflammatio communis phlogistica, haecenus inexploratum est. Verique similis est, commotionem capitis et turbas phreniticas, non ab inflammatione pendere; ut haec ostendere videntur; primum, curationis facilitas, utpote cum sanguinis detractioni, alvi purgationi et caeteris antiphlogisticis auxiliis, tumultus omnis facile cedat, nec justae inflammationis effectus, in tam tenera, tam vitae necessaria parte, facile aboleri credibile est; dein nullum inflammationis, quoties salus reducitur, paulo certius indicium. Tum rationis similitudo eodem facit; nam, ut supra relatam est, (CLXVIII.), in nullo phlogistico morbo communi intus inflammatio communis subnascitur, quae, quoties accidit, semper externam sedem (CXIII. CXLVIII.) occupat. Quin et symptomata omnia ejusmodi

modi sunt, quae a communibus noxis phlogisticis (LXXV.) exoriantur, communibus quoque antiphlogisticis auxiliis, proque horum magnitudine, (LXXXI.) cessura.

CLXXIII. Doloris capitis, oculorum ruboris, et delirii, quae phrenitidem comitantur, et inflammationi intus imputantur, causa est, sanguinis in vasis capitis abundantia, immodice distendens, et sic per violentiam quendam doloris sensum pariens.

CLXXIV. Quin ejus quoque, quae pulmonibus usu venit, perturbationis inflammatio causa fit, neutiquam est addubitandum. Extra dolenti loco, quicumque thoracis est, intus inflammatio respondet. Utque phlogisticae diathesios magnitudini inflammatio, quae nunquam, nisi in magna diathesi, incidit, ita inflammationis magnitudini dolor, respondet; ejusdemque causae ratione habita pulsuum status aestimandus est. In magna diathesi, et magna, ejus effectum, inflammationem, dolor alicubi thoracis, modo circa sternum,

modo juxta mammas, modo posterius utrinque, modo a tergo inter suprave scapulas, acutus et quasi pungens est, pulsus perquam duri et validi sunt. In diathesi et inflammatione, ejus parte, minore dolor minus acutus, paulo hebetior, et tolerabilior est; pulsus duri validique, sed minus quam in altero casu, sunt. Dein, procedente morbo, dolor remollescit, hebetescit, spiritus, quem pertubaverat, facilior et expeditior evadit. Pulsus, qui ante tantummodo minus duritiei habebant, nunc vere, et pro indirectae debilitatis, ex idoneae curationis neglectu, magnitudine, vel pro rectae, ex nimis antiphlogistica curatione, debilitatis inductu, molescunt. Sed, nunquam pulsuum durities, doloris augmen, ad inflammationis in membrana sedem, referendum est; neque molities illorum, hujus hebetudo, ex ejusdem inflammationis, in parenchymate, sede esse, credenda; utpote cum fieri non possit, ut inflammatio, utramvis harum partium occupans, a proximis in altera vasorum punctis, absit. Ea ergo horum symptomatum

tum

tum, quae supra relata est, causa recipienda.

CLXXV. Pustulae, quae phlogisticos quosdam morbos comitantur, e contagione, corpore recepta, per omne diffusa, et rursus, inter effluendum, cum humore e cutis vasis perspirabili, subter cuticulam retenta, nascuntur. Retentionis, eoque pustularum multitudinis, causa diathesis phlogistica, toto corpore magna, major in cutis, ob rationes supra (CXIV.) relatas, vasis est. Quo in opere musculares vasculorum perspirantium fibrae, quia tantum, quantum pro firmis simplicibus habendae sunt, densantur, quantum, pro vivis habitae, tono augentur, ita abbreviantur igitur, ut materiae perspirabilis vaporem parum trajiciant. Omnes noxae phlogisticae ad hoc faciendum, sed prae caeteris calor, citra indirectam debilitatem subsistens, pertinent. Eadem alvi durities causa.

C A P. V.

Diathesis Asthenica.

CLXXVI. Anteperturbationem (CXLIX.) qui tantum in graviore iusti morbi impetu supervenit, sensus omnes hebetiores, motus, tam voluntati, quam non, parentes, pigriores, ingenii acumen minus, sensibilitas et adfectus languidiores, existunt. Cor et arteriae languent, ut harum pulsibus cernitur, item extrema in summo corpore vascula; ut palore, siccitate cutis, et tumorum deminuta mole, ulcerum exsiccatione, et manifesta phlogisticae, quae horum symptomatum similitudinem creet, diatheseos absentia (CLI.), patet; musculos torpere imbecillitas, secretiones internas deficere, feminis, lactis, inopia, demonstrat. Instrumentorum digerentium languor, nullo cibi desiderio, hujus fastidio, quandoque siti, nausea, vomitu, corporis

poris imbecillitate, et evidente sanguinis penuria, proditur,

CLXXVII. In eadem diathesi, five citra morbum, intra opportunitatem, adhuc subsistente, five ad illius justum modum sublata, mentis et animi facultates (CLII.) plane minuuntur. Sic imminuuntur actiones.

C A P.

C A P. VI.

Diatheſis aſthenica explicatis ſymp-
tomatis illuſtrata.

CLXXVIII. Ab aſthenicorum morborum, paulo vehementiorum, initiis haud alienus horror eſt; quoties cauſa ejus, perquam deficiens perſpiratio (CLIV.), ſub eſt. Defectus hic cauſa eſt, e totius corporis imbecillitate, ea cordis et arteriarum imbecillitas, qua ſuos humores ubique difficile, in extremis finibus difficilius, aut vix omnino, perpellunt. Hinc ceſſat perſpiratio. Eadem frigoris, cum horrorem comitatur, ſenſus explicatio.

CLXXIX. In aſthenicis adfectibus pulſus debiles, molles, exiles, et perquam celeres, ſunt (CLV.). Mollitiem, quando percipi ob exilitatem poteſt, item hanc, creat ſanguinis penuria, e carneae cibi materiae defectu,

defectu, nimioque e plantis petitaë usu, vel deficiente ad summam, sive hinc, sive illinc, alimento, opportunitatis tempore nata (CXXVIII.). Eorundem debilitatis et summae celeritatis causa est, idem alimenti, item aliorum omnium stimulorum, ut potionis validae (CXXX.), ut sive mentis (CXXXVIII.) sive corporis exercitationis (CXXXVII.) defectus, et sanguinis penuria (CXXXIV.) (vid. append.).

CLXXX. Quoniam paulatim tantum incitabilitatis abundantia deteri (XXVI. XLIII.) reparari robur, potest; igitur, si pulsus quando citius justo, nec pro ratione parto levamine, plenescunt et durescunt, id malum est, eoque fit, quod ultra legem stimulatix per diffusibilia curatio tenta est. Estque rectae debilitas indirecta superaddita, omni in curationibus cura cavenda (CLVI.)

CLXXXI. Cutis pallorem idem, quod perspirationem cohibet, (CLXXVIII.) scilicet, cordis et arteriarum debilitas, efficit. Hinc ad summum corpus non satis sanguis perpellitur.

CLXXXIII.

CLXXXII. Capitis, qui frequentissimum adfectuum asthenicorum symptoma est, item artuum, qui rarius est, dolorem (CLXXIII.) parit sanguinis penuria. Hic enim sanguinis vasa distendentis effectus est; ut mediocris distentio, qualis in secunda valetudine usu venit, gratum sensum; quicquid vel supra hanc (CLVII.), vel infra est, ingratum, eoque dolorem, suscitet. Multo autem hic minus, quam in phlogistico dolore (CLVII.), inflammatio pro doloris causa suspicanda est; propterea quod non solum dolor, sed et ipsum delirium, stimulatrici curationi adeo facile cedit. Quod non facile fieret, si tam tenerum et sensibile instrumentum, et vitae tam necessarium, adfectu, adeo ad partis adfectae texturam delendam pro-
no, laboraret.

CLXXXIII. Neque fere, et propter eandem causam (CLVIII. CLXXXII.), ad inflammationem delirium acceptum referendum. Quod e contrario sanguinis penuriae, et aliorum stimulorum defectui, tribuendum. Neque id ullo modo dubitandum

tandum est; si quidem auxilia stimulantia, quae nihil ad replenda vasa valent, omne delirium asthenicum feliciter et cito solvunt; cumque jam, depulso morbo, salute reducta firmataque, fatis alimenti acceptum digeritur, tum demum mens firmissima solido robore constat.

CLXXXIV. Sitis et calor (CLIX. CLXIII.), quae non minus asthenicos, quam phlogisticos, morbos insigniunt, neque minus frequentia signa sunt, asthenica in faucibus et summo corpore diathesi, hic perspirationem, illic salivae, humoris exhalabilis, et mucii, excretionem, per extremorum vasculorum atoniam et relaxationem, cohibente, nascuntur. Illinc fauces, parum debitis humoribus lubricatae, siti (CLIX.) torrentur. Hinc, subter cuticulam perspirabili humore retento, una cum ea calor, qui, in libera perspiratione, in aëra dissipari, et in eodem fere gradu permanere, solet, cumulus crescit. Minime vero caloris augmen ab incitationis, seu, ut vulgo dici solet, vitae principio, pendet, siquidem tum in diathesi phlogistica

stica (CLIX. CLXIII.), tum in indirecta debilitate, tum in recta, incidit. Vasorum autem in summo corpore, sub quod fauces, et, ad quemcunque locum aëri aditus est, is, comprehenduntur, debilitas, cordis et arteriarum debilitatis, haec universi corporis, pars est.

CLXXXV. Siti huic asthenicae, quae multo frequentior et gravior phlogistico adfectus est, cibi fastidium, huic nullum ejus desiderium, antecedit; succedunt, nausea, vomitus, saepe acutus ventriculi dolor, et aliae turbae. Quorum explicationem exponere proximum est.

CLXXXVI. Nullum cibi desiderium (CLXIV. CLXV. CLXVI.) ejusdem fastidium, e totius corporis debilitate, pendet; ut omnes noxae antecedentes, eumque creantes adfectum, semper debilitando agentes; et omnia auxilia, quae, stimulando roborandoque, semper iis tam occurrunt, quam medentur, ostendunt. Cibi desiderati causa est, fibrarum ventriculi, per quas digestio sustentatur, valida et sana contractio, et alicujus humoris, qualis gastricus

cus, qualis saliva, est, excretio; cuius utriusque effectus necessarius est vacuus magna ex parte ventriculus. Sed in debilitate nulla harum rerum fieri potest. Fibrae non valide se contrahunt, vascula extrema suos humores non effundunt, cibi materia, ante ventriculo recepta, non solvitur, soluta ventriculo expellitur, sed magna ex parte immutata et insoluta permanet. Hinc non desideratur, et, in majore vi mali, etiam fastiditur, cibus.

CLXXXVII. Similiter fitis explicata (CLXXXVI.) est, similiter, quae altior, ex eadem causa pendens, adfectus est, nausea, explicanda (CLXVI.). Ubi enim vires vigent, tam ubique praeterea corporis, quam circa ventriculum et loca cum eo adfinia, gratissimus et jucundissimus sensus est.

CLXXXVIII. Quod ad vomitum vero attinet (CLXVI.), is horum omnium offensarum cumulus et caput est. Eo enim, cum is supervenit, fibrarum atonia et laxitas, eo sordium crudarum collectio, eo ex his et aëre soluto ventriculi distentio, processit,

processit, ut consuetum suum motum a superiore ad inferiorem partem, qui peristalticus vulgo dicitur, peragere fibrae oppressae nequeant. Cumque in omni, sive secundae, sive adversae, valetudinis casu, is motus semper a stimulo in contrariam partem tendat; deorsum, ubi, stimulus ex ore est; sursum, cum is e ventriculo procedit; ita fordes et aër emissus, quorum facta mentio est, pro locali stimulo agentes, quicquid motus suscitant, id superiora versus dirigunt. Qui motus inversus, cum contra naturam est, nunquam gratus esse, potest, unde, ante vomitus adventum, nausea suboritur; nunquam paulo diutius non violentus, quia localis stimulus semper in violentos et enormes motus fibras musculares conciet, unde vomitus, nascitur.

CLXXXIX. Doloris (CLXXXV.) in ventriculo, in intestinis, et alibi tam intus, quam extra, causa, in diathesi asthenica, spasmus est. Quem intus, id est, motus involuntarii in instrumentis fibrae, per communem universo corpori debilitatem, resolutae pa-

riter et tono destitutae, una cum materia distendente (LVIII.), faciunt. Haec materia in ventriculo fordes, in intestinis sterqus durum, in utroque aër emissus, est. Cujus ad distendendum effectus non tantum ipso, quantum fibrarum, quas distendit, laxitate, nititur. Quae enim vis distendens tales fibras opprimit, eam validae, et solido robore stantes, facile repellunt, distentioni resistunt. Laxatae vero, de quibus sermo est, quo acrius premuntur, urgentur, eo magis usque cedunt, donec amissa omni resiliendi, omni se relaxandi, potestate, immobiliter contractae permanent. Quod, per eam fibrarum muscularium proprietatem fit, qua eae, ubi tentae sunt, non communis elasticae materiae instar, remota tendente potestate, tum demum, sed etiam manente hac, contrahuntur. Inter hoc agendum, hoc patiendum, violentia quaedam a sensibilibus fibris subitur. Hinc dolor. Plus vero fibrarum ipsarum laxitati, quam materiae distentrici, in hoc opere, tribuendum, argumento est, toni et densitatis, nam inter se exactissima ratione, ut ab eadem causa pendent-

tes,

tes, respondent (LVII. LIX.), per stimulantia redintegratio. Qua fit, ut sano more sese contrahentes, et potenter renitentes, restituto motu peristaltico, manentem adhuc, et distendere non cessantem, materiam, prae se deorsum, sine ulla alia ope, ut nuper exploratum est, depellant. Sic vinum, sic aromata, sic alkali volatile, et ante omnia variae opii formae, talem materiam, sine ulla, sive supra, sive infra, purgatione, nullo negotio, brevissimo tempore, sede sua deturbant.

CXC. Dolor, qui in exterioribus corporis partibus toties in asthenicis malis vexat, a spasmo quoque, sed non cum materia distentrice conjuncto, pendet. Cujus in locum subit potestas, ad nullam referenda materiam, nempe, voluntatis in membro movendo conatus quidam. Per hunc sic spasmus, ac in altero casu (CLXXXIX.) per distentionem, et, summo saepe cum dolore, concitatur. Ubi, cum effectus idem sit, nempe, spasmus, a debilitate oriundus, restituto robore solvendus; causa igitur eadem quoque fit, et ad debilitatem quoque cum aliquo, distentionem prorsus

fus referente, eique parem habente potestatem, redeat necesse est. Sic a notis effectibus ad ignotas causas ascendere tuto saepe licet. Dolor, de quo hic agitur, musculorum spasmos respicit. Sed.

CXCI. Alter dolor est, minus eodem loco contentus, magis diffusus, pariter molestus; quem non spasmus, sed alter stimulus localis, adjuvat, pariter a debilitate natus, pariter debilitatem adaugens, et, cum reliquis debilitatis signis, debilitando mortem maturans. Hic mero, qui quandoque in magna canalis alimentarii debilitate dominatur, acido nascitur; id quod cholera maxime, sed et omnes primarum viarum, quos vomitus et alvi dejectiones comitantur, adfectus plus minusve, declarant.

CXCII. Hoc acidum (CXCI.) non est causae origo, sed jam factum ex sua causa debilitate morbo, jamque confirmato, symptoma superveniens, inde orta, unde reliqua symptomata, et iisdem auxiliis tollenda. Idem, postquam natum est, omnem debilitatem, sive in primis viis, sive in reli-

quo

quo corpore, ex propria morbi causa forte grassantem, toto corpore, sed maxime in loco ubi adest, non cessat augere, causae vim intendere.

CXCIII. Verūmenimvero, licet sic, ipsum debilitatis proles, ad porro debilitandum, eodemque modo, quo spasmus dicitur est (CLXXXIX.), pertineat; ad id vel mutandum, vel ejiciendum, praeter commune medendi consilium, non est opus alio. Nam, ut ortum primum, sic usque, a communi causa pendet; et, quicquid ad reliqua symptomata, idem ad id superandum, pertinet. Ad quam rem, ut in spasmi casu, stimulantia, non supra, non infra, purgantia, nec alia quaelibet debilitantia, requiruntur.

CXCIV. Ut in statu convulsivo dolorem intus, seu in motus instrumentis non voluntariis, acidum relatum; sic extra, seu in iis, quorum motus voluntati paret, instrumentis, aliquid, eundem, quem acidum, effectum praestans, e voluntate pendens, cum convulsione conjunctum, creat (CLXXXIX. CXI.). Utque nulla illic materia

teria distendenti, sic nulla hic dolorificae, respondet. Quin et, sicut spasmodicum casum quaelibet musculorum spasmata, et supra omnia tetanus, ita convulsivum quaelibet convulsio, sed, prae caeteris, epilepsia, repraesentat. Denique, ut illic eundem externum, ac internum, casum, sic hic quoque, esse, eadem ab effectu cognito ad causam ignotam ratiocinatio (CXC.) probat.

CXCV. Simplex, a levissimo ad gravissimum hunc adfectum, dolorem, ut eo redeatur, unde (CLXXXIV. CLXXXV. ad CXC.) excursus est, cursus a nullo cibi, propter hujus et aliorum stimulorum inopiam (XXXVIII. XXXIX.), vel nimiam copiam (XXVIII. XXIX.), desiderio (CLXXXVI.), ad spasmodicum vel convulsivum dolorem (CLXXXIX. ad CXC.), est. Ob causas modo relatas, primum non desideratur, si in debilitante consilio perseveratur, eibusque deest, qualis, puta, jusculorum carneorum in forma, accipi potest, fastiditur; mox, si etiam nihil ad stimulandum adhibetur, fitietur, debili-

tantissima res, frigida, ad sitim restinguendam, avidissime adpetetur, omnibus, quae in summis habentur, deliciis, anteponeatur, haurietur. Quo facto, protinus nausea succedit: Quae nisi diffusibili stimulo, qualis spiritus meracissimi cyathus est, aut, hoc frustra laborantem habente, alter, forsitan tertius, ei obsistitur, ad vomitum recta ruit. Cumque paulo gravior adfectus est, inter vomendum acer dolor in ventriculo, qualis, si ferri strictura, eum transversim distrahens, intus esset, exoritur. In graviore etiam adfectu, etiam majore causae vi, omne cruciatus genus perfertur, dolet, quasi percussum maleo, caput. Cum intestinali canali turbae, non protinus plerumque, sed permanente, et, interpositis falsae requietis intervallis, moras trahente malo, communicantur. Saepe cum torminibus et magnis doloribus praecipitatur alvus, saepius, quod, inverso motu peristaltico, minus erit mirandum, comprimitur, omne cruciatuum genus experitur, ac subinde vomendi ac ventriculi doloris alternas subit vices. In
modo

modo relatis turbis dyspepsia, ipsa podagra, diarrhaea, dysenteria, cholera, colica, ileus, virides puerorum dejectiones, vermes, tabes, atrophia, quas dicunt, utraque puerilis, et longe maxima hujus aetatis morborum pars, comprehenduntur.

CXCVI. Procedente mali causa, et noxis debilitantibus etiam magis instantibus, in consensum exteriora corporis pertrahuntur, jamque motus voluntarii corripuntur instrumenta. Modo surae, modo brachia, aliaeque partes varie spasmodis torquentur. Modo pectus varie circumcirca, modo humeri, nunc latera, nunc tergam, nunc cervix, dolent. Quibus doloribus nulla corporis humani pars eximitur; non pulmonum, non jecoris, non ventriculi, regio; in quibus, qui acres quandoque concitati dolores, ab inflammatione intus esse creduntur, ii a spasmodico, vel convulsivo motu, revera sunt. Hanc veram eorum originem esse, restituti rite stimuli mala, saepe protinus, semper brevi, tollentes, bonam, valetudinem

letudinem reponentes, confirmant; confirmat, contrariae, per sanguinis detractio-
nem, variam purgationem, inediaque,
curationis infelicitas. Quin, quod eodem
etiam fortius redit, ut inedia sola saepe ad
dolores creandos sufficit, sic lautus cibus
solus quoque ad solvendos sufficit.

CXCVII. Iidem dolores (CXCVI.), ut
modo cum enormi motu conjunguntur,
modo hujus expertes incidunt, ita ab
omni inflammatione prorsus alieni sunt.
Ad quos igitur ab aliis, hac aut simili ori-
gine natis distinguendos, conjunctus symp-
tomatum concursus respiciendus (XCIII.).
Diathesis phlogistica phlogisticos, astheni-
ca asthenicos, dolores indicat. Haec ob-
servatio altius ad adfectus quotidianos per-
tinet, vulgoque receptas curationes ever-
tit. Vel capitis, qui tam frequens ma-
lum est, dolor decies stimulatrice ratione,
pro simplice contraria, curandus est.

CXCVIII. Perturbationis quoque symp-
tomata in asthenicis morbis gravioribus,
perinde ac in phlogisticis (CLXVIII.
CLI. CLXXII.), occurrunt. Talem caput

in

in epilepsia, apoplexia, et febribus; pulmones in asthma; canalis alimentarius in cholera, colica, dyspepsia et podagra, perturbationem subeunt. Sic in canali alimentario praeter dolores supra (CXC. ad CXCVIII.) relatos, urendi quidam sensus, angor, contortus et dirus cruciatus summae sunt tam sentienti, quam adstantibus, formidini, et inflammationis causae suspicionem creant. Quod, tantas turbas et tumultum cernentibus, etiam ipsis hactenus medicis, difficillimum fuit estque, non credere. Quae tamen mala nihil cum inflammatione rei habere, et a loci statu prorsus contrario pendere, toties felix per stimulantia, quoties ejus periculum factum est, curatio, declaravit. Eandem rem adhibita, vinum, opium, et alii stimuli diffusibiles, dein cumque his, juscula e carne confecta, post caro, et solitus demum victus, solitum vitae genus, et a debilitando cautio, confirmant. Quae curandi ratio alienissimos hos adfectus, tam ab inflammatione, quam omni diatheseos phlogisticae parte, demonstrat. Quin

et inflammatio phlogistica communis, propterea quod interiores sedes non occupare (CXII. CLVII.) videtur, aliud, quo minus hic inflammatio pro causa suspicanda fit, adfert argumentum.

CXCIX. Perturbatio pulmonalis asthenica saepe intolerando adeo fixoque dolore cruciat, ut ad hunc solvendum nullus sanguinis detractionibus modus fit (XCIII. XCIV.) statutus. Quae omnes non frustra solum, sed detrimento, saepe perniciosi, fuerunt; cum e contrario curatio stimulatorum nunquam non responderit. Eo spiritus interrumpitur, et omnia prope, quae justam peripneumoniam comitantur, infestant, usque adeo, ut, an hic quoque inflammatio sit, suspectui fuerit, vel potius esse fidenter creditum. Quod si, inter hunc adfectum et phlegmasiam istam, quicquam interesse perspectum est, ea distinctionis umbra non ad inflammationem rejiciendam ducebat, tantum quaestionis de ejus sede occasionem praebat. Verum enimvero, nullam omnino hic inflammationem, saltem ut causam, morbumque ve-

rae debilitatis esse, eadem, quae supra (CXCVIII.) relata sunt, argumenta satis probant. Crescit antiphlogistica, minuitur, tollitur, idque citissime, stimulatrice curatione malum.

CC. Formidanda perturbationis symptomatica, quae (CXCVIII.) epilepsiam, apoplexiam, et febres comitantur, cujusmodi sunt, stupor, sopor, in omnibus; in febribus saepe falsa illa, quae typhomania nominantur, vigilia, interdum coma; in histendinum subsultus, in illis convulsio, vel motuum voluntariorum diminutio; quae partim irritationi, ut typhomania, tendinum subsultus, partim plethorae vel soli puraeque, vel una cum hac mobilitati, a plerisque accepta relata sunt; omnia sine discrimine eidem causae, quae universos athenicos morbos continet, nempe, debilitati, manifeste debentur. Quod, noxae debilitatrices, sive recta sive eventu agentes, eos solae morbos facientes; auxilia, quorum omnis in stimulo posita actio est, eosdem sublevantia, vel solventia, declarant. Frustra vero in apoplexia insinulatur

mulatur plethora, tanquam eo vitae tempore, quo corpus effoetum et prope exsangue est, scilicet, solito alimento neque desiderato, neque sumpto, neque digesto, sanguinis plus, quam florente firmatissime aetate, gigni posset. Contra, quo tempore apoplexia supervenit, per indirectam, ex longaevitate et nimia in vitae genere incitatione, debilitatem, firma languent, deficiunt humores, fonsque eorum sanguis. Eadem epilepsiam debilitas, eadem humorum penuria causa, nisi quod saepius directa debilitas est, continet. Febres in indirecta debilitate, ut in variola confluenta, vel ubi ebrietas praecipua eas excitans noxa fuit, positae esse possunt, ita tamen, ut earum longe saepissime directa (CVI. CVII.) causa subsit. Et in omnibus modo expositis casibus, tam reliquorum symptomatum, quam perturbantium, debilitas origo causae et finis est.

CCI. Ad perturbationis signa quoque pertinent illa quandoque caput adfectantia, hujus in febribus dolor immanis, post
mentis

mentis imbecilitatem et dein confufionem, delirium, faepe, in fumma quamvis debilitate, fatis tamen ferox, et ad conatus fupra vires ducens. Hic ftatus fub typhi, etiam faevi, finem haud raro accidit. Inflammatio metuitur, fanguis, fed e capite recta, mittitur, veficatoria, quae unctio in arte extrema eft, imponuntur, filentium, tenebrae praecipiantur, vel leniffima ftimulantia negantur. Ex inanitate ventriculi, item vaforum totius corporis, e fummo deficientibus aliis ftimulis languore, delirio vertigo fuperaditur, viribus, fenfibus, mente, captus efflat animam.

CCII. Verum vel nulla hic inflammatio fubeft, vel a phlogiftica communi (CLVIII.) toto coelo diftat. Non eflè hanc, debilitatricis curationis infelicitas, ftimulatricis, dein vafa replentis, fupra fidem felicitas, declarant. Nec aliam eflè, reftituta tam cito falus fidem facit. Cumque, tam aliunde, quam e vaforum inanitate, feu attenuatione communi, ortam debilitatem femper mentis inopia, confufio, etiam in iis, qui alias fani funt, quodam tenuis fubfequatur; quid mirum, fi in fum-

ma, quae cum vita consistere potest, attenuatione, summa incitationis deminutione, vix vitae umbram relincente, summus quoque, inter alias actiones, mentis defectus, delirium, scilicet, incidat? Quin et eadem haec res certa et explorata est. Sic fames, sic post ebrietatem magnamque crapulam, aquae contra consuetudinem potatio, sic tristes animi adfectus, huius dolor, terror, desperatio, non pro tempore tantum delirium inferunt, sed haud raro ad justam insaniam adigunt. Eodem sanguinis paulo major iactura pertinet. Quot enim, sive in acie, sive a latronibus vulnerati, nunquam deinde per totam, saepe longam, vitam, mente consistere. Mitte contusiones, vulnera et alias offensiones, qua cerebri textura laeditur, utpote quae, ad morbos locales, de quibus suo postea loco sermo erit, attineant. Et quo modo frigus interficit? Nonne, inter omnes alias imminutas actiones, per delirium morti praeiens. Ex his tot tamque validis rebus, omnes fere potestates (X. ad XIV.) in argumenti fidem

dem sistentibus, tam capitis dolorem, quam mentis omnem, majorem, minorem, culpam, summamque hanc, delirium, non ab inflammatione phlogistica communi, quae sola hactenus innotuit, omnino; nec ab altera communi, cui asthenicae vocabulum dandum, necessario pendere; sed e summa, tam aliorum stimulorum, quam ejus, quem justa vasorum plenitas, facit (CLVII. CLVIII.), defectu, debilitate nasci, fatendum. Quae saltem longe frequentissima symptomatum relatorum causa est, ut salus, in nova medendi ratione, plerumque tam cito reducta, demonstrat.

CCIII. Atqui, si unquam inflammatio asthenica (CCII.) relata symptomatum, de quo agitur, tumultum concitet; id eodem prorsus modo, quo per sanguinis penuriam et aliorum stimulorum defectum (CCII.), debilitas, efficit; et iisdem uterque casus auxiliis, nempe, stimulantibus, dein paulatim vasorum repletionem (CLXXXIII. CCI.), tollendus est. Nam:

CCIV. Asthenica communis inflammatio
nihil

nihil aliud est, quam asthenica diathesis in aliquo loco, quam pari quovis alio, paulo vehementior (XLIX.), ita quidem, ut asthenicae in inflammatione diatheseos vis, minime cum diatheseos, in reliquo omni corpore sine inflammatione, vi, conferenda sit; utpote cum omnem partis adfectum toto corpore diffusus longe superet (XLVIII. XLIX. L. LI.). Aliis verbis,

CCV. Inflammatio hic (CLXVI.) nihil aliud est, quam partis inflammatae, communis cum reliquo corpore status. Utque inflammationem minor in aliquo, quam pari alio loco, (XLIX.) incitatio facit; ita, ante morbum, cujus pars, symptoma vel effectus, inflammatio est, ejusdem loci, quam cujus vis alius, incitatio pro ratione minor intelligitur.

CCVI. Haec Inflammatio (CIV. CV.) ab altera (CLXX.) quae localis est, distinguatur oportet. Communis a communi diathesi pendet, et in certa hujus magnitudine tantum accidit; localis ex offensa aliqua, partis texturam solvente et vitiante, nulla diatheseos, aut hujus magnitudi-

nis, ratione habita, nascitur. Communem eadem noxae, quae communem diathesin, paulo tantum majores, creant, eadem etiam auxilia, paulo tantum majora, utrumque tollunt. Localis inflammatio noxis, partem tantum labeficientibus, et auxiliis ejus statum mutantibus, continetur, a communibus noxis et auxiliis non movetur. Communis exempla sunt eae inflammationes, quae podagram, cynanchen putridam, gangraenosam, comitantur, et ea quae facit lipitudinem. Localis inflammatio exemplis in suo loco proferendis illustrabitur simul et explanabitur. Communem inflammationem debilitas toto corpore comitatur, localem sequitur, nec id semper. Ad illa tollenda communis curatio, ad haec partis aegrae conglutinatio, pertinent. Sic (CLXX.) quatuor inflammationes sunt, duae communes, phlogistica et asthenica, totidem localis, quarum altera (CLXX) quoque phlogistica, altera est asthenica. Illa in suppurationem saepe definit, saepe sine hac solvitur; haec ad gangraenam, quandoque ad sphacelum, estque ubi, ad mortem demum, tendit. Si inflammatio in typhi sine cerebrum aut
 ejus

ejus membranas, quod nondum probatum nec verifimile est, adficit, ea asthenica quoque communis est.

CCVII. Ut inflammationem communem phlogisticam (CLXX.) facit sanguinis copia, vascula, ipsius sedem, supra modum distendens, distendendo stimulans, stimulando incitationem augens, hac validiores et crebriores contractiones ciens, his diametras, auctis fibrarum, ut vivarum, tono, ut simplicium, densitate (LIX.), minuens, et sic, ut cum magno molimine sanguis per contracta vasa perfluat, interque perfluendum, propter contractionum magnitudinem arcumque meandi spatium, dolorem creet, efficiens: Utque eadem diatheseos phlogisticae per omnia vasa, sive rubra, sive decolora, causa sed minus magna, est: sic.

CCVIII. Inflammationis communis asthenicae causa est, sanguinis quoque in inflammatis vasculis copia, similes, ac in phlogistica, effectus trahens, et, licet ubique praeterea vasorum ejus inopia subsit, in inflammata tamen vascula, propter majorem horum, quam aliorum, atoniam et laxitatem

laxitatem, vel minimo impetui cedentem, abundantius confluens, ea distendit, et propria cujuvis inflammationis excitat.

CCIX. Ut illius medendi consilium est, copiam sanguinis, qui prima tumultus origo est, imminuere, et sic nimiam incitationem ad idoneam valetudini, nimias contractiones, e quibus tumultus constat, ad modicas, quae jucundae sunt, et valetudini quoque convenientes, deducere: Sic

CCX. Hujus curandi consilium est, primum id sanguinis quod intus ubique est, potentibus stimulis (CLXXXIII. CCI.) percutare, ut haerens in languidis inflammationis partis vasculis sic propellatur, et onus his dematur; dein, paulatim cibis conditis, e carne confectis, per juscula; mox, postquam vires resectae erunt, in firmae materiae forma, omnia vasa replere (LXXXIII. CCI. CCIII.).

CCXI. Alterae duae inflammationes locales postea, suo quaeque loco, tractantur.

CCXII. Insidiosa in primis est illa gutturis inflammatio, quae in putridam, ut aiunt,

aiunt, definit. Primis diebus a cynanche tonsillari specie parum distat. Consimilia quoque communia signa sunt. Pulsus phlogisticorum modum frequentia et reliquis notis vix excedunt. Aliquamdiu omnia molliter et tranquille procedunt, nisi quod assidua materiae mucosae tenacis sputatio molestiam faceffit. Tandem, ubi validissimis stimulis ei non occurritur, tempus advenit, cum subito omnia in pejus praecipitantur, pulsus celerrimi, debilissimi, in primis exiles, evadunt, vires toto corpore collabuntur, nec modica diffusibilis stimuli, nunc demum subministrati, maximi naturae humanae decoris miserandum finem sistet. Cujus morbi optima curandi ratio est, per potentia in primis stimulantia, fatali occurrere tempori.

CCXIII. Adeo adversus inflammationem in podagra valent stimuli diffusibiles, ut modo potio merax, ut vinum, ut spiritus aqua tam calida, quam ferri potest, diluta, paucis horis gravissimam illam sustulerint, usum pedum restituerint; quae,
 ut

ut supra (CCV.) relatum, aequè, ad communia signa solvenda, possunt.

CCXIV. Gutturis in cynanche gangraenosa inflammatio non, ut vulgo creditur, primarius adfectus est; sed, ut omnis alia communis asthenica, e diathesi communi, quae hic manifeste asthenica est, (CCVI.) pendet, hujus, ubi jam ad certam magnitudinem pervenit, pars vel symptoma existens. Nihil haec cum phlogistica communi inflammatione, quae cynanchen tonsillarem insignit, aut aliis duabus localibus, (CLXX. CLXXI. CCVI.) rei habet commune.

CCXV. Pustulae confertae in variola, ubi ea jam in confluentem, id est, asthenicum commune malum, versa est, novae diatheseos participes, e phlogisticis asthenicae fiunt. Utque locali ante stimulo, diathesin phlogisticam in asthenicam, per indirectam debilitatem, (XXVIII.) celeriter rapuerunt; ita nunc, debilitante asthenicae ipsarum naturae vi, astheniam ubique firmant, augent et ad mortem cito perferunt.

CCXVI. Earundem, ex utriusque casus

Q

inter

inter se collata curatione, natura quo clarior et illustrior fit, curationem prorsus in altero casu ab alterius curatione diversam esse constat. Discretæ variolæ, item comitantis eruptionis, auxilia sunt, frigus, et, quicquid humores auferendo, aut aliter, debilitat. Confluenti tam morbo, quam eruptioni comiti, auxiliantur, calor, citra indirecte debilitantem gradum subsistens, et omnia, quæ quam citissime et potentissime stimulant, ideoque stimuli maxime diffusibiles.

CCXVII. Differunt hoc præterea, quod omnes in discreto casu noxæ phlogisticæ, omnes in confluyente, asthenicæ sunt. Quæ differentia pariter ad utrumque morbum communem, ad eruptionem utramque, pertinet.

CCXVIII. Utque phlogisticæ pustulæ ad vigentem inflammationem et bonam superationem; sic asthenicæ ad gangrænam, sphacelum, et mortem, recta tendunt.

CCXIX. Anthraces, carbunculi et bubones, qui pestem sæpe, typhum nonnunquam,

quam, comitantur, a contagiosa materia, corpore recepta, dein una cum humore perspirabili mucove, subter cuticulam et in glandulis retenta, nascuntur (XCVI. ad XCIX.). Retentionis, eoque eruptionis hujus, causa est, ob communem toti corpori debilitatem, summumque cordis et arteriarum languorem, cessans in his extremis et perspiratoriis motus omnino. Hoc ita esse, nulla tempore opportunitatis, ubi aliquid vigoris adhuc superest, eoque perspiratio aliquo modo procedit, eruptio, nulla in subito per morbi vehementiam fato, nulla vel eruptio vel morbus in omnibus casibus, ubi ei, per stimulantium validiorum usum, mature occurritur; semperque tanto lenior morbus, tanto minus eruptionis, quanto rectius curatio stimulatoria sit adhibita, declarant. Nam, sive per diathesin phlogisticam maximam (CXIII.), sive per asthenicam, ut in hoc casu, parem, (CXV. CXVI.), perspiratio supprimitur, quaecunque materia aliena cum eo ejici debet, ea una retinetur, subterque cuticulam retenta, stagnando, et
pejorem

pejorem et acriorem naturam acquirendo, inflammationes locales, vel phlogisticas (CLXX.), vel asthenicas (CCVI.), pro diversa cujusque natura, vel potius corporis habitu, procreat.

CCXX. Similiter ea, quae in cynanche gangraenosa (CCXIV.) cutem distinguit, eruptio explicanda est; ut et altera, quae variolae, propter debilitatem alias bene cessurae, sed ob nimiam comitem eruptionem, in mortem, nisi validissimis ei stimulis obsistatur, desiturae, quandoque comes adhaeret. Utraque maculata eruptio est, utraque rubra. Sed illa minoribus, haec majoribus, maculis distinguitur. Quarum in hac color sandyx est, artem omnem longe, ipsamque naturae in aliis rebus vim prope, superans. Utraque ad suppressam, per debilitatem (CCXIX. et alibi) relatam, perspirationem accepta referenda. Illa, in medendi usu, stimulatrice, quae ad reliqua symptomata solvenda pertinet, curatione solvitur. In hac debilitati, ad mitiorem variolam reddendam, in praeparatrice administratione consilio factae, simul ac
eruptio

eruptio prodit, obfistendum, maximeque diffusibili quoque stimulo robur restituendum, pustulae, quae tum paucae, tum nullius momentifunt, ac ne quidem ad justum communis morbi (IV.) modum attingunt, eoque omni periculo carent, contemnendae. Quod si fit, certa et cita salus; si non, aut contraria curandi ratio instituitur, mors inevitabilis.

CCXXI. Calor non proprius phlogisticis pyrexiiis est (CLIX.), sed ad alios ejusdem notae morbos omnes quoque pertinet. Nec his quidem ita continetur, quin et in omnibus ad hos morbos opportunitatis gradibus, proque cujusque magnitudine, suboriatur. Sed ne hic quidem res finitur. Idem omnes asthenicos morbos, five febriles, ut nulla ratione loquuntur, five non, et ad hos omnes opportunitatis gradus, pro debilitatis magnitudine, distinguit. Nulla certior decedentis morbi tam phlogistici, quam asthenici, nota est, quam ea temperies naturalis, quae, ut a calore morbofo distinguatur, frigus dici solet.

CCXXII. Calor naturalis est tum solum, cum neutra subest diathesis. Unde per omnes

omnes auctae incitationis gradus, donec directa, per nimiam stimuli vim, debilitas confirmetur, pro incitationis, minus usque minusque vascula perspiratoria et patula reddentis, (CXIII.) magnitudine, crescit.

Crescit etiam, per omnes imminutae incitationis gradus, ad certos, quos causa mox exponenda, ponit, fines, proque incitationis, licet usque vascula perspiratoria magis patefaciat, decrescens, et sic, inter alios effectus, motum cum ubique vasorum, tum in perspiratoriis maxime, minuentis, ratione.

CCXXIII. Cum jam summus calor fuit, et debilitas pro ratione magna, tandem in extremis artubus, dein paulatim reliquo corpore, in locum ejus frigus, quod malum semper signum est, succedit. Cujus rei haec ratio est. Procedente debilitate, primum in extremis extremorum artuum vasculis, eoque perspiratoriis, motus summo opere languere, dein perire, incipit. Hinc, ut calor, sive justus (CCXXII.), sive nimius, a sanguinis et humorum motu, justo, nimio, quodam tenus deficiente (CCXXII.);

(CCXXII.), pendet; si igitur is aut nullus aut nulli proximus est, perinde ac in hac re, una cum causa, perpetua naturae lege, definit effectus. Hoc idem in utroque incitabilitatis extremo (XXVIII. XXXVIII.), nimiae, scilicet, in recta, et nullius fere, in indirecta, debilitate, accidit, eoque magis, quod, undeunde est, debilitas semper eadem est.

CCXXIV. Propterea quod in phlogisticis malis incitatio toto corpore multum et aequaliter plerumque augetur; toto igitur color quoque aequaliter diffunditur. Neque hac re excipiuntur nisi ii casus, ubi in quibusdam partibus, ut ventriculo, ad vomitum ruente, eoque indirectam debilitatem adire periclitante, vel indirecta debilitas, morbo nimia stimulantis operis vi procedente, fit, vel recta, cum curatio debilitans ultra normam tenta est. Verum, quamdiu diathesis phlogistica viget, et magnam incitationis vim sustentat, calor aequalis semper fere erit.

CCXXV. Idem quoque in mediocri debilitate

bilitate accidit. Ita, per totam opportunitatem, et in iis morbis, ubi nondum ad vasorum motum prope deletum res pervenit, fatis aequalis calor est. Deleti motus effectus explicatus est (CCXXIII.). Ante quem, si qua in mediocri debilitatis morbis caloris inaequalitas occurrit, ut in manibus pedibusque; id fit, quia major illuc, quam alio, debilitandi vis, cujusmodi frigus, labor, hinc, aut aliunde sudor frigus spissusque, sunt, incubuit. Non solum in podagra, sed etiam in aliis tam rectae, quam indirectae, debilitatis adfectibus, ardor, plantas potissimum infestans, cum summo dolore, praesertim inter ambulandum, torquet. Quem e debilitate, idoneam perspirationem cohibente, esse, lassitudo, frigus (XLIII. XLVI.), et alia debilitantia, nocendo; calor, quies et alia stimulantia juvando, demonstrant.

CCXXVI. Restat nunc, ut quo modo in magnis malis phlogisticis, incitatio justo major, aliquas actiones, sed nunquam, quamdiu subest debilitando, minuat (CXLVIII.); quoque pacto in asthenicis gravioribus

gravioribus morbis, eadem incitatio, justo minor, quasdam actiones augendi, sed temper falsam, speciem praebeat (CXLIX.).

CCXXVII. Si, in peripneumonia, synocha phrenitica, et rheumatismo violento, voluntarii motus minuuntur eo usque, ut neque pedibus quis, neque manibus, paralytico magis, uti possit; id non ex debilitate, id est, ex imminuta sive recta sive eventu (XXVIII. XXXVIII.) incitatione, incidere; duplici hoc indicio manifestum est; quod, si debilitas vera esset, opifera stimulantia (LXXXVIII. XC.) debilitantia veneno (XCI), forent. Quod prorsus contra est. Nam eadem debilitantia, quae reliqua manifeste nimiae incitationis symptomata, hanc quoque motus impotentiam, solvunt, contraria malum augent.

CCXXVIII. Rursus, in spasmis et convulsionibus, sive motuum involuntariorum; in interioribus locis, ut in dyspepsia, in podagra, in colica, in dysenteria, in cholera, in hysteria, in quovis vehementiore, sive vomendi, sive desidendi impetu, quales adfectus plurimi sine nominibus quoti-

die incidunt; five voluntati parentium, extrinsecus, ut in trismo, in tetano, multisque aliorum locorum spasms; aut in convulsione, epilepsia, et aliis multis adfectibus convulsivis, si actiones istae plurimum auctae videntur, id non ex aucto robore, id est, aucta incitatione fieri, duplici quoque argumento cuius aequo iudici probabitur; quod, si hic aucti vere roboris casus esset, debilitantia, seu diatheseos phlogisticae (XC.) remedia eum solverent, stimulantia non ad indirectam usque debilitatem procedentia, sed intra eum modum, quo astheniam solvunt, subsistentia, intentarent. Cui tamen prorsus contrarium verum. Nam sola debilitantia, quae reliqua confessae debilitatis signa, hos spasmos et convulsiones quoque, tollunt; stimulantia nocent.

CCXXIX. Quia, quid sit contractio, vel quaevis fere vivorum corporum actio, nesciatur; ideo, an hic contractio aucta an imminuta sit, non pugnabitur (LVII. LVIII. LIX.); sed hos spasmodicos et convulsivos motus actionem imminutam esse, id

id demum, vehementer contendetur. Nam si, intra certos fines (XXVII.) aucta incitatio roboris plus, imminuta minus (XXIII.), edit, et omnis sic suboriens actio pro incitationis, sine (XXVIII.) relato conclusae, augmine, augeri, pro ejusdem ad finem (XXXVIII.) dictum defectu, minui, recte definitur; hic igitur actio minuta (CCXXVII.), aucta illic, rectissime, definitur.

CCXXX. Falsa igitur omnis de iis motibus (CCXXVII. ad CCXXX.) hactenus recepta notio est; tanquam a nimio in fibras, spasmus vel convulsione laborantes, humoris, ut prius loquebantur, vel potestatis, qui nunc sermo vulgatur, nervosae influxu, id est, siquid omnino significat, a nimia in fibris relatis incitatione, proficerentur. Utque error, ut logici auint, errorem trahit; sic haec notio in alteram falsam de opii opere seduxit. Cumque motus nimios e nimio vitae, saltem in partibus laborantibus, principio concitados, inscite fatis judicarent; ita illud ea virtute esse, qua ad eos compescendos, seu sedandos,

dos, motus accommodaretur, contra totam rerum rationis similitudinem, contra omnium potestatum incitantium, quae omnes stimulare, nullae sedare (XVII. XIX. ad XXIII.), probatae sunt, certam fidem, existimaverunt, aut alios docuerunt. Quod si, nihil in rebus, iis saltem, quae corporibus animalium admoveri solent, sedare, ulla ex parte incertum esset; quomodo de opio incertum esse potest, nedum contrarium certum judicetur? Nonne id idem apud Turcas, ac apud nos vinum, valet? Aut e contrario, ejus populi milites, in praelium proficiscentes, eo consilio opii copiam mandere, ut naturalem ipsorum motus compescantur, animorum impetus retusi subsidant, dandum est? Si febres, si podagra, si dyspepsia, si colica, si asthma, omnesque adfectus spasmodici et convulsivi, denique omnes asthenici morbi, nuper contra omnium spem et opinionem, variis opii formis, nullo negotio decedere, convicta sunt, et ii omnes in debilitate positi esse adfectus declarati; an opium, porro debilitando, vel miseram natu-

rae motuum reliquias potius extinguendo,
 iis opiferum esse, concedendum. Si
 vini formae, five ex uvis paratae, five ex
 aliis liquoribus meris confectae, ad eosdem
 morbos tollendos, quod recentia experi-
 menta quoque detexerunt, plurimum valent,
 eoque simili, ac opium, opere prodesse in-
 telliguntur; an ea operis similitudo ejus
 diversam, immo, contrariam, naturam ar-
 guere agnoscenda est. Postremo, si morbis
 in confesso motuum defectu, pariter ac iis,
 quorum motus, ut aucti videntur, ita vere
 non esse aucti, demonstrati sunt, medetur;
 quid tanto argumento, tot tamque validis
 jam adlatis addito, tandem objicies? Mi-
 nime hercule opium sedat. Contra, ut
 omnium vitam tuentium, salutem reducen-
 tium, potestatum, potentissimum, vereque
 beatum est, ad cujus divinam virtutem tot
 mortalium salus accepta relata, in futurum
 accepta referenda est; ita spasmi convulsi-
 onesque, adversus quos tanta virtute va-
 let, non in aucta, sed imminuta, incitatio-
 ne, posita esse, et eodem ea opere opium,
 quo

quo quoslibet in debilitate positos adfectus, tollere, fatenda sunt.

CCXXXII. Aliquando in morbis sanguis praeter naturam profluit (CXXIV. et append.). Sic in phlogisticis morbis enaribus sanguis stillat: Quod pro judicatorio signo habitum est. Quod utique nihil aliud, quam diatheseos phlogisticae remissionem, et in indirectam debilitatem proclivitatem, significat. Qui effectus cito plerumque recedit, convalemtem statum, mox salutem, relinquens, raro in confirmatam debilitatem transiens. Non tamen sanguinis arte detractione, nec ullo purgationis genere, sustentandus est, ne debilitatis periculum in veram hanc vertatur, profluvium in justum morbum crescat, et alia debilitatis symptomata superinducantur.

CCXXXII. Magna et continuata sanguinea profluvia sive ex utero, sive ex ano circave hunc, sive per nares, in debilitate pura posita sunt. Sanguinis copia supra modum vasa distendens, et indirectam debilitatem constituens, potest aliquando prima

ma

ma causae origo (CXXIV. et append. :) esse. Sed in hac re, si nihil aliud, maximeque recta, debilitans ad hanc causam accessit, si stimulatrice curatione debilitas sistitur, corpus roboratur, vasorum laxitas demitur; malum omne propediem decedet, salus redibit. Contra, cum haec noxa non praecessit, et aliae recta debilitantes admotae sunt; cujusmodi ea sunt, de quibus supra (CXXIV.) relatum, magisque, si, sanguinis et aliorum humorum detractionibus, inedia, victuive e plantarum genere et aquosa potione parato, morbi tractantur, tum longi, molesti, diri demum, et tandem exitiales, evadunt. Quos in debilitate positos, hujus curationis infelicitas relata, stimulatricis felicitas, documento est. Vera profluvii sanguinei causa est, non plethora, quae in male altis, aquae potatione, et aliis noxis, pariter tonum et densitatem vasorum delentibus, incidere non potest. Cum enim cibus sola fere materia sit, unde sanguis efficitur; qui, hocnegato, deficiente causa, superare effectus potest? Quod si, propter aliarum noxarum

arum debilitantem effectum, quod cibi assumptum sit, id non digeritur, unde sanguis abundet, et non manifeste deficiat? At sanguinis jactura, et omne potestatum debilitantium genus, perspirationem imminuunt, hinc augetur sanguinis copia. Quo modo id fieri potest? Adsumitur in ventriculum materia, unde sanguis fit, et minus humoris per cutis foramina disperditur. Sed, primum non adsumitur; dein non digeritur, tum, postquam serosa pars a rubra sejuncta est, an, retenta, et in sanguinem regeſta, rursus sanguis erit? Quae quaestiones, ad quas nulla respondendi potestas datur, etiamsi ullo modo viderentur ancipites; an, alteram corporis partem vigere, ita ut sanguinem abunde faciat, alteram languere, ita ut corruptam ejus partem, debitis meatibus, auferre nequeat, credendum; et incitabilitatem toto corpore non eandem indivisam proprietatem (XLVII.), potestates, in eam agentes, non easdem (LIII.) esse, ducendum? Postremo, an e nihilo materiam fieri concedendum? In quibus morbis pervulgata plethora (CXXXI.)

CXXXI.) subesse judicata est? Non in iis, ubi ventriculus, ubi instrumenta digerentia, ubi sanguinem facientia, denique totum corpus, vident, ubi cibi avidissime cupiuntur, perfectissime digeruntur, in sanguinem vertuntur, scilicet, in phlogisticis; sed in iis, ubi, propter patentem toto corpori debilitatem, omnia corporis languent, et materia, sanguinis faciendi sola fere potens, aut non suppetit, aut non mutatur. Sic podagra, apoplexia, epilepsia, paralysis, asthma, hysteria, qui luxui quondam dediti sunt eorum dyspepsiae, denique ii ipsi, de quibus agitur, morbi, haemorrhagiae, uti, falsa in vocabulo definitione, dicuntur, postremo longe maxima asthenicorum morborum pars, a plethora vel cum vigore, vel sine eo, ut causa contineri, omni fere tempore, ab omnibus rationalibus, quod nomen mollibus artis professorum auriculis mire placuit, existimata sunt. Verum enimvero, tam reliqui omnes, quam profluviales sanguinei, morbi a sanguinis penuria, et reliquis debilitantibus noxis pendere, confirmat antiphlogisticae curationis perpetua, in magnum

§
medicinae

medicinae opprobrium, infelicitas, incredibilis novae stimulatricis rationis felicitas. Quodque ad profluvia sanguinea attinet; respice iis affictos, in noxis antecedentibus, in symptomatis. Per totum opportunitatis tempus, languiduli ciborum per exiguum vel cupiant vel capiunt, quodque accipitur, non digeritur, saepe vomitu rejicitur. Non exercitationis imbecilli, non mentis, non animorum, qui prorsus pusilli fractique sunt, non aëris puri, non sensuum gratorum, non potionis merae, quae, per medentium errorem, veneno esse, altius in eorum animos descendit, non vaporum, per idoneam sanguinis copiam, distentionis, non fecernentium vasculorum, propter eorum inertem motum, degenerum ubique humorum stagnationem, et directam, inde usque suborientem, debilitatem, stimulis sustentantur. Quales pulsus sunt? Tales, ac in omni manifestae debilitatis, morbis, puta, febribus; ubi, quod mirum est, raro praedilecta sua plethora suspecta ab illis est, tenues, debiles, celerissimi, et prope vacui, sunt. Ad summam,

quales

quales mentis, quales animi, quales corporis, sive in sensu, sive in motu, vel voluntanti, vel non, parente, actiones sunt? Omnes infirmae, fragiles omnes, omnes ejusmodi, quae ne tertiam vitae partem subesse, commoneant. Quales e contrario sunt ii, qui, sanguine abundantes, nunquam tamen ejus experiuntur profluvia? Praevalidis viribus in omnibus actionibus sunt, vultu rubent, oculi micant, pulsus validi, duriusculi, modice frequentes, percipiuntur. Avidi cibos cupiunt, capiunt, digerunt. Qui, ut nullius momenti stillicidia, nec saepe quidem, experiri possunt, ita in nulla tamen sanguinis profluvia implicantur. Neque omnibus, quae dicta sunt, non congruum est, quod variae vini formae, eaeque prae caeteris, quae validissimae sunt, quales spiritus nominantur, contra omnium hactenus opinionem et praepudicatas sententias, mire felicia, adversus sanguinis profluvia, remedia sunt, feliciora opii praeparata. Quae res, nullum in profluviali motu motum nimium, molimen nullum, ut aiunt, haemorrhagicum.

cum subesse, contra naturalem vim motricem deficere, demonstrat. Ejiciendae igitur morborum phlogisticorum numero falso explicatae, falso nominatae, haemorrhagiae, sunt, ad asthenicos morbos, haemorrhaearum vocabulo, relegandae.

CCXXXIII. Si quis primum sicca magis tussi difficilioreque, dein humidior, expeditiore, tum sputis largis supervenientibus,prehenditur; si raucedo, primum obstrictior, dein, procedente tussis humiditate, solutior simul, incidit; si thorax circumcirca, per totam pulmonum regionem, diffusi doloris aliquanto premitur; si vel nullus vomitus est, vel is convulsivo tussis, in sputa definentis, motu videtur ita expressus, ut aut non redeat, aut sponte redire non contendat; si vires aliter valent, et pulsus validi, pleni, plus minusve duri, sanorum crebritatem non multum exsuperant; talis casus phlogisticus esse, et a calore et omnibus stimulis pendere (CXIII. CXIV. ad CXXIII.), a frigore et omnibus auxiliis debilitantibus (CXXIII. ad CXXVII.) solvendus, invenietur. Quo-
rum

rum symptomatum causa est diathesis phlogistica, toto corpore vicens, in hoc summo, maximeque in faucibus (CXIII.), vigentior. Eadem, ubicunque occurrunt, eodem explicanda modo sunt. Ergo symptomata catarrhalia, quae rubeolae necessaria pars sunt, eandem prorsus explicationem (CXIV.) recipiunt, et tam illa, quam totus morbus, a nimia incitatione proficisci, ratione debilitatrice tolli, intelligenda sunt. Idem de catarrho contagioso dicendum. Quibus in omnibus periculum facile factum est. Da vini vel spiritus gallici cyathum, da opii paululum; crescet raucedo, difficilior et adstrictior tussis erit, sputa pro tempore supprimentur. Da frigidam potui largius, expedientur omnia. Saepe comotationis initio tussiens, hujus cursu, tussi liberatur. Quod ideo fit, quia diathesis asthenica causa fuit, quam potio in phlogisticam pro tempore vertit. Saepe in poculorum sine tussis, et perquam vehemens, eo repetit, quod jam diathesis phlogistica longius processit. Quam frigidae haustus,

haustus, poculorum finis, incitationem nimiam sistendo, cohibet.

CCXXXIV. Unde eadem, uti vulgo esse credita sunt, symptomata prorsus diversa tamen adparent. Quod pleniore explicatione manifestum erit. Si quis igitur plurimum tussit, plurimum spuit, vel cum raucedine primum, dein postea, vel per totum cursum sine hac, si aetas multum protracta, vel confecta, est, si habitus debilitatus, si pulsus neque validi, neque pleni, et perquam celeres, sunt, si huic concursui vel recta vel indirecta debilitas, ut in ebrietate longa, in luxuriosa vita, fieri solet, antecessit; scire licet omnia haec symptomata asthenica esse, auxiliis stimulantibus tollenda.

CCXXXV. Tussis siccae, raucedinisque explanatio clara est, talisque, qualis ante relata (CXIII. CXIV. CLX.): Tussis et sputorum origo prorsus huic contraria est (CXXVIII. CLXI.). Sive enim recta, sive corpus eventu debilitatum est, ut summe toto corpore minuitur incitatio, summo viget ubique debilitas, ita in vasorum
 genere

genere tonus ubique, proque ratione densitas, sed maxime in extremis arteriarum, a motus centro maxime diffitis, finibus, coque, prae caeteris omnibus, in vasculis perspiratoriis, imminuitur. Quo facto, incredibile dictu est, quanta humoris persputa vis rejiciatur, et tanta quidem; quantum nulla in phthisipneumonia sputorum profusio, quantumvis larga, superet, vixque quidem exaequet.

CCXXXVI. Cujus, quoties a recta debilitate pendet, curatio neutiquam difficilis est, nisi jam extra metam morbus (CIX.), processit, ad finem vita propinquat. Quae utique in indirecta debilitate haud paullo difficilior eo est, quod sola stimulatrice ratione tollendum malum est, quod nimia stimulatricis noxae vis effecerit (CIII.). Quin et eadem, ut postea dicitur, debilitas, eandem tam bronchiorum, quam totius reliqui corporis resolutionem, non semper, nec initio unquam, phthisipneumoniam creat. Cum hac sputorum, modo in febris, modo in podagrae, forma, prodeunte profusione, saepe diu diffusibilibus

fusibilibus maxime stimulis ita pugnatur, ut locale pulmonum vitium, quod adeo medici credunt metuuntque, nullum intus esse, integerrima salus reducta fidem faciat.

C A P.

C A P. VII.

De Somno et Vigilia, five salutari-
bus, five morbofis.

CCXXXVII. Ut mors totius vitæ, fic uniuſcujuſque fere diei fomnus, opera claudit. Utque illa penitus extinctam incitationem, incitabilitate vel abundantiffima vel prorfus deleta ; fic hic imminutam, vel abundante incitabilitate, fed ita, ut deleri, incitatio renovari, poſſit, vel eadem deficiente, fed ita, ut ejus cumulandæ copia fit, incitationem ſequitur.

De Somno.

CCXXXVIII. Ea incitabilitatis animantium natura eſt, ut neque abundare, (XXIV. XXXVIII.) neque deficere (XXVIII.), ſine detrimento, poſſit ; abundan-
T dantia

dantia indirectam (XXXV.), defectus rectam (XLV.), debilitatem pariat. Utque quaevis potestas incitans, ultra metam producta, illam, quaevis submota hanc, procreat; ita idem de nimio parcove plurium vel omnium usu dicendum. Nimia plurium vis somnum, deficiens vigiliam, intra salutis fines, efficit. Somnus igitur (CCXXXIV.) est actionum diurnarum, primum plus usque, sed minus uno quoque impetu, incitantium (XXVI.), effectus, ita tamen, ut aliquid semper addat, donec eo perveniatur, ubi incitationis id, quod vigiliae necessarium est, amplius non existit. Cujus rei certissimum dicit testimonium vita nostra quotidiana, utpote quam omnium potestatum ratio confirmet; omnes ad somnum adducendum pertineant. Sic calor non ad extremum nimius, vel inde frigore ad stimulantem gradum reductus, item cibus, potio, labor, cogitatio, adfectuum exercitatio (X. ad XIII.), somnum omnia, dummodo intra stimulantem, citra indirecte debilitantem, vim consistant, conciliant.

CCXXXIX. Contra, intra eosdem secundae valetudinis limites (CCXXXV.), frigus, non summum illud, quod mortem mox praecedit, inedia, vel parum alens (CXXVIII.), parum indirecto stimulo distendens (CXXVII.), materia, potio tenuis, ut thea, caffe, vel aquosa, praesertim post magis genialis usum, soliti laboris aut exercitationis, sive corporis, sive mentis, intermissio, ex dedecore pudor, metus, animi dolor, vigiliam omnia, non satis versus indirectam debilitatem adpropinquando, creant. Sed et omnia quae, aliter somnum pariunt, ad indirectam debilitatem (CXI. ad CXLVII.) nimio ad extremum opere prosecta, idem etiam efficiunt: Sic crapula, sic ebrietas exquisita, labor aut mentis, aut corporis, ingens adfectuum vis, aestus, omnia relaxans, somnum pellere nota sunt.

CCXL. Ut debilitas igitur, sive recta, sive indirecta, sive partim mixta, iusti somni causa est, ita nimia haec, aequae ac incitatio vegeta, somno inimica est. Solita exercitatione diurna lassus illicet in somnum

num componitur ; qui, quiete non excitatum, aut labore defatigatum, ex aequo refugit.

CCXLI. Vigiliam sanam parit ea potentatum incitantium vis, quae, utrique media extremo, neque nimis ad indirectam, neque ad rectam nimis, debilitatem (CCXXXVI.) inclinat. Morbosam maxime recta, haud raro indirecta, saepe utraque mixta, debilitas infert. Verum, quanquam vigiliae creandae praecipue potens directa debilitas fit, illa tamen vix unquam sine indirectae aliquo accidit.

CCXLII. In phlogisticis morbis vigiliae causa esse solet phlogistica conjuncto dolore diathesis. Unde tamdiu permanet vigilia, quamdiu intra indirectam debilitatem subsistit incitatio. Sed, quoniam doloris stimulus non ejusmodi est, qui potenter quidem, sed molliter, universum corpus incitet, sed qui, acriter partem urgens, in indirectam debilitatem ruat ; igitur haec vigiliae finem imponere, somnum quacunq; parere, cito solet.

CCXLIII.

CCXLIII. In asthenicis morbis vigilia rectam plerumque debilitatem sequitur; quod ideo fit, quia plus eo, quod somnum facit, debilitatis, morbos causa continet. Quo fit, ut, quicquid stimulat, quicquid incitationem ad illud quasi punctum, quod artus in somnum componit, id stimulatrice, non sedatrice, virtute consopiat. In exigua debilitate, ubi paululum tantum infra somni punctum incitatio decidit, perexiguus stimulus, qualis cibi e carnea materia parati nonnihil, quale vinum, aut quaevis aquae potentiae potio, qualis in maestitia consolatio, in frigore calor, in quiete, sive corporis, sive mentis, exercitatio lenis aut gestatio, vel jucundus cogitandi tenor, sufficit. In majore debilitate, nam causae modo curationis vis aptanda semper (XCII. XLIV.) est, aut relatorum stimulorum pro ratione plus, aut potentior aliquis, quales ii sunt, qui diffusibiles adpellantur, adhibendus.

CCXLIV. Haec magna opii virtus. Quae nullam propriam virtutem, nullam, quae non ei cum omnibus aliis potestatibus
communis

communis fit, possidet. Sic in magna debilitate, ut in febris, ut in vehemente podagrae acesione, interiora cum gravi tumultu turbante, et aliis consimilis languoris morbis asthenicis, ubi morbi vi somnus arcetur, opium saepe, postquam multos dies vigilia permansit, altum et sincerum somnum inducit. Quo in casu, propterea quod incitabilitas plurimum abundat, eoque perexiguam stimuli vini perferre (XXIV. XXVI.) potest; igitur a stimuli minimo incipiendum, paulatimque ad plus, dein etiam plus, progrediendum (CVII.); donec ad somni punctum, quod cito fiet, siquidem id multum intra rectae debilitatis fines consistit, demum perveniatur.

CCXLV. In asthenicis morbis, et indirecta debilitate natis, ubi somnus quoque fugatur; tam ad hunc reducendum, quam caetera morbi pellenda, salutem reponendam, cum alii stimuli pro debilitatis magnitudine, tum diffusibiles, ubi illa maxima est, et ex iis opium, in auxilium arcessendi sunt.

Haec

Haec sunt tempora et corporis conditiones, in quibus opium somno conciliando est. In reliquis omnibus five secundae, five adversae, valetudinis statibus, tam corporis, quam animi et mentis, actiones excitat, inter alias somnum fugat, agilemque parit vigiliam. Sic, si quem sine causa perspicua somnus incessit, eum ilico miris modis alacrem, vividum et vigilantem, opium reddit; maestitiam pellit, fiduciam gignit, timorem in audaciam vertit, e tacitis disertos, ex ignavis fortes, efficit. Nemo, desperatis suis rebus, et vitae toedio succumbens, sibi mortem, opiato sumpto, conscivit aut consciscet. Uno verbo, per omnes medios, a recta ad indirectam debilitatem, quasi gradus, opium omnium fere potestatum longe potentissime stimulat, et sic, in diathesi phlogistica, nocentissimum sit necesse est; utpote quod reliquis nimis stimulis additum, non solum somnum abigat, sed eos morbos e phlogistico statu in indirectam debilitatem, hanc in mortem, periclitetur praecipitare.

CCXLVII. Praeter somni casus relatos (CCXLVIII.), alii sunt, ubi in eum proclivitas morbosa est, ut in comate, quod in febribus, in sopore, qui undeunde debilibus et imbecillis usuvenit. E quibus coma vigilia tutius et melius habetur symptoma. Neque ejus rei causa obscura est. Si enim vigilia morbosa (CCXL. CCXLI.) debilitatis, eo in quo somnus positus est, plus significat, sopor vel coma in minore debilitate idcirco consistat necesse est. Minus autem debilitatis coma, quam vigiliam, facere, illud quam haec, minus periculosum, solutu facilius, argumento est. Quod tamen, ubi paulo diutius permanet, aut profundiozem somnum refert, ne recta debilitando noceat, providendum. Quo in casu ad vini opiique formas decurrendum eo, scilicet, consilio est, ut ad eam incitatio magnitudinem provehatur, quae, pulso statu soporoso, plus roboris pariat, et ad salutem cursum expediat.

CCXLVIII. In podagra, in dyspepsia, in colica, et plurimis malis asthenicis, canalem alimentarium prae caeteris locis turbantibus,

turbantibus, qui hujus canalis status puerperis et lactationibus exhaustas potissimum adficit; somnus saepe multum, contraque bene valentium naturam, adpetitur, producit, neque ejus indulgentia ad recreandum tamen pertinet. Idem iis, qui ex ebrietate, aut aliunde, in indirectam incidere debilitatem, accidit. Quam somni cupiditatem a debilitate, vel recta, vel indirecta, pendere, hinc patet, quod quaecunque porro debilitant, ea morbum augent, quaecunque roborant, ea eundem tollunt. Inter quae potio valida omnis, item opii formae, in primis efficaces sunt, tantoque reliquis stimulantibus magis, quanto eorum major et diffusibilior vis stimulatoria est. Ea enim tam opii, quam cujusque validi stimuli, natura est, ut, quoniam omnem imminutam incitationem adaugent, ita, quoties minor ea, quae ad somnum parandum habilis est, debilitas occurrit, hanc stimulis imminuendo, incitationem paululum intentando, somnum concilient. Cum ejusmodi debilitas est, ut, haerens quasi in puncto somnifero,

U

somnum

somnum non cesset creare; tum stimuli vis supra illud punctum tollens incitationem, et pro fata parte debilitatem minuens, somnum abigit, vigiliam vegetam reducit.

CCXLIX. Idem cujusque quidem, sed maxime validi, stimuli in ea, quae vel colicam vel diarrhaeam parit, debilitate vis est. Quae, debilitatem tollendo, utrumque pariter morbum tollit. Neque ab eadem somni vigiliaeque alienum ratione est, qua nunc ille, nunc haec certo stimulo vel pellitur, vel inducitur, quod nimii motus, quales spasmodici et convulsivi de quibus sermo fuit, quales pulsus celeres illi in febribus, et alii, sunt, pariter ac nulli, pari stimuli vi solvuntur. Unde non solum, quod enormis motus non auctae actiones sunt, non ab aucta incitatione pendent (LVII. LVIII.), sed et ob hoc, quod motus et quies, cum morbosa sunt, et in debilitate posita sunt, tum ab eodem ejus gradu prope pendere saepe videntur. Denique corporum animalium naturas rite aestimanti, et has incitantium potestatum

potestatum opus recte percipienti, nihil est; quare symptomata, sine illa contemplatione judicioque, quicquam significare, vel ad ullam morborum naturae scientiam solidam ducere, sibi quisquam persuadeat.

CCL. Si qui igitur sunt, qui, contra validissimam tantarum rerum fidem, ubicunque motus aucti videantur (CCXLVI.), eos vere auctas actiones putent; ii, quemadmodum hoc se serupulo expedituri sint, considerent. Idem adfectus cibi nullum desiderium est, idem, sed paulo major, ejus fastidium, idem, sed etiam major, nausea, ac vomitus, five cum spasmo et convulsivo motu, five sine his, nisi quod, post horum symptomatum adventum, ad magnitudinis plus malum processit. Item in cynanche putrida (CCXII.) quam dicunt, ubi, per maximam cursus morborum partem talia sunt, qualia in cynanche tonsillari, symptomata, atque etiam quietius et tranquillius procedunt, licet tum mitior, quam in fine, morbus sit, et a minore adhuc debilitate pendeat; eadem tamen ejus
vera

vera natura est, eadem a principio ad finem continet eum debilitas. Neque inter priorem morbi partem et novissimam illam, cum omnia in extremam ruunt debilitatem, praeter pulsuum nunc demum celeritatem et debilitatis augmen interest, ut nunc stimulantibus validioribus, quam ante, ad auctam debilitatem superandam, requirantur.

C A P. VIII.

Utriusque Diathesios Curatio.

CCLI. Ut causa diathesios utramque continens ea est, quae supra (CXLVIII. CXLIX.) relata; medendi igitur, indetrahendum, consilium est, ubique corporis in phlogistica nimiam incitationem imminuere; in asthenica, deficientem augere, dum ad id, quod, secundam valetudinem causa continet, perducatur, (LXXXVIII.).

CCLII. In phlogistica id praestantia remedia sunt potestates, quae, nimis stimulando, eandem creant diathesios (CXVII. CXVIII. ad CXXIV. CXXVIII. ad CXXXI. CXXXIV. CXXXV. CXXXVII. CXXXIX. CXLI. CXLII. CXLIV. CXLVI.), eo tenui et deducto stimulo, quo incitationis, quam secunda valetudo requirit, minus dent, seu debilitent (CXVII. ad CXXIV. CXXVIII. ad CXXXI.

CXXXI. CXXXIV. CXXXV. CXXXVII. CXXXIX. CXL. CXLII. CXLIV. CXLVI. XC.) agentes. Quapropter, ut eadem potestates, nimio stimulo nocentes, stimulantia dictae sunt; sic eodem deficiente juvantes, debilitantia, utpote quarum nulla sedet, dicendae (XIX. ad XXIII.).

CCLIII. Quae idem (CCLII.) in asthenica diathesi faciunt, sunt potestates, quae, parum stimulando, hanc pariunt diathesin, ea stimuli magnitudine, qua incitationis ea, quae secundae valetudini quadrat, plus dent, seu stimulent, incitantes (CXII. ad CXV. CXXIV. ad CXXVIII. CXXXI. ad CXXXIV. vid. et huc respond: append: CXXXVI. CXXXVIII. CXL. CXLIII. CXLV.). Unde, sicut eadem potestates stimuli defectu nocentes, debilitantia nuncupatae sunt; quae igitur stimuli magnitudine juvant, stimulantia nominandae.

CCLIV. In diathesi phlogistica ea temperies, quae calor nominatur, omnino vitanda, quia solum ejus, quod debilitare, nempe,
nimium

nimum ad extremum, ad id magnitudinis perducitur, quo debilitet, sine noxae aut perniciæ ex nimio stimulo periculo, non potest (CXV.).

CCLV. Ubi vero diathesis, et hanc continens incitatio aucta, paulo lenior in justo morbi statu est, eo caloris, quod sudorem vel tepidum pedum balneum comitatur, non interdicendum; quia plus aliquanto commodi in illo humoris jactura, in hoc gratus sensus, promittunt, quam incommodi calor modicus minatur.

CCLVI. Ante omnia post frigus paulo intensius calor fugiendus, quod ejus, incitabilitate frigore reducta, validius opus evenit (CXXII.); hoc magis metuendum, quo magis alii eodem tempore instare stimuli solent.

CCLVII. Temperies hic opifera frigusest, quod nullus paulo major calor excipiat. Corrigendus igitur is in medendi usu error, quo frigus, stimulando, diathesi phlogisticae nocere creditur; idemque non tam magnitudine debilitante, quam vitato post ejus opus caloris stimulo, variolæ prodesse intelligendum.

intelligendum. Idem, eadem cautione adhibita, five solum, seu cum aliis rebus debilitantibus conjunctum, catarrhi, quem calor aut solus, aut frigori succedens, aut cum eo alternans, et alii stimuli faciunt, efficacissimum nuper repertum est auxilium.

CCLVIII. Unde, et quia pileum, ex terra recens effossa confectum, in phrenitide profuit; idque frigoris, quod gelu et nivem facit, nudo corpori admotum, synocham cum delirio sustulit; adeoque idem adversus variolam valet; ob has causas in totum opportunitatis, totum morborum, ex diathesi phlogistica pendentium, orbem proferendus frigoris usus.

CCLIX. Nullam noxam ab adstringente frigoris potestate credita, in diathesi phlogistica, esse, argumento est maxima ejus, in variola, summo corpori incumbens, vis, eo liberiolem perspirationem servans (CXXXIII. CXXXV.), quo major ipsa fit. Eodemque pertinet atoniam cum pari laxitate gignens vis (CIII.).

CCLX. Ad asthenicam diathesin medendam, caloris in primis utilis stimulus est, idque ob hanc potissimum causam; quod quanto in phlogistica diathesi noceat, nimiam jam incitationem insuper augendo, tanto hic, ubi minor justo incitatio subest, auxilio sit necesse est. Hinc in febribus, in podagra, in dyspepsia, in colica, in rheumatalgia, et omnibus morbis asthenicis, corpus summopere calore fovetur, excitatur; frigore, quod, debilitando, in noxarum incitantium numero est, infirmatur, hebetatur (CXX.); quod exitio in febribus est.

CCLXI. Ut, quanto magis in phlogistica diathesi frigus prodest (CCLVIII.), tanto in asthenica nocentior est; ita idem, ob hoc porro, in summae debilitatis morbis vitandum est, quod, calori similiter, extrema vasa relaxat, et humores putrefacit (CXVI.).

CCLXII. Quo certius diathesi phlogisticae, adhuc morbos facere tantum periclitanti, modereris, carne et confectis inde ciborum formis parcendum, ex plantarum

genere paratis liberius utendum. Eandem diathesin, ad morbi modum auctam, carnae materiae, maxime firmae, abstinentia, ex plantis maxime fluentis, non nimius usus, optime, quantum cibi administratio valet, (CXXVIII.) adimunt.

CCLXIII. In hujus diatheseos parte condimenta fugere praestat (CXXIX.); quae in morbis veneno sunt.

CCLXIV. Eidem potio aquosa convenit, meraque omnis obest, eoque magis, quo plus alkoholis contineat (CXXX.). Eadem, nisi perquam imbecilla, in morbis perniciosi est. In quibus cerevisiae tenui, quam magnus auctor recepit, aqua simplex et pura, magisque adjecto acido, praestat.

CCLXV. Quoniam indirectus cibi stimulus rectum adjuvat, id est, per totum corpus stimulum dimittit, ideo etiam convenientis materiae moli finis statuendus (CXXVII.).

CCLXVI. In omni diatheseos asthenicae parte, cibus, e plantarum genere para-

tus, vitandus; ad eum, qui ex carne vel carnea materia constat, quam primum fugiendum. Cumque hoc raro protinus, ob ventriculi debilitatem, fieri possit; diffusilibus igitur stimulis, ut vini formis in minore, opiatis in majore, debilitate, sic erit utendum, ut ab ipso tamen initio juscula lauta largius ad summam ingerantur, dein paulatim ad firmioris ejus materiae usum decurratur.

CCLXVII. Quemadmodum hic carnea materia (CCLXVI.) juvat, ita stimuli id, quod condimenta adjiciunt, effectum ejus promovet.

CCLXVIII. In morborum asthenicorum periculo nocet aquosa potio, prodest meracis tantum, quanto ad debilitatis gradum opus erit (C.). Post vero ipsos jam factos, jamque vehementer grassantes, eadem merax potio ita necessaria est, ut, exceptis jusculis (CCLXVI.), et diffusilibioribus etiam stimulis, sola diu conveniat. Nullus indirecti ciborum stimuli, ubi, quae eum maxime praebet, materia, nempe, e plantis petita, cavetur; metus est (CCLXV.).

CCLXIX. Ad stimulum, quem longe lateque chyli et sanguinis abundantia corpori recta admovet, imminuendum, haec, ubi maxima est, per inediam, sanguinis detractio, et alvi purgatione, tollenda; Ubi modica magis in morbis est, supra (CCLV. et sequent:) praecepta, minorem diathesin spectantia, servanda; scilicet, alvi subinde purgatione, cibo parciore standum, sanguis, non demendus; et, si qua paulo plenior cibus erit, per exercitationem lenem et frequentem, perspirationi consulendum.

CCLXX. Haec eadem (CLXXXVIII.) nimiae sanguinis, quantum ab abundantia pendet, velocitati medebuntur. Quam a motu corporis vehementiore (CXLII.) pendentem, in diathesi minore, opportunos morbis faciente, hifve implicante, exercitatio parciore, quietis plus, et aliorum stimulorum minus, imminuent. In maxima, quae graves morbos causa continet, diathesi, ad tardandum sanguinem omnium potestatum incitantium stimulus accurate cavendus, sanguis profundendus. Quietem

tem vero, quae, vel invitis aegris, necessario fervatur, praecipere supervacuum.

CCLXXI. Quem stimulum secretorum humorum in ductibus excernentibus abundantia distendendo praebet, hanc creantia sublata tollunt. Sit igitur frequentior concubitus, auferatur lac, cibus minus alens sumatur, reducatur, soluta phlogistica in summo corpore diathesi, perspiratio (CXLIV.).

CCLXXII. Ad debilitatem, et, in vasorum genere, atoniam laxitatemque, quam longe lateque chyli et sanguinis penuria praebet, adimendam, primum stimulis diffusibilibus jusculisque (CCLXVI.) paulatim robur pariendum; dein his paulatim parcius, cibus firmis uberius, utendum; postremo, quo validius corpus sit, exercitatione id et aliis diuturnioribus stimulis firmandum. Diffusibilioribus vero stimulis non amplius, quam pro debilitatis magnitudine, utendum, est.

CCLXXIII. In imbecillo tam vasorum, quam reliqui corporis, statu motus omnis corporis, paulo intensior, omnesque alii
stimuli

stimuli, qui sanguinem percitant, et indirectam pro tempore debilitatem (CIX.) pariunt, arcendi. Cum vero levior debilitas erit, is motus, qui non fatigat, sed grato stimulo est, recreatque, non vitandus. Jam convalescens, aliquis, paulatim ad solitum vitae genus, reducendus, et sine hoc salutem nunquam ab omni parte restitui, recordandum.

CCLXXIV. Quam debilitatem (CCLXXI.) secretorum humorum penuria, vel in ductibus excernentibus copia, natura degener, creant; eam, de qua (CCLXXII. ad CCLXXIV.) relatum est, stimulatix ratio, non antiseptica, (CXVII. ad CXVIII.), tollit.

CCLXXV. Conveniens ejus, quem cogitatio, five vehemens, five assidua, fert, stimuli remedium cogitationis remissio est, eave contentio, five magnitudo, five frequentia spectetur, quae, incitabilitatem consumendo, eventu demum debilitet. Quod praeceptum, ut opportunitati convenit, ita exorto morbo, maxime vehementiore, parum tutum omittendum; quia
nullus

nullus ad fructum ejus, nisi per mediam illam stimuli magnitudinem, quae, nimiam jam ante incitationem augendo, noceret, aditus esse potest.

CCLXXVI. Ad minori in opportunitate diathesi medendum, et morbo occurrendum, adfectuum consuetudo vitanda; ad morbum tollendum, primus quisque impetus prohibendus. Eorundem extremus, eventu debilitans, effectus, propter medium nimis incitandi periculum, nullo modo quaerendus (CXLVI.).

CCLXXVII. Quantum (CCLXXV.) a mentis labore vel languente usu debilitas pendet, ille minuendus, hic augendus, et gratus cogitandi tenor instituendus. Quin sine hoc, quantumvis omnia reliqua stimulantia sint usurpata, nullam ab omni parte perfectam salutem fieri, pro certo est habendum.

CCLXXVIII. In omni debilitate adfectuum vis, indirectam debilitatem ferens, vitanda est; et ad id perexiguam eorundem magnitudinem sufficere, non est obliviscendum. Adfectus grati, quale repentinum

pentinum gaudium est (XLIII.), non laxis habenis permittendi (CXLI.).

CCLXXIX. Qui, ubi deficiunt, ut in tristitia, animi dolore, motu, terrore, desperatione, qui tantum laetitiae, fiduciae, spei, minores quasi gradus sunt, et adfectuum excitantium imminutionem tantum significant (CXLII.), pellendi sunt, excitantes revocandi; spes, fiducia, infundendae, paulatim ad laetitiam progrediendum.

CCLXXX. Hae potestates, eadem genere, quae diathesin utramque facientes (CLXXVI. ad CXCII.), magnitudine tantum differentes, et hac prorsus oppositae, rarius et minus prospere singulae, saepius et secundiore eventu plures, omnes optime, ubi magna ope opus est, conjunctae, easdem solvunt diatheses.

C A P. IX.

Curationis inter se partium comparatio.

CCLXXXI. Ut in diathesi phlogistica, potentissima omnium sanguinis detractio est, quippe quae tanto validiorem, quanto latius corpori recta admotum, stimulum penitus auferat; ita, quoties diathesis maxime viget, fusius utenda, et nunquam in opportunitate, parcius aut non omnino in lenioribus morbis periclitanda, aliisque auxiliis posthabenda.

CCLXXXII. Cui proximum momentum frigus, cauto post ejus opus calor et aliis stimulis, in curatione sibi vindicat. Semper nocet calor, magis post frigus, maxime, etiam cum aliis stimulis nimis conjunctus. Semper prodest et pro magnitudine sua frigus, si alienus stimulus ejus o-

peri mixtus aut succedens, idque superans, calide evitetur.

CCLXXXIII. Tertium ab his (CXCIII, CXCIV.) alvi purgatio dignitatis locum occupat. Quae diathesin phlostificam potenter solvit, eoque, sanguinis profundendi, saepius vero creditae, necessitati, cum magno comodo, superfedet. Eadem sola ad salutem saepe fatis.

CCLXXXIV. Cum omnibus his una victui, cujus stimulus accipiendo ab iis fructui obstat, pro diatheseos modo parcendum. Quod opportunitati semper, saepe morbis, iis, scilicet, quos minor, aut vitae lenior, diathesis continet, solvendis solum habile est.

CCLXXXV. Cum omnibus etiam, in morbis quies, in opportunitate motus moderantia, conjungenda.

CCLXXXVI. Pessimus vulgi medici mos est, quod uni alicui illorum auxiliorum nimis insistit, reliqua omnia omittit, aut incuriosius praecipit. Soli sanguinis, ne in peripneumonia quidem, detractioni credendum

dendum, sed omnia reliqua, simul aut serie, in orbem adhibenda, Uno verbo,

CCLXXXVII. Actiones perturbatae, vel non debilitante causa deminutae (CLIV. CLV.), communem curationem (CLXXV, CLXXVI.) et nullam aliam, requirunt.

CCLXXXVIII. Debilitatis signis, diatheseos phlogisticae vehementiam, progredi-ente morbo, sequentibus et mortem indirecta debilitate minitantibus, auxiliis mature adlatis, occurrendum.

CCLXXXIX. Eadem matura curatio ad suppurationem, effusionem, et gangraenam, quae, ex nimia ad extremum incitatione, in indirectam debilitatem transeunte, nascuntur, prohibendas pertinet (CLXIII.) ad CLXIX.).

C A P. X.

Eadem asthenicae curationis partium
comparatio.

CCXC. In asthenica diathesi, et morbis inde pendentibus, potentissima, cum ad eam tandem aditus est, sanguinis reducta copia est; quippe quae tanto validiorem, quanto latius corpori recta admoveatur, stimulum restituat (CCLXXXI. CXXXI. ad CXXXVI.). Ob quam causam, cum, in omni debilitatis gradu, cibi, unde solus fere sanguis fit, tanto minus aut sumitur, aut digeritur, quanto major debilitas est; igitur tantum, talique forma, quantum, et quali, accipi, acceptum digeri, potest, primo quoque tempore, sine mora, dandum; eoque carnea materia firma, si debilitas minor est, parcius unoquoque tempore, sed saepius, data convenit. Ubi major debilitas est, et caro firma neque

que fumi, neque sumpta digeri, potest, juscula indidem confecta, quam maxime lauta, quam minime pingua, diligentissime praebenda. Quo vero magis ventriculus excitetur, et, ad cibum relatum recipiendum, digerendum, habilior reddatur, stimulantia diffusibilia, qualia vini genera sunt, magisque etiam opiata et consimilis potentiae reliqua, sunt assidue, et, in recta debilitate (CVII.), parcius prius, dein usque largius adhibenda; iisque paulatim decedendum, perstantibus et naturalibus stimulis, paulatim, et pro rata parte largius utendum. In indirecta debilitate, a maximo ad minimum stimulum diffusibilem, ut supra (CIII.) relatum est, paulatim quoque pergendum, inversoque ritu a minimo ad maximum stimuli perstantis usu progrediendum. Postremo in illa mediocri, e qua ad asthenicos morbos opportunitas constat, debilitate, sanguinis copiam summum salutis praesidium esse, et propterea languenti cibi desiderio non esse cedendum, semper in animo tenendum.

C. C. X. C. I. Humori vitali, de quo verba modo (CCLXXXVII.) facta sunt, proximum

proximum in asthenicae diatheseos curati-
 tione auxilium calor est; utpote quo nas-
 centes animantes, crescentes, maximeque
 confenescentes, in vitam producantur, alan-
 tur, et vigorem adquirant, dein labescentes
 donec omnis extinguatur incitatio, susti-
 neantur. Per calorem intellige id exter-
 nae temperiei punctum, quod frigori quod
 dicitur, et ardori qui dicendus est, medi-
 um intercedit; sub quo temperiei sensus
 gratus et jucundus est; sub quo neque
 resolutione illa, quae sudorem facit, neque
 torpore illo, quem frigus gignit, corpus,
 illic eventu, hic recta, debilitatur; sub
 quo totius corporis actiones, excitantur,
 producuntur, et, quasi in aprico, confo-
 ventur; sine quo omnes alii stimuli nihil
 valent (XL.).

CCXCII. Talis temperies omni cor-
 poris statui convenit, sed debilitati sive rec-
 tae, sive indirectae, etiam magis; propte-
 rea quod, incitatione aliunde deficiente,
 eo magis hoc stimulo, qui multis aliis pa-
 ratu facilior est, opus erit. Hinc tam in
 aliis magnae rectaeque debilitatis mor-
 bis,

bis, quam in febris potissimum, summo calor auxilio reperitur, praeque caeteris in omnibus iis ejusmodi malis, quae faciendi frigus praecipue particeps fuerit. In iisdem summa cura fugiendum frigus, quod recta semper debilitat (XXXIX. CXVII. CXVIII.), nunquam, nisi in phlogisticis morbis, iisque qui in cursu ad indirectam debilitatem sunt, adjuvans (CXX.). Cavendus pariter, in omni diatheseos asthenicae parte, calor nimius; qui, aequè ac frigus, debilitat, aequè vasorum atoniam, laxitatem, gangraenam (CXII.), perque inertem vasorum statum, humorum stagnationem, et corruptionem, generat (CXVIII.)

CCXCIII. Quemadmodum vasorum repletio maximum eo remedium est, quod rectus ejus stimulus corpori tam late admovetur; ei igitur calor, qui universo summo corpori protinus incumbit, universum recta adficit, virtute proximus sit necesse est.

CCXCIV. Ut supra et infra purgatio, item sudor (CCLXXXIII.), adeo potenter debilitant,

debilitant, ut tertium in diatheseos phlogisticae curatione sibi locum vindicent; pariter igitur in asthenica diathesi, eodem debilitante opere, noceant, pariter ea sistentes stimuli, eoque tam alii, quam, praeter caeteris omnibus, diffusibiles, opiferi sint necesse est.

CCXCV. Ut stimulorum hac in re percurratur ordo; a levioribus his humorum amissionibus incipiendum, et ad graviores, aliaque mala etiam vehementiora, procedendum. In leviori alvi solutione, qualis in opportunitate ad asthenicos morbos, hisve levioribus, usu venit; plerumque cibus e plantarum genere confectis, et potione imbecilla vel aquosa, aut intus fermentante, cujusmodi vini formae ex hordeo paratae, quae cerevisiae dicuntur, abstinuisse; carneam, quam optime conditam, quam maxime lautam, puram, et pinguedinis expertem, sumplisse, vinum meracius vel, e saccharo et aliunde destillatione paratum, plus minusve validum, adhibuisse, leniusque et saepius exercitatum esse, plerumque satis erit,

CCXCV.

CCXCVI. Ubi fusior adhuc alvus est cum torminibus et doloribus, ut in diarrhoea graviore, in dysenteria; ubi cum dejectionibus vomitus quoque conjungitur, vel, sine his alvi turbis, vomitus molestus urget; aut hic cum madore in cute aut sudore macerante conjungitur; sudorve solus urget, vires conficit, corpus exhaurit et attenuat; in omnibus his casibus ad stimulos, quam maxime diffusibiles, protinus est fugiendum, et tantae corporis attenuationi, obviandum.

CCXCVII. Qua in re tanto magis stimulorum usus erit necessarius, quod hujusmodi excretiones auctas aliae notae malae comitari solent (CXCV.). Quantum vero valeant, quamque potentem stimulandi vim possideant, eorum adversus haec et alia in febribus, et reliquis morbis asthenicis gravissimis, quin et in ipso ex ultima debilitate mortis articulo, singularis virtus ostendit.

CCXCVIII. Sic in spasms, in convulsionibus, intus, extra, in sanguinis profluviis, (CLXXXIX. CXCVIII.), in diro febrili et aliorum morborum gravissimo-

rum delirio (CXCVIII. CC. CCI.), in inflammatione athenica, iis stimulis, quorum permanentior vis est, cessantibus, aut nequicquam agentibus, miranda diffusibiliorum, quorum praecipuum opium est, stimulorum virtus eminet.

CCXCIX. Ut igitur ea stimulatricis hujus virtutis vis, ad fuscum alvum, item vomitum, vel etiam sudorem, cum ea leviora sunt, et a minore causae vehementia pendent, compescendum pertinet; ita ea ejusdem potentia, quae gravissimis iis affectibus (CXCIV.) habilis compescendis, salutis reducendae, est, omnium, quae unquam corporibus humanis incumbunt, longe validissima est: quod vel hinc scire licet, quod, omnibus aliis, quibus vita sustentari solet, potestatibus nihil agentibus, ingruentis mortis impetum avertunt.

CCC. Stimulorum diffusibilium imbecilla maxime pars sunt, e vinis alba praeter madeirensis et canarensis, et rubra praeter oportoense, destillata sic diluta, ut illorum vim exaequent, superentve paululum. His altiora sunt eadem haec mera; dein etiam altiora sunt, saepius destil-

lata.

lata. Quae tanto usque potentiora sunt, quanto magis aquosa pars destillando expellitur, alkalohis plus relinquitur.

CCCI. Altiozem in serie locum sibi vindicant, moschus, alkali volatile, camphora, de qua minus adhuc periculum certum factum est, opium, denique aether, qui in medicina, sicut in mundo, summam sedem occupat. E quibus tamen omnibus, nisi ubi, ut aliquando usuvenit, morando vim stimuli perdidere, eoque, alius in alium, renovandi operis causa, sufficiuntur, et per orbem quasi sic, ad extremam debilitatem propulsandum, itur, opii plerumque formae satis in omnes usus medicos sunt.

CCCII. Cum omnibus his (CCLXXXIV. CCC. CCCI.) una victus ratio habenda est. Cumque in magna debilitate, et in hac positus morbis, nihil in sola, quae convenit, materia, nempe, carnea, firmi accipi possit, igitur, sed fluens aliquid utendum, validum, e carnea materia juscula parcius simul, pro debilitatis modo, sed saepius, una cum diffusibilibus stimulis, item gelatinae, danda: Dein, ubi per diffusibiles maxime stimulos, vires ex parte redierunt,
 caro

caro firma prius, parcius quoque saepiusque, dein largius, et ex longioribus intervallis, fumenda, a diffusibilibus paulatim; et eadem ratione, recedendum.

CCCIII. Cum jam diffusibiles stimuli prorsus omittuntur, convalescensque status solito victui, solito vivendi generi, eique, quam bene valentes servare solent, administrationi, sic permittitur, ut major tamen, ne quid culpa committatur, adhibeatur cura; omnis conatus ut redeunt, ita nondum confirmato, robori aptandus (C.). Motus primum gestatio, dein exercitatio lenior, sed crebrior, esse debet; et hanc semper, ea lassitudo, quae citra fatigationem sudoremve sit, finire; somnus neque diutius justo, ne recta, neque non satis, ne eventu, debilitet, produci; cibi quam maxime alentes, sed non largius, ne ventriculi nimia adhuc incitabilitas, sine debito vigore deteratur (XXIV, XXVI.), adsumi, sed saepius tamen, ut illa paulatim, quod, solum ad idoneum vigorem reponendum pertinet, imminuatur (ibid.), et demum ad semiconsumptam (XXV.) redigatur, repeti; calor is id, quod

quod stimulo est (CXII.), adhiberi, nimius pariter et frigus, quia pariter debilitant (CXV. CXVII), vitari; purus aër (CXLV.) quaeri; impurus (CXLVI.) caveri; mentis actio lenior (CXXXVIII. CXXXIX.), adfectuum moderamen (CXL. CXL I.), sensuum jucunditas, parari (CXLIII. CXLIV.); grata sodalitia, convivium laeta, celebrari; per amoena loca iter facituri, a concubitu temperari.

CCCIV. Ut noxae, morborum periculum vel ipsos facientes, alia in aliam partem, (XLIX.), paulo gravius incumbunt, eaque pars plerumque est, quam, quaeque, recta adficiunt (XCII.), ita potestates, quae pro remediis adhibentur, quo certius communis effectus universum corpus attingat, alio; alia, dirigendae sunt.

CCCV. Male sanguinis, quae debilitantium remedium potentissima (CCLXIX. CCLXXXIII.) est, detractioni soli cujuscvis morbi phlogistici curatio creditur; propterea quod, dum in vasis sanguiferis majoribus incitatio satis, forsitan nimis, in extremis his et decoloribus, ut et reli-

quo toto corpore, parum, imminuitur. Nec ejusdem cum alvi purgatione alternatio perfectum curandi genus est, quia, licet in majoribus sanguiferis vasis, innumerisque iis, quae suos in intestina profundunt humores, artariolis five exhalatricibus, five muciferis, satis superque incitatio nimia solvitur; neque perspiratoriis tamen arteriarum finibus, neque reliquo corpori, par debilitandi vis adhibetur. Exempli gratia, quae in ventriculum ducent, vascula suo distendente onere minus liberantur. Et etiamsi vomitus, qui male in phlogisticis malis omitti, in asthenicis moveri solet, cum duobus auxiliis modo relatis conjungeretur; ne hoc tamen, ad incitationis aequalitatem praestandam, satis esset; utpote cum idem in perspiratoriis vasculis, qui relatus est, incitationis defectus, ac in reliquo corpore non vasculari, maneret. In phlogisticis igitur adfectibus gravioribus, post imminutam diathesin, in levioribus, ab initio, humorum relatis detractionibus adjectus sudor aequaliorem incitationis imminutionem, perfectiorem

tiorem morbi solutionem, praeſtabit. Nam, per hanc humoris detractiōnem, jam non ſolum e majoribus vāſis ſanguiferis, in interioribus corporis partibus, ſed tam ex externae corporis, quam internae ſuperficie ſuſceptis exitibus, humoris, ubique diſtendentis, et plurimum incitationis (CXXXI. ad CXXXIV.) p̄arientis, immenſa copia ſubducitur. Sed ne res quidem hic ſtat. Quoniam enim in levioribus malis phlogiſticis cibi alentis (CXXXIV.) multum, in omnibus juſto plus, adſumi poteſt; igitur, quantumvis ſanguis, quantumvis caeteri humores imminuantur, ſi is cibus, qui ſolus (CXXXI.) ad ſanguinem creandum pertinet, ſumi non deſinit, vaſa etiam omnia pro ſumpta copia iterum repleti, et nimiae incitationes fomite accendi, perſtabunt. Ad quod incommōdum prohibendum, et incitationem etiam aequalius toto corpore imminuendam, inedia vel materiae e plantarum genere ſumptae (CXXXVIII.), fluentiſque conſeſſio, maxime poterunt. Nec huc tamen res deſinit. Si enim, omnibus quae praecepta ſunt,

sunt, cautis et firmatis, calor, stimulando nocens, extrinsecus ad summum corpus adspirare permittetur; is stimulus aliam incitationis, quantumvis caeteris curationis partibus bene et aequaliter imminutae, inaequalitatem creabit. Quapropter, cum phlogistica diathesis adeo a caloris, eutem recta adficientis stimulo pendeat (CXIII.), et hinc in cute prae caeteris locis vigeat; igitur, ad eam quam maxime aequaliter adimendam, vigenti propter calorem hic incitationi frigoris antiphlogistica vis opponenda est. Cumque omnia demum, fusius jam commonstrata, effecta sunt, ad aequalitatem tamen incitationis, secundae valetudini accommodae, reparandam, a mentis (CXXXVIII.), et adfectuum stimulis ut caveatur restat. Qui, ut plurimum, ad diathesin phlogisticam creandam, pertinet; ita cautus et prohibitus ad eam solvendam et aequalem, in qua salus integra posita est, incitationem reponendam, pariter valeat necesse est.

CCCVI. Si morborum phlogisticorum haecenus curatio, in sanguinis detracti-

one, alvi purgatione, et, in paucis casibus, refrigeratione, consistit, et aliae, de quibus fusius (CCCV.) dissertum est, observationes vel ex toto neglectae, vel leviter, obiter, et quasi nullius essent momenti, memoratae, nec, in curationibus quae sic praecipiebantur, ad ullum principium, redactae, sunt; quantum eorum cognitio tam in medendi usu, quam ratione, sit aucta, facile e supra (CCCIV. CCCV.) et alibi ante, per totum opus relatis, patebit; et nunc demum, tam naturam et rationem morborum phlogisticorum, quam medendi sive crassum imiatorium, seu rationalem, usum repertum exploratumque esse, constabit.

CCCVII. Quod de noxis morborum periculum ipsosve facientibus (CCCIV.) dictum est, id non solum ad phlogisticas, sed etiam asthenicas, pertinet. Quodque de asthenicis auxiliis dictum est, id de stimulantibus dicendum. Quae ubicunque recta admoventur, magis eam partem, et aliam alia, stimulant, incitationem adaugent.

CCCVIII. Sic, in aſthenicis morbis, quo aequalius incitatio ſuſcitetur, robur reducatur, maxime diffuſibilibus ſtimulis (CCCI.) non fidendum ſolis eſt. Nam, ut ea toto corpore incitationem quidem, ita in ventriculo gravius, augent. Hinc, etiam a curationis initio, cum nihil cibi prope accipi poteſt, et alii diuturniores, et naturales magis ſtimuli, imperfectiſſime admoveantur; tamen, una cum illis, juſcula (CCCII.), dentur, et quam primum ad firmam carneam materiam feſtinetur (CCCIII.), oportet, et, ut idoneus ſtimulando calor admoveatur (CCXCI.) curandum eſt. Hac enim ratione tam internae, quam externae ſuperficie, rectiſſime conſulitur, et in duabus amplis regionibus incitatio ſuſcitur. Quin et eodem modo vaſorum inanitati, quae tanto magis in aſthenicis morbis, quanto gravioreſ ſunt, obtinet, paulatim, obviam itur. Nam, ut in ea ſanguinis, quae potentiſſima phlogiſticos morbos noxa excitans eſt, copia, cito medendi, ſanguine protinus detrahendo, poteſtas eſt; ita ad eam ejuſdem, quae in aſthenicis malis maxime nocet, penuriam

penuriam tollendam, et vasa replenda, sensim, paulatim, et gradatim quasi, duntaxat, aditus est.

CCCIX. Utraque sic corporis superficie CCCVIII.) curata, et vasis ex parte repletis; non satis tamen aequaliter augetur incitatio. Ad quod porro ex parte praestandum; eodem tempore maxime diffusibilis aliquis stimulus, puta, quaevis opii forma, (CCCI.), praebendus, et carnis alentissimae tantulum, quantulum desiderari, fumi, digerique, possit (CCCII.), adjiciendum. Carnis dandae ratio ex recente de jusculis explicatione manifesta est. Sed minoris stimuli diffusibilis usus ex hoc pendet, quod “confectam quolibet uno stimulo incitabilitatem novus quilibet elicit,” et sic, ut porro variet effectus, efficit.

CCCX. Haecenus motus, quo omnes muscoli, qui, potissimum in summo corpore siti, sanguinem per venas ad cor contracti, percitant, stimulus parum suppetivit, eoque, tam propter vasorum inanitatem, quam ob sanguinis, deficiente hoc impulsu, tarditatem, incitatio non satis in
omni

omni hoc spatio fuscitatur. Postquam igitur vires adeo refectae sunt, ut jam cibi lautiores uberius sumi, jam moveri prius alienis instrumentis, dein suis, corpus possit, quorum illud gestatio, hoc exercitatio, dicitur; tum in pluribus punctis incitatio porro tollitur, aequaliorque ad summam evadit.

CCCXI. Postremi, qui ad incitationem toto corpore naturaliter exaequendam pertinent, stimuli, a mentis actione, adfectuum vi, et aëris etiam majore, quam qui in cubiculo clausis parabilis, est, puritate (CXXXVIII. ad CXLVIII.), proficiscuntur. Quo in convalescendi statu, eadem, quae supra, in phlogisticorum morborum decessione (CCCV.), dicta sunt, prorsus conveniunt.

CCCXII. Asthenica curatio in omnibus ejus partibus, sive ratio sive merus usus, spectatur, et sive causa et exitantes noxae, sive medendi consilium et auxilia, considerantur, prorsus nova est. An igitur, universa, quae hactenus tradita est, doctrina medicinam, hactenus conjecturalem, par-

rum

rum sibi constantem, sibi omnibus rebus repugnantem, ad justam scientiam, non mathematicis, quod unum tantum probationis genus est, sed naturalibus principiis, certoque sensuum testimonio firmatam, declarat ?

C A P.

C A P. XI.

Ut reliquarum omnium potestatum, in corpora viva agentium, eadem prorsus actio est, ita remediorum quoque prorsus eandem esse.

CCCXII. Quemadmodum communis potestatum incitantium effectus (XV.) idem prorsus esse, nempe, vitae propria (X.), id est, sensus, motus, mentis actio, et adfectus animi, compertus et exploratus est; quid enim calor, quid cibus, quid conditus hic, quid potio, quid sanguis, quid hinc secreti, decolores, humores, quid aër, e rebus externis; quid, ex ipsius corporis actionibus, contractio muscularis, quid cogitatio, quid animi adfectus, aliud faciunt, nisi, ut illas communes animantium actiones, suscitant, servant, et ut causa contineant? Et, quemadmodum, omnium

omnium earundem potestatum idem etiam opus esse, inde manifestum est; ad eundem enim effectum eandem causam, perpetua naturae lege, tendere, dandum est. Porro, quemadmodum hoc opus in stimulando positum est (XVII. XXII.), isque stimulus omnia vitae, secundam, adversam valetudinem, mediosque utrique gradus, qui ad morbos opportunitas dicuntur, creat (XIX.); idem quoque tam in phlogisticis, quam asthenicis, morbis auxiliorum opus esse, fatendum. Si enim nihil secundam valetudinem inter et phlogisticos morbos, praeter nimiam in his incitationem (XXIII.), nihil inter illam et asthenicos morbos, nisi deficientem in his (ibid.), incitationem, interest; quid aliud adversus illos auxiliorum opus, quam ut nimiam incitationem imminuat (LXXXVIII.), adversus hos, nisi ut deficientem augeat (ibid.), esse potest.

CCCXIII. Quicquid idem efficit, quod alterum aut plura, ut id idem quod haec, haec idem quod illud, adeoque omnia idem sint, necesse est. In phlogisticis morbis

morbis sanguinis detractio ; supra infraque purgatio, sudor, inedia, corporis, mentis otium, animi tranquillitas, incitationem solam minuendo, salutem molliuntur.

CCCXIV. In asthenicis malis, stimulantia maxime, quae minus diuturna, minus diffusibilia, quae diuturniora sunt, ut opium et alia summo stimulo praedita, et item varia vini genera, remedia sunt. Imbecillius et majore mole stimulantia, ut cibus validus, hic conditus, sanguinis copia reparata, potio valida, sed pro victus parte sumpta, gestatio, tam corporis, quam mentis exercitatio, erectus ad vigorem animus, solam incitationem intentando, salutifera sunt.

C A P. XII.

Omnes quae vitam tuentur, potestates eadem esse.

CCCXV. Rursus, quae secundam ab omni parte valetudinem, potestates faciunt, tuentur, nonne eadem sunt, ac eae, quae nimia vi phlogisticos adfectus, deficiente asthenicos, et ad utrosque opportunitates, consimili ei, qua quaeque suos morbos, vi alteris majore, alteris minore, creant?

CCCXVI. Porro, ut omnia supra tradita docent, quae noxae morbos phlogisticos faciunt, eae asthenicorum remedia sunt; et, quae noxae hos faciunt, eadem illos tollunt.

CCCXVII. Sunt igitur omnes potestates, ullum vitae statum (IX.) sustinentes, eadem genere, magnitudine tantum va-

riantes (XXXIII. LXVI.); quod et de morborum auxiliis verum est (LXVII. LXXX. LXXXIX. ad XCIII.). Talis animantium vita (IX.) est. De qua quaecunque dicta sunt, eadem omnia ad plantarum vitam pertinent.

CCCXVIII. Sic, ut animantibus in omni vitae statu suae potestates incitantes (X. ad XIII.), in opportunitatibus et morbis suae noxae excitantes (LXII. LXVII. LXVIII. LXIX. LXXIII.), in morborum curatione suum utrique medendi consilium (LXXXVIII.), sua remedia (LXXXIX. XC. XCI.), sunt; ita idem prorsus plantis omni ex parte accidit.

CCCXIX. Quas in omni vitae statu potestates incitantes sunt, calor, aër, humor, lux, ita admota, ut neque nimis, neque parum, agat.

CCCXX. Earundem (CCCXIX.) actio in stimulo quoque posita est, quo vitae huius propria, sensus, motus aliquantum, viriditas, vigor, incrementum, status, decrementum, suscitantur. Quem statum causa continens est incitatio, potestatum incitantium communis effectus.

CCCXXI. Quin hic quoque secundam valetudinem potestates (CCCXVIII.), iuste incumbentes, creant, copiosius parciusve admotae, morbos horumve periculum, illae in nimio, hae in deficiente, stimulo positos, adducunt. Sic nimius et parcus humor, nimius calor et frigus, pari opere ad morbos et mortem, illi recta, haec eventu, ducunt. Utque tenebrae, iusto majores, aut diuturniores, eventu debilitant; sic, quod noctes diebus, lux tenebris, alternis vicibus inter se succedunt; id eo naturae consilio factum videtur, quo diuturnior splendidiorve jubaris vis, minus aut supra modum, aut ad extremum, stimulet, et sic sthenicos morbos, vel in indirecta debilitate positos, concitet.

CCCXXII. Neque sua plantis incitabilitas deest, quae, pariter ac in animantibus, “ non in alia sedis parte alia est, nec e partibus constat, sed una toto corpore, et indivisa proprietas” (XLVII.). Quo fit, ut cuicumque plantae parti potestas quaeque sit admota, ejus effectus, sive nimius, sive justus, sive deficiens, universam
tota

toto corpore incitabilitatem protinus adficiat.

CCCXXIII. Qui adfectus eadem quoque, qua in animantibus, inaequalitate fit, ut ibi, scilicet, major, quam in quavis alia pari parte, fit, quo recta potestas incitans incubuit. Utque ejus rei in animantibus duplex causa est, rectus in partem magis adfectam potestatis impulsus (XLIX.), et major hujus in cujusvis, quam alius paris partis, incitabilitate vis; sic idem in plantis fit. Et, quemadmodum, in cerebro, ventriculo, et intestinis, incitabilitas majorem impulsus potestatum, quam in plerisque aliis locis, habet rationem; sic illis partibus plantarum radix, quae a potestatibus incitantibus potentissime adficitur, respondet. Ad radicem, prae caeteris plantarum partibus humor confluit, calor illic optimus ille, qui nec nimius est, ad sthenicum adfectum, nec ad extremum nimius, ad indirectam debilitatem inclinans, nec deficit, quod frigus dicitur, rectam debilitatem inferens.

CCCXXIV. Soli vero, per cujus foramina potestates relatae (CCCXXIII.) penetrant, solus usus est, eum filtri usum praestare; quo, neque, patulis nimis foraminibus, illae justo copiosius descendant, et prius sthenicum, seu nimis luxuriantem, statum, dein indirectam debilitatem, pariant; neque, contractis foraminibus eadem, parum ad radicem receptae, indirectam debilitatem, seu contabescentem plantae statum, efficiant. Solum autem non necessarium ad aliquam plantarum vitam esse, plantae saepe, quodam tenus in aqua pura viventes, confirmant. Quod idem pro filtro prodesse, arandi, glebas frangendi, argillam tenacem, calce, terra absorbente, dividendi, et foramina ejus laxandi; friabilem nimis fimo tenaciorem reddendi, tenuem pannis, lapidibus, tegendi, et sic calorem intus, sic humorem continendi, omnique ratione foramina contrahendi, prosper eventus arguit.

CCCXXV. Sic, quod arenosum omne solum pariter, et argillaceum, ubi illi non sic tenacitas datur, huic adimitur, sterile
et

et infrugiferum sit, ratio manifesta est. Hinc ardentes aestates et regiones argilla-
 ceis agris, foramina claudendo, nocent; friabiles et macres, eadem contrahendo, juvant. Hinc humilibus terris, lautisque, quae circa plantarum radices humoris un-
 dique copiam conducunt, sicca tempora conveniunt, editis et tenue solum habenti-
 bus pluvialia respondent. Declives tractus et septentrionem spectantes, qui plerumque tenui et egeno solo sunt, arbores circumcirca passimque consitae, quin et lapidum nudorum, quos imprudens industria saepe cum noxa tollit, omnia tegentium, multitudo, calorem praestando, humorem retinendo, fovent proteguntque. Quibus tamen, iis locis, quorum versus austrum et meridiem declivitas vergit, non pariter opus est, utpote qui a sole foveantur, a frigidis ventis defendantur, et australibus flatibus, qui rarius iusto sicciores sint, felice situ objiciantur.

● CCCXXVI. Ut ad proprium redeatur propositum, ex iis, quae de plantarum cultu et natura dicta sunt, earum vi-

tam

tam animantium vitae prorsus confimilem esse; incitatione, quam externae potestates solae praebent, quicquid in rebus vitale est, regi; nihil, ad vitam tuendam necessarium, cuilibet corpori vivo, sive animanti, sive plantae, insitam existere; easdem potestates, quae vitam primum conflant, deinde sustentant, ad interitum demum niti; vivere, vitam producere, consenescere, et mori, pariter naturale esse; unumquodque vivum corpus in eo quod gignit vivere, et sic animantium, sic plantarum secula renovari, rerum naturam permanere, vigere, et aeternam fieri; unoque verbo omnia rerum uno instrumento fabricata esse, discitur.

CCCXXVII. Ut planetarum, qui ad permanendum, et suos cursus per aevum continuandos, conformati sunt, in eatus omnes ab hoc uno principio pendent, ut recta, quo modo cuncta projecta moventur, ferantur, dein assidue gravitatis, quae omnes adficit, vi deorsum detrahantur, et sic, ad summam, in orbitales motus omnes conjiciantur; sic in minoribus corporibus
vividis,

vivis, quibus majora illa replentur, animalibus, scilicet, et plantis, quorum ut universae species permanent, singula intereunt, quaecunque eorum actiones causa continet, has inchoans perficiensque, ea easdem, imminuit, labefactat, ac prorsus demum extinguit. Non igitur aliae potestates ad vitam et salutem, aliae ad morbos et interitum, natura comparatae sunt, sed omnes ad vitam quidem, sed coactu, ad mortem dein, sed sua sponte (LXXII.) feruntur.

VOLUMINIS PRIMI FINIS.

JOANNIS BRUNONIS, M. D.

DE MEDICINA PRAELECTORIS,

SOCIETATIS MEDICAE PRAESIDARII,

ANTIQUARIORUM

APUD SCOTOS

AB EPISTOLIS LATINIS,

ELEMENTA MEDICINAE.

EDITIO ALTERA

PLURIMUM EMENDATA,

ET INTEGRUM DEMUM

OPUS EXHIBENS.

VOL. II.

EDINBURGI:

Excudit C. DENOVAN.

M,DCC,LXXXIV.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

PHILOSOPHY DEPARTMENT

PHILOSOPHY 101

LECTURE NOTES

BY [Name]

DATE

...

...

...

...

...

PARS TERTIA.

DE MORBIS COMMUNIBUS.

FORMA PRIOR,

S E U

MORBI STHENICI.

C A P. XIV.

CCCXXVIII. Omnibus morbis phlogisticis, omni formae priori (LXIX. LXXX. LXXXII. LXXXVI. LXXXVIII.), perpetuo communis est aucta ubique incitatio, in opportunitate auctis animi et cor-

poris actionibus manifesta, in morbo aliis auctis, aliis perturbatis, aliis imminutis perspicua; ita ut hae ab excitantibus illas noxis esse, in causa consistere (CLI.), facile percipiantur. Quo communi quasi vinculo ut hujus formae morbi sic inter se copulantur; ita,

CCCXXIX. Quaedam sunt, quibus magnitudinis gradu, inter se distinguuntur; nam alii sthenici morbi cum pyrexia et alicujus externi loci inflammatione sunt, alii sine hac, alii sine utraque sunt.

CCCXXX. Sthenici morbi communes cum pyrexia et inflammatione, partim phlegmasiae, partim exanthemata dicuntur, qui, nullo discrimine, incitationis ordine, ab hac maxima ad minimam, tractabuntur.

CCCXXXI. Phlegmasis et exanthematis phlogisticis communia sunt, post diathesin phlogisticam, quanta in opportunitate esse solet, horror, frigoris sensus, languor, quasi lassitudo, pulsuum frequentia, initio et leni morbo modica, eorundem robur et durities, cutis siccitas, excretionum

tionum alibi retentio, urinae rubedo, calor magnus, saepe fitis.

CCCXXXII. Ipsis propria, loci exterioris inflammatio, vel huic adfinis adfectus, communi hunc plerumque precedente, nunquam sequente: Qui communis adfectus, quo commodius a febris distinguitur, pyrexia nominandus. In Exanthematis sthenicis macularum vel pustularum eruptio, frequentior aut rarior, pro diatheseos magnitudine, totam cutem contegit distinguitve. Eandem facit aliena contagiosa materia, corpore recepta et dein, subter cuticulam retenta.

CCCXXXIII. Horum omnium ex supra tradita doctrina sponte fuit explicatio. Diathesis sthenica eo, quo fusius dictum (CXLVII.), modo, et ab iisdem potestibus concitata, (CXL.) praecedit. Pulsuum notae nunquam ad loci (CLV. CLVI.) adfectum quemvis referendae, semper a sanguinis abundantia, distendendo stimulante, (CXLI.) esse demonstratae.

CCCXXXIV.

CCCXXXIV. Eorundem hic modica (CLV.) frequentia est, quia, dum aliquam stimulus excitat, ei finem copia percitanda statuit. Quam ea celeritate, qua penuriam, trajici non posse, manifestum. Pulsum robur incitationis in motricibus vasorum fibris, quae tonus vulgo dicitur, et harum, tanquam simplicium, densitatis, (LIX. LX.) magnitudo facit. Durities nihil aliud est, quam valida quaeque contractio aliquam moram permanens, multum sanguinis arcte amplectens, et sic funem quasi tensum referens (CLVI.).

CCCXXXV. Hunc (CCCXXXIV.) exactum arteriarum statum esse, ciborum copia ante opportunitatis tempore desiderata, sumpta, eadem et reliquae potestates, (CXL. ad CXLVII.) solito magis ubique incitantes, eoque, inter alios effectus, divergentem vim augentes, et, cum aliis debilitantibus auxiliis, attenuantia morbis occurrentia et medentia, confirmant. Quem cum contrario statu, quod haecenus perpetuo factum, confudisse, gravissimus error, ut rationes pariter et curationes transversas

transversas egit, ita in claro monumento posuisse, non frugiferum esse non potest.

CCCXXXVI. Horror et frigoris sensus (CLIV.) a siccitate cutis causa pendent. Languor et quasi lassitudo, majorem cerebri et musculorum fibrarum, incitationem, quam ut ab incitabilitate, certis finibus contenta, recte perferatur, indicant. Igitur, sunt stimulantem, non debilitantem, causa actiones (CLIV. CLV.) imminutae.

CCCXXXVII. Cutis siccitatem facit magna fibrarum, extrema vascula cingentium, incitatio et densitas (LIX. CLVII.), diametros usque eo, ut caecus vapor perspirabilis his recipi, receptus trajici, nequeat, imminuens. Qui status non spasmus, non frigoris adstrictio (CV.), sed diathesis sthenica, est, in cute, quam alibi, paulo major; qui caloris stimulantem, maxime post frigus admotum, vis, alias potenter sthenicos morbos noxa excitans, huic, quam interioribus partibus, validius incumbit, et stimulantem operis summam intendit.

CCCXXXVIII.

6   E L E M E N T A

CCCXXXVIII. Eadem excretionum aliarum pro tempore retentiarum fere causa (CLIX. CLX. CLXIII.); nisi quod caloris opus relatum ab explicatione alienum est; et inde minor diathesis excernentia intus vascula adficit. Quae ob hanc causam, et, quia natura ampliora sunt, maturius in his morbis, quam cutis foramina, referantur.

CCCXXXIX. Urina rubet, quia vascula, illam secernentia, obtinens communis diathesis secretioni obstat (CLXIII.). Hinc secernendus humor vascula distendere, rumpere, fibrae motrices, contrahendo se, contrahere, et, quatenus simplicium funguntur officio, distentioni resistere, tendunt. Cui, in valida vasorum actione, omnium firmiter cohaerendi tamen vis aliquantulum cedens, particulas sanguinis trajicit. Quod initio non fit, quia distentio non subito materiae simplicis cohaesionem, nec nisi post aliquam moram, superat.

CCCXL. Impedita perspiratio caloris magni causa est, genitum intus per cutem abscedere

abscedere prohibens. Quod fufius tum explicabitur, cum ad idem fympfoma, in febris quoque ex parte, atque ob eandem caufam, incidens, fuerit perventum.

CCCXLI. Sitim facit diathesis fthenica (CLVII. CLIX.). excernentia faucium vafcula claudens, et excretioni humoris obftans. Ad quem effectum calor, quod humoris excernitur, id diffipando confert.

CCCXLII. Inflammatio, et ad hanc vicinus adfectus, five catarrhalis, five alius, diatheseos fthenicae pars in loco laborante, quam alio quovis pari, major est (CLXIX. CLXX. CLXXI.) Quod hic quoque noxae excitantes in totum corpus agentes, figna morborum toti communem adfectum demonftrantia, et hunc auxilia toto depellentia, manifeftant.

CCCXLIII. Communis adfectus loco contentum plerumque praecedat (CCCXXXII.) aut fimul incidit, nunquam fequitur, quia caufa ejus incitatio nimia (LXII, LXIX.), diathefin creans, et toto corpore diffundens, ante ipfum morbum
exiftit

existit (CLXIX.); et, ut loci adfectûs rudimenta in opportunitate, ita non ipsum, et ne in morbo quidem semper, tantumque in hujus pariter et sui certa magnitudine, format (CCCXXIX.). Hinc in magna diathesi loci adfectus magnus, in minore obscurus, in mediocri et leni propterea nullus, quod ei diatheseos morbosae magnitudo necessaria est. Sic in peripneumonia, ubi maxima diathesis et pyrexia est, item in rheumatismo, ubi proxima, pro ratione magna inflammatio reperitur. Nec in rubeola, cujus morbi periculum in diatheseos sthenicae vehementia totum positum, non par inflammationis periculum suboritur; qua pulmones ipsi, saepe gravi, tentantur. Synocha nunquam phrenitica est, nisi ubi ingens diathesis, quae cerebro inflammationem, aut hujus periculum inferat, occurrit. Nec in erysipelate quicquam ab inflammatione, etiam vultum adgressa, nisi ubi pyrexia faevit, extimescendum. Quae mitis laetum eventum asserit. Synocha simplex nihil aliud est, quam phlegmasia, ex pyrexia et
diathesi

diathesi phlogistica, ob exiguitatem inflammationi accendendae impare, constans. Cujus tamen cum omnes noxae excitantes, omnia auxilia, prorsus eadem, quae cujuslibet phlegmasiae, sint, ab his eam segregare, cum febribus, extremae debilitatis morbis, conjungere, gravis error erat; eoque gravior, quod inflammatio, quae phlegmasiis necessaria falso credebatur, ei non deest, quoties huic concitandae sufficiens diathesis subest. Quod tamen ob alterum errorem, neque leviozem, neque minus nocuum, quo inflammatio phlegmasiarum causa haberetur, cerni non poterat. Denique, quo minus a natura catarrhi non alienam inflammationem esse, sed propter diatheseos communis solitam mediocritatem plerumque deesse, dubites; quoties, etiam in eo, diathesis ingravescit, quod, neglecta idonea curatione, et nostrarum excitantium effectu ultra solitam metam tento, quandoque accidit, inflammatio, et formidanda quidem, subnascitur; saepe fauces, quandoque pulmones,

VOL. II. B   prehendens

prehendens, et aemulum peripneumoniae adfectum suscitans.

CCCXLIV. Frustra spina infra unguem immissa, hunc vulnerans, vulnere inflammationem inferens, et adfectum consimilem ad humerum, pyrexiam per totum corpus, spargens, tanquam, quo modo ab inflammatione phlegmasiae oriantur, illustrans et confirmans, memoratur. Nihil enim hanc aut similem loci offensam, phlegmasiae simile, nisi si forte diathesis phlogistica jam ante, et in hoc, fit, ut in suorum morborum aliquem sponte erumpat, sequitur. Qua sine diathesi communis adfectus nullus, in contraria contrarius, scilicet, gangraenae symptomaticus typhus, vitae gravis, oritur.

CCCXLV. Loci adfectum a communi, non hunc ab illo, pendere, inflammatio, nulla phlegmasia sequente, saepe incidens, insuper argumento est. Quod, ut in casu proxime relato (CCCXVI.), toties usu venit, quoties diathesis communis abest, aut locus inflammatus non internus et perquam sensibilis est. Sic omnia
phlegmones

phlegmones, omnia erythematis seu erysipelatis, sine diathesi communi, exempla, a phlegmasiis aliena; inepte cum iis conjunguntur; ineptius pro earum prototypis habentur; quippe quae omnia morbi locales, aut aliorum morborum symptomata, sint.

Nec morborum cum internae sedis inflammatione quaedam cum phlegmasiis similitudo hanc sententiam infirmit; utpote quibus neque solitae phlegmasiarum, neque cujuslibet morbi idiopathici, noxae antecedant, neque solita auxilia medeantur, Pessimo igitur et curationi inimicissimo errore ii morbi, qui a stimulis acerbis et compressione nascuntur, et sublata sola causa (LXXI.), quod raro arte efficitur, medicabiles sunt, phlegmasiis adnumerantur.

CCCXLVI. Non sine gravi causa adfectui communi, qui in phlegmasiis et exanthematis adparet, pyrexia nomen datum; quippe quo hinc a febribus, quae extremae debilitatis morbi sunt, illinc a simili, sed prorsus diverso, malo, quod localium morborum symptoma est, et pyrexia symptomatica

tomatica dici potest (CCXVIII.), cum magno fructu dignoscantur.

CCCXLVII. Veri morbi sthenici cum pyrexia et inflammatione externa (CCCXXIX.) sunt, peripneumonia, phrenitis, variola, rubeola, quoties utraque haec vehemens est, erysipelas gravis, rheumatismus, erysipelas mitis, cynanche tonsillarum. Inflammationes expertes sunt, catarthos, synocha simplex, scarlatina, variola, rubeola, ubi localis tantum eruptio paucis constat pustulis (LXXVI.).

HISTORIA PERIPNEUMONIAE.

CCCXLVIII. Peripneumoniae, sub qua pleuritis, et quantum idiopathica est, carditis, comprehenduntur, propria sunt, alitibi thoracis dolor, saepe sedem mutans, spiritus difficilis, tussis, plerumque sputa rejiciens, aliquando sanguinenti.

CCCXLIX. Sedes morbi totum corpus, totum genus nervosum (XLVII. XLVIII. XLIX. LIV. LV.) est, quod diathesis in opportunitate toti corpori communis aucta,

ta, et nihil novi, morbum creans (XXVII. LXXV. LXXVI.); intra pectus inflammatio pyrexiam, magno temporis intervallo plerumque, sequens, nunquam praecedens; detractioque sanguinis, et alia remedia, inflammatum locum non magis, quam quemlibet aequè distitum, adfectantia (LV.), declarant. Inflammationis, diatheseos communis partis, propria sedes pulmonum corpus, et tegens hos lammos et pleura procedens membrana; vel hujus, sive costas intus tegentis, sive thoracis viscera extrinsecus includentis, pars quaelibet, subest, in aliis casibus et eodem alias, alia.

CCCL. Alicubi thoracis dolor e respondentium intus locorum (CLXXIV.), modo relatorum, inflammatione pendet. Quod cadaverum incisio firmat; nisi quod eum saepius adhaerens plurae costali pulmo, raro illa inflammata, facit.

CCCLI. Ubi summos pulmones inflammatio obtinet, non potest utrivis foli, nec pulmonum corpori nec membranae, adhaerere (CLXXIV.). Quo enim modo,
 si

si reputes, eorundem vasculorum, five super hanc septantia, five in illud descendentia, aut inde emergentia, punctula sola sine proximis inflammari posse, putabis? Paritur igitur a vero distat inflammationis in parenchymatosam et membranofam distinctio, et hujus perpetuae opinio. Quod non semper membrana pulmonibus contigua, nec horum parenchyma, sed alicubi vicina membrana, inflammetur; eam rem inflammatae partis, ad perflatam et temperie variantem, vicinitas explanat.

CCCLII. Saepe suam sedem, dolor, in morbi cursu, mutat; quia recta ejus causa inflammatio pariter mutabilis est, sedem primam linquens, vel partim servans, et in aliam vehementius irruens. Quod nota doloris mutatio, cum inflammationis respondentium locorum vestigiis, post mortem deprehensis, collata, firmat (CLXXIV.).

CCCLIII. Quae res (LIV. LV.), morbi ab inflammatione facti, servati, ullove modo pendentis, opinionem, altero et gravi argumento, refutat (CLXXIV.), hic propositam

positam roborat; et inflammationem a valida diathesi communi modo in hunc, modo in illum, locum dirigi, crescere, et quodammodo multiplicari, declarat. Eodemque pertinet, quod, inflammationem, cum levata vel sublata diathesi, fenescere, simpliciore[m] fieri, ab omni sede pelli, curatio demonstrat. Eandem rem rheumatismi ratio confirmat; cujus eo saeviores et plures dolores, quo validior communis diathesis, mitiores et pauciores, quo levior sit, adparent. Hi dolores, ex communi diathesi pendentes, idiopathici morbi pars, a localibus, qui saepe soli incidunt, casu huic morbo praecedere possunt, distinguendi sunt.

CCCCLV. Spiritum difficilem (CCCXLVIII,) facit nulla pulmonum, seu spirandi instrumenti, culpa, nullus incitationis in iis defectus, sed solus aër tractus, sua vasa replendo, distendendo, sanguifera inflammata comprimens.

CCCLV. Tussis causa est, humor exhalabilis, item mucus large secretus, excretus, vascula aërifera irritans, eorum, et omnium

omnium potestatum, thoracis cavum amplificantium, incitationem augens, dein subito suspendens, et sic plenam tractionem, plenam emissionem, conjuncto partim voluntatis opere, peragens (CLX. CLXI.).

CCCLVI. Eadem minor aut nulla initio est, quia, propter diathesin, adhuc extrema vascula valide obtinentem (CLX.), iidem humores, vaporis caeci forma, promanantes, minus irritant, et minore molimine cum spiritu demittuntur.

CCCLVII. Eadem sputa propterea sequuntur, quod humores cumulati cum effectu suo, tussiendo conamine, in rapido aëris effluentis impetu, velut torrente amne, pervehuntur (CLXI.). Quibus quandoque mixtus sanguis secretionis vim, supra (CCXXXI. CCXXXII.) explicatam, indicat.

CCCLVIII. Pulsuum mollities, definitione vulgo recepta, hic ab ea rejecta, est, quia non inflammationem, sed, diathesin communem, illorum notae sequuntur (CLXXI. CCCLIII.). Qua respecta (CLXXIV.), pro mollibus tantum minus duri vocandi, curationis

curationis ratione habita, molles demum dicendi.

CCCLIX. Neque doloris varius, modo acuti et quasi pungentis, modo obtusi, gravis, et pro molestia potius habendi, sensus, quamvis ab inflammatione recta pendens, ceu hujus statum aut sedem indicans, operae pretium ducendus; quia, quantaquanta sit, ubiubi sedeat, quicquid periculi denunciet, inflammatio, sola ejus solvendae, periculi avertendi, ratio est, diathesin communem tollere. Inflammatae igitur membranae in acuto, parenchymatis in obtuso, dolore opinio, ut inutilis, rejicienda, ut exitium ferens, cavenda. Saepe enim provento morbo remittens subito dolor, non pro ratione levato spiritu, falsam imperitiori praebet reductae salutis speciem. Cujus causa, ab inflammationis sede aut genere prorsus aliena, ea incitationis magnitudo est, quae exhaustam incitabilitatem, se finitam, et nimium vigorem in indirectam debilitatem versum, significat. Hinc vasorum, maxime laborantium, nulla pro nimia in-

citatio, pro densitate laxitas extrema, prodit. Hinc, pro violenter aucta, excretio, sine vi, sine molimine, liquore aquoso spissiore per vasorum inertiam relincente, inmane supra modum intenditur, et subito strangulat, in vasa aërifera undique fusus, humor.

CCCLX. Carditis raro occurrit, male intelligitur, et plerumque localis adfectus videtur. Quod ubi fit, frustra medici opera interponitur. Et, si quando idiopathicus est, definitionem, et omnem, praeter peripneumoniae, curationem respuit. A qua, cum iisdem noxis antecedentibus oriatur, iisdem auxiliis tollatur, nec ullo certiore signo dignoscatur, ideo non segreganda.

HISTORIA PHRENITIDIS.

CCCLXI. Phrenitis e phlegmasiarum (CCCXLVII.) numero est, cum leviori partis alicujus, unius aut plurium artuum, faucium, inflammatorio, aut catarrhali, adfectu,

capite dolente, rubente cum oculis vultu, soni lucisque impatientia, vigilia, delirio.

CCCLXII. Inflammatio extrinsecus propria forma non adparet. Ad quam tamen in articulis, in musculis, maximeque supra spinam aut circa pectus, in imis faucibus, vicinus, aut catarrhalis, status est, ex eadem causa pendens (CLXIX. CCVII.), et hoc tantum, quod minor est, differens.

CCCLXIII. Capitis dolor, vultusque et oculorum rubor, ex nimia sanguinis in cerebri aut membranarum ejus vasis copia, distendente, nimis stimulante, incitante, et ad dolorem vasa contrahente, nascitur (CLXXIII.). Ad quem creandum non necessaria inflammatio est. Sine qua haec nimia actio dolori est, quod mediocritatem, in qua jucundus sensus constat, exsuperat. A rubore copia sanguinis indicatur simul et explicatur. Quam distendendo dolorem ferre, sanguinis detractio, et quicquid eam imminuit, impetui moderatur, ostendit.

CCCLXIV.

CCCLXIV. Eadem soni et lucis impatientiam facit, audiendi et videndi sensus acuens: Nam, ut omni sensui necessarius est sanguinis aliquantus impulsus, instrumentum incitans; ita nimiam causam nimius effectus sequitur. Sed haec symptomata cum dolore, in contrario incitationis statu, nempe asthenico, oriuntur.

CCCLXV. Vigiliam et delirium eadem nimia incitatio, nimio sanguinis et aliarum potestatum stimulo creata, peragit. Aliae noxae, suam operam conferentes, cogitandi contentio, quasi tenor, et aliquis adfectus commovens, esse solent. His excitus nemo, etiam sanus, dormit; quo minus, eorundem in morbo gravi magnitudinem somnum avertere, mireris. Ut aucta vigilia, ita delirium, perturbata actio est, eadem causa substante (CLVIII. CLXXIII.). Ad quae symptomata fusius explicanda, quod porro reliqui esse videatur, posthac exponetur.

EXANTHEMATUM STHENICORUM
EXPLICATIO.

CCCLXVI. Exanthemata sthenica sunt, post contagionem et solitas diathesin sthenicam (CXLVIII.) facere noxas, prius pyrexia sthenica, seu synocha, dein, interposito temporis spatio, non ad amissim certo, papulae maculaeve cutem distinguentes.

CCCLXVII. Exanthematicos morbos ab aliis sthenicis nulla cujusvis momenti re differre, hoc valido argumento est; quod, praeter eruptionem et ad eam pertinentia, nihil in signis; praeter contagionem, nihil in noxis, novi deprehenditur; et eadem prorsus, sive ad occurrendum, sive medendum, auxilio sunt comperta. Quod cum ita sit, tamen, propter eruptionem et ei propria, exanthematicos ab affinis morbis separasse, cum diversissimis tam ab iis, quam inter se, conjunxisse, inscitiae summae fuit. Quo enim modo,

cum

cum eruptionis, quisquis est, effectum solita curatio solvit, aliam, et non eandem prorsus, causam subesse, credibile cuiquam; nisi iterum cum iis, quibus, eundem effectum ab aliis causis fluere, placeat, res sit? Non sane communi sthenico contrarium contagionis opus, sed idem prorsus.

CCCLXVIII. Contagio materia quaedam est, caeca, incognitae naturae, et, ut pleraque rerum, tantummodo evidentioribus effectibus ullo modo patens. E corpore laborantis, aut crassiore materia, qualis vestis aut suppellex, ubi forte delituerit, fano corpore recepta, sine ulla firmorum aut humorum mutatione manifesta, fermentescit, omnia vasa replet, dein paulatim foraminibus excernitur.

CCCLXIX. Cumque nullus eam effectus, praeter diathesin sthenicam, sequatur, hanc alias facere solitae noxae plerumque morbo praecedant, et curatio a sthenica semper et sola respondeat, eoque, a relatis hactenus morbis, ejus effectus minime differat; ideo jure cum iis, tanquam

quam ad eandem formam pertinentes, ab illa nati morbi conjunguntur.

CCCLXX. Inter quos hoc solum interest, quod in exanthematicis materia temporis, quo corpore efferatur, aliquod, in alio aliud, requirit, eoque copiosius aut parcius effertur, quo liberior aut impeditior perspiratio fit. Quam nullus spasmus, nulla frigoris constrictio, solaque sthenica in summo corpore diathesis (CXVII. CXVIII. CXX. CXXI.) impedit; ut hoc patet, quod frigus debilitante opere, liberum materiae exitum pariendo, perspirationem clare expedit. Quam rem, diathesin imminuendo, non spasmus solvendo, facere supra demonstratum. Ut materiae per liberam perspirationem sic exitus expeditur, ita

CCCLXXI. Quaecunque ejusdem pars infra cuticulam moratur, ea, morando, certam acrimoniam acquirit, inflammationunculas facit, factas ad suppurationem perducit. Quae, partem laborantem irritando, pyrexiam et diathesin phlogisticam symptomaticam, ab idiopathica distinguendam (CCCXLVI.), concitant.

CCCLXXII.

CCCLXXII. Plus minusve certum eruptionis tempus est, quia fermentandi opus, quodam tenus certum et aequale, eodem tenus certum et aequale tempus, quo peragatur, corpore diffundatur, et summum hoc attingat, effectu tette, requirit. Rursum non ad amissum certum est, quia perspiratio, variante vigore, vegeta magis aut languidior sit necesse est.

CCCLXXIII. Pyrexia, eruptionis symptomatrica (CCCLXXI.), quandoque febris justae formam sumit, quia stimuli, quem toti summo corpori objicit eruptio, magnitudo nimiam ad extremum incitationem, eoque hujus finem, et indirectam debilitatem, parit (XXXV.).

HISTORIA VARIOLAE.

CCCLXXIV. Variola exanthemata (CCCXXI.) est, cujus tertio vel quarto die, quandoque serius, erumpunt parvae, inflammatae, mox in justas pustulas iturae, papulae; liquorem, octavo fere post eruptionem

eruptionem die, saepe serius, in pus mutatum, dein exsiccatum, et crustarum demum forma dilapsum, concludentes. Eruptio, pro diatheseos phlogisticae magnitudine, major, minor, aut minima, est.

CCCLXXV. Haec omnia fermentationis lege, modo (CCCLXVIII.) memorata, reguntur. Pustularum numerus, diatheseos mensurae respondens, sine facientibus hanc noxis, non multum contagionem ad verum morbosum statum creandum valere, et morbi formam exteriorum potissimum dirigere, declarat.

CCCLXXVI. Vehemens vero variola his insignitur symptomatis: Ante eruptionem gravissima pyrexia est; quam perpetua pustularum toto corpore crusta excipit. Cui statui noxae antecedentes sunt sthenicae vehementissimae, remedia mendacia potenter asthenica.

HISTORIA RUBEOLAE.

CCCLXXVII. Rubeola exanthema (CCCLXVIII.) est, a sternutatione, oculorum madore, tussi sicca, et raucedine, incipiens; cujus quarto die vel serius, papularum exiguarum, frequentium, vix eminentium, triduo fere aut serius, in squammulas quasi furfureas desinentium, eruptio prodit. Qui morbus, praecedente diathesi sthenica, in primis gravis est, ut in hoc casu; absente ea diathesi vel minus evidente levior, sed phlogisticus tamen futurus.

CCCLXXVIII. Sternutatio, mador oculorum, tussis sicca et raucedo, symptomata catarrhalia sunt (CLX. CLXI. CLXII.), eoque a diathesi phlogistica pendent. Quae quoniam, quatuor dies aut amplius ante eruptionem, id est, antequam materia loca laborantia attigisse videtur, appa-
rent,

rent, et perpetua sunt ; inde diathesis sthenica, solitas ipsam facere noxas, non ex toto propriam hic materiam, consequi, et rubeolae esse necessaria, credenda. Quod etiamsi negetur, et a materia nasci illa symptomata contenduntur ; nihil tamen a reliquis morbis sthenicis hic differe, sed pariter in diathesi sthenica positus esse, et antiphlogisticis auxiliis cedere, dandus ; et, quod eundem, quem solitae noxae phlogisticae, materia trahit eventum, sic idem prorsus ejus opus, eadem morbi causa, fatenda. Unde nihil in medendi consilio novi, nisi, quod huic cum reliquis exanthematis sthenicis commune est, ut materiae, quo corpore auferatur, tempus detur, et eodem perspirationi, quo alias diathesis sthenica tractari solet, modo consulatur.

CCCLXXIX. Eruptio jam traditam (CCCLXXV.) rationem recipit. Quod gravis morbus, praecedente diathesi phlogistica, in leviore hac levior, est ; ea res, quam

quam non, a solitis diathesin facere noxis, contagionis opus differat, insuper confirmat.

CCCLXXX. Ubi diathesis invalescens perspirationem supprimit; pro tempore saepe evanescit, velut interiora peteret, eruptio. Quod periculum maxime in fine morbi intentatur, et, materiam, eodem, quo variolosa, per summum corpus modo, inflammationem symptomaticam accendere, dein aucta magis diathesi supprimere inflammationem, commonstrat. Hinc cum aliis visceribus saepe pulmones inflammantur. Quae inflammatio symptomatica dicitur, quia non, communis ritu, a diathesi communi, sed a materiae, nunc has, nunc illas partes, petentis, acrimonia pendet. Cujus effectus pyrexiam quoque symptomaticam, a communi distinguendam (CCCXLVI.), concitat.

CCCLXXXI. Variola vehemens, saepe magno eruptionis stimulo, sthenicam tam diathesin, quam eruptionem, in asthenicas, vertit, variolamque confluentem,

de

de qua postea, concitat. Ecquid simile rubeolam sequatur, incertum. Sed, cum omnis incitatio nimia, ut in perinneumonia cum in hydrothoracem vertitur, in indirectam abire debilitatem periclitetur; sic, quin huic malo, quod nulli vehementia cedit, idem accidat, vix addubitandum est.

ERYSIPELATIS GRAVIS HISTORIA.

CCCLXXXII. Erysipelas phlegmasia est, a pyrexia semper incipiens, inflammatione sequente. Quae alicubi corporis extrinsecus, sepius in vultu, aliquando in faucibus, sita, rubet, marginis inaequalis, aliquantulum tumens, serpens, quasi urens.

CCCLXXXIII. Proprium huic inflammationi est, alienum a reliquis communibus sthenicis, quod nomen omnibus a diathesi

diathesi sthenica pendentibus, quo commodius ab aliis dignoscantur, datum (CCCXLVI.), ut corpus mucosum occupet. Quare id fiat, non refert; siquidem haec ab aliis phlegmasiis neque noxarum excitantium, neque auxiliorum, opere distat.

CCCLXXXIV. Rubentis inflammationis causa est sanguinis in vasis inflammationis abundantia; nam magis aut minus rubentis quaestio, ut nihil morbi naturam tangens, nihil interest. Minus tumet locus inflammatus, quia cuticulae cutique liberum, quo effusus humor diffundatur, spatium interponitur. Eadem, serpentis inflammationis et marginis inaequalitatis, causa est. Urendi sensum acrimonia, flagrando parta, facit.

CCCLXXXV. Vultum occupans, quam alium quemvis locum, inflammatio nihilo periculosior est, nisi in magna, unde pendet, diathesi, ipsam pro ratione magnam efficiente. Qua in re, quicumque locus inflammatur, pro gravi morbus, inflamma-

to vultu gravior, magnis turbis intus comitibus, judicandus.

CCCLXXXVI. Cum talis sthenica diathesis, et ab ea pendens capitis adfectus, subest, nullus morbus periculosior est, nullus infatum velocior. Contra, in miti diathesi, nullum malum mitius.

HISTORIA RHEUMATISIMI.

CCCLXXXVII. Rheumatismus phlegmaticus (CCCXXIX. CCCXXX. CCCXXXI.) est, maxime in temperamento ad sanguineum inclinante, calore frigus excipientē (CL. CXII. CXIII.), vel ita cum eo alterante, ut potentius stimulet; dolore juxta articulos, potissimum majores, excercente, et diatheseos magnitudini respondente, inflammatione pyrexiam semper insequente.

CCCLXXXVIII. Externa temperies eodem modo hic, quo supra (CXIII.), explicata nocet.

CCCLXXXIX.

CCCLXXXIX Dolor per loca relata (CLXVIII. CCCLXXXI.) faevit; quod illuc inflammatio, seu diatheseos communis actior pars (CLXVIII. CLXIX.), potissimum incumbit. Idque hoc accidit, quod, noxarum excitantium potentissima fere, temperies relata (CLXVIII.), eodem solum dirigitur. Ad interiores sedes inflammatio eo non trasfertur, quod in illas, aequabilem fere, sub omni extrinsecus ejus mutatione, temperiem servantes, eadem noxa non agit (CXIII.).

CCCXC. Frigus, hic astringendo, ut vulgo creditur, non nocet; quia sub calore, cujus adstrictioni contrarium opus est, faevit maxime morbus (CXIII.). Quam rem victus stimulans semper noxae, inedia semper auxilio, saepe salutis, comperta, firmant; et errorem, quo pius justo detrimenti temperiei, fructus sudori, tribuitur, tanquam reliquae noxae nullae, auxilia nulla, essent, arguunt. In hac aequae, ac reliquis omnibus morbis sthenicis, diathesis communis sthenica sola morbum, solutio ejus sola salutem, parit (CXLVIII. CCLI. CCLII.

CCLII.). Quam rem, omnia quae dicta sunt, luculento indicio declarat. Dolores partium, qui quandoque huic morbo praecedunt, saepius soli existunt, et in utraque re cum diathesi sthenica, in qua morbus omnis positus, nihil rei commune habent, locales adfectus sunt, vel ad diversum idiopathicum, nemque, rheumatalgiam, de qua postea, pertinent.

CCCXCI. Quod majores hic articuli, in podagra minores, adfectentur, ejus rei haec causa est. In rheumatismo, quia in in gravi diathesi sthenica tam reliquus morbus, quam dolores, positi sunt, igitur majores artus, quae, ob causas relatas (CCCLXXXIX.), majorem diathesin subeunt, major mali visprehendat necesse est. Cum vero in debilitate prodagra consistat, vis igitur ejus ibi maxima erit, ubi summa debilitas, eoque in extremis partibus, et a motus centro maxime disitis, incidit.

ERYSPELAS MITIOR.

CCCXCII. Erysipelatis gravioris, ante tradita, tam definitio, quam explicatio (CCCLXXXII. ad CCCLXXXVII.), ad mitius explanandum ita quidem sufficit, ut, tam noxis antecedentibus, quam symptomatis, et tota causae ratione, hoc multo lenius illo, sed et in primis lenè malum, esse intelligendum sit.

CCCXCIII. Saepe cynanchen sthenicam, quae tonsillaris vulgo nominatur, haud tam sequitur, quam nondum finitam consequitur. Saepe sine hac solum adparet, a simili noxarum lenitate suboriens, et similem toto cursu symptomatum mansuetudinem manifestans.

CCCXCIV. Quin et iisdem in hominibus in eodem noxarum statu nunc erysipelas hoc, nunc cynanche (CCCXLVII.), nunc catarrhus (CCCXLVII.), nullo discrimine nascuntur, eademque asthenicae curationis lenitate, tolluntur.

CYNANCHES TONSILLARIS.
HISTORIA.

CCCXCV. Cynanche tonsillaris phlegmasia est, occupante fauces, maxime tonsillas, inflammatione, nunquam pyrexiam praecedente, tumida, rubra; exasperato inter devorandum, praecipue humores, dolore.

CCCXCVI. Quod inflammatio locum hic relatum occupat, causa supra CXIII. CCCXLII.) relata est. Quae, cum semel incidit, eo dein saepius redire periclitatur, quod sedes ejus noxae potentissimae prominens, ac minus tecta, objicitur (CLXVIII.), et, distenta per inflammationem vasa, dein laxata, in omni sanguinis impetu facilius abundantiam recipiunt.

CCCXCVII. Ut, aliarum phlegmasiarum more, nunquam praecedit pyrexiam ob causam (CLXVIII. CCCXLIII.) relatum inflammatio; ita, si imperitiori praecedere

cedere videatur, ejus rei causa est sthenica communis inflammatio, saepe repetendo, et aliquam semper in loco laborante labem relinquendo, paulatim in localem (CLXXI.) degenerans. Quae, sine diathesi sthenica communi, non sequente cynanche, incidere; cum illa casu conjuncta, huic praecedere, potest; sed in utraque re a communi distinguenda (LXXX.) est, quisquis ab errore malo in curatione cavere velit. Eadem in asthenico habitu, sive priorem excipiente, sive non, rursus communis (CLXXI.), adsthenicos morbos referenda est.

CCCXCVIII. Si, quare maxime inter humores hauriendos exasperetur dolor, explanare queas, imperti; si nequeas, nihil refert.

CCCXCIX. Cynanche oesophagea hic omissa est, quia rarus ille adfectus, easdem rationes et curationem, ac tonsillaris, quoties communis est, recipit, nec, nisi altiore inflammatione, et rubedine tantum aliqua adparente, differt. Sed, quia localem posse esse, ut ubi stimulo aut
acri

acri aliquo oesophagus fortè rosus aut
 ustus sit, suspicio non, deest; igitur dif-
 crimina (LXXXI. CLXX.) respice, et
 curationis causa (LXXXVIII.) distingue.

CCCC. Rarus quoque morbus est, in
 quibusdam regionibus aliquando, in aliis
 nunquam, incidens, cui cynanches stridu-
 lae nomen. In quo spiritus laborat, trac-
 tus strepit, raucedo, tussis clangens, et tu-
 mor vix cernendus, sunt. Idem puerilem
 tenerrimam aetatem fere solam infestat.
 Caetera ambiguntur.

CCCCI. De quo, si curandi usu forte
 occurrent, sic judica. Ut diathesis sthe-
 nica, quanta ad morbi modum requiritur,
 quia in magna incitatione posita est, ideo
 minus aut ineunte aut extrema aetate, in
 illa, incitabilitatis magnitudine, in hac exi-
 guitate, minus magnum incitantium potesta-
 tum effectum, incitationis vim, recipientibus
 (XXV.); a neutra tamen ex toto aliena est:
 In pueritia stimuli tenuitatem incitabilita-
 tis magnitudine, in senectute illius mag-
 nitudine hujus defectum, pensantibus, et
 minus quidem diuturnam, sed aliquam ta-
 men,

men, diathesin ſthenicam, etiam ad morbi modum, ſufficientibus. Hac ratione, infantes miram incitationis viciffitudinem, breviffimis temporum ſpatiis, experiuntur. Hodie omnia extremæ debilitatis, eras nulla non vigoris, oftendunt; ſtimuli opere cito ad ſummum propter incitabilitatis magnitudinem ſublato, cito ad imum ob ſuam exiguitatem revoluto. Hinc, quodcunque iis diatheſeos ſthenicæ uſu venit, id breve, acutum, et facile ſolutu; nec longa aſthenicæ aut ſublato difficilis eſt, ſi localis adfectus deſit, et idonea curatio tractetur.

CCCCII. Illius (CCCCI.) hac ætate notæ ſunt, pulſus, ſi ad adultorum ſthenicos conferantur, creberrimi, ipſorum ſanis crebriores, digitum explorantem clare tangentes, alvus initio duriuſcula, procedente morbo liquidior, cutis ſiccitas, ardor, ſitis, vigilia, vagitus validus.

CCCCIII. Hujus contra ſigna ſunt pulſus innumerabiles, graciles, incerto tactu et nivis inſtar, in digitum molliter cadentes, alvus præceps, fuſa, materia virideſcente,
vomitus

vomitus frequens, cutis ficcitas, naturali, et in aliis quam aliis locis major, calor, somnus interpellatus, nunquam recreans, vagitus debilis, flebilis.

CCCCIV. Illi, praeter noxas solitas, lac purum, aut ex carnea materia paratus cibus, nimius opii aut liquoris meri diluti usus, post frigus humidum, eoque debilitantius (CXXXVI.), calor nimius, simplicia firma valida, antecedunt.

CCCCV. Huic, cum noxis notis, imbecillae, morbosae, nutricis lac; e plantarum genere paratus, et saccharo mixtus cibus; aquosus, aquosa potui data; supra et infra, aut per magnesiā, absorbendo acido datam, purgandi consuetudo; frigus non sequente calore; simplicia firma debilia, praecedunt.

CCCCVI. Utra horum signorum praecedant aut comitentur cynanchen trachealem, et pyrexia ejus sthenica, an asthenica, sit respice. Quas de ea sententias, alius aliam, tradiderunt, perpende. Rationes habe suspectas, res suspectiores. Juniorum gloriā, vanitatem, temeritatem, seniorum

niorum confirmatam aetate et usu per-
vicaciam, nulla ratione, nullo veri pon-
dere, vix nummis vi, flectendam, vinctum
praejudiciis animum, cave; totum medi-
corum seculum praeter unum erravisse, in
errore obstinatis animis perseverasse, in
Alexipharmacorum exemplo, recordare;
et, an praesentes, qui receptas scholis dis-
ciplinas sequuntur, rectius videant, et non
contrario extremo desipiant, ac tantun-
dem in febribus puraeque debilitatis mor-
bis, quantum illi in phlogisticis, noceant,
per genus humanum late pestem spargant,
reputa. Hujus morbi, quae prodierunt,
curationes, sic ab errore tutus, considera,
si, his aut facto tibi periculo, vel sangui-
nis detractionem et alvi purgationem, vel,
quae antispasmodica vulgo dicuntur, id
est, stimulantia, respondere compereris; in
illo casu sthenicum, in hoc asthenicum
morbum esse, pro certo scias; eoque cer-
tius, si noxas excitantes, notasse relatas,
simul convenire videas.

HISTORIA CATARRHI.

CCCCVII. Catarrhus phlegmasia est (CCXXX. CCCLVII.), in qua ad communia relata; (CCCXXXI.) accedunt tussis; raucedo; et prius suppressa, minufve, dein magis, aucta, narium, faucium, et bronchiorum excretio; a noxis stimulantibus, saepe solo calore, (CXXXIII. CXXXIV. CXXXV.); maxime post frigus, oriunda; per debilitantia, saepe solo frigore, cauto colore, solvenda (CLXXX.).

CCCCVIII. Tussis eadem, quae supra (CCXXXIX. tradita, fere explanatio est. Quae liberior est et non vitatur, quia vicinam nullam inflammationem exasperat concitatque dolorem.

CCCCIX. Raucedinem ab exhalandi in bronchia vaporis suppressione esse, hinc scire liceat, quod saepe propemodum sine sputis et tussi, aut his mediocribus, vigente diathesi phlogistica, et non in bronchiis

remittente, diu morata ; hac cedente, illis liberioribus, remittit aut decedit. Quod a stimulo, quali quantoque phlogistica diathesis est, effici posse, loquendi contentio, pro tempore raucedinem faciens, silentium tollens, frigida potui data leniens, arguit.

CCCCX. Suppressa excretio, relata mucii humorisque exhalabilis (CCXXXVIII.) est, eandemque, ac supra (CCXXIX.) traditam, explanationem recipit.

CCCCXI. Stimulantia catarrhum facere hinc constat, quod calor solus, cibus plenior, potio merax, et modica exercitatio, pro certo eum excitant, frigus, frigida potui data, parciore cibus, et quies, pro certo et efficaciter solvunt. Quem igitur, a solo frigore esse, calore solvendum, gravissimus error est. Contra frigus nunquam nocet, nisi ubi ejus actionem caloris excipit, ut ante (CXXXIV.), explicanda. Catarrhus aestate toties incidens, ubi sexcenties causa ejus a frigore supra repeti nequit, a calore potest, contagiosus nunquam, communis saepe, frigoris egens,
non

non omnino frigori, calori protinus succedens, res mulieribus vetulis, calceorum et aliis vestis sutoribus, item lippis et tonforibus, notae, scribentibus et docentibus medicis ignotae, observationem eandem firmant.

SYNOCHA SIMPLEX.

CCCCXII. Synochae simplicis eadem, quae phrenitidis, (CCCLXI.) definitio, exceptis capitis adfectibus, est. Levis morbus est, saepe uno, semper paucis diebus in salutem, nisi novis noxis vel casu vel curatione stimulatrice superadditis, abscedens.

HISTORIA SCARLATINAE.

CCCCXIII. Scarlatina exathema est (CCCXXX.), cujus quarto circiter die,
aut

aut ferius, vultus aliquantum simul intumescit, et cutis passim rubedine florescit, dein amplis maculis, post coalituris, et triduo in squammulas, tanquam furfureas, abituris, discriminatur. Quae, non nisi post sthenicam diathesin aliunde factam, nascuntur: hisque similia contrarium morbum, post memorandum, constant.

CCCCXIV. Eruptio, quodam tempore prodiens, et aliquamdiu permanens, fermentationi, tempus quoddam, et in alio morbo aliud, postulanti, simili modo, quo ante (CCCLIV.) explicatum, tribuenda.

CCCCXV. Vultus tumor a diathesi phlogistica illic, quam in pari alio loco, majore pendet. Quam, praeter solitas eam facientes noxas, materia contagiosa jam ad cutem accedens, augere putanda.

CCCCXVI. Haec materia status morborum nihil sola creat, exteriorem et exanthematicam morbi faciem tantum dat, et diatheseos, sive sthenicae, sive asthenicae, naturam sequitur. Hinc, post eam corpori admotam, modo sthenicus, qualis definitus, modo asthenicus, morbus, post suo

fuo loco memorandus, exoritur. Quod, scriptorum, aliorum alteram ejus naturam tuentium, discrepantes et inter se adversis frontibus repugnantes, tam explicati-ones, quam curationes, conciliat.

HISTORIA VARIOLAE MITIS.

CCCCXVII. Variolae mitis eadem, quae gravis (CCCLXXIV.), definitio est, nisi quod in miti saepe perpaucae pustulae, nunquam centum aut ducentas fere numero superantes, sunt, est ubi solus, quo materia inserta est, locus pustulis sine ullis alibi corporis, confertur, aut praeter has una tantum cernitur.

CCCCXVIII. Pustularum numerum et eruptionem confertam facit non contagiosae materiae natura, non copia, sed diathesis sthenica, quantum a noxis sthenicis, quarum materia minime particeps est, concitatur. Si igitur ea diathesis, et praeter caeteris locis in summo corpore, praecave-
tur,

tur, nunquam frequens; postquam adparuit, protinus solvitur, nunquam periculo, erit eruptio.

CCCCXIX. Ut materia contagiosa non multum ad diathesin sthenicam (CCCCXVIII.), ob rationes adlatas (CCCCXVII. ad CCCCXIX.) confert; ita aliquid tamen conferre argumento est, saepe frequens, ubi non aucta e communibus noxis post acceptam contagionem diathesis est, prodiens tamen et eruptio et augescens.

CCCCXX. Eoque (CCCCXIX.), dum infra eum, quae perfectae valetudini convenit, gradum redigenda incitatio est; certi tamen fines sunt, ultra quos debilitando non est procedendum.

CCCCXXI. Nam, ubi summopere sthenica diathesis redigitur, incitatio supra modum minuitur; ruberrima, toto corpore, et e maculata in continentem decedens semper, eruptio nisi stimulatrice ratione curata, perniciosae futura, variolosae eruptioni prorsus dissimilis, evenit.

RUBEOLAE MITIS HISTORIA.

CCCCXXII. Rubeolae, mitis eadem, quae gravioris, definitio (CCCLXXVII.) est. De qua eadem omnia, quae de variola miti (CCCCXVII.), dicenda sunt. Si, protinus a symptomatum catarrhalium adventu, praeter omnem haecenus huic morbo medendi consuetudinem, diathesis asthenica solvitur, saepe nullus morbus eorum, qui universo corpori communes sunt, numero consequitur. Semperque aequè leniter morbus, ac variola eodem modo curata procedit.

CCCCXXIII. Symptomata catarrhalia ejusdem, ac in catarrho, naturae sunt, (CCCCVII.) eandem quenempe asthenicam curationem, recipiunt.

CCCCXXIV.

CCCCXXIV. Catarrhus, synocha simplex, justae omnis inflammationis, five communis, five localis (CCV. ad CCXII.), inflammationis expertes sunt. Scarlatina, variola et rubeola, ubi hae duae lenes sunt (CCCCXIII. CCCCXVII. CCCCXXII.) communi carent, nullius momenti localem in fummo corpore ostendunt.

APYREXIARUM PHLOGISTICARUM HISTORIA.

CCCCXXV. Apyrexiae phlogisticae, quae pyrexia pariter et inflammatione omni vacant, diathese sthenica, vasa minus movente, nascuntur. Ejus precipua exempla mania, pervigilium, et obesitas, sunt.

HISTORIA MANIAE.

CCCCXXVI. Mania est phlogistica a-pyrexia; in qua mens perturbata falsas omnium rerum imagines concipit.

CCCCXXVII. Quantenus mania non ex materiae cerebri vitio, qui casus localis quandoque accidit, exoritur; eam nimius mentis usus, vel adfectuum gravius incitantium vis, potissimum concitant. Quae tamen, ut magis in cerebrum, ita in totum quoque corpus, plus minusve, licet pyrexia non sequatur, agunt; quod curatio, totum corpus debilitans, et alii stimuli, non protinus cerebro, sed dissitate parti incumbendo, eundem morbum concitant, confirmant.

CCCCXXVIII. Quorum stimulorum potentissimi, potio spirituosa vel vinosa, item opium, et quaedam forsitan alia, ventriculo recepta, et illic primum agentia, sunt. E reliquis noxis phlogisticis aliae solae minus

maniam inferunt; sed, stimulando tamen, nocentium vim intendunt; quod eorundem in curatione remotorum effectus arguit.

CCCCXXIX. Si venena quando maniam, illaesa partis alicujus firmae materia, creent, idem eorum, quod stimulantium communium, opus, idem effectus (XX.), et morbus communis et idem, esse judicanda. Quae ipsa, si contra, partis texturam delendo, agant, pro localis morbi origine (XX.) sunt ducenda.

CCCCXXX. Minus in mania cor et arteriae moventur; quia, praecipua noxa vasa stimulans, cibis, minus, ad nozarum excitantium numerum, accedere solet. Quem tamen, reliquis additum, nocere, hinc patet; quod, ad salutem efficacissima, inter alia remedia, inedia reperitur. Quod, et supra dicta, maniam non loco contentum, sed ad totum corpus pertinentem, morbum esse demonstrant.

CCCCXXXI. Quamvis in relatis (CCCCXXV. ad CCCCXXXI.) morbis,
pulsus

pulsus non omnio adfici vulgo dicuntur et creduntur; id non ad amuſſim tamen verum eſt; nam in mania, quamdiu iſ ſthenicus adfectus eſſe permanet, plus minusve ſtheniæ in pulſibus cerni (CCCCXXV.) poteſt.

HISTORIA PERVIGILII.

CCCCXXXII. Pervigium eſt apyrexia ſthenica (CCCCXXV.); in qua ſomnus nullus aut inſincerus eſt, excito animo, vivas, validas, aut moleſtas imagines, recipiens.

CCCCXXXIII. Eaedem noxæ ſomnium, quæ maniam, ſed minus magnæ, cient. Quod nimia cogitatio, commotio, vel perturbatio animi manifeſte, et præ caeteris noxis, faciunt. Cogitationis id, quod hoc efficit, non nimium ad extremum eſt; quod, incitabilitatem pro tempore conſumendo, profundum ſomnum pareret (XXVIII. ad XXXII.), aut, ſi hunc pelle-

ret, per indirectam debilitatem, quae ab hoc aliena loco (XXVIII. ad XXXII.), sic ageret. Eademque perturbationis animi, quatenus hunc morbum concitat, mensura: Cujus nimium omne ad extremum vel in somnum definit, vel eam vigiliam, quam indirecta debilitas causa continet, adfert (ibid.); nec horum mentis et animi adfectuum simplex opus, semelve aut rarius incidens, effectui par evadit. Qui sic aut levior aut brevior foret, quam ut morbi titulum mereretur. Est saepius rediens, aut altius cerebrum premens, eoque mansuram noxam relinquens, irritamentum, quod memorabilius hunc creet morbum. Hoc modo magnarum rerum, conjuncto periculo, cupiditas, injuriae gravioris ulciscendae impetus, ultionis horror peractae, piaculorum futurorum metus, excitum animum commovere, Catalinae, Orestis, Francisci Spirae, exemplis, ostenduntur. Quoties igitur adeo suis imaginibus aut adfectibus animus excitatur, ut, post horum et aliorum stimulorum certam moram, requiescere, et in sincerum

rum somnum componi, nequeat; toties hic incidere morbus judicandus.

CCCCXXXIV. Quem ut relatae noxae (CCCCXXX.), sic non solae, faciunt. Nam, ut postea, cum ad vigiliam morbosam facientes potestates, quae, eventu debilitando potissimum agunt, eoque sub altera morborum forma rite tractabuntur, ventum fuerit; tum, ad somnum pellendum alia quoque pertinere, aut cum illis operam conferre, cernuntur.

CCCCXXXV. Ea vero ad pervigilium sthenicum non pertinent. Quo tamen pertinent omnes jam in mania relatae noxae (CCCCXXVI. ad CCCXXXII.), extra cerebrum agentes, et asthenica medendi ratione tollendae.

CCCCXXXVI. Cum hoc modo (CCCCXXXI. CCCCCXXXII. CCCCCXXXIII.) potestates vegete stimulant, nec ulla stimuli summae deminuta parte, pervigilium creent; inde, quae reliquorum sthenicae formae morborum causa est, (CXLVIII.), eadem hujus, idem utrisque corporis,

corporis, in quo quisque morbus positus, status esse (CCCCXXXIII.) discitur; nec aliae noxae, sed eadem prorsus, variante tantum, quod saepe aliis phlogisticis morbis accidit, magnitudinis ratione, praecedere, intelliguntur.

CCCCXXXVII. Quae res (CCCCXXXIV.) ex actionibus quoque deprehenditur. E quibus, licet hi morbi apyrexiae esse dicantur, arteriarum tamen pulsus morbi prorsus expertes non sunt (CCCCXX.); contra tanto validiores quam in secunda valetudine, aut ad asthenicos morbos opportunitate, hisque ipsis, quanto plus vigoris, et hunc continentis incitationis, subest. Et reliquarum actionum, exceptis quae maxime laborant cerebri, status idem sane, qui in mitioribus malis phlogisticis aut ad haec opportunitate, solet. Quod si multo magis, quam reliqua corporis, cerebrum hic, et in mania, laborat; ea res insoliti nihil habet, utpote cum, in morbis pariter, et ad eos opportunitate, partem aliquam magis adfici perpetuum sit.

OBESITATIS HISTORIA.

CCCCXXXVIII. Obesitas apyrexia sthenica est (CCCCXXV.); ubi ex secundiore iusto valetudine, victu lauto, maxime cibo, item quieto vitae genere, crescit eo magnitudinis adeps, ut actionibus incommodet.

CCCCXXXIX. Obesitatem, sic definitam, morbum esse, morbi definitio (IV.); etiam sthenicum, diatheseos sthenicae certa signa, docent. E quibus valida ventriculi, sive desiderium cibi, sive concoctio, spectetur, actio, reliquarumque virium concoctricium robur, luculento documento sunt.

CCCCXL. Utque, in hoc morbo, potestatum incitantium stimulus incitationem supra id ejus, quod exactae valetudini convenit, ad id, in quo diathesis sthenica constat, attolit; sine quo tanta ventriculi, chylumque et sanguinem facientium instrumentorum,

strumentorum, vis esse non posset; sic huic cum reliquis apyrexiarum sthenicarum morbis commune est, ut omnium stimulorum summa multo, quam in reliquis ejusdem formae morbis, nempe cum pyrexia et inflammatione, minor, nunquam ad extremam magnitudinem, qua indirecta debilitas nascitur, ascendat, ac ne tanta quidem subsit, quanta, ad cor et vasa memorabilius commovenda, sufficiat.

CCCCXLI. Quibus tamen omnibus accidit, ut hae simul et reliquae omnes actiones aliquanto supra sanarum profusum modum, multo supra diathesin asthenicam, consurgant. Et a reliquis sthenicis morbis apyrexiae sthenicae hoc maxime differunt, quod potestates incitantes longe citra id magnitudinis, quod incitabilitatem multum consumit, subsistunt; ut effectum certo discitur. Multo enim diuturniores morbi quolibet aliis sthenicis sunt.

CCCCXLII. Unde, quantumvis cerebrum propriis ipsi stimulis, quantumvis ejus vasa copia sanguinis, adficientur; ni-

si tamen ad incitationem hinc natam, ea, quam aliae potestates stimulantés pariunt, accedat, multo minorem communem effectum fieri, plusque longe omnium potestatum conjunctam, quam quarumlibet separatam, vim, valere, certum est.

CCCCXLIII. Diathesis igitur totius corporis in his morbis, quam reliquis sthenicis, ad summam minor; partis, ut cerebri in mania et pervigilio, vasorum sanguiferorum in obesitate, satis magna; universa fere tanta est, quanta in opportunitate ad alios, plusque in parte laborante, viget. Inde fit, ut contra istorum morborum naturam, similiter ad eos opportunitati, ideo veterare solent perstantque; quod summae stimulantis operis mediocritas incitabilitatem nunquam consumit, semper justo plus incitationis efficit. Magnus cerebri et vasorum his in morbis tumultus ideo magnam incitationis summam non arguit; quod adfectus partis, quantumvis formidabilis, cum totius reliqui corporis adfectu comparatus, toto coelo minor (XLIX. ad LIII.) est. Quantumvis enim partem

VOL. II. H aliquis

aliquis stimulus urgeat, et inde latius per reliquum corpus pateat; nisi tamen ejus opus alii, reliquis partibus admoti, sustentent, ut omnium operis summa totum quidem corpus altius adficiat; stimuli solius effectus in parte conspicuus, in reliquo corpore minus memorabilis, erit. Denique gravior quisque morbus semper ab incitatione, quam plurimum stimulorum vis conjuncta fecerit, nasci, memori (XXX. XXXII. LVI. CXLVIII.) animo tenendus.

CCCCXLIV. In his apyrexiiis sthenicis ut pars quaedam, in duabus prioribus cerebrum, in hac vasa sanguifera, multo magis reliquis, et majore, quam reliquorum morborum sthenicorum proportione, propterea movetur; quod adfectus partis a stimulis, in reliquas agentibus, multo minus sustentatur; ita stimuli, in partes laborantes sic agentes, reliquum quoque corpus, tanetsi minus memorabiliter, tangere tamen intelliguntur. Quam rem ita se habere, diathesis asthenica nulla, sthenica talis, qualis aliorum hujus formae morborum

borum opportunitatem, continet, hic manifesta (CCCCLXXX.); reliquas partes moventia remedia, quod mox patebit, hanc curationem expedientia; et his contrariae potestates semper nocentes, confirmant. Unde, quicquid stimuli partem adficiat, id totum corpus, quod toto incitabilitas una et indivisa subest (XLVII.), adficere, etiam hic, ubi minime videri poterat, verum certumque patet.

CCCCXLV. Quod ad obesitatem proprie pertinet; praeter cibum reliquas noxas excitantes quoque plus minusve valere, clarissimo hoc indicio scias; quod vires concoctrices, quae ab illarum vi pendent, adeo validae sunt, ut perfectius suo, quam in aliis, qui minime tamen imbecilli sunt, officio fungantur. Quae tamen noxae citra magnitudinis id, quod ad extremum magnum, propiusve huc accedens, incitabilitatem consumendo, incitationem finit, aut per tumultus magnitudinem ad corpus exhauriendum pertinet, incumbunt.

CCCCXLVI.

CCCCXLVI. Sic animi adfectus nimis hic non stimulant. Quod etiam vulgo, pingues miti ingenio dicere solito, notum; cum morosiores plerumque macri sint. Sic a nimia cogitatione, quae magno stimulo est, pingues abhorrere cernuntur. Sic quoque a corporis motu, quo nimis omnes actiones, maximeque vasorum, concitantur, ac proinde perspiratio multum expeditur, naturali constitutione pingues, eoque magis, quod omnis motus eos magis, quam alios, fatigat, abhorent. Hinc humoris, quod corporis foraminibus sub motu rejici, ab adipis cellulis averti, solet, multo illa deferendi, in has per quietem divertendi, copia fit.

CCCCXLVII. Expositis jam horum morborum (CCCCXXV.) proprietatibus, quoniam partis adfectus ex communi pendet (LIV.), ejusdem generis est (LIII.), ab iisdem noxis excitantibus (LIII.) oritur, iisdemque tollitur auxiliis (LV.); inde loco contentus adfectus, sive inflammatio, sive cerebri aut vasorum, quam aliorum locorum, major adfectus, fit, non alius in
 alio

alio casu, sed idem prorsus in omnibus esse, ac tantummodo levibus quibusdam nullius momenti rebus differre, et minime diversam curationem requirere, aut distinctiones capitales praebere, credendus, manifestusque, qui totum pessumedit artem, error tollendus. Recte igitur omnes, de quibus actum, morbi non ad duo genera prius, dein ad species, sed neque in genera neque in species, contra in duas tantum formas, sunt redacti.

CCCCXLVIII. Porro, cum in omnibus his vis omnis morbosa, sive quantum toti corpori communis est, sive quantum parte magis continetur, incitationem nimiam dando, noceat, et quae illam, eadem hanc auxilia tollant, neque unquam in partem dirigenda sunt (XLIV.); eo spectat omnis haec ratio, ut a valetudine ab omni integra parte, ad maxime sthenicum morbum quaedam crescentis roboris series esse fatenda sit. In qua serie peripneumonia vel phrenitis summum circiter gradum, obesitas, imum obtinent.

CCCCXLIX.

CCCCXLIX. Has a superiore parte sequuntur, interdum aemulantur, variola, rubcola, vehementes. Quas ita excipit, ut cum iis quandoque saevitia certet, erysipelas summus capitis labor comitans. Cui, non periculi, sed diatheseos tamen, magnitudine plerumque par, succedit rheumatismus. Huic ita proximum est erysipelas mite lenaeque, ut parem fere locum, ac cynanche tonsillaris, sibi vindicet, ad hanc quam illum, naturae lenitate, multo vicinior. Hi sunt cum pyrexia et inflammatione morbi.

CCCCL. Quorum duo in serie locum occupantes, erysipelas mite et cynanche tonsillaris, adeo ancipitis gradus inter se et cum catarrho, morbo inflammationis experte, sthenico, sunt, ut ex omnibus quis cui in serie praeposatur, incertum sit. Quos tamen infra synocha simplex et scarlatina, quantum haec sthenica est, quantumque utriusque solitus maxime status consideratur, clare collocandae sunt. In serie morborum sthenicorum in serie locum variola et rubeola lenes occupant.

CCCCLI. In tota hac ferie non tam tituli relati, non tam nomina, quam vis morbosa, spectanda sunt. Causae enim certa, non symptomatum incerta et prorsus fallax, ratio consideranda. Symptomatum investigatio, quae hactenus omnis fructus expers, summo arti detrimento, et feracissima errorum capitalium origo, fuit, pariter in medicina, ac in reliqua philosophia, reconditarum causarum quaestio, repudianda, cautissima praecavenda, nosologia damnanda.

CCCCLII. Infra proxime relatos morbos mania, pervigilium et obesitas deprimenda. Quos inter et recensitas supra morbos secunda ab omni parte veletudo defigenda.

STHENICAE MORBORUM FORMAE CURATIO.

CCCCLIII. Quo commodius sthenicae morborum formae medendae consilium in usum deducatur; id quale ante
(LXXXVIII.)

(LXXXVIII.) propositum, prius vehemēti diathesi, dein leviori, et partium periculo sic adhibebitur, ut solius auxiliorum magnitudinis habeatur ratio (LXXXVIII.).

CCCCIV. Cum igitur vehemens diathesis, ut in peripneumonia (CCCXLVIII.), phrenitide (C C C L X I.), rubeola (CCCLXXVII.), et erysipelate gravi cum capitis adfectu (CCCLXXXII.), cernitur, ad auxilium potentissimum et celerrimum protinus fugiendum, sanguinisque non tantum primo, quantum multis, qui soli fere eicurationem credunt, sed plus tamen, quam aliis placet, detrahendum.

CCCCLV. Nulla omnibus mensura, convenit, quae alia in aliis, aetate, sexu, robore, noxarum excitantium, magnitudine, variantibus, est. In puerili aetate, quae praeter rubeolam rarius relatis (CCCLXXVII.) morbis adficitur, et multum proventa, quae minus etiam florente periculi subit, ideo parcior detractio respondet, quod utraque aetate minus incitabilitatis magnitudine in hac stimuli seu potestatis

potestatis incitantis, quam ante, majoris necessitate, modum ei statuentibus, ut causa morbos continet.

CCCCLVI. Detractioni finem statuendi norma certior, ingravescentium symptomatum sublevatio, vel pro tempore solutio, datur. Itaque, si detracto sanguine calor ingens, si pulsum durities; (CCCXXXIV. CCCLXIII.) si capitis aut pulmonis adfectus (CCCXLIX. ad CCCLXI), si corporis siccitas, (CCCXLVII.) decesserint, multumve remiserint, jamque modica magis temperies (CCCXI. CLIX. CLXXXIV.), major pulsum molities, minor (CCCXXXIII. ad CCCXXXVI. CLV.), frequentia, et summum corpus humidius, saltem minus arens, cernantur, si dolor ubique consopitus (CCCXLIII.), spiritus levatus (CCCLIV.), pulsum delirium (CLVIII.), sit; scire licet, sat pro tempore fufum humoris vitalis.

CCCCLVII. Ad quem fructum consequendum, in aetate firmata florenteque, unciae x. vel xii. multo minus ante postque, plerumque sufficere comperientur.

Qua regula parum ubivis respondente, ad eam, quae symptomatum remissionem spectandam proponit, ut fidam magis decurrendum.

CCCCLVIII. Quoniam localis adfectus (CCCXLIII ad CCCXLVI.) ex diatheseos magnitudine pendet, ideo nullo propter illum praecepto proprio meminèris opus esse.

CCCCLIX. Hoc facto, primaque morbi fracta violentia ; deinceps ad alvi purgationem, proximum usu remedium, transeundum. Ad quod praestandum non violentia, qualia multi olim secuti sunt, utpote quorum stimulus, primum opus comitans, noxae esse possit ; sed leniora, quales sales neutri, maximeque Glauberianus verus, habentur, quae summopere debilitant, et magnam vasis humoris abstrahunt vim, tractanda. Ut haec cum sanguinis detractioe alternis diebus superiore seculo vir prudens adhibuit ; ita, si morbus forte ingruat, nihil eodem die obstat eorum usui.

CCCCLX. Alvi post detractum parcius sanguinem purgatio plus, ad diathesin plogisticam solvendam, quantavis sanguinis fusione, valet; quia, quod supra dictum (CCLXXXIII.), sic debilitans potestas, quae plus ibi semper, ubi primum admoveatur, debilitat, pluribus locis, nec solum in vasis sanguiferis majoribus, sed et in horum plurimis finibus, admovetur, et incitabilitas latius, eoque aequalius, adficitur, et efficacius imminuitur incitatio.

CCCCLXI. Nec, ut scalpelli nimio, saepeque nocenti, usui purgatio sic superfedet; ille tamen omnino, in his maximae diatheseos morbis, hoc omittendus; quod ad eam magnitudinem incitatio stimulante opere saepenumero pervenit, quae, incitabilitate consumpta, seque finita (CCLXXXI.), praesentem mortem intendat.

CCCCLXII. Cum his auxiliis (CCCCLIV. ad CCCCLXIII.) una cibus omnibus, praeter materiam e genere plantarum petitam et fluentem datam, item merace, praeterterque aquosam adjecto acido, portione
omni

omni (CCLXXXIV.) semper abstinendum. Quod praeceptum a prioribus non tam neglectum verbis, quam re et usu, videtur; quippe quod leviter, obiter, et quasi nullius momenti esse crederetur, sub administrationis titulo sic tradi, ut vis ejus in animum minime descenderet, adfuerit. Nullus stimulus eo, quem victus adfert, potentior aut nocentior est, eoque, quantumvis sanguis, quantumvis, humoris serosi alvo, detractum sit, nisi ille accuratius caveatur, hoc omne facile frustra esse potest. Quod cum ita sit, humida materia tamen, e plantis petita, non ideo interdicendum, quod aquosa vasis non retinetur, sed, minima facile penetrans, variis horum extremis sinibus diffluit, altiusque, mox memorandi, remedii vim sustentat, fructum amplificat.

CCCCLXIII. Una etiam cum prima sanguinis detractio, prima alvi purgatione, item abstinencia, cum potione aquosa, temperiei rationem in primis habendam ne obliviscaris. Nam, si frigus

gus semper et proprio opere debilitat (CCLXXXII.), si solum, quod calor ei succedens aut cum eo alternans, ejus effectum in stimulantem mutat, aliter agere videtur; si solum variolae medetur, vehementem prohibet, si optimum adversus catarrhum est remedium, et, ubi calor vitatur, in omni morbo sthenico summopere juvat; quin idem in summae diatheseos sthenicae morbis summopere frugiferum sit, neutiquam dubitandum. Unde

CCCCLIV. Non aliud in variola, aliud in reliquis morbis sthenicis opus ejus, sed idem prorsus, est. Quin, ut in omnibus hujus formae morbis solum frigus ad salutem satis est; ita, quoties diathesis, ut in iis, de quibus sermo est, hic morbis ad extremum saeviens praesentis opis eget, quia omnis mora periculum praeceps adfert; quia remedia relata (CCCCLIV. ad CCCCLXV.), ad morbum solvendum sufficiunt, ut certus usus exploravit; idque frigoris, quod idem efficeret, neque semper in promptu est, neque ab omnibus administrari

administrari potest; et beneficium ejus multorum fidem superat; ob has causas, proposita medendi (CCCCLIV. ad CCCCLXV.) ratione non desistendum, detractaque stragula, veste reliqua, cubiculo refrigerato, pro cubili lectove sedili quam plurimum suffecto, laboranti consulendum, et diurnitate minoris frigoris brevioris magnitudo pensanda.

CCCCLXV. Cui curationis rationi solus intensissimi frigoris usus hoc praeterea plerumque posthabendus, quod, propter necessariam ejus brevitatem, protinus ad majorem, quae, magnum stimulum incitationis, quam ante, certe nimium (XL. XLIII.) crearet, temperiem foret redeundum.

CCCCLXVI. Quoniam tale frigoris opus (CCCCXIV. ad CCCCLXVII.) est, quae ei eruptionis in rubeola introvertendae potestas falso tribuitur, ea non soli frigori, sed calori et aliis stimulis, plus, quam absque praeeunte illo, sic, ut explicatum (XIV. CXXXIV.), incitantibus, tribuenda. Et quidni? Si variolosam
 frigus

frigus eruptionem non intropellit, sed, amplificatis vasorum perspiratoriorum, quae diathesi plogistica clauduntur, diametris, exitum materiae contra summopere juvat; cur in simillima re ejusdem alitid, immo contrarium, opus judicetur? Iterumne falsa notio, qua contraria facere causa prorsus eadem censeatur, refellenda? Imminuit in variola frigus eruptionem, ut conceditur. Idem, ut eadem in variola evanescat, efficit. Quid tum? Rem veram propius adspice. Idemne in utroque casu, an alius, effectus credendus? Unde, quae evanescit, introverti materiam nosti? Quibus indiciis id firmabis? Fatere verum. Hasque doctrinae alexipharmacae; quae caloris et alios stimulos expedire, frigus impedire ponebat, omnem eruptionem, reliquias alteras esse, candidus agnosce. Cujus errorem doctrinae, cum in variola et aliis casibus vir illustris ostendisset, quia non ad rubeolam accuratius eandem curationem deduxit, ideo nec tu, qui latum ultra ejus verba nequis unguem decedere, deducis.

Sed

Sed phlogisticam rubeolam pariter ac variolam, propria curatione spectata, cernere poteris. In utroque nonne omnia felicia remedia debilitantia seu antiphlogistica sunt? Et, cum in variola frigus quoque debilitare, seu, ut dicis, sedare, manifesta fides esset; nonne in rubeola non stimulare, vel adstringere, et sic eruptionem repellere, sed idem opus, ac in variola, peragere, suspicionis inde causa suppetebat? Usque adeone cogitare, et propria prudentia uti, difficile et arduum est, ut nulla in re, magna hominum pars, etiam eorum, qui alios docendi et ducendi munus in se suscipiunt, ipsi reputare in animum inducant? Verum in hoc casu peculiarem frigoris actionem contendes, quia, postquam eruptio evanuit, omnia symptomata violentius et facivius ingruunt. Quae tamen res quid pro te, an aliquid omnino, et non prorsus contra, faciat, advertite. Frigoris quam credis actionem stimulantia, an debilitantia, sunt secuta? Si illa; causa mali iis imputanda; quae, ut supra dictum (CCCCLXVII.),
nimiam

nimiam incitationem post frigus, plusque quam aliter, creant; si haec, frigus causae particeps esse, suspicio non deforet. Sed non ita est. Et, quoties frigoris opus aucta diathesis secuta sit, id ideo factum, quia caloris et aliarum noxarum stimulus non satis cautus sit (ibid.). Quod caloris usus in curatione tua praeceptus, nedum vetitus, liquidissime declarat. Nec mirum. Nam, si catarrhi causa medicos adeo fefellit (CCCCVIII. ad CCCCXII.), catarrhalia rubeolae symptomata fefellerint quoque necesse est. Et, si repudiatae verbis doctrinae re saepe retinentur, quid, alexipharmaca quoque quo minus in hac parte retenta sit, obstat?

CCCCLXVII. Si frigus igitur ita vix administrari possit, ut a stimulis comitantibus, succedentibus, aut cum eo alternantibus, concitatus effectus prohibeatur, siue id culpa medici, siue difficili rei natura fiat (CCCCLXV. CCCCLXVI.); rubeolae tamen, cum aliis ejusdem notae exanthematis, commune prorsus est, ut calor fugiatur, frigoris magnitudo diutur-

nitare pensetur, et stimulanſ quaeque potestas maxima cura caveatur. Unde ad nihil frigoris, proprie rubeolae nocentis, opinio recidere, in hoc pariter et aliis ejusdem formae morbis, manifesta est.

CURATIONIS REDINTEGRATIO.

CCCCLXVIII. Post adhibita, quae relata sunt, auxilia, symptomatis (CCCCLXIV. ad CCCCLXIX.) redintegratis, idem mendendi rursus obeundus ordo, sanguis rursus mittendus, alvus purganda, refrigerare corpus, et per inedia attenuare, non desistendum; eaque omnia, donec symptomatum tumultus componatur, et salus, saltem pro tempore, reponatur, forsitan tertio, vel amplius, persequenda. Quo facto;

CCCCLXIX. Si diathesis prope jam soluta, si capitis, pulmonum, vel interior quivis, adfectus jam lenitus aut pulsus, videbitur, nec redituri morbi metus tamen
decessit;

decessit ; tum ad lenius debilitantia confugiendum : Sanguinis missio, alviq̄ue purgatio, sudori, quem comitanti caloris stimulo corpus jam, mitigata vel finita diathesi, ferendo erit, posthabenda. Cujus ante usum pauca, de toto sanguinis detrahendi summa, dicenda videntur.

CCCCLXX. Ut in singulis detractionibus, ita in tota detrahendi copia, summa media ei, quam vulgo medici, nunc nimium, nunc parum, detrahendum judicantes, secuti sunt, esse debet ; eoq̄ue magis, quod, inter alia relata auxilia, curatione magis divisa, plurimo vitalis humoris profuso minime nunc opus est. Spectanda aetas, ut ante (CCCCLIV. CCCCLV.), spectanda vitae ratio, quantum stimuli recens praecesserit, intuendum, corporisq̄ue status cum symptomatum magnitudine et curationis effectu conferendus. Inde de sanguinis et alia detractione judica, quidq̄ue ejusmodi porro faciendum, quid aliud, videatur, perpende. Ad summam, eo minus cujuscumq̄ auxilii, quò largius alia in usum vocentur, opus fore videbis, nimiaeque

nimiacque detractionis periculum vitari, et saluti prudentius consuli, cognosces (CCXXXVI. ad CCCIV. cap. 12.).

CCCCLXXI. Quod ad detractionis sanguinis genus attinet, is semper maxima vena detrahendus ; propterea quod, incisa minor, aut arteria, fatis, quo vasa latius sublevantur, non praebet, et incisam arteriam incommoda quaedam premunt. Quantum ulla certior, in re variante, regula statui possit, intra ternos aut quater-nos dies binae librae, conjunctis aliis auxiliis, aetate media, minus ineunte aut pro-vectiore, plerumque fatis erunt.

CCCCLXXII. Omnem sanguinis de-tractionem, quamdiu diatheseos sthenicae paulo plus supererit, alvi purgatio sequi, nec reliqua cura proposita negligi, de-bent. Alvi vero purgatio, quae et uno impetu quovis tempore podagrae accessio-nem refert, cynanchen tonsillarem et ery-sipelas mediocre, etiam adfecto capite, solvit, in febribus justis manifesto detri-mento est, quae in dyspepsia, in asthma, et omni morborum in debilitate, sive recta
sive

five indirecta, positorum genere, plurimum et conspicue, nocet, pessimaeque, per totam asthenicam morborum formam, curationis, vulgo receptae, pars magna est; quanto magis in his omnibus fugienda, tanto certius in sthenicis amplectenda, nec in ullo paulo graviore, quales ii sunt, quibus sanguinis detractio opus est, omittenda, sed sic, ut dictum (CCCCLXI.), et ut olim tractata est (CCLXXXIII. CCCC.), tractanda. Cujus remedii, ubi prodest, diffidentiam, ubi nocet, fiduciam, quas doctrina spasmodica invexit, ut falso et futili undique principio receptas, supra omnia cavendum.

CCCCLXXIII. Ut nihil in asthenicis morbis plus hactenus usitatum, nihil cum majore damno, et saepe praesente pernicie, est; ita, ob eam ipsam causam, nihil ad sthenicorum morborum curationem feliciter est.

CCCCLXXIV. Vix dictu credibile est, quantam alexipharmacae curationis odium optimis auxiliis notam inusserit, quam pravum eorum usum invexerit, rectum perverterit.

perverterit. Quod genus alia, supra relata, ne in praesentia repetantur; sudor, qui, quoties diathesis mediocris, quoties non summa est, aut locum vitae necessarium minus adficit, id est, in omnibus hujus formae morbis, praeter eos, de quibus hic agitur, ineuntes, summopere juvat, ad salutem efficacissimus est; nuper horum tamen omnium, maxime post spasmodicam doctrinam recipi, et paulatim invalescere coeptam, uno excepto, curatione, velut inutilis, velut nocens, penitus exulavit.

CCCCLXXV. Verumenimvero, praeter rheumatismum, quem is, saltem uno medicamento motus, solvere conceditur, si etiam chynanchen tonsillarem, si ipsum erysipelas, si simplicem synonchiam, pro liberiore aut parciore ejus usu, certissime vel sublevat vel ex toto solvit; si hoc ipsi vulgo, si medicis in usu versatis, notum et compertum; quam tu rationem, quam rem certam et exploratam, quo minus post vehementissimam diathesin, aliis remediis multum imminutam, jamque ad
exiguam

exiguam, cui hoc idoneum, deductam, idem non adhibendum sit, adferas, qua fretus facundia, id cuiquam persuasurum te confidas?

CCCCLXXVI. Calorem, qui primum sudandi opus comitatur, nocere posse, dices; nam certo nocere, nunquam periculo facto, non audes dicere. Ut id tibi, in saeviente, et indirectam debilitatem minitante, diathesi (XXVIII. ad XXXVIII. CXXII.) lubenter tribuetur; ita in mediocri, five ab initio, five aliis auxiliis facta, eoque post expositam medendi rationem, illum calorem magna toto summo corpore humoris profusione non pensarum iri, et, hac vasorum parte stimulo gravi liberata, aequaliorem in universis, et toto genere nervoso, incitationis deminutionem fore, non etiam dabitur. Si numerosa vascula, ad intestina, ad ventriculum, tendentia, diathesin phlogisticam adeo potenter imminuunt (CCCCLXXIV. CCCCLXXV.), quo modo in similibus perspiratoriis similis purgatio, non eodem pertineat? Cui rationi si res, modo relatae (CCCXCII.),
porro

porro conjungentur; quid, contra sudoristum demum, cum calor, non necessario major, opus ejus comitans, amplius non nocere, ipse multum juvare, potest, usum, habebis dicere? Objice res, objice rationes. In omnes te species verte, nihil unquam solidi contra hoc remedium adferes. Sed unde rursus hoc omne? Nullusne vitia fugientibus in contraria currendi finis erit? An nihil curationi alexipharmacæ et pariter malæ, vel etiam peiori, medium invenietur? Si illa, sæviante peripneumonia, motum stimulantissimis medicinis sudorem præcipere non metuit, ideone tua curatio certum ejus et tutum per lenissimas usum, recusabit? Si Sydenhamus, in sthenicorum malorum curatione, caveri calorem, quod incitationem certe immittit (CLXXVIII.), voluit, an tolerabilis is, qui salutis efficacissimum auxilium comitatur, ideo etiam vitandus, et magnus ad summam fructus contemnendus? Si plura, uno potentius, incitationem immittuere ignorbas (CCCCLXXI.), et ea tibi venia danda erat, an, quod, empirici saltem

tem more, quaedam prodesse, nocere alia, non vidisti, haec, non ingenii, quod a te non requiritur, sed sensus communis, culpa quoque condonanda? Si, nullis praecedentibus, cogitare et aliquid invenire, nimium et non a te sperandum erat, an, e mille, omnes medicinae partes tractantibus, et aliud alio, quodam tenus, recte, secus, sentientibus, nihil expressisse te, sed unius viri vestigiis usque haesisse, non aliqua dignum admiratione censendum?

CCCCLXXVII. Non igitur in hac consilii parte, post administrationem relatam, sudor non movendus; eoque magis, si ad integram salutem aliquid adhuc deesse, aliquantum diatheseos sthenicae superesse, et ipse jam sponte procedere, videbuntur.

CCCCLXXVIII. Ubi sponte suborientis sudoris signa cernuntur; nihil aliud faciendum, nisi, ut prius accuratius vestis adjiciatur, linea removeatur, lanæ corpori adponatur, potio tepida detur, omnis aura quo minus adspiret caveatur, fatisque longum temporis spatium, decem

saltem aut duodecim horas, sudetur. Si hac ratione copiosius toto corpore sudor undique promanabit, non erit opus medicina. Qui, postquam bene cesserit, et partum ante levamen auxerit, si sub finem forte deficiat; pulvere demum Doveriano sustentandus eo usque, donec speratus fructus provenerit. Cui administrationi, frigida quandoque data, dein tecto curatoque corpore, saepe ad sententiam rem procedere, addendum. Utque in reliquis, quae ad hanc consilii partem pertinent, casibus tum sudandum demum, cum diatheseos mediocritas, reliquis auxiliis parta, finet; sic in rubeola, quia tempore, quo materia decedat, opus interposito est, hoc etiam spectandum, et nunquam mature hujus auxilii periculum faciendum. Postremo si calor forte offendet, si, minore cum levamine aut aliquo incommodo, sudor quando profluet, is protinus sedandus. Non enim in curatione plura nequicquam, sed, ut aliorum defectum alia compleant (CCCCLXXI.), et aequalius

lius incitatio toto corpore componatur, hic sedulo praecepta sunt.

CCCCXXIX. In omnibus vehementis diatheseos casibus omnia memorata, plus minusve, et aliter alia, prout diatheseos vis reliqua validius quodque aut imbecillius, largiusve aut parcus, requirat, in usum auxilia producenda, et curationis orbis amplificandus. Et, praeter illa,

CCCCXXX. Quaedam levioris momenti, cujusmodi acida et nitrum, quaedam incerti, qualia sanguinis per hirudines, per cucurbitulas, et per vesicatoria feri, detractio, sunt, tanquam inprimis operae pretium, memorantur. Quorum acida, quantum potionem gratiorem reddunt, et, adfecto pulmone, tussim non concitant, atque quodammodo refrigerant, magisque, si desiderabuntur, permittenda. Vim nistri refrigerantem, quam pro recepta opinione, minorem esse ne nescias. Reliqua quid valeant, aut, an omnino valeant, postea dicetur.

CCCCLXXXI. Ut ad alteram consilii partem transeam (CCCCLIII.); ubi leni-

or diathesis, ut in reliquis phlegmasiis, et sthenicis adfectibus indictis, ut vario-
la, rubeola; mitibus (C C C C X I I. ad
CCCCXXIV.), item scarlatina, subest; mi-
nor debilitantis potestatis in auxilium vis
requiritur; eoque neque omnia relata re-
media, neque singulorum tantum fere,
quantum in altera consilii parte, rectus
usus postulat.

CCCCXXXII. Omnibus his casibus, ne
rheumatismo quidem, quem maxima dia-
thesis continet excepto, parum necessaria
sanguinis detractio est, illoque excepto,
paulo liberior, nocens. Ubi enim incita-
tio non maxima, contra mediocris, est, et
vix id, quod ad vehementiores morbos
opportunitatem creat, superat; ibi maxi-
me debilitante potestate, tanquam adver-
sus vehementissimum morbum, uti, medi-
cinae nomine, discrepat. Et, quoniam in
sanguinis detractioe, id maxime agitur,
ne ad extremum nimia incitatio, in nul-
lam transiens, mortem inferat; qui me-
tus a mediocri, qualis morborum, de qui-
bus

bus hic verba sunt, diathesin causam continet, longe abest, ob has causas, aptanda curatio causae, et sanguinis jactura vel omnino abstinendum, vel parcissime utendum.

CCCCLXXXIII. Non solum igitur in debilitatis morbis, qui alterius formae sunt, quorum in plerisque plus minusve vitalis humoris fundere fuit estque moris, sed in omnibus etiam hujus formae, praeter valde vehementes, scalpellus cohibendus.

CCCCLXXXIV. In rheumatismo, licet diathesis saepe satis magna sit, non ideo tamen sanguinis solita profusio requiritur. Nam, ut omnis diathesis semper in aliqua parte, quam cetera quavis pari, sic sthenica hujus morbi in summo corpore, quam in pari intus spatio, major reperitur. Quod ideo fit, quia potentissima noxa color, frigori succedens, aut cum eo sic alternans, ut ejus effectu ipsius stimulus augeatur, praecipuam suam vim in summum corpus dirigit. Hinc, post nimiam sanguinis detractionem, saepe tamen obstinatus

stinatus morbus recurrit. Cujus rei causa, perceptis principiis hujus doctrinae, neutiquam obscura. Sanguinis detractio diathesin sthenicam maxime in vasis rubris, minus in extremis quaevis, minime in perspiratoriis tractuque musculorum dispositis, imminuit; eoque minus, quod operi ejus caloris opus usque resistere periclitatur. Quam explicationem, certum medicorum, frustra esse dilectum suum remedium, saepe querentium, testimonium confirmat.

CCCCLXXXV. Ob quam causam sudor, de quo supra relatam, huic morbo in primis accommodatur. Ad quem, si vehementior forte diathesis, calore, doloribus, maxime noctu saevientibus, et pulsibus validis ac duris, insignitur, uncii duodecim sanguinis prius detractis, eademque, quae proposita est, temperiei victusque ratione habita, protinus decurrendum. Qui sudor, quo certius toto corpore profluat, diutiusque permaneat, pulvere Doveriano movendus, ac per duodecim

decim horas iustas, dein aliquot amplius mador, aut ad symptomatum remissionem, servandus; hisque repetentibus, rursus excitandus. Caetera curatio reliquis auxiliis, et prae caeteris tenui victui et temperiei iustae committenda.

CCCCLXXXVI. In quo post sudorem casu, ut et synocha simplice, scarlatina, cynanche tonsillari, catarrho, erysipelate, item variola et rubeola lenioribus, cum diathesis paulo magis viget, sed longe tamen a vehementis illius, qui primum expositus (CCCLIII.) casus, saevitia recedit; vel parca perquam detractioe, dein alvi purgatione, medicamento relato, potissimum utendum; tum sudor levior, brevior, non amplius viii. vel x. horas servandus; per totum tempus inedia, portione tenui, corporis et mentis quiete, frigore, nisi ubi sudatur, et tum quam minimo calore, denique tranquillitate animi, sicut ante praecceptis, ingrediendum. Quorum conjunctus auxiliorum usus eorum morborum cuiusvis facile par tollendus.

CCCCLXXXVII.

CCCCLXXXVII. Quibus tamen omnibus haud semper opus erit. Saepe diathesis adeo lenis occurrit, ut unum aut alterum, semel bisve adhibitum, sufficiat ad salutem. Tantula diathesis ea est, ubi, nisi paulisper initio, horror, languor, dein calor, perquam modicus est, pro rata parte parvulam in summo corpore diathesin indicans; ubi quasi lassitudo vix ulla est, in voluntarii motus instrumentis eandem modicam ostendens; ubi ventriculi vis permanet, mediocrem hic incitationem declarans; ubi denique reliquae tranquillae toto corpore satis actiones, in parte laborante sola conspicue patiuntur. Quo in casu, saepe simplex alvi per salem Glauberianum purgatio, saepe sine hac frigus, quies, et inedia, morbosam incitationem ad salutarem deduxerunt. Sexcenties cyananche tonsillarum, sexcenties catarrhus, sexcenties synocha simplex, quin et ipsum erysipelas etiam vultu inflammato, sic sublata sunt. Neque scarlatina, non adeo quandoque lenis, ut eidem administrationi cedat.

CCCCLXXXVIII. Sic incitationis et diatheseos perpetua inter medendum magnitudinis habenda ratio, saepe vocabulorum spernenda. Nam, ut hac mente, synocha simplex (CCCXII.) a phrenitica (CCCLXI. ad CCCLXVI.), erysipelas leve (CCCXCII. ad CCCXCV.) a vehemente (CCCLXXXII. ad CCCLXXXVII.), supra distincta sunt; ita saepe usu venit, ut catarrhus ad id magnitudinis adfurgat, quod peripneumoniam minetur aut inferat, haec multo solito lenius graffetur. Quibus in rebus, nullo nominum respectu, sola incitationis magnitudo medentem regere debet.

CCCCLXXXIX. Altera hic utilis cautio est, ut de pulsuum, de temperiei supra cutem, et hujus alias, statu prudenter, et his principiis diligenter pensatis, judicentur. Pulsuum in omnibus morbis sthenicis modica frequentia est. Cum hac durities et plenitatis aliquantum conjunguntur. Ubicunque igitur ii perquam celeres sunt, sthenicam in asthenicam diathesin, incitationem nimiam in nullam, transiisse, vel

ab initio morbum asthenicum fuisse, suspicandum. Ad quam dubitationem demendam, et verum explorandum, noxae excitantes, habitus corporis, aetas, et, praecefferitne, an non, aliqua contagio, circumspicienda. Cutis calor, his morbis et febribus, prorsus contrariae notae, communis et anceps est. Qui, cum ab impedita undecumque perspiratione pendeat, haud unquam in incitationis status indicium detorquendus. Et, quoniam communis iisdem, utut diversis, morbis cutis siccitas, in sthenicis a debilitate, pendet, quo, quid ea res significet, certius cognoscatur, caetera symptomata, noxae excitantes, considerata. Solum denique, abundet an deficiat, incitatio (XXXIII. CLI. ad CCXXXVII.), omnibus communibus signis anquirenda, nec de propria quavis forma temere iudicandum.

CCCCXC. Relatis igitur notis cum reliquis omnibus et diathesi comparatis, ad antisthenicam aut stimulatricem curationem accingere. Vix graviores morbi sthenici, quales primi memorati (CCCCIV.),

CCCCIV.), cum contrariis confundi possunt; leniores quotidie confunduntur. Qui, ut facile a similibus sui, asthenicis, distinguuntur; ita, si cui ea tamen anceps distinctio videbitur; is, ne in sthenicis quidem, propter eam lenitatem, mittendum sanguinem (CCCCLXXXIII. CCCCLXXXIV), nedum in asthenicis, quibus adeo debilitans potestas veneno est, ut suo loco dicitur, sciat; suamque sic ab errore tutam, contrariam noxae, curationem fore, monitus intelligat. Si enim, quamvis sthenica, levis tamen, diathesis subest; eam saepe in contrariam temeraria sanguinis detractio praecipitabit, et semper inutilis erit. Si contra, qui morbus pro sthenico fallat, is asthenicus esse, procedens, manifestabitur; tum, quicquid sanguinis demptum fuerit, id omne ad malum augendum erit. Quae tamen curatio perniciofa quotidiana plures ad orbem, omnibus humani generis pestibus, demittit.

CCCXCI. Ut inedia, frigus, et alvi curatio, ad occurrendum variolae malo statui, sufficiunt; sic, ubi haec idonea
 praec-

praeparatio neglecta est, jamque conferta suboritur eruptio, praeter illa, reliquorum quoque (CCCCLIII. ad CCCCLXVIII.), ex supra relatis, auxiliorum, dempto sudore, periculum faciendum. Sudor autem ideo vitandus; quia comes ejus stimulus, sthenicam in cute diathesin augendo, ad humorem perspirabilem cohibendum, materiam contagiosam sub cuticula detinendam, et pyrexiam, inflammationis symptomaticam, quae secunda febris vulgo vocatur, accendendam, pertinet. Quae curationis proprietas ex symptomatis relati proprietate sumitur, et traditis hic preceptis (CCCCLXIII. ad CCCCLXVIII.) nihil objicit. Quis convenienter, licet relata remedia sufficere certus usus firmarit, ante tamen eruptionem, tam sudoris, quam sanguinis, detractionis usui, reliquis morbis sthenicis cum hoc communi, nihil obstat. Denique, ut victus tenuis, frigus, et alvi purgatio, sic certo respondent; ita reliqua, sthenicam diathesin auxilia tollentia, ad eundem hic quoque effectum valent. Quod, perpetuae horum
 prin-

principiorum constantiae monstrandae causa, dicendum; nec ab aliis sthenicis cum pyrexia morbis variolam, nisi eruptionis proprietate, certum cursum peragente, et celerem curationem respiciente (CCCCXVII. ad CCCCXXII.), differe judicandum.

CCCCXCII. Debilitatis signa, diatheseos vehementiam, sequentia, et per indirectam debilitatem certum mortis periculum minitantia, non eo, scilicet, expectanda sunt, ut, postquam inciderint, curentur; contra auxiliis, jam fusius propositis, mature latis, prohibenda. Quod ubi non factum fuerit, istorum morborum, quae manifeste jam asthenica est, ratio ad asthenicam formam rejicienda.

CCCCXCIII. Quoties, ut in gastritide, enteritide, nephritide, cystitide, hysteritide, hepatitide, (CCCCII.), cum pyrexia, quam stimulorum, acrium, compressionis, occlusionis, et similium offensarum, in sensibilem partem agentium, opus concitaverit, (LXXXI.), diathesis sthenica forte conjungitur; haec, quia apyrexiam exasperat, suis remediis, nempe debilitantibus
jam

jam expositis, tollenda. Quae simul et asthenica cum defunt, quiescendum; et asthenica, quod facile fieri potest, diathesi praesente, ne pessimus accersatur morbus, stimulatrice curatione insistendum. Nec, ubi illud vel maxime agitur, ideo princeps malum attingi, ejus contra effectum, non causam sollicitari, et totam rationem ad locales morbos, post memorandos, attinere, memoria deponendum.

CCCCXCIV. Cum omnibus auxiliis relatis, mentis otium et animi tranquillitas, in omni diatheseos parte commode, in maxima necessario, servanda; eoque magis etiam, si cogitationis et adfectuum stimulus paulo vehementior morbi faciendi particeps (CCCCXXVII, CCCCXXXIII,) fuerit.

CCCCXCV. In mania igitur et pervigilio, huic praecepto imprimis, tantumque, quantum fieri potest, studendum. Quorum in hoc propria cogitatio, et animi commotio, maxime ante somnum petitum, certiusque utriusvis consuetudo, fugienda; stupidi libri quiescenti recitandi; cupiditas, ultio,
delicti

delicti aut facinoris recordatio (vol. II. p. 52.) avertenda; variique stimuli, qui, ad extremum agendo, incitabilitatem dederunt, et sic somnum conciliant, cujusmodi exercitatio, potio merax solita, caena modica, postremo calor, adhibenda; quae indirectam debilitatem inferunt.

CCCCXCVI. Eandemque magni, ad universam hanc doctrinam roborandam momenti, rem confirmat; quod eadem, quae pervigilio, maniae quoque, sed aucta magnitudine, ut altioris incitantioris morbo, profunt. Sic non mentis quies aut animi tranquillitas, quae utraque profus hic perit, sed, commotioni et enormi cogitandi vigori, contrarius status quaerendus. Cumque nimia mentis aut animi vis, vel utraque, potentissima hic noxa sit; ita metus, terror, injiciendus; ad desperationem insanus agendus; in magnam motus voluntarii instrumentorum incitationem remedium jumentorum labor assiduus imponendus; tenuissimus victus, aqua potui, danda; hac frigidissima saepe mergendus

gendus aeger, diu et propè ad mortem totus tectus servandus.

CCCCXCVII. Si in phrenitide cerebrum, in peripneumonia pulmones, in rheumatismo artus exteriores, plus, quam in alia parte, diathesis possident; quid obstat, quo minus mania et pervigilium etiam magis in cerebri, in quod praecipuae noxae agunt, minus in reliquarum partium, ubi illae minus possunt, adfectu consistant? Postremo, quoniam primum alias partes auxilia moventia his morbis opifera sunt (D.); id, ne in iis quidem, ubi maxime credas, adfectum morbosum totum in parte clarè laborante positum, sed universum corpus ejus particeps esse; unam ubique ac indivisam incitabilitatem (XLVII. ad L.) patere; in totam eam noxarum excitantium pariter, et auxiliorum, cum inaequalitate toties relata, vim dirigi, certaue et stabilia hujus doctrinae fundamenta esse, confirmat.

CCCCXCVIII. Ut haec in mania et pervigilio praecipuae noxae sunt, praecipue cerebrum laborat; ita, in obesitate maxime

maxime memoria dignae noxae sunt, cibus ex carnea materia paratus, et quies; qua, exercitationis stimulus, corpus lassando et fatigando, jam ad indirectam debilitatem vergit, deesse ponitur. Sed cum, post eundem genere et copia cibum, eandem quietem, alii pinguescant, alii macri permaneat; inde, vires concoctrices omnes in illis plus, in his minus, valere, eoque reliquas incitantes noxas ad eam rem contulisse, et incitationem pro ratione sequi, constat. E noxis huc spectantibus, mentis facilis actio, tranquillitas animi, quae modici stimuli sunt, obesitati favent; cogitandi labor, adfectuumque consuetudo, qualis irae indulgentia, qualis morositas, est, obstant. Obstat motus corporis, qui humorum intus copiam inminuit, et, quoties magnus est, fatigat ac debilitat. Obstat larga potatio; quae, similiter incitationem, stimuli magnitudine aut diurnitate incitabilitatem usque consumendo, deterit. Contra potestates faventes sunt, placide, nimisque aliquantum, agentes; sed nunquam eam actionis

magnitudinem, quae ad indirectam debilitatem inclinatur, adipiscentes; molliter et jucunde procedentes; maxime perspirationis modum fervantes; sic vasa sanguine replentes, sed, quia motus cavetur, non eorum incitationem summopere intentantes; perque tranquilliores eorumdem motum, humorem, alias formis externis discessurum, in adipis cellulas diverti finentes. Hinc, licet, ut supra dictum (CXXXI. ad CXXXIV. CCLXXXI.), sanguinis abundantia maximus quidem stimulus sit; sine aliis tamen stimulis, eoque potentissimo, quem motus muscularis (CXXXII.), praebet, satis magnam, sine morbo memorabiliore, tolerari posse, et ad sthenicos quidem opportunitatem semper, non ipsos protinus, facere, manifestum. Hinc, quem in nimiae incitationis, aut sthenicae diatheseos ordine, locum obesitas obtineat, quanto noxae stimulantis, quaeque prae caeteris stimulis nascatur, intelligitur.

CCCCXCIX. Cum causae magnitudinis curationis accomodanda (C.) sit, ad hunc quoque

quoque morbum tollendum commune consilium (C C L I.), sufficit; scilicet, ut incitatio nimia ad salutarem deducatur, et cuique noxæ par auxilium opponatur.

D. Minus igitur, qui hic præcipua noxa, cibi dandum, plus exercitationis fubeundum. Haec ad curationem sufficiunt.

DI. Sed ad communem hanc doctrinam confirmandam, simul et illustrandam; omnia, quae summopere, plusque, quam hujus morbi noxæ relatae, incitationem movent, et ad indirectam debilitatem inclinant, eodem pertinere; pinguendini vel occurrere vel mederi; idque ad maciem eam, quae cum debilitate conjungitur, usque facere, dicendum.

DII. Optima cibi deminuendi ratio est, aliquantum materiae, e plantis petitae, cum mediocri carnea conjungere. Cui proxima est, hac abstinere, largius illam sumere. Quorum prior iis omnibus magis convenit, qui debilitatis morbis, cujusmodi podagra, dyspepsia luxum fero secuta,

ta, asthma, epilepsia, et similes, haberi debent, opportuni sunt. Posterior ibi solum respondet, ubi magnus alioquin vigor, ad sthenicas pyrexias opportunitas, est, et floret aetas. Quae tamen ne in hoc quidem corporis statu, nisi pro tempore, perfequenda; quia tanta est ejus materiae debilitandi vis, ut, dum ad quamlibet obesitatem tollendam satis superque, praesertim exercitatione addita, est, tamen diatheseos asthenicae, et omnium independentium morborum, efficax in primis reperiatur.

P A R S Q U A R T A.

M O R B O R U M C O M M U N I U M

F O R M A P O S T E R I O R;

S E U

M O R B I A S T H E N I C I.

C A P. I.

DIII. Morborum asthenicorum forma, quaeque asthenia simpliciter, ut ab altera sthenicorum, quae sthenia, dici potest, distinguatur, est corporis vivi status, quo plus aut minus omnes actiones infirman-
tur,

tur, saepe perturbantur (CXLIX.), semper fere aliqua manifestius laborat. In quibus exponendis hic ordo, quo a minimo quoque ad maximum, per omnes medios quasi debilitatis gradus, itur, adfervabitur.

DIV. Magna hic symptomatum varietas est; quae, quia nihil significat, ad morborum seriem distinguendam neutiquam adhibetur. Eoque quo certiora, si non ad ordinationem speciosiora, quae dicenda sunt, adpareant, a praecipuorum dinumeratione principium erit.

DV. Sthenici morbi sunt, macies, inquietudo, amentia, eruptio scabiosa, scarlatina asthenica, diabetes levior, rachitis; haemorrhaeae, qualis, menorrhaea, epistaxis, haemorrhoids, sunt; item his contrarius, ut videretur, triplex quoque status, menstruorum cessatio, retentio, suppressio; tum sitis, vomitus, indigestio, diarrhoea, colicanodynie; dein adfectus pueriles, vermes, tabes, dysenteria et cholera leniores, angina, scorbutus, hysteria lenior, rheumatalgia, tussis asthenica, cyflirhaea,

cyftirhaea, podagra validiorum, aſthma, ſpafma, anafarca, dyspepfodynia, hysteria gravior, podagra imbecilliorum, hypochondriafis, hydrops, pertuffis, epilepfia, paralyfis, trifmus, apoplexia, tetanus; febres, ut quartana, tertiana, quotidiana; dysenteria cholera gravior, fynochus, typhus ſimplex, cynanche gangraenofa, variola confluens, typhus peſtilens, peſtis. Quorum omnium ſupremus finis mors.

DVI. Haec morborum aſthenicorum ſeries ſic intelligenda eſt, ut ii, qui plerumque leviores ſunt, et altiorem in ſerie locum ſibi vindicant, aliquando gravior, eſt ubi, graviffimi, evadant; iique, qui plerumque magis ſaeviant, ut podagra imbecilliorum, ut typhus peſtilens, ut peſtis ipſa, nonnunquam ſumma lenitate procedant.

DVII. Adfectus partium, qui hos morbos ſaepe comitantur, cujuſmodi ulcus, tumor, aucta excretio, ſanguinis profluvium, et inflamatio ſunt, ita debilitatis quiddam ſubmonſtrant, ut idem tamen abſque iis poſſit incidere. Hinc, quia debilitatis,

debilitatis, in hac serie, vis funditus spectatur ; cum morbis, qui cum iis adfectibus saepe conjunguntur, alii, horum expertes, ut hysteria et spasma; et cum casibus, quos spasmus aut convulsio comitatur, hydrops, eadem parvis debilitatis servata ratione, sunt commixta, absque ulla symptomatum insigniorum ratione, et debilitatis magnitudine sola spectata. Nec febrium, quae mentis imbecillitate et capitis adfectibus insigniuntur, numero cholera vehementior, ut quae illarum debilitati parem monstret, exempta. Cujus divisionis ea ratio est, quod non in partium, quarumlibet, sed totius corporis, adfectu, vera vis morbosa consistit ; et non partium sola, sed, una cum ea, totius corporis conditione, mutata, salus molienda.

M A C I E S.

DVIII. Macies asthenia est, in reliquis actionibus obscurior, concoctricis, qua corpus idoneo alimento parum pinguescit, patens imbecillitate.

DIX. Quoniam tam reliquo corpore, quam in ventriculo et reliquis concoctionis instrumentis, imbecillitas, in illo obscurior, in his ex re manifestior, causa morbum continet (DVIII.); ideo medendi consilium commune (DV.) (CCLI.), in partem maxime languentem, nempe, concoctionis instrumenta, et vascula perspiratoria, maxime dirigendum. Alentior igitur cibus utendus, labori parcendum, ex hoc madori vel perspirationi fusiori, per quietis corporis plus, idonea gestatione, fricatione et rubefactione, obtinendum.

I N Q U I E T U D O.

DX. In inquietudine asthenia (DV.) reliquae actiones aliquantum languent, et vigilis membra jactantur.

DXI. Ut hic causa similiter, ac in omni alio perpetuo morbo (V. VI. VII. VIII.), universo corpori communis est; ita motus voluntarii instrumenta cerebrumque potissimum, cum inaequalitate relata (XLIX.), premit; ideoque, tum ad extremum nimia mentis et animi, tum deficiens, labor, fugiendus, tum utriusque, qui gratus est, stimulus restituendus. Item, nimis ad extremum corporis labor, ubi is nocuit; deficiens, cum is in causa fuit, cavendus, idoneus reponendus; vinove malum pellendum, et caeteri stimuli, pro sua quisque portione, adhibendi.

ERUPTIO SCABIOSA.

DXII. In eruptione scabiosa, decolor cutis arefcit, detumefcit, varie puftulis deformatur, hebefcit animus, corporis aétiones languent.

DXIII. Communis corpori debilitas hic in vafculis perfpiratoriis praevaleret, eoque cum auxiliis, in totum corpus directis, qualis cibus alens et potio valida eft, perfpirationi fuis ftimulis confulendum; fumum corpus frigida lavandum, ad aëra aditus aperiendus, munda indusia et veltis reliqua gerenda.

DIABETES LENIOR.

DXIV. In ea aftenia, quae diabetes lenior dicenda eft, urina copiofius jufto fluit, fed fupra modum, ut in ejuftem nominis

minis graviore malo, non profunditur. Languet, ut in eruptione scabiosa, perspirationis officium.

DXV. Ad hunc effectum, multo, quam hactenus creditus est, frequentiore, solvendum, corpus cibo, potione valida, idonea exercitatione, neque supra modum nimia, eoque debilitante, neque nima quiete, eoque stimuli satis non suppeditante, stimulandum, et ante omnia perspiratio sustentanda, urinam, quae nulla sunt, cohibentia, praetermittenda.

R A C H I T I S.

DXVI. Rachitis est asthenia, cujus ad communia signa (DV.) accedunt, capitis, maxime anterioris, item genuum, et abdominis, insolita moles, costarum complanatio, macies.

DXVII. Rachitis puerilis morbus est, e foridibus, exercitationis defectu, frigore
tam

tam ficco, quam humido, et minus alente victu, potissimum pendens.

DXVIII. Ad eandem igitur medendam; commune astenicum consilium adhibendum; noxis morbum exitantibus contraria in auxilium vocanda; summum corpus abluendum; perspiratio, aëris puri et caloris stimulo, cum cura, restituenda; puer diligentius gestandus, sub divo multum exercendus, cibus e carnea-natura dandus, ex plantis negandus, potio valida praebendus.

MENSTRUORUM CESSATIO.

DXIX. Menstruorum cessatio non quoque non astenia est: in qua, praeter menstrua eo vitae tempore, quo accidere debent, non accidentia; aliae quoque debilitatis indicia, cujusmodi corporis exiguitas, imbecillitas, habitus laxitas, deficiens cibi desiderium, cutis pallor, et similia sunt, adparent.

MENSTRUORUM RETENTIO.

DXX. Menstruorum retentio est is astheniae status; in quo, postquam coeperunt, et aliquamdiu profluxerunt, parcius aut rarius justo, comitantibus aliis imbecillitatis signis, profluunt.

MENSTRUORUM SUPPRESSIO.

DXXI. Menstruorum suppressio est, ubi, quolibet vitae, inter eorum principium et finem naturalem, tempore, ex toto compescuntur.

DXXII. Prius naturalium menstruorum disquirenda causa est, quam cessantium aut quolibet modo deficientium, tractetur.

DXXIII. Menstruorum causa est, vasorum, sanguinem fundentium, certo vitae tempore,

tempore, nempe, circa pubertatem, conformatio, et vis stimulatix in mulieribus, quam aliis foeminis, potentior.

DXXV. Ut omnia, crescente corpore, vasa paulatim; sic genitalia, sic uterina novissime, explicantur. Quorum fines, in uteri parietes desinentes, circa pubertatem tandem tantopere patefiunt, ut jam ferofam fanguinis partem prius, dein, post aliquam moliminis moram, iustum illum, trajiciant. Cui negotio favent alia.

DXXVI. Hoc vitae tempore magna totius corporis mutatio fit. Jam coëundi defiderium novo stimulo totum corpus, et prae reliquis partibus, utriusque fexus genitalia, fequioris totam cum ovariis uteri vaginaeque regionem, commovet. Quo stimulo fedes ejus uterus, affidue fere follicitatus, hoc potentius adfcitur, quo plus incitabilitatis, nullo hactenus stimulo tali tentatae, fubeft, et quo novus stimulus ipfe exquisitius incitat. Hinc inter reliqua inftrumenta, mufculares vaforum proximorum fibrae, ficut his intertexti nervi, fummam incita-

incitationem subeunt. Haec, toto corpore crescens, uterinam rursus adauget. Mutuus utriusque sexus, sive per os, sive manibus, sive alibi, contactus, utraque genitalia, uterumque memorabiliter, sed maxime justus coitus, accendit. Complexuum recordatio permanet, caram voluptatis imaginem renovat, et plus minusve excitare uterum perstat.

DXXVII. Novum hunc adfectum (DXXVI.) nulli stimuli, quales admove-ri corpori solent, non porro fovent alunt-que. Hinc absente, praesente, qui amatur, omni fere tempore, ne somnii quidem saepe excepto, stimulum, constans, eoque potentior, quod novus integram hic incitabilitatem significat, uteri vasorum, jam satis explicatorum, fibras in vehementes contractiones concitat. Pervehitur in uterinam regionem rapidissime sanguis, eoque rapidius usque, quo vasa valide distendendō, et impetu concutiendo, ipse magis easdem fibras stimulans, actionem, qua percitatur, intentat. Haec prima

men-

menstruorum origo (D X X I V. ad D X X V I I.). Et sic duae conditiones, fatis ampla vasorum diameter, et stimulus, in integram incitabilitatem, ob novitatem potentius agens, toto negotio sufficiunt.

D X X V I I. Qui status non aliis corporis repugnat, sed quorundam notorum rationis habet similitudinem. Sic alia vasa per diametrorum differentiam aliis usibus inserviunt. Perspiratoria vapori, excernentia canalibus alimentarii tenuiori humori, renalia crassiori, trajiciendo, destinata sunt; quo minus, esse quoque, quae justis sanguinis trajectui adcommodentur, mirandum videatur.

D X X V I I I. Quod aliarum animantium foeminae tantum in orgasmo menstruant, non alias, id fit id ob eam causam, quod, eae certis tantum temporibus, stimulo menstruorum potenti patent.

D X X I X. Quantum relato stimulo (X X I.), in menstruis efficiendis, debeatur, hinc porro patet; quod, quo minus amoris mulieres deditae sint, eo parcius, quo magis libidini inserviant, eo liberius,

intra certos fines, hoc experiuntur profluvium; quod, ante pubertatem, postque menstruandi aetatem, quibus temporibus nondum coepit, aut jam desit, amandi facultas, idem illud perpetuo deest; quod amoris inopia, quae debilitando, chlorosin et similia mala parit, in primis amenorrhoeam creat; quod denique, quae puellae praecoces, validis viribus, et magnis artibus, citius viris maturescunt, eae citius; quae, invalidae, pusillae, et parvis corporibus, tardius attingunt pubertatem, eae serius, menstruant. Postremo, si vis amandi diurnitate simul et magnitudine finitur, citiusque aut serius inchoatus concubitus, maturius pro rata parte aut serius, terminatur, nec huic termino superesse menstrua solent; ea quoque res conclusioni pondus addit, et, quantum ab oestro venereo menstrua pendeant, in illustriore monumento ponit. Praeter igitur vasorum conformationem, (DXXIV.), mensuris accommodam, et stimulum relatum (ibid.), nihil amplius ad illud profluvium

fluvium inchoandum, constituendum, et confirmandum, opus est.

DXXX. Causa modicorum pariter, et largiorum, quae citra valetudinis adversae fines (XXV.) consistunt, menstruorum, eadem est, magnitudine tantum sic differens, ut illorum minor, horum major, subsit.

DXXXI. Utque res supra (DXXV. ad DXXIX.) relatae, quare mulieres, aliarum animantium foeminis magis menstruent, explanant; ita eaedem, supra modum, sexum sequiorem nostrum urgentes, quare plenius hic, quam naturae modo obtemperantior, ostendunt.

DXXXII. Stimuli, largiora menstrua citra morbum creantes, sunt cogitationes impudicae, vehementior adfectuum animi vis. Sic lectio, citatio, colloquia, pictura, ad accendendam comparata libidinem, partes celandae resectae, vivas in animo rei desideratae imagines excitantia, quantum vale ant, nemini, praeter eunuchos forsan, obscurum esse potest. Eodem cibus alens et potio merax, eodem condimenta,

dimenta, pertinent. Hinc, id quod vulgo dici solet, sine Baccho et Cerere friget venus. Item exercitatio laborve non delafans, sed intra stimulandi finem consistens, quin et abundans simul hinc, et ex ubere cibo, sanguis; postremo concubitus frequens, ardens; aut inconcessa hujus imitatio, quanto magis stimulant, tanto largius menstrua, sed citra morbi modum concient.

DXXXIII. De quorum stimulorum effectu idem, quod de sanguinis, quae sub plethorae nomine, sthenicam diathesin facere credita est, abundantia, dictum est, dicendum. Omnium enim stimulorum, nimia menstrua facientum, praecipuus finis est; ut, si nimios eos fusiora menstrua, plus amoris, subsequantur, omnis haec ea vis sit, quae aut morbi expers maneat, aut rapidissime in indirectam ruat debilitatem.

DXXXIV. Id ita esse, menstrua, modum excedentia, et morbum facientia, creantes noxae, item auxilia stimulantia, et vasa replentia, quae curatio nuper deprehensa

prehensa est, malum tollentia ; quin et infelix in iisdem semper hactenus asthenica medendi via, declarant.

DXXXV. Ut stimulans opus menstrua iusta pariter et modum paulo superantia (DXXIX. ad DXXXV.), facit ; ita, constitutis semel iis, conformatio cum stimulo (DXXIV.) relata permanens ad ea sustentanda sufficit. Idem opus per unumquodque menstruorum intervallum renovatur. Stimulus agit, sanguinem ubique, et potissimum illic, ubi potentissimus est, et maxime requiritur, in uterina regione, percitat. Percitatus sanguis, et rapidiore impetu ruens, sui causam, stimulum, adauget. Cumque mutuus hic stimulus mulieres toto intervallo commovere, in copia amoris, non desinat ; uterina vasa paulatim explicata, tandem intra viginti dies aut mensem lunarem, ad extremos fines explicantur. Unum aut alterum tertiumve diem humor, prius serosus paulisper, dein sanguineus, posterius rursus paulisper serosus, sanis postquam promanavit, vasa demum clauduntur.

DXXXVI.

D X X X V I. Toto hujus operis (DXXXVI.) tempore quo, plus incitabilitatis subest, ac proinde, uniuscujusque moliminis initio, valentius agit stimulus, et plus pro rata parte incitationis creat. Qui minus dein usque ad finem valet, quo magis incitabilitatis usque consumitur; licet, donec haec, quatenus hunc stimulum respicit, prorsus exhauriatur, incitationis summae semper aliquid, sed minus usque adjiciat (XXII. append.). Eadem cibi, eadem potionis et omnium potestatum incitantium, operis ratio.

DXXXVII. Quod de stimulo, menstruum potente dictum est, ut omnibus aliorum stimulorum convenit effectibus, (DXXXVII.), ita ad universum menstruum, a principio ad finem, pertinet. Sic eorum initiis validissima stimuli vis propter ipsius novitatem et incitabilitatis, eum spectantis, integritatem, longe maxima est. Quo tempore exquisitus prae omnibus aliis amor sanus est, et a stimuli, eum concitantis, effectu, menstrua, si corpus valet, cum semel consummata sunt, justissime peraguntur,

raguntur, id est, neque deficiendo, neque superando, ad morbi modum deflectunt.

DXXXVIII. Post vero principia, jamque menstruorum officina satis constituta, propterea quod in hac, ut omnibus aliis actionibus, incitabilitas, aetate progredi-ente, paulatim deminuitur, vis stimu- latrix paulatim minus, et tandem nihil omnino, valet; igitur paulatim quoque muliebris amandi, et pro rata parte men- struandi, facultas, imminuitur, et prorsus demum extinguitur.

DXXXIX. Dum utraque facultas rela- ta (DXXIV.) sic a principio ad finem de- crescit; ita saepe, in gestatione, lactatione, menstruorum retentione justave suppres- sione, intermittitur. Quae intermissio du- bus in prioribus naturalis est, et secun- dae valetudini convenit; in retentione vel suppressione, morbi modum acquirit.

DXL. Quoniam stimulus, cum vasorum conformatione relata, menstruorum causa est, et haec ab illo pendet, ita stimuli rur- sus, eoque confirmationis, defectus, tam
ces-

cessationem, quam retentionem, aut justam demum suppressionem creat.

DXLI. An, ut perspirationis, intusve, sicut in faucibus, in canali intestinali, excretionis; ita menstruorum quoque, defectus, quandoque ad diathesin sthenicam acceptus referendus sit, hoc incertum est; quod exiguae vasculorum in cute et intestinis diametri, dum propiores, ob causam (LVII. ad LXII. CXII. CXIII.) relatam, ad hujusmodi contractionem, sunt; ita, tanta incitationis, tanta diatheseos phlogisticae, vis, quanta vasis, justum sanguinem trajicientibus, occludendis sufficiat, haud facilis animo conceptu est. Quae dubitatio hoc augetur, quod, tum in cessatione menstruorum, tum in omnibus retentionis quasi gradibus, ad justam usque suppressionem, cum nullum locale vitium subest, debilitantis causae manifesta sunt indicia.

DXLII. Ad quam rem, quae hoc maximi momenti est, quod recta curationis interest, et non explanata in principiis
hiatum

hiatum relinqueret, explorandam; ut viri quidam, ex amoris nimii, in muliere dilectissima, stimulo, ita per diathesin sthenicam, exarserunt, ut in amoris pro tempore impotentiam, contractis vasis seminalibus, incidere, et sanguinis missione curati sint; ita, praeterquam quod hoc rarum est, rara uterina patula vasa sic contrahi posse, ut suum humorem non trahant, non est verisimile. Quin et res verae reclamant. Leniri pro tempore cessantia vel deficientia menstrua, debilitatrice curatione, possunt; non etiam reduci, contra in majus retardari, solent. Sed esto menstruorum, primo quoque tempore deficientium, sanguinis abundantia et nimius stimulus causa; postquam haec, primo profluvio, et reliqua debilitatrice curatione, soluta est; an eadem deinde, morbi origo esse potest, quae, decem peripneumonias solvere valenti, purgatrici et debilitatrici curationi, obstinate resistit? Cumque quivis pariter stimulus, ac sanguinis abundantia, ad indirectam ire debilitatem nimio impetu possit; quid obstat,

quo minus, inani concubitu, deficientibus primum mensruis, idem etiam accidat? et in utroque casu atonia, manifestam debilitatem prae se agens, non nimius tonus, peccet? Ut peripneumonia, ubi sanguinis abundantia et diathesis sthenica longe maxima est, ex indirecta debilitate in hydrothoracem transit, cur non similis hic quoque causa similem trahat, effectum?

DXLIII. Deficientium igitur five ex parte, five ex toto mensruorum causa, est languens toto corpore, maxime in utero, incitatio, ex amoris stimuli, (DXXIV.) et quotquot eum adjuvant, defectu (DXXVI. DXXXVII.) sanguinisque penuria, pendens.

DXLIV. Quod ita se habere (DXLIV.); noxae in mensruorum cessatione relatae (ibid.), item in omni mensruorum defectu debilitatrices aliae, morbum quemque facientes; stimulan et corpus replens curatio tollens, antiphlogistica nocens, declarant.

DXLV. Mensruorum cessationi auxilia medentia sunt, cibus lautior, potio generosa,

nerosa, gestatio et exercitatio, viribus accommodata, crurum et femorum balneum, concubitus.

DXLVI. Eorundem supressioni medentur eadem; retentioni eadem quoque, sed minus valida, respondent.

DXLVII. Ubi morbi praeter solitum vis, five magnitudine five diurnitate, est, ad diffusibilem stimulorum decurendum opem est.

M E N O R R H A E A.

DXLVIII. Menorrhaea est, sanguinis ex utero, comitantibus omnibus astheniae notis, effusio, seu menstruorum copia, diurnitas, modum excedens.

DXLIX. Hunc morbum non sanguinis abundantia, non corporis vigor, sed illius penuria, hic confectus, faciunt. Noxae igitur, hoc malum creantes, sunt, cibus parum alens (CXXVIII.), idoneus (ibid.) parcior, aquosa potio (CXXX.), vel meracis id, quod eventu debilitatem creet, calor nimius, aut frigus (CXXI.), nullo stimulo

stimulo debilitare prohibitum (CXXII.), libido.

DL. Ejusdem (DLX.) remedia sunt, noxis contraria, cibus lautus, uber; potio merax; calor intra stimulatricem virtutem consistens; frigus, caloris stimulo et aliis citra rectam debilitatem cohibitum, concubitus justus.

DLI. Noxarum et auxiliorum, de quibus (DLX. DLI.) relatam est, effectus, ille morbi creandi, hic pellendi, et asthenicorum infelicitas, hanc rem confirmant.

E P I S T A X I S.

DLII. Epistaxis est asthenia; quam, praeter hujus communia signa, sanguinis e naribus profluvium sive stillicidium, sine vi a tergo, discriminat, omni aetati, sed prae caeteris juventuti rapidius crescenti, et infirmiori senectuti, molesta.

H A E M O R R H O I S.

DLIII. Haemorrhoidis, aliis astheniae signis addita, nota est, sanguinis ex ano vel circa hunc, profluvium.

DLIV. De utriusque hujus morbi noxis et auxiliis idem fere, quod de menorrhoea dictum est, dicendum.

DLV. Ex noxis haemorrhoeas creantibus, auxiliis tollentibus, et asthenicae curationis infelicitate, earum causa manifesta est; nempe, totius corporis, ex aliorum stimulorum, maximeque sanguinis, defectu, debilitas. Quae debilitas, dum universa vasa relaxat, tonumque eorum debilitat, ita laborantia prae caeteris sic adficit. Cujus rei causa est, quod illic, ubi gravius symptoma premit, causa potissimum, ex inaequalitate toties relata (XLIX. L. LI.), dominatur. Nec mirandum est, si per patula uteri, et sanguinem fundere solita, vasa, per haemorrhoidalialia pendula, et tenera narium, offensis facile patentia, nec non idoneo parum fulcro sustentata,

suffertata, potius quam aliis, sanguis profuat. Hic plethora, quae nulla est, nulla quoque opus est (CCXXXII.).

De Siti, Vomitu et Indigestione

E T

Affinibus alimentarii canalis morbis.

DLVI. Frequentissimus adfectus est, a siti incipiens, in vomitum desinens. Is saepe non longius his notis procedit, saepius gravissimos adfectus, ut nunc Dyspepsiam, nunc colicam, nunc podagram, nunc justas febres, et multa alia mala asthenica, prae se, veniens, agit. Longe plerumque ex imbecillitate est, modo lactationem justo longiorem, modo huic et gestationi adfuetarum apertam alvum, comitans.

DLVII. Sitis duplex origo (CLXXXIV. CLXXXV.), sthenica et asthenica. Quarum illa, e salis, cibi uberioris, caloris, laboris, et consimilibus, stimulis, nascitur; nunquam in vomitum, nisi quod rarius, et nunquam, statu sthenico manente, accidit, abiens; aqua frigida ut et omnibus auxiliis

auxiliis debilitantibus tollenda, sed huc nihil attinet.

DLVIII. Asthenica, de qua sermo est, ex pura semper debilitate, saepe indirecta, saepius recta, pendet (CLXXXV.); semper ad nauseam, qua crescente, ad vomitum, cumque hic paulo gravior est, ad acutissimum illum, quem ventriculi spasmus creat, dolorem, et reliquos, de quibus (DLXVIII.), relatum est, adfectus, sponte, recta, plerumque rapide, tendit.

DLIX. Noxae debilitatrices omnes sunt. Eventu debilitant, crapula, ebrietas, defatigatio, calor ad extremum nimis, graves animi adfectus, cibus, nimia cogitatio, an sanguinis, cum ea iam in penuriam (CCXXI. CCXXXII.), sthenica in asthenicam diathesin, transit, abundantia? Recta debilitando idem malum creant, frigus nullo stimulo correctum, frigida, cibi explantis parati; sanguinis, humorum, penuria (CCXXXII.), aëris puri defectus, anxietas, animi dolor, metus, eaque demum corporis imbecillitas, quae illis omnibus exoritur. Saepe ex mixta
origine

origine, mixto utroque noxarum genere, malum est. Nam, ut indirecta debilitas rectam, sic haec illam, in hoc pariter et omnibus casibus, excipiens, adauget.

DLIX. Hujus causae particeps non est, communium humorum corruptio, sive acredo, sive putredo nominatur; quia, manente vita, et agentibus in suos humores vasis, tam longe lateque tale humorum vitium, utpote quod sola humorum sub calore quies efficiat, grassari; et, nisi in extremis vasculis, et excernentibus meatibus, talem quietem per atoniam creantibus, item in canali alimentario, incidere, non potest.

DLX. Causa fitis (DLXVIII. ad DLXXII.) hujus est omnis astheniae communis, sed in faucibus et ventriculo, propter salivarium et aliorum excernentium meatuum atoniam, potissimum vigens.

DLXI. Auxilia sunt astheniae quoque communia, debilitatis in causa magnitudini accomodanda. In leviori fiti, spiritus vinosus Gallicus, similisve potio valida, uno aut altero cyatho tenus, epota, vel
quae

quae regula melior est, usque, donec adfectus extingatur, administrata, sufficit. Qui aut merax esse, vel cum calidae aquae perexiguo dilui, debet. Hic a cibo carnae naturae sequendus, dein aliis modice, et secundae valetudini convenienter, stimulantibus sustentandus, paulatimque ad consuetos medios et permanentes stimulos deveniendum.

DLXII. Cum sitis, ab his non restincta, protinus ad vomitum pergat; et huic mox crucians dolor supervenit, praeterque dolorem, ad intestina adfectus descendens alvum nunc fundit, nunc comprimit, alias solum fundit, alias solum comprimit; qui adfectus, ubi sine alvi duritie est,

D I A R R H A E A;

DLXIII. Ubi cum hac est, aut in ea sola consistit,

C O L I C A N O D Y N E,

DLXIV. Nominatur: Tunc ad potio-
nis relatae largiorem usum decurrendum;

quo minus ad spem procedente, ad opium et alios stimulos, etiam diffusibiliores, nulla mora pervolandum; primoque parto lenimine, juscula lauta, pura, adipis expertia, subinde infundenda, his totus canalis, cum cura perfundendus: Dein stimulantia reliqua adjicienda. Quorum in usu rectus inter recta et eventu debilitantia tenor, mediùsque ad unguem, servandus, semperque, ad sublatum funditus morbum, agendum.

DLXV. Eo necessario magis hoc in curatione praeceptum urgendum; quod, neglecto eo, vel vulgari purgatrice et debilitatrice curatione quoties fiditur, saepe perpetuus et justus morbus in locale vitium degenerat. Inter

AFFINES CANALIS ALIMENTARII MORBOS;

DLXVI. Praeter supra (DLVI, ad DLXVI.) relatos; non desunt alii, qui, cum iis similitudine et curationis natura comparati, hunc prorsus in serie locum sibi vindicant,

P U E R I L E S A D F E C T U S.

DLXVII. Pueriles adfectus hi sunt, salivatio repentina brevis; similis lactis sine molimine vomitus; viridis alvi dejectio; ejusdem alias compressio; utraque fere cum torminibus; quorum fere indicium est, genuum subinde versus ventriculum cum acerrimo vagitu subtractio. Quibus paulo graviora mala sunt

V E R M E S;

DLXVIII. Qui, columnae nasi turgore, crassitie, carpenti nares more, vultu decolore, hujus et reliquae cutis pallore, abdominis tumore, postremo vermium per alvum dejectione, dignoscuntur; item

T A B E S.

DLXIX. Cujus clariora signa sunt ubique macies, abdominis insolita moles, vigilia fere perpetua, vagitus flebilis, debilis, assiduus, saepe raucus.

DLXX.

DLXX. Hos omnes excitantes noxae cum asthenica quavis communes sunt ; scilicet, quaecunque ad corpus universum, maximeque canalem alimentarium, debilitandum pertinent : Cujusmodi hac aetate sunt, lac parum alens, aescens, inflans, nullus cibus, vel aquosus cum pane mixtus, frigus, humor, hic illius augens noxam, supra et infra purgandi consuetudo, gestationis justo minus, alieno tempore somnus, alieno cibus, et omnis corporis curatio, sordes, impurus aër, adpetituum naturae neglectus.

DLXXI. Auxilia sunt his omnia contraria ; lac alens, excitans ; cibi ter die quaterve, maxime ex lacte calido, jusculis carneis puris, haud imbecillis, mixto cum utraque materia polline vel ex hoc confecto pane ; citra sudorem nimiumve ruborem, et humoris expers, calor ; omnis omissa purgatio ; gestatio plurima ; sua somni, cibi, omnisque tenellorum corporum cultus et curationis, rite servata tempora ; mundities ; lavatio, frigidis temporibus non nimis, frigida ; purus aër,
sub

sub divo quam saepissime, in omni praeter madidam tempestate; ita prudens appetituum observatio, ut ne loci forte prurientis leniter scalpendi cura negligatur.

DLXXII. Haec praecepta (DLXXI.) lenioribus casibus (DLXVI.) conveniunt. Adversus (DLXVIII.) graviores ut eadem minime negligenda, sic alia subjicienda, sunt. Ubi viridis materiae dejectiones, fusa supra modum alvus, hujus durities, tormina, vexant; ad vinum merax, potionem spirituosam, plus minusve, prout occasio postulet, aut, si forte opus erit, non omnino, dilutam, decurrendum; plus jusculi relati, atque etiam lautioris, dandum.

DLXXIII. Quae si in his (DLXVIII.) malis parum ad sententiam, quod raro eveniet, procedent; in iisdem, certiusque in vermibus, certius etiam in tabe, cum relatis auxiliis stimuli diffusibiliores, ut opiata, moschus, erunt alternandi. Utrumque auxiliorum genus symptomatum vehementiae sic adcommodandum est, ut ne dando prius desistatur, quam totus morbi

morbi tumultus pellatur et salus reponatur; quod opinione, propter contrarium haecenus curationis genus adhibitum, concepta, longe facilius factu esse, cum magno miserorum hominum solatio, reperietur.

DLXXIV. Ex supra dictis, hos adfectus pueriles ex eadem prorsus causa fluere, eodem prorsus medendi consilio depelli, ac quamlibet aliam, sive jam relatam, sive mox exponendam, aetheniam, adparebit. Eorundem morborum infelix haecenus eventus non causae, sed curationis usu receptae pravitati, tribuenda. Quin et quamvis localia vitia, ut, in mesenterii obstructionem, tabes; in intestinorum inflammationem, tumorem, complicationem, omnis aetatis colica; in partis ibidem gangraenam, tam colica, quam diu neglecta diarrhaea, degenerant; ea nunquam fere infelicitas in recta primi mali, et matura satis, curatione, incidit: Quae contra, perversa hac, vel idoneae neglectu, longe plerumque nascitur. Ad eosdem canalii alimentarii morbos adfines (DLXI.) porro pertinent

DYSENTERIA ET CHOLERA.

DLXXV. De quibus omnia, quae de adfinibus illis, fere dicendum; nisi quod, si qua propria de iis observatione forte opus erit, ea, postquam ad graviores easdem perventum fuerit, illic comprehendetur. Iis omnibus consimilis naturae est, sed ita paulo deterioris, ut proximum locum infra eos mereatur angina, ab eodem non abhorrens canali. Cujus signa et medendi rationem supra (CCXII.) repete.

SCORBUTUS.

DLXXVI. Scorbutus aethenia manifesta est: Cujus praecipua signa sunt, nullum cibi desiderium, ejusdem fastidium, firmorum vivorum, pro simplicibus habitorum, laxitas; dimanans aliunde, maxime e gingivis, sanguis; alienus a labore voluntas, tristitia, denique omnium actionum languor.

DLXXVII. Noxae morbum creantes communes asthenicae sunt, hac forma prodeuntes. Frigus hic sed humidus, per maria septentrionalia, et similis temperiei australia, propriam morbi faciem fere producit. Quicum omnia alia debilitantia conferunt operam. Cujusmodi sunt, libertate, cognatis, propinquis, amicis, amissis, dolor; vitae praesentis horror; relictæ desiderium, disciplinae duræ metus; tranquillitas, ubi nihil agendum, recta; tempestas, ubi supra vires laborandum, eventu, debilitans; caro recens, sola alens, et valida, nisi nuper, negata; falsa, corrupta, ac ne recenti quidem ex plantarum genere, qualequale est; alimento correctæ, data; potio aquosa, vel imbecilla; ex pugna enavalis expectatione terror.

DLXXVIII. Haec omnia (DLXXIII.), quam non, ab una aut altera noxa, scorbutus, et angustiore, ut hætenus visum est, origine, pendeat, sed altius in multiplice debilitandi potentia situm, et veram astheniam esse, declarant.

DLXXIX. Quam rem (LXXIV.) tam vera, quam falsa, morbi curatio, confirmat. Quamvis enim omnes fere solitae noxae, ad scorbutum creandum, concurrunt; si tamen, quam facile, remotis illis, restituta terra, recens caro, sive cum oleribus, sive sine his, vinum, gestatio, exercitatio, solitum denique vivendi genus, morbum penitus fuget, respicitur; eum non solum aetheniam, sed minime gravem, esse, nulla dubitatio dabitur. Ejus per olera, radices, brassicam acescentem, et similia, curatio nuper jactata, quae, sine modo relatis auxiliis, debilitando malum exasperarent, e pervulgato illo errore tracta est, quo res verissimae, apertissimae, non cernuntur, falsissimae vel angustissime verae, pro iis apprehenduntur.

HYSTERIA LEVIOR.

DLXXX. Hysteria levior est aetheniae forma, saepe mulieribus, rarissime viris accidens; ubi venter murmurat ubi quasi globus intus volvi, ad guttur ascendere,
 VOL. II. S ibique

ibique strangulationem minitari, sentitur, et urina limpida redditur.

DLXXXI. Conspicuum hic symptoma spasmus est, non loco fixus, sed cursum relatum (LXXVIII.) peragens. Per accessiones adgreditur, magna plerumque temporis intervalla relinquens, saepe, nisi semel aut iterum, nunquam repetens.

DLXXXII. Accessiones opii dosibus exiguis usque, intra brevissima temporis spatia, redintegrandis, cito tolluntur. Intervalla, victu pleniore et administratione modice et naturaliter stimulatrice, a morbi periculo munienda sunt.

RHEUMATALGIA.

DLXXXIII. Rheumatalgia est asthenia, minus rheumatismum, sua sponte progredientem, quam nimiam ad eum medendum sanguinis et aliorum humorum profusionem, et debilitantiorem justo, curationem, subsequens; diathesi sthenica et inflammatione, hujus parte, in diathesin et inflammationem

tionem asthenicas, quarum haec illius quoque pars est, commutatis. Pro colore pallor cutem obsidet. Cibus solito minus adpetitur, motus involuntarij minuuntur, ubique debilitas, ubique torpor. Haecenus morbus longus intelligitur. Artus, ut in rheumatismo dolent, inflammantur. Ut haec longe frequentissima morbi causa est, ita is quandoque sine sthenico principio nimiaeque hujus solutione, contra debilitate pura, nascitur.

DLXXXIV. Causa morbi est solita cujusvis astheniae, in fibris musculorum, per totum summi corporis orbem infra cutem dispositorum, motricibus, potissimum vigen.

DLXXXV. Pessimae noxarum sunt, sanguinis penuria, frigus, maxime humidum, impurus aer, ita tamen, ut quotquot reliquarum debilitando agentium, forte admoventur, pro ea, qua quaeque incumbit, vi, suam ad malificium operam conficiant. E quibus nimia quies pariter, et deficiens, prae caeteris nocentior est.

DLXXXVI. Ut omnia ad salutem stimulantia

mulantia conferunt ; ita potentissime cibus alentior, fricatio, gestatio, exercitatio, vinum modice sumptum, frequentior, quam vehementior, quamque saepissime sub divo, morbo succurunt. Si rheumatologia e medicorum opprobriorum numero esse in confesso est, magis, quam haecenus intellectum, est ; opprobrium est ; utpote qui, in asthenico morbo idem prorsus curationis genus ac in maxime sthenico, vel etiam ad summam debilitantius, omni tempore usurpaverint.

T U S S I S A S T H E N I C A.

DLXXXVII. Tussis asthenica asthenia est, cumque hujus perpetuis signis, in frequentibus, quae tussis concitat, sputis, posita ; omnem aetatem, quam vel recta vel indirecta debilitas presserit, eoque senectutem, quam necessario debilitas indirecta premit, infestans.

DLXXXVIII. Eandem, in indirecta debilitate positam, creat, omnium stimulorum nimia, sive brevior tempore, sive magno vitae

vitae spatio, vehementia, illa per magnitudinem, haec longinqtate, rediens eodem (XXIX. XXX.). Quantum recta debilitas causa continet, omnium stimulorum defectus, incitabilitatem cumulandam relinquens, hanc astheniae formam, (XCII.), naturae, cujus vita coactus status est, sponte (CCCX XVII.) incidere finit.

DLXXXIX. Tussis igitur duplex origo est (CCXXXIII. ad cap. vii.). Quarum eam, quae in indirecta debilitate sita est, stimulus, qui nocuit, paulatim et caute, ad idoneum et naturalem deductus, (XXXIII. XXXIV.) solvit. Ubi recta debilitas in causa fuit, idem auctus usque, donec incitatio, quae secundam prorsus valetudinem causa contiuet, reponatur, (XXX. XLIII.) erit (CXXXIV. ad cap. vii.) saluti.

DXC. Quo vero rectae et indirectae debilitatis illustrior et patentior origo sit; si illius ultra legem remedia tenduntur, ecce iterum tiffim; si hujus, illico similis erit cētus (ibid.).

DXCI. Frequens vehemensque, cum sputorum copia, tussis pro loci in pulmonibus

bus vitiati certo semper habita est indicio. Id vitium sthenicae naturae particeps esse, et nunc phthisipneumoniam, nunc peripneumoniam notham, subesse, confirmare, judicabatur. Illic ulcus, vel, ut aiunt, et quod eodem redit, tubercula, causa mali; hic inflammatio, vel in musculis intercostalibus, vel diversa ab ea, quae, in vera peripneumonia, mali, ut opinantur, caput efficit, causa morbum continere, judicabatur. Nec quicquam praeterea, nisi, mucus, an pus, exspueretur, quaerebatur. Ad hoc dignoscendum praemia proponebantur.

DXCII. Verum, praeterquam quod nulla phthisipeumonia, nulla peripneumonia, ut aiunt notha (CCXXXV.), antisthenicis auxiliis soluta est; et illi paucis adhuc periculis factis, profuit, hanc, innumeris exemplis, et omnibus ubi tentata est, penitus sustulit, curatio sthenica seu stimulatix; adeo nihil sputorum, sive copia, sive species, valet, ut in febribus quibusdam, in aliis debilitatis morbis, omnis vitii localis prorsus expertibus, denique in hac ipsa,

sa, de qua sermo est, tussi, saepenumero violentius tuffiatur, plusque omnis formae, omnis speciei, quam in confirmata, et ad mortem in horas ruente, phthisipneumonia, fieri solet, sputorum rejiciatur. Qui tamen tumultus, sic haecenus formidabilis, paucis horis fisti, paucis diebus penitus solvi, potuit.

DXCIII. Et quis, plurimos esse, qui totam longamque vitam supra modum tuffiunt, et pro ratione spuunt, salvis tamen pulmonibus et instrumentalis omnis labis expertibus, ignorat? Quoties ipsa phthisipneumonia, peracto suo cursu, et in mortem denique terminato, pulmonum totam fabricam pariter, ac undeunde finita vita, sincerum, cultro explorantibus exhibuit.

DXCIV. Tuffiendi causa haecenus ignorata est. Ut sthenica (CCXXXIII.) tuffis, quae huc nihil attinet, ideo praetereatur; asthenicam continet, eadem, quae quamlibet astheniam, causa, in sputorum fonte, scilicet, arterioliis exhalatricibus et mucosis, quarum rejectus, et stagnationis
mora

mora spiffatus, humor, exputatam materiam conficit, vehementior.

DXCV. In hac tuffi pariter ac fthenica (CCXXXIII.) ferofus et mucofus humor in bronchia potiffimum confluit. Quae eum tantisper perferunt, donec onere diftenta ferre amplius nequeant. Moleftus ftimulus incitabilitatem in loco laborante, eoque per univerfam fuam fedem (CCXXXV.), commovet, incitationem concitat. Tuffis exoritur, et fuam caufam, collectos humores, (CCXXXVI.) rejicit.

DXCVI. Hic morbus femper ftimulantibus prius, dein etiam vafa replentibus, auxiliis (CCXXXVI.) eft curandus. Si indireceta debilitas nocuit, ftimulandum tamen, fed paulo minus ea ftimuli vi, quae morbum fecit, primum; dein minus etiam; mutataque fubinde ftimuli forma, minus adhuc; donec ad gratos naturae ftimulos, fecundiffimae valetudini convenientes, defcendatur (CIII.) Sic ebrietas, quae extremum fuum ftadium non abfolvit, fic omnis intemperantiae forma, curanda eft. Si receta debilitas obfuit, haud paulo facili-

or erit curatio: Scilicet, magis magisque, donec ad eandem incitationis metam, ad quam in indirecta debilitate, descensum est, adscendatur. Hac ratione phthisipneumoniae principium, item medius ejus cursus, hac peripneumonia notha, quin et omnes juniorum imbecillitas, et

P E R T U S S I S

DXCII. Adgredienda sunt. Pertussim contagiosa materia comitatur, magnitudine variat, sed ita tamen, ut sthenica eam curatio, morbi magnitudini aptata, certo tollat. Fabula coeli, vel loci, mutatio, neci vomitus, est.

C Y S T I R R H A E A.

DXCIII. Cystirrhæa is astheniae modus est, in quo ad astheniae communia, et tussis asthenicae (LXXXV.) propria, mucus, nullo intus dolore, nec adfectus interni indicio praeunte, urniam turbans, accidit.

DXCIV. Quantum hic perpetuus morbus est, ut atoniae respondens laxitas pariter, ac in aliis auctarum excretionum casibus tollatur, praeque caeteris, secundae valetudinis stimuli, adcuratius paulominisrentur, oportet.

PODAGRA VALIDIORUM.

DXCV. Podagra validiorum astheniae facies est; ubi, post luxuriam et desidiā, quae jam inveterarunt, jamque eventu debilitant, maxime, postquam his noxis recta debilitantes recens superadditae sunt, dyspepsia vel diarrhoea, vel utraque potius conjuncta, cum perspirationis cohibitae signis manifestis, praecedit; dein inferiores artus prius languent, mox articuli minores, fere semper alteruter pes, inflammatione, si non ei nova arte resistitur, gravissima, dolentissima, et, si cum futuro morbo confertur, brevissima, corripitur.

DXCVI. Hic morbus dyspepsia luxuriosorum, id est, ab indirecta debilitate pendens, adpellari; dyspepsia, pro eodem recta debilitatorum

debilitatorum morbo, utpote cui omnia podagrae praeter inflammationem incidant, haberi, potest. Adeo enim in morbis nomina nihil valent; ut non solum hi, de quibus modo verba facta, sed et asthma, hysteria, colica, et plerique morborum, ex insigniore canalis alimentarii tumultu, titulos fortitorum, eadem prorsus medendi via, pariter prohibeantur et solvantur, Quae quidem causa est, quod illius canalis morbis podagra mitior adnumerata est.

DXCVII. A parentibus proli tradita labe, eoque hereditariae vocabulo celebrata, fabula, vel hujus doctrinae fundamentum (X. ad cap. iii.) nihil. Divitum filii, qui rei paternae hereditatem, podagram simul, excipiunt. Exclufi illa, hac quoque, nisi ipsi forte mereantur, excludundur. Quin et, si duo tantum morbi (LXVI. ad cap. vii.) strictiore sensu, sunt, vel omnes hereditarii, vel nulli, sint necesse est. Illud supervacuas noxas (LXVII.), quas omnia posse constat (ibid.), proponit; utque igitur absurdum est, ita verum esse hoc fatendum

tendum. Stamina, vel firmorum simplicium moles, in prima nostri conformatione, sic dantur (LXII.), ut alios crassities, tenuitas alios, insigniat. Quae staminum varietas, si potestates incitantes, a quibus omnia vitae pendent (XXVI.), rite dirigantur, suam, quaeque, valetudinem, suae naturae congruam, satisque commodam, recipit, si, directis, incitatio, stimulis, unicuique conveniens, aptetur. Licet Petri patrem affligerit podagra, non adficiatur quoque Petrus necesse est, propterea quod is, idoneo vitae genere, id est, aptata staminibus incitatione, paternum effugere malum potest didicisse. Postremo, si podagra idem morbus ac dyspepsia est (DCVI.), ab iisdem noxis oritur, iisdem auxiliis tollitur, solumque, quo discrepare videri potest, symptoma, scilicet, inflammatio, leviuscula tantum morbi pars est, (XLVIII. ad cap. v.) ab eadem origine pendens, iisdem auxiliis cessura; quid de utraque, et non de utraque, distinctiones referunt? Nihil praeterea per eas proponitur, quam certam staminum texturam
certis

certis morborum, quae nullius momenti sunt, formis, ita favere, ut, aptata flammibus incitatione, etiam eae prohiberi aut tolli possint?

DXCVIII. Noxae, podagram creantes, sunt, primum eventu debilitantes, non subito, nec ante vitae plerumque meridiem, scilicet, (XXXV.) aetatis annum, efficaces. Cibus lautior, nimia quies, plurimum; potio minus, valet. Huc omnia, quotquot ad vitam deterendam, incitabilitatem consumendam, pertinent, operam conferunt. Sed prima accessio prius vix incidit, quam recta debilitantes noxae indirectis accesserint. Quae, facto morbo, ad eum reducendum, indirectis multo potentiores, sunt. Imprimis nocent, inedia, cibi ex plantis parati; eoque magis quo imbecillior, e qua constant, materia est. Farinaria, quae minime tuta sunt, minus radicibus, hac minus oleribus, obstant, pessimi fructus sunt. Omnis in potione noxa imbecillitatis et aciditatis rationem sequitur. Frigida potui ad sitim, vigente diathesi et accessione propinquante, sedandam

dam data, protinus nauseam, vomitum, alias ventriculi, caeterique canalis, turbas, concitat, et accessionem iustum maturat. Purae frigidae noxam mixtum acidum auget. E potionibus validis, ex hordeo, quae fermentatione parantur, nempe variae cerevisiae, vina alba praeter madeirense; inter rubra aquitanum, destillatae, dilutae mixto acido, potiones, omnia memorabilius obsunt. Utque quies primam accessionem, ita fatigatio, maxime ambulandi, futuras omnes accelerat. Ita nocet omni tempore sanguinis penuria, ut, posito quamvis in plethora morbo, nemini detrahendus ille visus sit. Supra purgatio mala, infra peior; peior etiam utraque arte mota. Consimile malum omnis illa humorum jactura sic trahit, ut, arte quaeque, quam sponte, sit nocentior.

DXCIX. Una excipienda est, scilicet, genitalis humoris profusio; quae, licet, naturae sponte, non arte fiat, adeo podagrisci sunt ei lusui dediti adeoque viribus alios superant, ut in ipso accessionis dirae tumultu ei non

parcant. Is in praesentia conatus non sentitur, sed protracta aetate, renovato saepius morbo, cum magno malo demum perfititur. Ardor, eventu debilitando, damni aliquod, plus recta frigoris debilitas, infert. Inimicus aër impurus et ruptus cogitandi tenor, inimicior cogitandi contentio. Deficiens adfectuum stimulus noxae majori est. Magna moles, saepe mediocrem hanc podagram in maximam, caput obsidentem, vitae insidentem, mortemque inferentem, vertens.

DC. Somnus longus malus, rectam debilitatem, dilatis vigiliae stimulis, creans; longe nocentior brevis, e prioris diei stimulis superstitem fatigationem et indirectam debilitatem, relinquens. Saepe, postquam satis somno corporis superiora recreata sunt, expectatus jam inferiores artus languere, et somni plus requirere, perfitiens, cubile repetere, et suam somni partem parum refectis membris imperitare, cogitur. Si brevi somno torpentem frigus excipit. Quanta luxuria est omnia, quae frigori patuerunt. id est, totum sum-

num corpus, item femora, sed ante omnia crura pedesque, inflammationis, accessione praesente, sedem, alias debilitatis summae participem locum, vestis stragulae, nondum refrigerantis, calore refovere, somnique, qui deest, necessarium stimulum complere.

DCI. Ad intervalla producenda, et accessionem prohibendam, omnia noxis contraria sunt auxilio. Haec sunt, cibus lautior, uberior, sed intra stimulatricem potentiam subsistens, eoque carneus, rejecta e plantarum genere petita materia, vel parcissime permixta, potio valida, non refrigerata; ubi nullum morbi periculum prope est, quo tempore frigida aqua ei, qui bene comedit, tuta est, non acido mixta, non aescens, non, inter potandum turbidius fermentiscens; gestatio; citra sudorem magisque fatigationem, exercitatio; sanguinis, cui, cibo et motu modo relatis quantum fieri potest, consulitur, abundantia; nulla humorum jactura; rarus, si intalibus id fieri potest personis, concubitus; temperies mediocris, inter directam pariter,

ter; et eventu debilitatem, perstans, nec in utramvis partem inclinans; aër purus, ergo munditiae, ergo sub divo consuetudo; cogitandi tenor, tanto melior, quanto felicior; sic excitatus animus, ut nec immaniter exardeſcat, nec inaniter stupeſcat, et quam maxime tranquillus ſit; mediocris ſomnus, potius ad longiorem vergens, eoque magis, quo dururnior morbus, longaevus magis laborans, ſit: Denique ſomnus eo uſque perſtet, donec quam maxime vegeta vigilia ſit (CCXXVII. ad cap. viii.).

DCII. Ex ſupra dictis (DXCV. ad DCII.) podagram validiorum non ipſam quoque validam, ſeu ſthenicam eſſe, nec a corporis vigore, plethoraque, quod vulgo haëtenus creditum, pendere; ſed manifeſtam ſthenicam, reliquorum ad hanc pertinentium caſuum inſtar, manifeſta fide deprehendi; et non antiſthenica, ut haëtenus placuit, ſed ſthenica, medendi ratione, bonis ominibus tractandam eſſe, conſtat.

DCIII. Quod haecenus medicos ut podagrae causa decepit, erat, in plerisque podagricis ex vitae genere firmorum simplicium mole, corporisque saepe robore, vigoris et sanguinis abundantiae species. Qui, boni homines, nunquam vigorem et sanguinis abundantiam, infitam sua sponte animalibus proprietatem non esse, sed ex alienis rebus, in dies et horas, pendere (X. XI. XII. XIII.), reputarunt. Si quis igitur, cui, magna firmorum simplicium moles forte contigit, cui victus idoneus abunde non defuit, quique sic, ad. XXXV vel XL aetatis annum sese habuit, repente omni victu per decem dies privetur; et pusio bibedalis, macer, gracilis, opipere epuletur; an illum in inopia plethoricum tamen et vegetum futurum; hunc insolita copia factum, qui inanis ante forte fuit, inanem permanfurum, tibi probabile erit? An, doctrinae fundamentum, quo nihil ipsos esse nos, et ab alienis potestatibus prorsus regi, confirmatum est, obliviscendum? An circa quadragesimum, annum vel etiam postea,

postea podagricus, qui XX annos supra modum stimulos omnes subiit, aut eo, qui parcius vixit, aut ipso se XX ante annis, plenior et vegetior habendus? Quae, quaeso erat, podagricos cum expertibus podagrae, et non ipsos secum, contendendi, necessitas?

A S T H M A.

DCIV. Asthma asthenia, haecenus medicis incomprehensibilis, est; ubi communibus astheniae signis additus spiritus difficilis, incertis temporis spatiis, saepe inaequalibus, nullo praeter solitum sputo accessiones comitante, repetens.

DCV. Eadem fere hic, quae in podagra leniore profunt obsuntque. Eodem modo prohibentur et tolluntur accessiones.

S P A S M A.

DCVI. Spasina quoque ex astheniae causibus est; ubi saepe ex dolore, saepe ex ebrietate, haud raro sudore et aestu macerante,

rante, modo carpi, modo poples alteruter
 quilibet denique extrinsecus locus, ex in-
 ternis partibus nunc ventriculus, nunc
 aliqua in intestinis pars, est ubi, vesica uri-
 nifera, adficiuntur. Idem, non noxis in-
 directis contentum, e rectis quoque, ut ine-
 dia, vomitu, alvo praecipite, aquae praeter
 consuetudinem potione, nascitur.

DCVII. Ad tollendum hoc malum ;
 cum lenitatem, quae hic intelligitur, non
 excedit, corpus univcrsum mediocribus
 stimulis roborandum, offensa quaeque
 maxime urgens tollenda, gestatio, exerci-
 tatio, non vires superans, exequenda. Sae-
 vior morbi natura sub tetano mox expo-
 netur.

A N A S A R C A.

DCVIII. Anasarca astheniae forma est,
 quam aqua inter cutem manifesta, corpus
 exterius tumefaciens, sine suffusae in inte-
 riora signis, insignit.

DCIX.

DCIX. In curatione roborandum corpus, ibique maxime, ubi summa cum atonia laxitas, nempe, in cute, est. Huic consilio calor stimulan, fricatio, aër purus, ficcus, victus alens, stimulan, cortex peruvianus, conveniunt. Nullus intus adfectus in causa est; ut hinc scias, quod symptomata curationi relatae cedunt.

COLICODYNIA.

DCX. Colicodynia aetheniae forma est, graviorque colicanodynae vis; in qua ad communia debilitatis signa, horum gravitas major, dolorque circa umbilicum torquens, cum ventris alicubi, saepe immani, dolore, quandoque tumore, extrinsecus deprehendendo, superadduntur,

DYSPEPSODYNIA.

DCXI. Dyspepsodynia est aethenia, dyspepsanodynae signis, in epigastrica regione dolorem et ventriculi morsum adjiciens,

ens, et saevum imprimis morbum exprimens.

HYSTERIA, GRAVIOR.

DCXII. Hysteria gravior major astheniae lenioris vis est, ubi praeter illic relata, animus mobilis, varius, sopor, convulsio, et magna cum epilepsia similitudo, conspicienda, sunt. Huic contrarium, quod hypochondriasi, favet temperamentum; sanguineum vulgo dicitur, et opportunitatem firma simplicia humidiora, laxiora, creant.

PODAGRA IMBECILLIORUM.

DCXIII. Podagra imbecilliorum, quae validiorum auctior est, ea est asthenia; in qua longior, ac tandem nulla, inflammatio, gravior, pertinax, ac summus tandem, communis adfectus, evadunt; sub finem demum omnia fere debilitatis signa, omnem astheniae

astheniae formam praestans, et phlogosin quandoque falsa specie referens.

DCXIV. Ut canalem alimentarium ad deficientibus morbis, supra relatis (DLVI. ad. DLXXVI.), sic his quoque (DCXI. ad DCXV.) communis magna ex parte natura est, nec ab illis, nisi majore vehementia, diffidet. Insignia maxime symptomata sunt aut spasmus, duobus prioribus (DCXI. DCXII.) et podagrae affectibus adhaerens, aut spasmodico-convulsivus status, reliquos duo (DCXIII. DCXIV.) discriminans. Sed neque haec inter se vera natura differunt; utpote quae non solum a debilitate, sed propemodum quoque pari, ut noxarum et auxiliorum similitudo documento est, pendeant. Plenissimam spasmi et convulsionis explicationem supra (CLXXXVIII. ad. CXCIV. CXCIV. ad. CCI.) repete.

DCXV. In omnibus vitanda omnis inedia, fatigatio, humorum detractio, acida, acescentia, frigus, debilitantes sive recta sive eventu animi adfectus, ex mentis actione debilitas, impurus aër. Omni-

um curatio stimulatix fit necesse est. Ubi levior eorundem dein quisque adfectuum est; jusculum bubulum et similia lauta, partem diluendo, partim in imbecillo ventriculi statu, ubi firmior materia recipi nequit, alendo, stimulando, et corpus sustentando, dein, recuperatis viribus, firmior cibus carneus, cum modica portione diluta, vires demum firmando, sufficiunt. In majore morbi vehementia, ut juscula non ommittenda sunt; ita portio valida merax danda: Cumque omnis hujus forma, faeviente malo, deficit, ad opium, moschum; alkali volatilis, et aethera decurrendum, haec largissime subministranda; acida et fermentantia omnia cavenda.

DCXVI. In salutis intervallis debilitantia omnia fugienda, cujusmodi fatigatio, inedia, frigus, calor nimius, sunt; et, accessiones non per insitam naturae vim, sed hominum culpa, repetere pro certo et explorato habendae. Ecce laetum, et, praeter omnium haecenus opinionem, nuncium! Ipsius podagrae accessionum repetitio non necessaria est. Sed, cautis offensis
relatis,

relatis, in quamvis longitudinem repelli; cumque aegrotantis culpa supervenit, duabus saepe horis, semper fere totidem diebus, tolli, et valetudini omni ex parte consuli, potest. In iisdem omnibus similis vehementiae morbis, quoties quivis stimulus longiore mora minus jam valere coepit; ad alium, et ab hoc ad alium etiam, et sic per omnium orbem (XLI.), eundum.

H Y P O C H O N D R I A S I S.

DCXVII. Hypochondriasis asthenia est; ubi, cum dyspepsiae signis, ventris murmure, inflatione, et molestia, morbo major aegrotantis opinio est. Ad quem viam faciunt, firma simplicia sicciora, idque temperamentum, in quo adfectuum animi pigrities est, excitatorum demum vehementia, diurnitas; tum fixior, et alicui rei aut studio nimis incumbens, haud facile alio traducenda, mens; summum corpus siccum, asperum, crinium et oculorum nigrities.

DCXVIII. E definitione relata hypochondriasin astheniam esse constat; utpote

quam dyspepsiae signa, ventris murmur, et inflatio comitentur; adfectuumque animi pigrities, item cogitandi contentio, isque firmorum simplicium status, cui magna stimulantis operis vi, qua incitatio satis pariat, parta seruetur, opus est, morbi cursum insigant.

DCXIX. Quoniam simplicium firmorum status, natura datus, et immutandus arte, est (LXII. LXIV.), solumque medenti, certam incitationis vim certae illorum naturae aptare, consilium (XXVI.) permittitur; perinde ac in hoc morbo. Igitur (CCCIII.) cibi, potionis, caeterique stimuli, in hypochoonriasis curatione, parandi sunt. Hilaritati, conviviis gratis, iuinere variatoque rerum conspectu, consulendum; equo, quo occupatior hoc regendo infidens sit, vehendus; studia et omnis cogitandi materia saepius mutanda, varianda. Vinum generosum, ad ventriculi et intestinorum symptomata levanda, dandum. Cui si minus cedent, diffusibilia, ut opiata, pro tempore, ad magnum subito levamen adsequendum, inculcanda; dein
ab

ab iis paulatim, prout naturalibus magis et consuetioribus stimulis jam sustentari vires queant, recedendum; tenebrae, malus aër, vitanda; lux, hujus puritas, et omnia vivida, quaerenda; nunquam hypochondriacus quisquam, ne delirans quidam, irritandus, sed omni ratione demulcendus.

H Y D R O P S.

DCXX. Hydrops anasarca est, cum visceris alicujus tumore, plerumque, saltem initio, aliquem prae caeteris locum, magisve quovis alio, incessente, nullo localis adfectus indicio, dolore vel molestia, praecedente.

DCXXI. Hydropis causa, quantum haec collectam aquam spectat, hac facile, nulla alia doctrina omnino, explicabilis est. Communis enim cum toto corpore debilitas, scilicet, laxitas et atonia, in extremis arteriolis rubris, et, quae ab his protinus continuantur exhalatricibus, item in absorbentium venarum principiis, potissimum
viget,

viget; et, ex eodem vasculorum genere, saepe in aliquo corporis loco prae caeteris, urget.

DCXXII. Ut omnes offensae debilitatrices ad hanc pariter, et quamlibet aliam astheniam creandam, pertinet; itae eae maxime hic valent, quae genus vasculosum praesentius urgent. Hinc, ut in peripneumoniae in hydrothoracem transitu, potentissima noxa sanguinis profusio, et, calefacto supra modum, simulque defatigato, et siti ardente, corpore, largius et avidius hausta frigida. Cujus in omni debilitate, nullo sequente stimulo, vis nocens satis ante (CXVII. ad CXXII.) superque explicata est. Sed et, in hoc casu, patefactis omnibus vasis, aqua ad debiles maxime fines perfluens, his diffluens, nec prae copia ab exhalatoribus in absorbantia, omnis trajici potis, in vincinum quodque cavum colligitur. Hinc urgentis, hunc morbum symptomatis, initium.

DCXXIII. Ad hanc astheniam pertinent omnes effusiones aquosae, quae a locali adfectu non proficiuntur, sed in pura posi-

tae debilitate sunt. Eoque, si quando alia quaevis astheniae forma, sive curandi vitio, sive aliis noxis, in hujusmodi effusionem procurrens transit; omnis ea justus hydrops habendus; duoque tantum morbos perpetuos esse, et distinctiones haecenus receptas inanes, recordandum. Sic tam alias male, quam sanguine detracto, epilepsia, paralytis, podagra, quin et ipsa peripneumonia, debilitatrice nimis curatione in recitam, vel sibi permissa, et, non debilitato fatis corpore, in indirectam versa debilitatem, saepe hydrope vero clauduntur. Contenta locis vitia, quae pro remotis hydrophis causis habentur, inter localia vitia tractabuntur.

DCXXIV. Expofita hydropis natura, minime curatio, dummodo recta fit et fatis matura, tam desperanda; quam, ubi localis cum effusione simili adfectus, et perpetuus morbus, sine discrimine confusi sunt, videri debet. Si nulla intus molestia diu ante effusionem fuit, et morbus subito magis, et post manifestas noxas debilitatrices, incidit,

incidit, et primae curationis parti cedit, spes salutis erit.

DCXXV. Praeter commune astheniae medendae consilium; hoc in universa vasa, maximeque circa fines eorum, circa absorbentium venarum principia, quae insignius laborant, praecipue dirigendum est. Auxilia quoque solita sunt, victus quam maxime alens, quam maxime stimulan; fluens prius, si firma prae ventriculi debilitate materia recipi nequit; dein etiam haec; unaque cum utraque potio valida, ut vinum quam optimum, liquor saccharinus fermentatus, modo merax, modo dilutus. Quibus, diutius adhibitis si morbus resistere perstabit, ad opii formas fugiendum. Hac ratione, cum nondum eo magnitudinis effusio processit, ut localem adfectum, nullo communi incitationis statu mutandum, efficiat; haec aequae facile, ac quaelibet ejusdem magnitudinis asthenia, solvi potest.

DCXXVI. Cum autem in cavum amplum aliquod magna aquae copia jam confluit; ea saepe cathetere demisso protinus auferenda,

auferenda. Quo facto, firmato, quam maxima cura vacuefacto cavo, viribusque vino, potione valida, stimuloque diffusibiliore, consulto, ad administrationem (DCXXVII.) relatam redeundum. Quae si nunc quoque frustra fuerit; aut morbus, ante perpetuus, in localem degenerasse, aut ab initio localis fuisse, judicandus.

E P I L E P S I A.

DCXXVII. Epilepsia asthenia est; quam insignientes notae sunt, mens paulo hebetior, sensus obtusiores, dein summo opere imminuti, vel pro tempore deleti, varia corporis convulsione comitante. Quae accessiones dein incertis spatiis repetere, et in spumam ex ore volutam desinere, solent.

DCXXVIII. Ut omnes noxae debilitatrices hunc morbum, sic sanguinis et aliorum humorum, jactura, Venus immodica, adfectus animi, quales metus, terror sunt, inquietas in magnis ingeniis, in stupidis deficiens, cogitatio, prae caeteris creant. Haec, quae primam pariunt accessionem, deim facilius reducunt;

reducunt ; praeterque ea, quaedam sensus insolita vi adficientia, nonnunquam ingrata, quandoque, ut ciborum quorundam, ut ipsius rosae, odor, gratissima, eodem spectant ; eodem spectare venena quaedam dicuntur.

DCXXIX. Sed symptomatum species, fallacissima res, et, nisi noxarum ea creantium, et auxiliorum tollentium, natura et effectu spectatis, incomprehensibilis. Ad praesentem de venenis nodum solvendum, et, an venena perpetui morbi, an vitii loco contenti, sint, constituendum ; utrum ea vitium in aliqua parte, quale atrae epilepticae in aliquo inferiorum artuum puncto causa est, vel in ventriculo, vel in cerebro, creet, quod auxiliorum, incitationem mutando medentium, virtuti resistit ; an per incitationis mutationem omnia symptomata vel leniantur, vel tollantur, considerandum. Si illud in causa est, adfectus localis habendus. Si hoc verum est, pro perpetuo morbo et aesthenia vera, sed magna, judicandus. Denique multa perpetuorum morborum symptomata dissimilia

milia ab eadem origine, multa similia a diversis, aliud ab alia, esse; multa localia cum perpetuorum propriis magnam similitudinem habere; et epilepsiam alia, apoplexiam et quosdam præterea perpetuos morbos, falsissima specie referre, non est obliviscendum.

DCXXX. Ad huic morbo occurrendum, tam alia debilitantia, quam ea, quae praesentissimae noxae sunt, vitanda. Vasa, cibo quam alentissimo, et ad sanguinem creandum potentissimo, replenda; veneri moderantius indulgendum; hilaritati et animi tranquillitati studendum; acribus studiis abstinendum, modicus cogitationis tenor inveniendus, omnia quae sensus turbant, cavenda. Victu quam stimulantissimo, exercitatione vires recreante, Peruviano, si accessiones praesentiri possunt, paulo ante proximam quamque, cortice, item vino et diffusibilibus auxiliis, robori consulendum; media nimio et deficienti somno vigilia servanda; stimulan calor admovendus; nimius pariter et frigus fugienda. Quam purissimus aër,

qualis sub divo, non humidus, est, quaerendus. Fricatione et munditiis summum corpus, quibus motus voluntarii instrumenta, cum animali capitis potestate conjunctissima, foveantur, excitandum.

DCXXXI. Quod, ad solvendam epilepsiam, id est, omnes accessiones ex toto prohibendas, attinet; summi momenti quaestio, raraque perpetuos morbos spectans, hic occurrit; scilicet, an, ut podagrae, quam, nisi nuper, nunquam quisquam ex toto prohiberi posse ratus est, epilepsiae quoque, radicitus prohibendae, solidaeque valetudinis praestandae, sit facultas? Quod, ut nondum pro certo factum est, ita, haud ancipitem ejus spem promittunt, curationis aethenicae non major in hoc, quam aliis aethenicis casibus, infelicitas; contrariae in plerisque, sicut sanguinis profluviis, rheumatologia, febribus, et relata modo podagra, felicitas; nihil in epilepsiae, quantum perpetuus morbus est, noxis novi; nihil a reliquis diverfi; manifestum e stimulis diffusibilibus, nondum probe tamen adhibitis, accessionum.

accessionum lenimen; et asthenicae mendendi viae perpetuum damnum; postremo non minor hujus cum reliquis asthenicis, quam earum inter sese, quae certa et explorata est, rationis similitudo.

P A R A L Y S I S.

DCXXXII. Paralyfis asthenia est, ubi, cum reliquis solitae debilitatis indicis, saepe cum apoplecticae accessionis aliquanto, subito plerumque motus alicubi corporis, est ubi, sensus, imminuntur; Quae levior et brevior in salutem, gravior et diuturnior in apoplexiam et mortem, desinit.

DCXXXIII. Ad paralyfin creandam pertinent solitae epilepsiam et apoplexiam facere noxae; praeterque eas, omnes astheniae cujusvis communes, recta, eventu, debilitatrices; magna generis nervosi per stimulos justo diffusibiliores commotio, magis corporis circumferentiam, ubi motus voluntarii instrumenta potissimum sita sunt, interiora et cerebrum minus, adficiens; quae in ebrietate, gulositate, et
 omni

omni intemperantiae genere, manifesta est; item deses vitae genus, quod plerumque cum iis noxis copulatur, eodem omnia pertinent.

DCXXXIV. Jam coeptam, ut eventu pariter et recta debilitantia, servant; ita.

DCXXXV. Ad medendi consilium; quod idem prorsus, ac in epilepsia est, propterea quod causae vis summo corpori propius adhaeret (DCXXV.), igitur praecipua auxilia sunt, ut supra in epilepsia dictum, ea, quae, maxima summi corporis roborandi facultate, pollent; cujusmodi fricatio, gestatio, exercitationis id, quod vires ferant; quo languens in musculorum fibris incitatio, praesente opere, suscitetur; item idoneus calor, aër purus, eoque, quantum maxime fieri potest, sub divo. Postremo, sicut omnia, stimulatrice virtute praedita, quo aequalior, quod in omni curatione summi momenti est, et ubique incitatio, ad secundae prorsus valetudinis normam, vigeat, minime debent omitti; ita in extrema illa, quae tantam motus voluntarii impotentiam praestat, debilitate,

um

quia, praecipuum impellere symptoma summopere interest; igitur opii, cujus virtus plurimum in summo corpore potest, plurimo, urgendum, donec aliquid reducis motus initium pariat; dein, nullo reliquorum stimulorum adjumento neglecto, sed simul aut in serie, quo potentior simul et aequalior communis effectus fit (CCCIV. ad. CCCXII.), adhibitis omnibus, morbi radix convellenda.

DCXXXVI. Eo debilitantia et humores detrahentia cavenda sunt, quod non vigor, non abundantia sanguinis, sed hujus penuria, defectus illius, in causa est.

A P O P L E X I A,

DCXXXVII. Apoplexia est asthenia, duasmodorelatas (DCXXVII. DCXXXII.) causa et curatione, referens, symptomatum specie, quae nullum veri discrimen edit, differens. In qua, praeter ei cum his et reliquis astheniis communia signa, subito sensus, animi vis, mentis actio, motusque, voluntati parentes, imminuuntur; spiritus, sed

sed cum stertore, superest, arteriarum pulsus debiles sunt, et omnis sub imagine somni profundi peragitur accessio. Raro hic morbus ante proVectam, saepius confecta aetate, incidit.

DCXXXVIII. Grandia nec bene plerumque formata laborantium capita, breves crassaeque cervices, sunt. Utque recta et eventu debilitantia, sic haec praecipue, morbum creant. Ex eventu debilitantibus, maxime valet, cibi, potionis, desidia, luxuria, jam stimulante & vasa replente cursu peracto, vere debilitans, et penuriam humorum creans. Utque utrumvis debilitatis genus altero semper, eoque indirectum recto (XXXIV. XLVII.), intenditur, ita id in hoc casu memorabiliter evenit. Hinc antisthenicae curationis adeo exitialis in apoplexia vis, ut saepe non tertiam, nunquam fere quartam, accessionem superari pro regula sit receptum.

DCXXXIX. Epilepsiae, paralyseos, et apoplexiae, causa est omnis astheniae communis, in paralyfi, nisi initio et sine, caput minus, in altera utraque graviter, adficiens,

in omnibus, voluntarii motus instrumenta, perturbans. Quae perturbatio, five motus deletur, five minuitur, five in convulsione auctus videtur, eodem redit, et a debilitate, sicut ante (CXCI. CXCVIII.) explicatum est, pendet.

DCXL. Idem quoque, quod per totam hanc morborum formam obtinet, medendi consilium est, in partes gravius laborantes auxiliorum vi potissimum, quantumve fieri potest, directa. Ad prohibendas igitur undique formidabiles, et periculi plenas, accessiones; quantum huius mali particeps indirecta sit debilitas, quantum cum hac directa concurrat, item grandis aetatis naturale opus, recordandum. Itaque nimius omnis stimulus sic, ut corpus tamen roboretur, et recta debilitas caveatur, fugiendus; stimulatorum via modice et accurate insistendus; antiphlogistica velut exitio futura vitanda; et, si quae stimulorum formae, five longo, five nimio usu, suam ad naturae normam facultatem incitatricem perdididerunt, iis aliae, quas incitabilitas, nondum iis detrita, recipere adhuc

huc potest, suffiendi; scilicet ciborum, potionis, stimulorum diffusibiliorum, genera in orbem commutanda, et, in usurpati recentius cujusque defectu, ad jamdudum omisso recurrendum.

DCXLI. Tres, de quibus agitur, (DCXXVII. DCXXXII. DCXXXVII.) morbi e plethora, caput impetente, cerebrumque comprimente et nocente, nasci, vulgo creduntur. Sed, praeterquam quod plethora nusquam, ubi credita est, existit (CCXXII.); quo modo extrema, qua hi morbi, incidunt, aetate, vel interdum in epilepsia debiles et famelicos pueros adficiendo, sanguis abundare (CC.) potest? An in his cibi, qui solus sanguifica materia (CXXXI.) est, inopia, in illis jamdudum vigor praeteritus, sanguinis abundantiam, et non contra penuriam, creet?

DCXLII. Ut non plethora, ad eosdem excitandos morbos, sic neque sanguinis aut feri super cerebrum effusio, pertinet. Haec fatis quidem frequens est, sed ultimus eventus, non prima causae origo. Quin et similis effusio omni vasorum ex
magna

magna debilitate laxitati communis subest.

T R I S M U S.

DCXLIII. Trismus tetanus minor est, contento maxilla inferiore vicinisque locis spasmo. Hic rarus adfectus sine aliis aequae conspicuis est; utpote formidabile febrium vulnerumque symptoma. Idem, ubi hoc fit, sub febribus tractabitur, ubi illud, maline localis, an perpetui morbi fit, quaeretur.

DCXLIV. Quia nunquam protinus post adactum vulnus, sed, hoc vel fanato, vel interposito satis magno temporis intervallo, solet accidere; igitur, aut e dolore magno, moratoque, qui semper plurimum debilitat, aut ex ea, quam antisthenicae curatio solita creat, debilitate, aut e caeca in generis nervosae materia labe, nascitur.

DCXLV. E debilitate esse, fidem faciunt, omne spasmi genus semper in debilitate positum (CLXXXIX. DXC.), nulla

tetani, qui idem prorsus adfectus est, magnitudine tantum differens, (CXCVII. CCXXVIII.) origo alia, denique hujus, pariter, et aliorum omnium spasmodum, curatio stimulatix felix, infelix antisthenica, Cætera huc attinentia, si qua reliqua sunt, sub tetano deinceps exponentur.

T E T A N U S.

DCXLVI. Tetanus asthenia est, eoque semper recta vel eventu debiles adficiens; ubi, modo conscia mente, modo non, nunc laborante spiritu, nunc immuni mali, totum corpus, vel cervix, et vicinia tantum, alias antrorsum, alias retrorsum, curvantur, et a rigido spasmo tenetur.

DCXLVII. Tetanus frigidiorum locorum, ut Europæ septentrionalium, rara, hujus meridionalium calidiorum frequentior, in ardente plaga frequentissima, proles est. Rarus, qualis apud nos est, vix consuetam aliis communibus morbis debilitatem, sequitur; contra fere semper ex insolita illa, quam lacerans vulnus, fractis ossibus, efficit,

efficit, debilitate, ejus, quae ante fuerit, vel in curationis cursu, forte incidit, debilitatis summam intendente, nascitur. Ad frequentiore, magisque etiam frequentissimum, qui plagae ardenti familiaris est, concitandum, potentissimae noxae debilitatrices, plurimaeque, si non universae, concurrunt. Ex his longe potentissima est intolerabilis, exercitationem aut laborem subeuntibus, quos solos fere, maximeque servos, infestat, ardor. Hinc, vel sub minimo quoque motu, fatigatio, sudor; e sudore sanguinis, et aliorum humorum, penuria, paritur. Ex omnibus his toto corpore, ac proinde in ventriculo, languor. Languente ventriculo, pusillum cibi desiderium, isque, qui alia humorum penuriae causa est, vel non accipitur, vel rejicitur. Haec omnia, ut et mentis pariter et corporis quietem, in tali rerum statu inevitabilem, summa toto corpore debilitas subsequitur. Cumque maxime offendens noxa, ardor, caput prae caeteris locis, et motus voluntarii, sive circa hoc, seu diffusa magis, instrumenta, premat; ea causa est, quod

urgens,

urgens maxime symptomata, spasmus, sedes relatas (XLIX.) occupet.

DCXLVIII. Quemadmodum tetanus ab omnibus debilitantibus noxis, aliter alia, plus minusve valentibus (CLIII.), concitatus, omnium astheniarum instar, a debilitate causa continetur; et omnes astheniae ab auxiliis, totum corpus sic incitantibus, ut partem laborantem quam maxime moveant, auferuntur; sic eadem tetani, quantum quantum ignorati, ratio est, eadem in eo naturae simplicitas apprehenditur. Quod si summis hic auxiliis opus est; ea res non totum morbum in spasmis positum, totam ejus sedem laborantes esse musculos (XLIX.), ostendit, sed ingentem ubique debilitatem, in illis, quam pari alio loco, majorem, lege relata, (XLIX.), demonstrat.

DCXLIX. Ex supra relatis (CLIII. CLIV.), postquam tetanus incidit vigetque, et, clausis trismo dentibus, ad imbecilliores, minusque potentes, cibi, potionis, et similes alios, qui in minoris debilitatis morbis saepe satis ad salutem sunt, stimulos,
nec

nec aditus nec usus est; ad potentissimos igitur protinus, et quantum maxime diffusibiles, decurrendum; hosque dare nulla copiae, ne ipsius opii, ratione habita, donec totus tumultus sedabitur, non cessandum. Medicinam dandi et morbi finis idem.

FEBRES INTERMITTENTES.

DCL. Cuivis febrī intermittenti communes sunt, saepe post aliquam e vicinis paludibus vel simili soli vicini statu labem, saepe e solo frigore, alias calore solo, cum utramque temperiem noxae asthenicae communes, commitantur, acceptam, accessiones, frigore, calore, et sudore, constantes; post mali pro tempore solutionem vel remissionem cum exasperatione memorabili repetentes; in frigore manifestam debilitatem declarantes; in calore fallacem vigoris speciem prae se ferentes; vix unquam, certam ad amissim redeundi horam, servant; sed citius in majore morbi vi, serius in minore redeuntes; haud raro remittentem, immo et continuam, formam,

in

in cursu suo paulatim adsumentes; et, e contrario, nonnunquam sine cura, saepius imperfecta curatione, in quintanas, septanas, nonas, sextanas, octonas, decanas, ante morbi finem transeuntes.

DCLI. Quae febris hujusmodi (DCL.) quarto quoque die, quartana ideo dicta, quam, quae tertio, repetit, idcirco tertiana nominata, mitior est, et haec, quam quotidiana; quae sic, quod quotidie redit, adpellatur. Pejor morbus in remittentem aut continuam formam degenerat, quam dilatis accessionibus, interposita intervalla producat; formaque et typo cujusque febris datis, universum genus in calore coeli, quam frigore, frequentius simul et saevius est.

DCLII. Hoc febrium genus toto frigore in debilitate positum esse; symptomata, noxae excitantes, et curatio, sive prospera, sive contra, declarant.

DCLIII. Incipit morbus et accessio quaequae a sensu frigoris, summo caloris desiderio, tremore, corporis tremebundo succussu, pallore, cutis aridae contractione, tumorum,

tumorum, quae forte ante fuerint, deminutione, ulcerum exsiccatione, mentis inopia, inconstantia, quandoque delirio, sensus hebetudine, animi languore, motuum voluntariorum torpore, animi pariter et corporis, ne ab intervallis quidem sejuncta inertia, denique manifesta universarum actionum debilitate.

DCLIV. Si terror, horror, cucumeres, melones frigidi, fames, crapula, cibi concoctu difficilis materia, ad accessiones jamdudum intermissas reducendas plurimum posse, explorata sunt; si in frigidis locis, ubi frigus potissimum offendit, male vestita, famelica, et labore fracta, plebecula sola fere morbo implicatur; si in calidis orbis plagis ii prae caeteris, qui debilitantibus omnium generum noxis maxime patuerunt, eodem corripuntur; si in humidis locis lautioris victus genere et genialibus poculis curati, immunes morbi evadunt, aquae potores et parciores victu attenuati eum in primis experiuntur; cae omnes res, quam hic morbus non a calore et humore solis, sed etiam a frigore,
nec

nec ab utrovis solo, sed ab omnibus noxis debilitare solitis, solito omnium astheniarum more, pendeat, ostendunt.

DCLV. Porro, si omne purgationis genus, quoties ejus periculum factum est, haud ambiguae noxae esse deprehenditur; si sanguinis detractionem vix quisquam sanus vel tentavit; si, ante deprensam Peruvianum et similis operis cortices, variae potiones validae satis feliciter adhibitae sunt; et nunc quoque omni cortice stimulos diffusibiles longe plus posse, quin et illum saepe deficere, hos ad salutem efficaces esse, compertum est; ex hoc quoque argumentorum genere reque certa, nihil in hoc morbo a reliquis astheniis diversi esse, sed noxis excitantibus, causa, et curatione, prorsus iis convenire, solidissime convincitur. Quod si symptomatum specie differt; id nullam naturae differentiam, ac ne quidem insolitum quicquam ostendit; utpote cum omnes astheniae relatae, quantumvis eaedem esse demonstratae sunt, similiter tamen inter sese differant, nihil usquam

quam veri habeant, nihil doceant symptomatica. Nam ab eodem secundae prorsus valetudinis statu quemadmodum eadem prorsus actiones sanae profluunt; sic illo, vel ut augeatur, vel ut imminuatur, ejus causa, mutato, actiones a sanarum norma in omnes species ita mutantur, ut nihil tamen in causa, sicut vulgo creditum est, diversi, nullam nisi magnitudinis, differentiam indicent.

DCLVI. Sic quod spasmus, convulsio, tremor, inflammatio ex imbecillitate, sanguinis profluvia, cibi sublatum desiderium, fitis, nausea, vomitus, et reliqua quotquot sunt, ab una et eadem causa proficiscuntur, unoque et eodem auxiliorum opere solvuntur; ac ne in morboosi status serie quidem ita debilitatis gradus exprimunt, ut ullus inde sumendus ordo videatur; id omne modo dictum confirmat, et per rationis similitudinem, febrilem quoque statum, modo majoribus, modo vix conspicuis, apyrexiae intervallis, quod et aliis plurimis morbis usu venit, interstingui, non ex causae proprietate, sed

causae variante vi, demonstrat. Si febres modo febrilem impetum intermittunt, modo remissius faciunt, modo, hoc minus evidenter praestando, prope continuato impetu procedunt; an in his momentis a podagra, quae nunquam pari impetu procedit, sed subinde remittit, saepe, salutis aliquo intervallo relicto, saevius dein repetit; an ab asthma, cui idem prorsus accidit, ulla re cujusquam momenti, differunt? Et quid in dyspepsia, in vomendi saepe vehementia, et reliquorum signorum saevitia, quam summi leniminis intervalla intercurrere, consuetius est. Eandem habet prorsus pertussis, eandem tussis ipsa rationem. Denique quotuscumque omnium sive sthenicorum, sive asthenicorum, morborum est, cujus impetus morbosus ab initio ad finem idem permaneat? Nullus est. Nam, ut vita in omnibus ejus statibus semper potestatum excitantium actioni respondet, et tam periculum morborum, quam hi ipsi, pro minore justo vel majore illa, superveniunt; ita morborum, postquam acciderunt, cursus eandem normam sequitur,

modo

modo intenditur, modo remittitur, modo pro tempore interrumpitur; perinde ac in hoc febrium genere.

DCLVII. Quarum causa est, omnium astheniarum, sive febrilium, sive non febrilium, communis; sed ita directa, eoque modo insidens, ut, post aliquot horarum intervalla, febribus omnis vis abscedat, vel imminuatur. Quod ideo fit, quia noxae excitantes pro eadem ratione vel removen-
 tur, vel lenius incumbunt; uno verbo pro tempore augetur incitatio. Variantium typorum materia varians non est causa. Quo enim modo, si id ita esset, idem casus omnes aliquando intermittendi, dein remittendi, dein prope continuandi formas, et contra, percurreret? An quae singulas formas facere fingitur materia, ad alteram formam faciendam in eam materiam, quae huic necessaria ponitur, mutatur? An, vapor, vel, ut aiunt, effluvi-
 um ex animantibus submissus, qui typhum quemvis, eoque Aegyptiacum, creare creditur; ubi hic in intermittentem et remittentem naturam vertitur, etiam in inqui-
 namentum

namentum palustre, quod eam formam efficere judicatur, una commutantur? Potiusque, quae quamque primum fecit materia, ea permanens alienae formae origo evadit? Si hoc forte placeat, quomodo eadem causa diversos effectus edat? Si illud, quid, quoties forma febrilis mutatur, toties ejus causam, materiam, quoque mutari, quod ulla ratione recipi possit, indicium est? Inquinamenta non in causa esse jam ante demonstrata. Effluvium, seu vapor animalium, pariter a causae ratione abesse mox evincetur? Quin et nullam aliam, intus receptam, materiam hic aut ubivis, offendere, solamque incitationis mutationem omnium morborum toti corpori communium originem perpetuam esse, valedissimis argumentis convictum est.

DCLIX. Ut in accessionum reditum inquiratur; huic febrium formae proprium non est, ut pyrexia, vel adfectus communis, post ejus pro tempore solutionem, redeat; idem podagrae, quoties salute reducta, morbus redintegratur, usuenit,

et

et ob eandem quidem causam. Quemadmodum enim per roborantia repelluntur hi morbi, sic per debilitantia, quae prima eorum origo fuere, reducuntur. Sic, ubi sibi morbus permittitur, ubi debilitatrice curatione tractatur, pergunt redire; ubi cortice Peruviano, certiusque vini formis, et diffusibilioribus stimulis curatur, et ea curatione, quoad vires profus firmentur, non desistitur, nunquam redintegratur.

DCLX. Tertianae Scotiae verna, sine medicinis, procedente tempore, calore prius lecti, dein, adveniente aestate, solis, in intervallis cibis et potione modica, trium fere mensium spatio, decedunt. In locis omnibus propius meridiem admotis saepe cortex Peruvianus, cum ei tota curatio creditur, frustra est, nec nisi perquam diffusibilibus auxiliis tolluntur.

DCLXI. Frigoris maxima debilitas, caloris minor, sudoris qui in salutem pro tempore desinit, minima, est. Hinc in leni morbo quemadmodum frigus maxima noxa est, ita jucundus lecti solisve calor, ejus effectum paulatim adimit, paulatim vires

vires elicit. Eodem cor et arteriae paulatim concitata, majore demum in perspiratoriis suis finibus vi fuscitata, nocentissimo symptomate sublato, calorem, dein sudorem, restituunt.

D C L X I I. Ubi major morbi vis est; haec (D C L X I.) frustra habentur, et, nisi validissimis auxiliis adhibitis, pro intermissionibus, in remissiones tantum, vel etiam obscurissimas has, quae continui morbi speciem dant, admissis equis irruit.

D C L X I I I. Et quoniam in omni morbi vi morbus eo repetit, quod aut non minor ejus vis, minoribus, aut non major majoribus auxiliis sistitur; danda igitur remedia tum ante frigus, tum in hoc, tum toto apyrexiae tempore ad proximam accessionem, perque etiam hanc, et post eam, continuanda. Postremo, ut in omni alia asthenicorum morborum curatione, a maximis stimulis, prout minoribus et naturalibus magis corpus jam sustentari poterit, paulatim recedendum.

D Y S E N T E R I A G R A V I O R.

DCLXIV. Dysenteria gravior asthenia est; in qua praeter communia totiesjam relata, dolores in intestinis, tormina, dejectiones innumerae, mucosae, interdum sanguineae, stercoris naturalis plerumque expertes, saepe post contagionem accidunt.

C H O L E R A G R A V I O R.

DCLXV. Cholera gravior, communibus cujusvis astheniae signis vomitum et dejectiones inter se cum magna violentia alternantes, et e biliosa plerumque materia constantes, adjicit.

S Y N O C H U S.

DCLXVI. Synochus est typhus mitissimus, isque, qui praecipue in regionibus aut temporibus frigidioribus incidit, quadem symptomatum cum synocha similitudine, sed falsa, pro hac initio, medicos fallens.

TYPHUS SIMPLEX

DCLXVII. Synochus est, qualis hic calidioribus regionibus aut temporibus adparet, sed aliquantulo gravior, satque tamen simplex.

CYNANCHE GANGRAENOSA

DCLXVIII. Typhus est, simplice paulo gravior, cum eruptione in cute, et faucium inflammatione, rubente, tumente, et crustis mucosis albescentibus, et ulcera tegentibus. Anginae, supra relatae (CCXII.), finis hujus morbi vim exaequat superatve.

VARIOLA CONFLUENS

DCLXIX. Typhus est, ex indirecta debilitate potissimum suboriens. Cui magna variolae discretæ eruptio, inflammationis localis perpetua toto corpore crusta, praeiens, locali gravique stimulo sthenicam in asthenicam diathesin, inflammatorium

rium in gangraenosum adfectum, vertit, stimulatrice vel antisthenica curatione, sed tali tamen, qualis indirectae debilitati (CIII. ad. CVII.) convenit, administrandum.

TYPHUS PESTILENS ET PESTIS.

DCLXX. Typhus pestilens morbus asthenicus summae, vix ipsa peste excepta, debilitatis est; ubi summum corpus primum arefcit, pallefcit, callefcit, contrahitur, dein, maximeque sub finem, humescit, maculis, colliquente sudore, digeritur, vibicibus, interstinguitur, dejectiones simul colliquent; ubi ventriculus primum nullo cibi desiderio, dein fastidio, nausea, haud raro vomitu, premitur; ubi alvus primum durefcit, dein, ut dictum, colliquescit; ubi mentis actio primum immittitur, dein parum cohaeret, tum, et saepe immanissime, delirat; ubi animus dejicitur, tristitia et moerore conficitur; ubi motus voluntati parentes mature im-

minuuntur, dein ita delentur, ut suis musculis aegrotans sustentari in lecto, quin subinde superne in inferius delabatur, nequeat, et sensus vel hebescunt, vel praeter naturam acuti sunt. Denique urina, ster- cus, spiritus oris, et omnia excrementosa, male in primis olent.

DCLXXI. Similibus pestis notis incipit, procedit, terminatur. Ad quas utique carbunculi, bubones, et anthraces, accedunt. Quae hic frequentissima sic fiunt, ut illinc tamen non ex toto, quin aliquando accidant, aliena sunt (CCXIX.).

DCLXXII. Contagiosa materia interdum typhum, semper pestem, comitatur. Illa communis naturae, vel qualis in qualibet orbis parte accidere periclitatur; haec certae regioni, nempe orientali Europae, et Asiae occidentali, a Turcis possessae, propria existimatur.

DCLXXIII. Quod ad contagiosam typhi materiam attinet; humorum corruptio minus ad eam accepta referenda; neque calor tantum, quantum solet, culpanda; nam frigus aequè ad effectum (CXV. CXXI. CCLXI.)

et

et quicquid pariter ac calor, five recta, five, ut is, eventu, debilitat, pertinet. Per eam debilitatem in extremis vasis, intus, extrinsecus, eoque prae caeteris, in canalis alimentarii, et perspiratoriis, humores stagnant, stagnando sub corporis calore in alienam illam naturam, quae latiore sensu corruptio, incertiore putredo, dicitur, degenerant.

DCLXXIV. Ut horum omnium morborum (DCL. ad DCLXXIV.) causa eadem, quae non febrilium, subest, nempe, debilitas; hoc tantum, quod maxima est, quae cum vita nec diu tamen, consistere potest, differens; ita

DCLXXV. Et medendi consilium idem, quod reliquis astheniis, sed haud paulo quam in iis, quae multum leviores sunt, adcuratius. Respicienda igitur in curatione sola debilitas est, auxilia stimulantia seu antisthenica sola danda, nec ullo medendi discrimine, nisi quantum aut recta aut indirecta debilitas requirat (CIII. ad CX.), opus est.

DCLXXVI.

DCLXXVI. Eventu debilitantia sunt, eruptionis in variola confluenta gravis et localis, toties frangens vires, stimulus, item ebrietas, calor, vel diu continuatus luxus. Ad quas noxas, sic indirecte debilitantes, reliquae omnes plus minusve accedere possunt.

DCLXXVII. Cumque raro accidat, ut aut recta aut indirecta debilitas sola noceat, tertius igitur casus datur, ubi utrique simul pungnandum sit.

DCLXXVIII. Recta debilitantes noxae notae sunt, scilicet, frigus, tenuis victus (CXVII. CXXVIII.), sanguinis et aliorum humorum detractio, corporis, mentis et animi (CXXXIV. CXXXVI.) quies, impurus aër (CXXXIX. ad. CXLVII.).

DCLXXIX. Quae utraque cum debilitando agant; ita eorum nonnulla septica esse, et fermentando nocere, ab antiseptis, seu fermentationem sistentibus, auxiliis solvenda; et ex illis calorem, ex his frigus, vinum, corticem Peruvianum, et acida, esse, (CCLIX. CCLXI. CCLXVIII.), cave credas.

DCLXXX. In lenioribus casibus, ubi debilitas recta, ut in intermittibus locorum frigidorum,

frigidorum, maximeque vernis, nocet, item in synocho, typho simplice, et ipsa peste miti; vix vino mero validior stimulus requiritur, et caetera curatio sic, ut saepius jam in lenioribus asthenicis malis monitum est, administranda.

DCLXXXI. In gravissimis febribus, cujusmodi, in calidioribus orbis regionibus plagive, remittentes, item typhus gravis, ubi pestilentialis est, sunt, item in dysenteria et cholera eorundem locorum gravissimis, et in ipsa peste gravissima, quorum omnium adfectuum causa recta fere debilitas est, vel in lenioribus iisdem ab initio morbis, jamque, ob veram neglectam, aut malam adhibitam curationem, pessimam in cursu naturam nactis; a summis diffusibilibus stimulis, cujusmodi opium, alkali volatile, moschus et aether sunt, protinus et exiguis dosibus, sed saepius repetitis, incipiendum; dein, reducto robore, firmatoque per ea ventriculo, ad cibum, potionem, gestationem, aera purum, hilaritatem, postremo solita vitae officia, perveniendum.

DCLXXXII. Ubi indirecta magis debilitas offendit, ut in intermittentibus aut continuis magis febribus, ab ebrietate concitatis, atque in variola confluyente, eadem usurpanda remedia sunt, sed inversa mensurae ratione. A summis igitur dosibus, eique stimuli, quod morbum fecerit, magnitudine proximis, curationis exordium sumendum, dein ad minores usque decurrendum, quoad, ut ante (CCCVIII. ad. CCCXII.) consuetis et naturalibus, quales, in secunda valetudine bene adhibentur, vires tolerari queant.

DCLXXXIII. Ut in utroque casu aliqua mensurae ratio proponatur; in recta debilitate, ubi incitabilitas abundans non stimuli pro tempore multum recipit (XXV. XXVI.), denae vel duodenae laudani guttae, quarta quaque horae parte, donec somnus ad eum, qui hoc diutius caruit, adveniat, primum dandae, post somnum, cum jam aliquid vigoris, tam eo quam medicina partum, et jam nimiae incitabilitatis aliquantum detritum, est, duplum adjiciendum, et sic paulatim, donec
min-

minoribus et naturalibus stimulis contineri salus queat, adaugendum.

DCLXXXIV. In indirecta debilitate, CL guttae continuo largiendae; dein minus minusque ad eundem, qui modo (DCLXXXIII.) relatus, finem superaddendae. Utraque haec mensura adultis fere viris, minus ineunte et proventa aetate, convenit. Quin et habitu, vitae consuetudine, locique natura, et hominum proprietatibus, regula porro variat.

DCLXXXV. Et, quoniam solus diffusibilium stimulorum usus tum solum respondet, cum, consuetis et naturae magis congruis praefidiis, servari vita nequit, sanguinisque copia, et reliqui stimuli, cito perficiendae valetudini necessarii, fiunt; igitur etiam ab initio cibus carneus, si non firmus, quia is neque recipi, neque digeri potest, at fluens tamen, jusculorum forma, protius dandus, et cum omnibus medicinae diffusibilis dosibus alternandus; dein paulatim, redeunte vigore, firmi primum perexiguum aliquid, dein plus usque ingerendum, et reliqui stimuli, suo quisque tempore, inducendi; donec tota
 curatio

curatio in communem valetudinis secundae administrationem, ubi medicis minus praeceptis opus est, terminetur.

DCLXXXVI. Ubi mixtum magis ex utroque debilitatis genere malum est, hae curationis partes pro portione erunt miscendae.

DCLXXXVII. Contagio, quae vel nihil solitarum noxarum effectui adjicit, vel eodem opere, et hoc minime magno, nocet, non aliter moranda, quam ut tempus, quo corporis foraminibus, una cum humore perspirabili, discedat, detur, eoque, quod nihil consilio adjicit, quoniam id stimulando perficitur, perspirationi consulatur.

DCLXXXVIII. Postremo humorum in extremis vasculis corruptioni, non eam recta tollentibus, humorum statum mutantibus, rebus, sed in firmorum incitabilitatem agentibus, incitationem ubique corporis, eoque in laborantibus vasculis, augmentibus, obviam eundum.

DCLXXXIX. Jam tota descendens incitationis, a peripneumonia ad pestem,

a morte per indirectam, et ad eandem per rectam, debilitatem inducta, serie ita percurfa ; ut haec nova scientia, si non elaborate, non affabre, non summo artificio, perfecta est, at primis saltem lineamentis descripta, et quasi rudis statua, quae deinde poliatur, omnibus membris aliquo modo formata, et universa perpetui operis ratio comprehensa, videatur ; ad locales deinceps morbos transeundum.

PARS QUINTA, ET NOVISSIMA;
MORBI LOCALES.

C A P. I.

De morbis localibus.

D C X C. Morbi locales (V. V I. VII.) in quinque partes, naturae ordine, dividuntur; quarum partium prima instrumentalium morborum est, ubi nullus toto corpore adfectus, nisi in loco prius offenso, sequitur. Quod vitium locis minus, ut vulgo dicitur, sensibilibus, magis incitabilitatis expertibus, accidit.

D C X C I. Altera pars morborum quoque instrumentalium, in locis, five intus, five extra, perquam sensibilibus, plurima incitatione praeditis, occurrit; ubi vitii localis effectus per totum corpus, per universum genus nervosum, dissipatur; et plurima symptomata, iis, quae
communium

communium morborum propria sunt, similia suboriuntur.

DCXCII. Tertia pars est, ubi perpetui morbi symptoma, ab aucta vel imminuta incitatione primum pendens, eo magnitudinis pervenit, ut amplius incitationis expers, nullis, hanc corrigentibus, auxiliis moveri possit.

DCXCIII. Quarta pars eorum est, in qua contagio, extrinsecus admota corpori, per totum hoc dimanat.

DCXCIV. Quinta pars, admotis venenis, et per universa vasa dimanantibus, sic exoritur; ut haec non protinus, non ab initio, vel ad augendam vel ad imminuendam incitationem, pertinere; sed, in partes, aliud in aliam, incidentia, harum varie texturam offendere, perque hanc offensionem, reliquo dein corpore tumultuari, intelligantur.

C A P. II.

Prima instrumentalium morborum pars, ubi nullus adfectus, nisi in loco offenso, sequitur.

DCXCV. Quod ad primam morborum localium, instrumentalium, partem, attinet; offensae, quae eos pariunt, sunt, aut continuitatem vulnerando, rodendo, venenando, solventes; vel partem, contundendo, comprimendo, nervos distendendo, disturbantes.

DCXCVI. Continuitatem solventes offensae sunt, quicquid caedit, quicquid pungit, quicquid, tormenti bellici vi, in corpus altius immittitur. Acria et venena alio modo solvunt continuitatem.

DCXCVII. Ubi quaevis harum offensarum levius superficiem dividit, et ad imam cutem vix, aut non omnino, penetrat; ad leviusculum hoc vitium solvendum, aëre et frigore secluso, et irritante materia
vitata

vitata, nihil amplius opus est. Nam solus cuticulae usus est, per propriam ei insensibilitatem, utpote quae prorsus firmum simplex fit, et omni incitabilitate careat, aërem et nimiam omnem, vel deficientem, temperiem, item rudem quamvis materiem, quae omnia firmis, sive extra, sive intus, vivis, inimica sunt, arcere.

DCXCVIII. Ubi superficies igitur, sive caedendo, sive venenatis animalculorum morfibus, sive quovis acredinis genere, sive ustione, textura sua laeditur, ibi emplastrum tenue, mite, oleosum, satis in auxilium est.

DCXCIX. Divisio igitur phlegmonarum in phlegmonen et erythema inanis est, et a veri, tam in causa, quam in curatione, cognitione seducens. Nam, quantumvis causa, ut aiunt, remota, et sede, item specie, differunt; quoniam aëris et aliorum (DCXCVII.) stimulorum seclusio ad curationem efficax est, eademque prorsus curatio convenit; ideo eandem quoque causam, id est, eandem omnium horum adfectuum naturam, esse sequitur.

D C C. In contusione, compressione, nervorum distentione, eadem fere auxilia sunt; praeterque ea, quiete et blandis ac tepidis fomentis opus est.

DCCI. In tota hac adfectuum parte vis quaedam naturae, ut in universis morbis, salutem, (X. ad XIV.) molitur. Haec apud medicos pervulgata vis medicatrix est. Sed in hoc casu nihil aliud, quam in morborum communium curatione accidit. Si idonea auxilia adhibentur, sanatio in utroque morborum genere sequitur. Si illa negliguntur; continuitatis solutio in adfectum pejorem usque, dein in gangraenam, seu partis mortem, degenerat. Nihil igitur aliud hic, quam in communibus morbis, accidit. Incitabilitas, seu vitae proprietas, qua vitae actiones efficiuntur, ubicunque vita, sive in parte, sive toto corpore, laeditur, cum res externae in incitabilitatem agentes, admoventur, salutem procreat. Incitabilitas, his rebus adfecta, id est, incitatio, tam in partibus, quam toto corpore, firmiter statum regit. Quodque
ad

ad continuitatis solutionem atinet; omnibus firmis, five vivis, five mortuis, communis inter se cohaerendi & coalescendi proprietas est.

C A P. III.

Altera morborum localium pars.

DCCII. Alterius partis morbi sunt, gastritis, et enteritis, item sanguinis, in idem subsequente inflammatione, profluvium; denique in quolibet loco, perquam sensibili, ex adacta vulnere, commovens totum corpus inflammatio.

DCCIII. Praecipua gastritidis symptomata sunt, in ventriculi regione dolor, ardor, altius situs, omni esca, potione omni, &, quicquid intus adsumitur, eo crescens, anxietas, singultus, vomendi cupiditas, assumptorum repentina rejectio, pulsus brevi debiles, citi, celeres, duriusculi, facti.

DCC.

DCCIV. Noxae excitantes, et continuitatem solventes, sunt stimulantia caedendo, pungendove, vel acria rodendo, agentia. Cujusmodi sunt piscium officula, vitrum contritum, vel piper cayenense, et similia.

DCCV. Vulnus aut rosionem earum noxam sequentia subsequitur inflammatio. Cujus, in perquam sensibili ventriculi natura, effectus est tumultum relatum (DCXCI.) toto corpore diffundere. Ardor dolorque, ab omni inflammatione non separabilis, item anxietas, inflammationis proles, sunt: quarum haec propria magis ventriculo est, ut ejus familiari sedi. Et pulsus tales evadunt, quales relati, propterea quod, omnis rudis, fixi, et permanentis stimuli, proprium est, debilitare, eoque magis, quo plus incitabilitatis inest. Hinc in exterioribus corporis locis, minus incitabilitate praeditis, inflammatio satis magna, minime pulsus, minime corpus communiter, tangit; cum tamen ibidem, si quis sensibilior locus est, ut unctione latius deleta, item insinuata infra unguis violenter spina,

na, par ubique corporis tumultus suboriatur. Quod prius (DCCI.), dicto, scilicet, quo abundantior incitabilitas sit, eo minus stimuli perferri posse, convenit. Inflammatio hic idem valet, quod ingens vini copia, idque vini, quod assuetos adultos opprimeret, recens nato puero data.

DCCVI. Facilis dignotus morbus est, tam a signis relatis, quam, et haud paulo certius, a nota noxarum (DCC.) assumptione; perque hoc praeterea signum, quod, ut supra dictum, sine similibus, vix aut non omnino, interiora et clausa viscera corripit inflammatio.

DCCVII. Cum hic localis morbus sit, et non, communium instar, ab aucta aut imminuta incitatione pendeat; igitur his conveniens medendi consilium, scilicet, auctam imminuere, imminutam augere incitationem, neutiquam ei convenit. Contra, nisi communis morbus forte conjungitur, nihil aliud faciendum, quam ut, blandis mulcentibus liquoribus immixtis, tener locus a rudi contactu defendatur, et tempus, quo inflammatio cursum peragat,

detur ; et, si mature in auxilium medicus vocetur, materia nocens diluente potione abluatur.

ENTERITIS.

DCCVIII. Enteritis adfectus localis est, ubi dolet abdomen acute, distenditur, et circa umbilicum quasi torquetur, ubi vomitur, et alvus pertinaciter adstringitur, et pulsus tales sunt, quales in gastritide.

DCCIX. Noxae, enteritidem excitantes, eadem prorsus sunt, quae gastritidem excitare dictae sunt : Scilicet,

DCCX. Simili prorsus modo, ac in gastritide, suboritur inflammatio, eoque facilius, quo ventriculo magis intestina sensibilia, quod notum omnibus, sunt. Hinc quoque similiter toto corpore tumultus diffunditur.

DCCXI. Abdominis dolor acutus ab inflammatione pendet. Eiusdem distentio et alvi compressio retenti stercoris proles sunt. Eadem vomendi causa ; nam prohibito propter obstaculum motu peristaltico

staltico solita via deorsum procedere, inquietus is natura sua sursum recedit; utpote qui neutram viam adfectet, nisi quatenus impellens stimulus aut superne, ut sanitas postulat, aut inferne, ut in aliis, et hoc potissimum morbo, fit, exordiat. Torquentem circa umbilicum dolorem eo facit inflammatio, quod intestinorum, quae morbo plectuntur, praecipua et longe maxima pars, circa umbilicum complicata, volvitur.

DCCXII. Eadem, quae in gastritide, diagnosis est; nisi quod fructuum semina, pili, et aliena similia, quandoque, propter motus peristaltici torporem, canalibus intestinalibus lateribus adhaerentia, inflammationem, irritando, paulatim accedunt. Quae res, si propius adspiciatur, si semel eam quis contempletur, diagnosis haud turbabit.

DCCXIII. Curatio eadem prorsus, ac in gastritide, est.

DCCXIV. Reliquae omnes phlegmasiae, itidum vocabulo designatae, cujusmodi sunt, splenitis, hepatitis, nephritis vera, cystitis

cystitis sine calculo, hysteritis tumore schiir-
roso non nata, et peritonitis, ad hanc par-
tem neutiquam pertinent; utpote quae, si
unquam eas inflammatio creat, non a sti-
mulantibus et acribus, quorum neutris ad
clausa viscera aditus est, non enim vasis
aut perferuntur, aut perferri possunt, sed
ab aliorum reliquiis morborum, de quibus
postea sermo erit, cum exceptione sequen-
te, proficiantur.

DCCXV. Exceptio erit, si quis praeceps
ceciderit, si quis gladio per quodvis viscus
transfossus sit, si cujus venenata sagitta
viscus quodvis penetraverit; eum, in

DCCXVI. Hepatitide, dextri hypochon-
drii dolore laboraturum, vomiturum, sin-
gultiturum; in

DCCXVII. Splenitide, hypochondrio si-
nistro doliturum; in

DCCXVIII. Nephritide, ut aiunt, vera,
in renis regione dolorem persensurum,
in vomitum et cruris stuporem incasurum,
in

DCCXIX. Cystitide, hypochondrii tumo-
rem et dolorem passurum.

DCCXX. Sanguinis (DCXCVIII.), subsequente inflammatione, profluvium, quale in hysteritide ex violento partu, in abortu, in cujuscvis loci interioris vulnere, accidit, loci laborantis dolore et casu praecedente, facile dignoscitur,

H Y S T E R I T I S.

DCCXXI. In hysteritide hypogastrium calet, tenditur, tumet, dolet, vomitur.

DCCXXII. Noxae, hysteritidem excitantes, ad vim utero adlatam omnes redeunt. Sic inter pariendum adhibita violentia, coactus praepropere partus, continuitatem saepe solvunt, uterumque laceratim vulnerant.

DCCXXIII. Et, quoniam sanguinis plurimum sic saepe perit, adfectumque localem totius corporis debilitas subsequitur; ideo, non ut vulgo fieri solet, sanguis arte demendus, omne purgationis genus adhibendum, cibo mulieri interdendum; sed primum loci laborantis ratio habenda, corpus reclinandum, quieti studendum,

dendum, juscula lauta, vinum, danda; mox cibus e carne natura, firmior, frustulatum, sed saepius edendus, vulva per frigidam lavanda. Et, si ingruat forte debilitas, ad vini plus, potionem hac validiorem, et opiata, decurrendum. Cujus utique usus, ne inter initia quidem, negligendus:

A B O R T U S:

DCCXXIV. In abortu tergum, lumbi, venter, parturientium instar, dolent; et vel menstrua praeter solitum profunduntur, vel e vagina sanguis praeter ordinem profluit.

DCCXXV. Noxae, abortum concitantes sunt, praeceps casus, lapsus, temerarius gressus, intentior ambulatio, cursus, ascensus et descensus. Verum raro tamen morbus, nisi prius imbecillis, accidit, et potentissima eam noxa excitans est, ex abortu priore, labes aliqua relicta, quae tanto major usque fit, quanto plures abortus, praecesserint.

DCCXXI.

DCCXXVI. Prohibendi consilium est, omnes noxas excitantes praecavere; e quo, si qua paulo validior est, sed tutius rheda, vehi; a tertio graviditatis mense ad septimum praeteritum observare; corpus roborare; mentis et animi tranquillitati prospicere.

DCCXXVII. Medendi consilium est, corpus reclinatum, coxis capite altioribus, servare; animi et corporis quieti studere; sanguinis jacturam jusculis, vino, refarcire; vasa, quo contractiora eorum lumina sint, opiatis firmare, et sic, atoniam simul et laxitatem, quae praecipua profluvii causa est, adimere.

D I F F I C I L I S P A R T U S.

DCCXXVIII. In difficili partu, qui longe plerumque ex imbecillitate oritur, semper, ubi diutius permanet, imbecillitatem parit, sustentanda vino mulier est, in difficiliore, jamque in longitudinem excursuro, opium interjiciendum.

DCCXXIX.

DCCXXIX. Ubi jam laesa aliqua uteri pars offensis relatis (DCCXX.) est, jamque partus eductus una cum placenta est; ita, ut in abortu, reclinata mulier habenda; jusculis, pullina carne, vino et altioribus stimulis roboranda; contraria vitanda; et vulneris conglutinatio expectanda.

DE ALTIORIBUS VULNERIBUS,

DCCXXX. In altioribus vulneribus (DCXCVIII.), ubi globus, si is causa fuit, extractus jam est, vel, etiamsi intus in loco non vitali, permanet; primum totum corpus summopere irritatur, calet, dolet, aestuat, jactatur; pulsus validi, pleni et sanis crebriores, existunt. Quae ideo fiunt, quod localis, sive globi, sive supervenientis vulnere inflammationis, stimulus sensibilem locum assidue irritans, universum corpus (DCCI.), ut supra relatam, commovet.

DCCXXXI. In hoc casu quia diathesis sthenica propter vulneris irritationem toto corpore subnasci vulgo creditur, ideo anti
sthenica

sthenica curatio per totum morbi cursum semper usurpatur, et opii, qui cum antisthenicis auxiliis conjungi solet, usus ad sedandum tantum, et dolorem obtundendum, recipitur. Eoque, propter febris superventurae metum, licet saepe plurimum sanguinis, adacto vulnere, profusum sit; is large arte detrahitur, alvus purgatur, alimentum negatur, inedia inculcatur. Unde mors saepius, quam salus, finis.

DCCXXXII. Quae tota ratio falsa est, ut omnia hujus doctrinae principia, et ipsa istius curandi generis infelicitas, demonstrant. In eo, qui plurimum sanguinis perdidit, sanguinis abundantia, nunquam sthenicae diatheseos causa, esse potest. Neque, quare serosi humores fundantur, aut novi per cibos non suppeditentur, ulla ratio, paulo probabilior, reddi potest. Frustra pulsum crebritas, tanquam sanguinis abundantiae, et nimii vigoris, vel ullius irritationis, cui antisthenica curatione opus sit, signum, infirmulatur. Nam, nisi simul, praeter duri-

tiem, validi et pleni sunt; eorum omnem celeritatem e debilitate et sanguinis inopia, pendere, saepius supra demonstratum est. Cum denique diathesis sthenica a communibus noxis sthenicis (CXLVIII.) pendeat, cum doloris, ex adfectu locali, maximeque inflammatione, vis, non ad eam diathesin accendendam, sed ad debilitandum (DCCL.), pertineat; haec alia causa est, quare habitus, aut talis, qualis ante vulnus fuit, permanere, aut in asthenicum degenerare, credendus sit. Postremo vera, irritationem inter et diathesin sthenicam, distinctionis explicatio, eandem rem confirmat; utpote cum diathesis sthenica sit is corporis status, quem omnia communiter stimulantia, idemque praestans vasorum plenitudo, creant, a debilitantibus communiter quoque et attenuantibus auxiliis, solvendus; contra irritatio is, ubi saepe, sine omni stimulo, totum corpus debilitatur; saepe localis stimulus, qualis distentio spasmus, vel acidum merum convulsionem, vel vulneris dolor communem hic commotionem, excitans,

citans, enormes in corpore debili motus efficit: sed sive stimulo caret debilitas, siue eo cietur, nunquam debilitantibus auxiliis attenuantibusque, saepe mediocriter stimulantibus, opus est; solumque, ne diathesis sthenica curationis genere creetur, et sic communis morbus locali, hunc haud dubie exasperaturus, addatur, curandum.

DCCXXXIII. Ut igitur, febris accessurae metu, et, ad inde tumultum sedandum, antisthenica curatio non tractanda est; quae e contrario, ad febrem suscitandam et illum tumultum ciendum, pertinet; ita nec stimulans medendi ratio, nisi conglutinato jam vulnere, aut provento morbo, jamque multo e doloris mora debilitatis inducto, tentanda, ne sanguis, in caecos et apertos vasorum fines, rapidius quam casus ferat, et auctiore impetu feratur. Neutra enim hic subesse diathesis, tantumque corporis commotio, e locali affectu pendens, intelligitur, eoque neutrius auxiliis opus esse.

DCCXXIX.

DCCXXXIV. Primis morbi diebus, quia non amplius, gestationem, exercitationem, aut alias corporis pariter et animi, mentisque, actiones, pro consuetudine sua, subit aeger, eoque minus alimentum et solita refectio requiritur; igitur solitis stimulis ita aliquid demendum est, ut id, quod adhibeatur, praesenti aegrotantis conditioni respondeat, et vulneris modo (DCCXXVII.) relato statui conveniat. Igitur, ne impetus in vasis nimius fit, silentium circa aegrotantem servandum, tacendum ipsi, quiescendum, positura, nisi ad ingratum ejusdem diuturnioris sensum vitandum, non, ac tum tantum quam cautissime, mutanda; jacenti in urinalem meiendum, juscula potius, quam solida caro, sumenda, plaga quotidie, quo detergatur, exploranda; cursus ejus observandus; ipsa nudanda; recente molli blandaque materia contegenda; et si etiam hoc tempore mens forte deficiat, vini cyathus non denegandus.

DCCXXXV. Post aliquot dies, pro aegrotantis viribus, plures, pauciores, cum jam,
propter

propter doloris magnitudinem aut diurnitatem, in debilitatem ruit habitus; praeter juscula ante concessa, caro, quam maxime lauta et tenera, danda; vinum parcius, sed saepius, ad summam large, dandum; ad opium, quod vulgo protinus ab initio dari solet, tum denique, et, si qui alii stimuli diffusibiles sunt, ad eos confugiendum; morbusque eodem profusus modo, quo typhus, tractandus.

DCCXXXVI. Ubi partes exteriores perquam tenerae rudi materia violantur, cujusmodi is casus est, ubi spina infra unguem (DCCI.) impingitur, et ab offensa parte inflammatio latius serpit, dein ob magnam laesae partis sensibilitatem totum corpus in consensum trahitur; violatus locus aqua calida fovendus, linteis filis molli blandoque unguento tegendus; quamdiu latius tumultus per corpus grassatur, quiescendum, nihil amplius faciendum.

C A P. IV.

De communi morbo in localem de-
genere.

DCCXXXVII. Ut ad localium instru-
mentalium morborum partem (DCXC.)
accingar, ubi communis in localem mor-
bum degenerat ;

S U P P U R A T I O.

DCCXXXVIII. Suppuratio inflammati-
onis cujusvis, five sthenicae, five asthenicae,
et sic perpetuorum morborum symptoma-
tis, five adfectus localis tam sthenici,
quam asthenici (CLXVIII. ad CLXXII.
CCII. ad CCXII. DCLXXXIX.), perpe-
tuus eventus est. In eo pulsus molliores,
pleniores, tardioresque paululum, quam
morbo sthenico, plurimum, quam asthe-
nico, praecedentibus, cum undulatorio
partis laborantis, et quasi, pulsatorio mo-
tu, sunt, quibus notis horror plerum-
que praecedit. Si intus situs adfectus est,
quiescendum, stimulandum ; si extra, la-
borans locus etiam fovendus. P U-

P U S T U L A.

DCCXXXIX. Pustula est vesicula purulenta, turgens, et tandem, prae ipsius teneritudine et puriscopio, sponte dehiscens, pusque ejiciens.

DCCXL. Variolam sequitur, a contagione, ei morbo propria, nata; in quo plures aut pauciores pustulae sunt, prout plus minusve diatheseos sthenicae, per malam curationem aut idoneae neglectum, praecefferit.

DCCXLI. Consilium medendi est, prius sthenicam diathesin, dein, si haec in asthenicam transit, asthenicam, suis utramque remediis, solvere, spirituque valido aut opio pustulas adspergere, et in priore casu calorem, in posteriore frigus, cavere, pustulas aperire, fovere,

A N T H R A X.

DCCXLII. Anthrax est tumor glandularis subcutaneus, apice gangraenosus, inflammatis circumcirca oris.

BUBO.

B U B O.

DCCXLIII. Bubo est tumor glandularis, praecipue in inguine alterutro, ad suppurationem tendens.

DCCXLIV. Hi duo adfectus, quamquam, ut et carbunculus, semper fere cum perpetuo morbo, nempe, quandoque typho, longe saepius, peste, conjunguntur; a contagiosa materia pendent, et, quantum communibus corpori auxiliis non parent, spiritu valedissimo desuper infuso, ut et laudano, et incisione, curandi sunt.

G A N G R A E N A,

DCCXLV. Gangraena est pars male inflammata, in suppurationem non desinens, livens, vix dolens, pustulis ichorosis, ac tandem emoriens. Ejus, ubi vita non finitur, finis est emortuae partis prius separatio, dein, concitata circa vicini loci oras vivida inflammatione, ejus, quod perit, regeneratis vasibus, resectio.

DCCXLVI. Praecedens gangraenam
noxa

noxa est inflammatio semper, saepe ad extremum in loco sensibili vehemens, saepius, et in loco minus sensibili, minus vitae vi sustentato, languida; modo phlegmasiarum (DCCXXXIII.), modo febrium, est ubi, phlegmonarum localium, symptoma (DCXII.) est,

DCCXLVII. Eidem medendi ratio est, ubi in canali alimentario gangraena subest, potionem spirituosam, laudanum, infundere; ubi viscera clausa laborant, iisdem et aliis stimulis diffusilibus fidere. Utque eadem etiam externae gangraenae conveniunt, ita inungendum liquidum opium parti morienti est, adfundendus spiritus, jam mortua excidenda, vivi circa loci margo stimulandus, ibidem inflammatio accendenda.

S P H A C E L U S.

DCCXLVIII. Sphacelus est gangraena perfectior, latior, extincto sensu, motu, calore, ubi pars mollescit, nigrescit, nigra penitus fit, putrescit, tandem ad ossa us-

que penitus putris, penitus cadaverosa, evadit, migratque rapide ad vicina loca, et vitam celeriter extinguit.

DCCXLIX. Remedia eadem fere, quae in gangraena, sunt, sed validiora, vel copiosius, adcuratius, adhibenda, cum minore salutis spe. Cum membrum aliquod laborat, primis sphaceli symptomatis adparentibus, ilico, ne pars sincera trahatur, illud recidendum.

TUMOR CUM ULCERE SCROFULOSUS.

DCCCL. Cum tumor et ulcus scrofulae inveteravit, glandulam parotidem et circumcirca loca deturpavit, et omnia, quae ad scrofulam solvendam possunt, auxilia sunt adhibita; tum, nisi ut tener locus mundus servetur, saepe frigida lavetur, et ab aëris injuria defendatur, nihil amplius faciendum.

TUMOR SCHIRROSUS.

DCCCLI. Cum tumor, qui, modicus adhuc, tantummodo perpetui, qui schirrus dicitur,

dicitur, morbi pars seu symptoma ante fuit, jam certam magnitudinem adeptus est; si externus est, aut in exteriori et gibba jecoris parte, is excidendus, corpus roborandum; si internus est, nisi, ut augmentum ejus stimulantibus auxiliis prohibeatur, et sic vitae, quantum maxime fieri potest, longitudini, et quam optime, pro praesente rei statu, valetudini consulatur, nihil aliud attentandum

DCCLII. Quae restant duo capita, propter obscuriorem eorum et reconditam magis naturam, si unquam erunt adgredienda, in presentia differantur necesse est. Tertium caput, imperfectius hic inchoatum, propterea quod, fusissime id percurrisse, summi ad artem momenti est; igitur, simul ac otii et liberioris cogitandi facultatis, quibus ad illud absolvendum in primis opus est, copia facta fuerit, ut absolutius demum in lucem exeat, curabitur.

ERRATA VOL. I.

In vocabulo phlogisticus per omnes casus et genera ante *icus* &c. pro *phlogist* semper lege *siben*. P. 8. l. 23. pro *huc* lege *illuc*, pro *illuc* lege *huc*. P. 10. l. 19. post *esse* lege *potest*. P. 13. l. 8. pro *protius* lege *protinus*. P. 13. l. 21. pro *minus* lege *plus*, l. 23 pro *XXVI.* lege *XXI.* l. 25. pro *XXXV.* lege *XXXVI.* P. 14. l. 11. pro *potestas* lege *vis*. P. 15. l. 21. ante *stimuloque* lege (*XXVII.*), l. 22 pro *XXVI.* lege *XXVII.* P. 21. l. penult: pro *indirecta* lege *indirectae*. P. 37. l. 6. pro *alienus* lege *alienum*. P. 43. l. 2. pro *aut diathesin* lege *aut asthenicam*. P. 46. l. 20. pro *quaeque* lege *quodque*. P. 56. l. 5. post *potestates*, dele *quae*. P. 57. l. 20. pro *spiritu* lege *persperabili*. P. 72. l. 6. pro *mjor* lege *major*. P. 95. l. 6. pro *omium* lege *omnium*. P. 97. l. antepenult: pro *incitationi* lege *incitatione*. P. 99. l. 2. pro *effectus* lege *effectui*. P. 111. l. 11. pro *nominantur* lege *nomina-*
tur. P. 116. l. 12. pro *copore* lege *corpore*. P. 117. l. 16. pro *illa tollenda* lege *illam tollendam*, et l. 17. pro *haec* lege *hanc*, l. 20. pro *localis* lege *locales*. P. 118 l. 17. pro *phlogisticae* lege *sibenicae*. P. 119. l. 15. pro *inflam-*
matiae lege *inflamatae*. P. 126. l. 2. pro *directa* lege *in-*
directa. P. 127. l. 13. pro *color* lege *calor*. P. 129. l. 3. post (*CXLIX.*) lege *exponatur*. P. 131. l. 19, pro *aiunt*, lege *aiunt*,. P. 132. l. 14. pro *confilo* lege *consilio*. P. 134. l. 3. pro *CCXXXII* lege *CCXXXI.* et l. 20. pro *CCXXXIII.* lege *CCXXXII.* P. 142. l. ult. pro *mo* lege *me* P. 146. l. 1. pro *indirectam* lege *directam*, et l. 2. pro *rectam* lege *indirectam*, l. 4. pro *illam* lege *hanc*, pro *hanc* lege *illam*,. P. 149 l. 8. post *nit* lege *auget*, l. 12. pro *matria* lege *materia*. P. 151. l. 1. ante *Haec* lege *CCXLVI.* P. 158. lin. ult. pro *debilitare* lege *debilitet*.

ERRATA VOL. I.

P. 161. l. 17. pro *nocentior lege nocentius*. P. 167. l. 6. post *diathesi lege sthenica*, P. 169. l. 2. post *curationis lege sthenicae*. P. 176. l. 14. dele *plerumque*. P. 179. l. 21. post *igitur dele sed*, l. 20. ante *validum lege sed*. P. 181. post l. 10. sit hic titulus Cap. XI. et hoc argumentum infra: Quomodo remedia variare debeant. P. 182. l. 20. pro *defectus lege status*. P. 183. l. 18. pro *incitationes lege incitationis*. P. 185. l. 14. pro *imiatorium lege imitatorium*. P. 189. l. 5. post *piis lege redactam*. P. 195. l. 9. pro *tenebrae lege solis radii*. P. 197. l. 9. pro *indirec- lege direc-*

ERRATA VOL. II.

P. 12. l. 7. pro *gravis lege grave*, l. 8. pro *mitis lege mite*. P. 24. l. 17. post *Variolae dele* et adde *Gravis*. P. 29. l. 14. pro *sepius lege saepius*. P. 32. l. 4. pro *actior lege auctior*. P. 33. l. 8. pro *idiopathicum lege communem*. P. 36. l. 13. pro *adsthe- lege ad asthe*. P. 37. l. 17. post *aeate, lege incidit*. P. 40. l. 4. pro *nummis lege numinis*. P. 42. l. 21. 22. pro *explicandum lege explacatum*. P. 47. l. 8. post *diathesis dele a*. l. 13. pro *proceedit lege procedit*. P. 48. l. 7. pro *nullius lege nullius*. P. 49 l. 5. pro *quantenus lege quatenus*. P. 53. l. 9. post *fuerit, lege ostendatur*. P. 60. l. 15. pro *multo lege magna*. P. 61. l. 11. pro *tautum lege tantum*. P. 63. l. 15. pro *inter lege infra* l. 16. pro *veletudo lege valetudo* Infra l. 18. lege Cap. 11. P. 64. l. 24. post *minus lege incitationis, in illa*. P. 68. l. 19. pro *sustenat lege sustentat*. P. 69. l. 6. pro *prohibit lege prohibet*. P. 70. l. 11. pro *paeterea lege praeterea*, l. 14. pro *magnum lege majorem*. P. 71. l. 19. dele *omnem*, et pro *eruptionem lege perspirationem*. P. 72. l. 21. pro *omnio lege omnino*. P. 74. l. 18. pro *capitus lege capitis*. P. 75. l. 6. pro *toto lege tota*. P. 76. l. 7. pro *ant lege aut*. P. 77. l. 9. pro *omit-*
tenda

E R R A T A V O L. II.

teneda lege omittenda. P. 78. l. 17. pro *chynanchen* lege
cynanchen l. 18. pro *synoncham* lege *synocham.* P. 79. l. 15.
 pro *penjarum* lege *pensatum.* P. 83. pro CCCCXXIX.
 lege CCCCLXXIX. pro CCCCKXXX. lege CCCCLXXX.
 P. 84. pro CCCCKXXXII. lege CCCCLXXXII. P. 85. l.
 16. pro *cetera* lege *caetera* l. 19. pro *color* lege *calor.* P. 90.
 l. 13. pro *sthenicis* lege *asthenicis.* P. 93. l. 24. pro *apyrex-*
iam lege *pyrexiam.* P. 102. l. 14. pro *sthenici* lege *asthenici.* P.
 106. l. 9. pro *nimia* lege *nimius.* P. 108. l. 4. pro *effectum*
 lege *affectum.* P. 109. l. 4. pro *asthenicum* lege *sthe-*
nicum l. 14. pro *astenia* lege *asthenia.* P. 112. l. 15. pro
stimulustam lege *stimulus, tam.* P. 114. l. 3. pro *aeatem* lege
etatem. P. 115. l. 2. pro *confirmandum* lege *continuandum.*
 P. 121. l. 8. dele *rara.* P. 123. l. 20. pro *aquosa* lege *aquo-*
sa. P. 129. l. 14. pro *nuuc* lege *nunc.* P. 136. l. 17. pro
pugna enavalis lege *pugnae navalis.* P. 139. l. 22. pro *confei-*
rant lege *conferant.* P. 140. l. 5. pro *succurunt* lege *succur-*
runt. P. 141. l. 2. pro *longinquitate* lege *longinquitate* l. 17.
 pro *contiuet* lege *continet.* P. 142. l. 3. pro *phthisipnen-*
moniam lege *phthisipneumoniam.* l. 19. pro *factis* lege *fatis,*
 P. 143. l. 17. pro *sincerum* lege *sinceram.* P. 145. l. 19.
 pro *urniam* lege *urinam.* P. 147. l. 8. pro *prorus* lege *pro-*
fus. P. 149. l. 17. pro *Imprimis* lege *Imprimis.* P. 150. l.
 11. pro *accessionen* lege *accessionem.* P. 152. l. 23. pro *intali-*
bus lege *in talibus.* P. 153. l. 9. pro *duturnior* lege *diuturnior*
 l. 19. pro *sthenicam* lege *asthenicam.* P. 154. l. 8. pro *anima-*
libns lege *animalibus.* P. 157. l. 4. pro *fricatio* lege *fricatio.*
 P. 158. l. 6. pro *similituo* lege *similitudo.* P. 160. l. 4. pro
partem lege *partim.* P. 162. l. 15. pro *hypochonriasis* lege
hypochondriasis. P. 164. l. 6. pro *itae* lege *ita* l. 18. pro
absorbantia lege *absorbentia* l. 19. pro *vincinum* lege *vicinum.*
 P. 165. l. 21. pro *diferimine* lege *discrimine.* P. 167. l. 9.
 pro *asthenia* lege *asthenia* l. 25. pro *deim* lege *dein.* P. 168.
 l. 2. pro *nonnunquam* lege *nonnunquam* l. 23. pro *asthenia*
 lege *asthenia* l. 25. pro *smptomata* lege *symptomata.* P. 170. l.
 17. pro *promitunt* lege *promittunt.* P. 171. l. 10. pro *im-*
minnuntur lege *imminuuntur.* P. 172. l. 26. dele *um.* P.
 178. l. 14. pro *tenetur* lege *tenentur.* P. 182. l. 4. pro *septans*
 lege *septanas.* P. 185. l. 21. pro *confimat* lege *confirmat.* P.
 189. l. 18. pro *frusta* lege *frustra.* P. 207. l. 11. pro *adacta* lege
adacto. P. 208. l. penult pro *deleta* lege *delata.* P. 211. l.
 17. pro *accedunt* lege *accendunt.* P. 224. l. 10. pro *valedif-*
simo lege *validissimo.*

File
Book
Room

